

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI**

**AÇIK ÖĞRETİM ORTAOKULU ÖĞRENCİLERİNİN
TEKNOLOJİ OKURYAZARLIĞI DURUMU**

DOKTORA TEZİ

RECEP BOZER

**ANKARA
ŞUBAT, 2021**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI**

**AÇIK ÖĞRETİM ORTAOKULU ÖĞRENCİLERİNİN
TEKNOLOJİ OKURYAZARLIĞI DURUMU**

DOKTORA TEZİ

RECEP BOZER

DANIŞMAN: PROF. DR. MERAL UYSAL

**ANKARA
ŞUBAT, 2021**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Recep BOZER adlı öğrencinin hazırladığı “Açık Öğretim Ortaokulu Öğrencilerinin Teknoloji Okuryazarlığı Durumu” başlıklı bu çalışma Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı / Yetişkin Eğitimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan	Prof. Dr. Serkan ÇELİK	
Üye	Prof. Dr. Meral UYSAL (Danışman)	
Üye	Prof. Dr. Ozana URAL	
Üye	Doç Dr. N. Fevziye SAYILAN	
Üye	Doç. Dr. Hayriye Tuğba ÖZTÜRK	

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından 25/02/2021 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Recep BOZER

ÖZET

AÇIK ÖĞRETİM ORTAOKULU ÖĞRENCİLERİNİN TEKNOLOJİ OKURYAZARLIĞI DURUMU

BOZER, Recep

Doktora Tezi, Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Meral UYSAL

Şubat, 2021, xxi + 317 sayfa

Kültürel pratikler dahilinde toplumsal olarak kurgulanan okuryazarlık olgusunun içeriği değişen toplum ihtiyaçları bağlamında sürekli olarak değişmektedir. Son yıllarda teknolojide yaşanan hızlı gelişim okuryazarlık ve okuryazar birey olgularının da hızlı değişimine ve bunların teknoloji kavramıyla ilişkilendirilmesine neden olmuştur. Günümüzde teknoloji, hayatı yaşama ve iş yapma biçimlerini büyük oranda etkilemektedir. Bireylerin sosyal, kültürel veya ekonomik arka plandan bağımsız olarak teknoloji yoğun hayata uyum sağlayabilmeleri, toplumda var olabilmeleri, kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve mevcut imkanlardan yararlanarak gelişebilmeleri için teknolojiyle ilgili temel becerileri ve yeterlikleri kazanmaları, birer teknoloji okuryazarı olmaları gerekmektedir. Özellikle, toplumda dezavantajlı konumda bulunanların teknoloji okuryazarlığına sahip olmaları, mevcut eşitsizliklerin yıkıcı etkilerinin yanına teknolojiden kaynaklanan eşitsizliklerin eklenmesinin engellenebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma, Açık Öğretim Ortaokulu'nun 18 yaş ve üzerindeki yetişkin öğrencilerinin teknoloji okuryazarlığı durumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Teknoloji okuryazarlığının bilişsel boyutu araştırmaya dahil edilmemiştir. Tarama modelinde yürütülen araştırmanın evrenini Ankara ili Çankaya ilçesinde Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıtlı bulunan 18 yaş ve üzerindeki öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen ve içerisinde öğrencilerin demografik özellikleri ile okuma, geleneksel medya ve yeni teknoloji alışkanlıklarıyla ilgili özelliklerinin belirlenmesine yönelik sorular yer alan bir anket vasıtasıyla elde edilmiştir. Verilerin analizinde, her soruya verilen cevaplara ait frekans ve yüzde değerleri tablolastırılmış, bunların cinsiyet ve yaş değişkenleri arasındaki ilişki

ve anlamlılık değerlendirmesinde ki-kare testi kullanılmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin bilgisayar ve internet teknolojisi sahipliği ile bu teknolojileri kullanmayı bilme oranları kısıtlıdır. Bilgisayar ve internet kullanabildiğini belirten öğrenciler bile esasen çok temel düzeyde kullanım becerisine sahiptir. Öğrencilerin teknoloji farkındalığı ihtiyaçları doğrultusunda çoğunlukla evlerinde kullandıkları araç ve gereçlerden ibarettir. Buna göre, teknoloji algısı çok temel düzeydedir. Öğrencilerin neredeyse tamamının cep telefonu bulunmaktadır. Kısmen orta ve st düzey kullanım becerisi gerektiren cep telefonu işlevlerinin kullanım oranları ise düşüktür. Sayılan teknolojilerin geneli için mevcut olan bu durum, teknolojik ortamda problem çözme becerisinin kısıtlılığına ve işlevsel kullanıcı olunmadığına işaret etmektedir. Düşük erişim oranı ve kullanım becerisine sahip öğrenciler için yaygın haliyle tanımlanmış bir teknoloji okuryazarlığından bahsedilebilmesi mümkün bulunmamaktadır. Buna göre, eğitim düzeyi düşüklüğü nedeniyle zaten dezavantajlı konumda bulunan öğrencilerin teknoloji erişimi ve kullanımındaki yetersizlikleri nedeniyle mevcut dezavantajlı konumlarının yeniden üretilerek ve artarak devam ettiği söylenebilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yaşam Boyu ğrenme, Yetişkin Eğitimi, Teknoloji Okuryazarlığı, Dijital Bölünme

ABSTRACT

TECHNOLOGY LITERACY AMONG STUDENTS OF OPEN MIDDLE SCHOOL

BOZER, Recep

Dissertation, Department of Lifelong Learning and Adult Education

Supervisor: Prof. Dr. Meral UYSAL

February, 2021, xxi + 317 pages

The content of literacy, which is built as a society, continuously changes in the context of the changing needs of the society within cultural practices. Recent rapid advances in technology have resulted in similarly rapid changes in literacy and literate individuals and the fact that these two phenomena are now associated with the concept of technology. Today, technology greatly influences the way we live and work. Independent from the social, cultural and economical backgrounds of individuals, they need to attain basic skills and proficiency regarding technology and become technologically literate in order to adapt to a life filled with technology, to exist in society, to improve themselves and to prosper by making use of existing opportunities. It is essential that people with a disadvantageous status in society are technologically literate so that they can avoid inequality arising from technology along with the destructive effects of already existing inequalities. This study has been conducted with the aim of determining the level of technology literacy among adult students of Open Middle School, aged 18 and above. The cognitive aspect of technology literacy has not been included in the research. The nature of the research, which has been conducted by making use of survey model, is comprised of registered students, aged 18 and above, in Open Middle School. The data used in the study has been obtained through a questionnaire which has been devised by the researcher and which includes questions aimed at determining the demographical characteristics of the students and their habits regarding reading, the use of traditional media and new technologies. During the analysis of the data, the frequency and percent value that belong to each answer have been tabulated and the gender and age correlations of these and their relevance have

been evaluated with the use of chi-square test. In conclusion, it has been found out that the ownership of computer and internet technology and the rates of technology literacy are limited among the students. Even the students who claim to be competent computer and internet users actually have very basic skills. The technological awareness of the students is limited to tools and equipments used around the house in line with their needs. Accordingly, their perception of technology is at a very basic level as well. Almost all the students in the study own a cellphone. The rates of the use of cellphone functions which require relatively medium and high level technology skills are low. This situation, which is applicable for all the mentioned technologies, points to limited problem-solving skills in a technological realm and not being a functional technology user. It is not possible to talk about technology literacy in its common definition among the students who have poor access to technology and a lack of ability to use it. Based on above-mentioned facts, it can be stated that the students, who are already at a disadvantage due to being insufficiently educated, suffer from the reemergence and the increasing continuation of their existing disadvantageous circumstances, which results from inadequacies in their access to and use of technology.

Key Words: Lifelong Learning, Adult Education, Technology Literacy, Digital Divide

ÖNSÖZ

Öncelikle, çalışmamın öneri aşamasından itibaren yol göstericiliği, fikir ve önerileri, desteği ve emeği için tez danışmanım kıymetli hocam Prof. Dr. Meral UYSAL'a teşekkürü borç bilirim. Kendisinin deneyimi, sahipliği ve rehberliği sayesinde süreç kolaylaştı, hocama minnettarım.

Tez izleme komitesinde yer alan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Ozana URAL ve Doç. Dr. N. Fevziye SAYILAN'a tezin biçimlenmesine ve niteliğinin artmasına yönelik sundukları katkılar için teşekkür ederim. Tez jürimde yer alan Prof. Dr. Serkan ÇELİK ve Doç. Dr. H. Tuğba ÖZTÜRK'e bu sürece dahil oldukları için teşekkürü borç bilirim. Ayrıca, doktora eğitimim boyunca derslerine katıldığım, bilgilerinden faydalandığım, tecrübeleriyle aydınlandığım tüm hocalarıma minnettarım.

Verilerin analizi aşamasında sorduğum sorulara içtenlikle cevap veren, yardımını esirgemeyen hocam Dr. Öğr. Üyesi Gizem UYUMAZ'a çok teşekkür ederim. İstatistiklere ulaşılması ve uygulama aşamasında verilerin toplanması süreci bir hayli zorluydu. Bu nedenle, Milli Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Daire Başkanlığı, Çankaya Halk Eğitim Merkezi, Çankaya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü ve onlar nezdinde Çankaya Evleri yönetici ve personeline, bu sürece sundukları katkı için teşekkür ederim. Onların işbirliği gerçekten kıymetliydi.

Son olarak, çalışmam boyunca yanımda olan, desteklerini esirgemeyen ve anlayış gösteren aileme sonsuz teşekkür ederim. Özellikle, bu süreçte dünyaya gelen, varlığının sebep olduğu mutluluk ve enerjiyle bana en önemli katkıyı veren biricik kızım, teşekkürlerin en büyüğü sana.

Kızım Ezgi'ye...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar DİZİNİ.....	xii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xix
KISALTMALAR	xx
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	34
Önem.....	34
Sınırlılıklar	36
Tanımlar.....	36
BÖLÜM 2.....	37
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	37
Değişim, Toplumsal Değişim ve Bilgi Toplumu.....	37
Teknoloji Okuryazarlığı.....	42
Teknoloji Okuryazarlığı ve Teknoloji Okuryazarı Birey	48
Teknoloji Okuryazarlığına Duyulan Gereksinim	51
Teknoloji Okuryazarlığı Standartları	54
Dijital Yeterliğin Sağlanması İçin Teknoloji Okuryazarlığı.....	57
İlgili Araştırmalar	60
BÖLÜM 3.....	77
YÖNTEM	77
Araştırmanın Modeli.....	77
Çalışma Grubu	77
Veri Toplama Aracı	79
Veri Toplama Süreci.....	80
Verilerin Çözümlemesi	82
BÖLÜM 3.....	83
BULGULAR VE YORUMLAR	83
Demografik Özellikler	83
Okuma Alışkanlıklarıyla İlgili Özellikler	103
Geleneksel Medya Alışkanlıklarıyla İlgili Özellikler	124
Yeni Teknoloji İzleme Alışkanlıklarıyla İlgili Özellikler.....	133
Teknolojik Ortamlarla İlgili Özellikler	133
Bilgisayar Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özellikler	146

İnternet Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özellikler	174
Cep Telefonu Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özellikler	212
E-Devlet Hizmetlerinin Kullanımıyla İlgili Özellikler	224
BÖLÜM 4.....	239
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	239
Sonuçlar	239
Demografik Özelliklere İlişkin Sonuçlar	239
Okuma Alışkanlıklarıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar	242
Geleneksel Medya Alışkanlıklarıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar	245
Yeni Teknoloji İzleme Alışkanlıklarıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar	246
Teknolojik Ortamlarla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar	246
Bilgisayar Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar	250
İnternet Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar	258
Cep Telefonu Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar	269
E-Devlet Hizmetlerinin Kullanımıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar	273
Öneriler	275
Uygulamaya Yönelik Öneriler	275
Araştırmalara Yönelik Öneriler	276
KAYNAKLAR	279
EKLER	295
EK 1. MEB Bilgi Talebi Dilekçesi/MEB Cevabi Yazısı	296
EK 2. AB Tarihsel Süreç	299
EK 3. Anket	301
EK 4. Etik Kurul Onayı	304
EK 5. MEB Araştırma İzni	305
EK 6. Çankaya Belediyesi'ne Dilekçe	306
EK 7. Çankaya Belediyesi Yazısı	307
EK 8. Anlamlı İlişki Bulunmayan Tablolar	308
BENZERLİK BİLDİRİMİ	315
ÖZGEÇMİŞ	317

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1 Türkiye için e-devlet hazırlık indeksi 2005-2020	3
Tablo 2 E-devlet hazırlık indeksi ortalamaları	3
Tablo 3 Hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranı	15
Tablo 4 Eğitim durumuna ve cinsiyete göre bilgisayar ve internet kullanım oranı	16
Tablo 5 İşgücü durumuna ve cinsiyete göre bilgisayar ve internet kullanım oranı.....	17
Tablo 6 Yaş grubuna ve cinsiyete göre bilgisayar ve internet kullanım oranı	18
Tablo 7 En son kullanım zamanına göre bilgisayar ve internet kullanım oranı	18
Tablo 8 Meslek gruplarına göre bilgisayar ve internet kullanım oranı	20
Tablo 9 Cinsiyete göre internet kullanan bireylerin internet kullanım sıklığı.....	21
Tablo 10 Evde internet erişimi olmayan have oranı ve nedenleri	21
Tablo 11 Yetişkinlerin sözel, sayısal ve teknoloji yoğun ortamda problem çözme performansı.....	24
Tablo 12 Yetişkin nüfusun (+15) cinsiyet ve okuryazarlık durumu.....	27
Tablo 13 Öğrenci durumuna göre Açık Öğretim Ortaokulu öğrenci sayıları.....	30
Tablo 14 2009-2018 yılları arasında öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı.....	31
Tablo 15 2009-2018 yılları arasında öğrencilerin yaşa göre dağılımı.....	32
Tablo 16 2009-2018 yılları arasında kadın öğrencilerin yaşa göre dağılımı.....	32
Tablo 17 2009-2018 yılları arasında erkek öğrencilerin yaşa göre dağılımı	33
Tablo 18 Çankaya ilçesinde kayıt işlemlerini fiziken yaptıran öğrenci sayıları.....	78
Tablo 19 2008-2018 yılları arasında Çankaya ilçesi öğrenci sayıları	79
Tablo 20 Cinsiyete göre dağılım	83
Tablo 21 Yaşa göre dağılım	84
Tablo 22 Medeni duruma göre dağılım	84
Tablo 23 Medeni durum ve cinsiyete göre dağılım.....	85
Tablo 24 Doğum yerine göre dağılım.....	86
Tablo 25 Doğum yeri ve cinsiyete göre dağılım	86
Tablo 26 Ankara’da yaşama süresine göre dağılım.....	87
Tablo 27 Göç edilen yerleşim yerine göre dağılım	87

Tablo 28 Ankara'ya göç etme/gelme nedenine göre dağılım.....	88
Tablo 29 Ankara'ya göç etme/gelme nedeni ve cinsiyete göre dağılım.....	89
Tablo 30 Çalışma durumuna göre dağılım	89
Tablo 31 Çalışma durumu ve cinsiyete göre dağılım	90
Tablo 32 Çalışma durumu ve yaşa göre dağılım	91
Tablo 33 Çalışma süresine göre dağılım	91
Tablo 34 Çalışma süresi ve cinsiyete göre dağılım	92
Tablo 35 Gelir durumuna göre dağılım	93
Tablo 36 Gelir durumu ve cinsiyete göre dağılım.....	94
Tablo 37 Gelir durumu ve yaşa göre dağılım.....	94
Tablo 38 Ekonomik duruma göre dağılım.....	95
Tablo 39 Ekonomik durum ve cinsiyete göre dağılım	95
Tablo 40 Oturulan konut tipine göre dağılım	96
Tablo 41 Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıt olma durumuna göre dağılım.....	97
Tablo 42 Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıt olma durumu ve cinsiyete göre dağılım....	97
Tablo 43 Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme süresine göre dağılım.....	98
Tablo 44 Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme nedenlerine göre dağılım	98
Tablo 45 Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etmenin en önemli nedeni	100
Tablo 46 Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etmenin en önemli nedeni ve cinsiyete göre dağılım.....	101
Tablo 47 Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etmenin en önemli nedeni ve yaşa göre dağılım.....	102
Tablo 48 Okuryazar olma sürelerine göre dağılım.....	104
Tablo 49 Okuryazar olma süresi ve cinsiyete göre dağılım	104
Tablo 50 Okuryazar olma süresi ve yaşa göre dağılım	105
Tablo 51 Okuryazar olmanın yararına göre dağılım	105
Tablo 52 Okuryazar olmanın en önemli yararına göre dağılım.....	107
Tablo 53 Okuryazar olmanın en önemli yararı ve cinsiyete göre dağılım	108
Tablo 54 Okuryazar olmanın en önemli yararı ve yaşa göre dağılım	108
Tablo 55 Eve düzenli olarak gazete alınma durumuna göre dağılım	109
Tablo 56 Eve düzenli olarak gazete alınma durumu ve yaşa göre dağılım	110
Tablo 57 Gazete okuma durumuna göre dağılım	111
Tablo 58 Gazete okuma durumu ve cinsiyete göre dağılım	111
Tablo 59 Gazete okuma durumu ve yaşa göre dağılım	112

Tablo 60 İnternette gazete okuma durumuna göre dağılım.....	113
Tablo 61 İnternette gazete okuma durumu ve yaşa göre dağılım.....	114
Tablo 62 Bir yılda okunan kitap sayısına göre dağılım.....	115
Tablo 63 Bir yılda okunan kitap sayısı ve cinsiyete göre dağılım	116
Tablo 64 Bir yılda okunan kitap sayısı ve yaşa göre dağılım.....	117
Tablo 65 Okunan kitap türlerine göre dağılım	117
Tablo 66 Okunan kitap türlerine ve cinsiyete göre dağılım	118
Tablo 67 Okunan kitap türlerine ve yaşa göre dağılım	119
Tablo 68 Dergi okuma durumuna göre dağılım	119
Tablo 69 Dergi okuma durumu ve cinsiyete göre dağılım	120
Tablo 70 Dergi okuma durumu ve yaşa göre dağılım	120
Tablo 71 Okunan dergi türlerine göre dağılım	121
Tablo 72 Okunan dergi türlerine ve cinsiyete göre dağılım	121
Tablo 73 Okunan dergi türlerine ve yaşa göre dağılım	122
Tablo 74 Okuma alışkanlıklarının değişimine yönelik değerlendirmeye göre dağılım	123
Tablo 75 Okuma alışkanlıklarının değişimine yönelik değerlendirme ve cinsiyete göre dağılım.....	123
Tablo 76 Televizyon izleme süresine göre dağılım.....	124
Tablo 77 Televizyon izleme süresi ve cinsiyete göre dağılım.....	126
Tablo 78 Televizyon izleme süresi ve yaşa göre dağılım.....	126
Tablo 79 Evde bulunan televizyon sayısına göre dağılım.....	127
Tablo 80 Evde bulunan televizyon sayısı ve cinsiyete göre dağılım.....	127
Tablo 81 Evde bulunan televizyon sayısı ve yaşa göre dağılım.....	128
Tablo 82 Televizyonda izlenen programlara göre dağılım.....	128
Tablo 83 Televizyonda izlenen programlara ve cinsiyete göre dağılım.....	129
Tablo 84 Televizyonda izlenen programlara ve yaşa göre dağılım.....	130
Tablo 85 Evde radyo bulunma durumuna göre dağılım	131
Tablo 86 Radyo dinleme süresine göre dağılım	131
Tablo 87 Radyo dinleme süresi ve cinsiyete göre dağılım.....	132
Tablo 88 Radyo dinleme süresi ve yaşa göre dağılım	132
Tablo 89 Teknoloji denilince akla gelen ifadeler	133
Tablo 90 Çevredeki teknolojik ortamlar.....	135
Tablo 91 Bankamatik/banka kartı sahipliğine göre dağılım.....	137
Tablo 92 Bankamatik/banka kartı sahipliği ve cinsiyete göre dağılım	137

Tablo 93 Bankamatik/banka kartı sahipliği ve yaşa göre dağılım	138
Tablo 94 Bankamatik/banka kartı kullanma durumuna göre dağılım	138
Tablo 95 Bankamatik/banka kartı kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım	139
Tablo 96 Bankamatik/banka kartı kullanma durumu ve yaşa göre dağılım	139
Tablo 97 Bankamatik/banka kartını kullanma amaçlarına göre dağılım	140
Tablo 98 Bankamatik/banka kartını kullanma amaçları ve cinsiyete göre dağılım	141
Tablo 99 Bankamatik/banka kartını kullanma amaçları ve yaşa göre dağılım	141
Tablo 100 Sıramatik/numaratör kullanma durumuna göre dağılım	142
Tablo 101 Sıramatik/numaratör kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım	143
Tablo 102 Sıramatik/numaratör kullanma durumu ve yaşa göre dağılım	143
Tablo 103 Para yükleme makinesi kullanma durumuna göre dağılım	144
Tablo 104 Para yükleme makinesi kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım	145
Tablo 105 Para yükleme makinesi kullanma durumu ve yaşa göre dağılım	146
Tablo 106 Evde bilgisayar bulunma durumuna göre dağılım	147
Tablo 107 Evde bilgisayar bulunma durumu ve yaşa göre dağılım	147
Tablo 108 Eve bilgisayar almama nedenine göre dağılım	148
Tablo 109 Eve bilgisayar almama nedeni ve cinsiyete göre dağılım	150
Tablo 110 Eve bilgisayar almama nedeni ve yaşa göre dağılım	150
Tablo 111 Evde bilgisayar bulunma süresine göre dağılım	151
Tablo 112 Evde bilgisayar bulunma süresi ve cinsiyete göre dağılım	152
Tablo 113 Evde bilgisayar bulunma süresi ve yaşa göre dağılım	152
Tablo 114 Bilgisayar kullanmayı bilme durumuna göre dağılım	153
Tablo 115 Bilgisayar kullanmayı bilme durumu ve gelir durumuna göre dağılım	155
Tablo 116 Bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme durumuna göre dağılım	155
Tablo 117 Bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme durumu ve yaşa göre dağılım	156
Tablo 118 Bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme nedenlerine göre dağılım	157
Tablo 119 Bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedenine göre dağılım	158
Tablo 120 Bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedeni ve cinsiyete göre dağılım	159
Tablo 121 Bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedeni ve yaşa göre dağılım	160
Tablo 122 Bilgisayar kullanma süresine göre dağılım	161
Tablo 123 Bilgisayar kullanma süresi ve yaşa göre dağılım	162

Tablo 124 Bilgisayar kullanmayı bilme düzeyine göre dağılım.....	162
Tablo 125 Bilgisayar kullanmayı bilme düzeyi ve cinsiyete göre dağılım	163
Tablo 126 Bilgisayar kullanmayı bilme düzeyi ve yaşa göre dağılım	164
Tablo 127 Çalışılan işin bilgisayar kullanmayı gerektirme durumuna göre dağılım ...	165
Tablo 128 Çalışılan işin bilgisayar kullanmayı gerektirme durumuna ve yaşa göre dağılım.....	165
Tablo 129 Bilgisayar kullanmayı öğrenilen kişiye/yere göre dağılım	166
Tablo 130 Bilgisayar kullanmayı öğrenilen kişi/yer ve cinsiyete göre dağılım	167
Tablo 131 Bilgisayar kullanmayı öğrenilen kişi/yer ve yaşa göre dağılım	168
Tablo 132 Bilgisayarda geçirilen süreye göre dağılım.....	169
Tablo 133 Bilgisayarda geçirilen süre ve cinsiyete göre dağılım.....	170
Tablo 134 Bilgisayarda geçirilen süre ve yaşa göre dağılım.....	171
Tablo 135 Bilgisayarı en çok kullanma amacına göre dağılım	172
Tablo 136 Bilgisayarı en çok kullanma amacı ve cinsiyete göre dağılım	172
Tablo 137 Bilgisayarı en çok kullanma amacı ve yaşa göre dağılım	173
Tablo 138 Evde internet bağlantısı bulunma durumuna göre dağılım	174
Tablo 139 Eve internet bağlantısı almama nedenine göre dağılım	175
Tablo 140 Eve internet bağlantısı almama nedeni ve cinsiyete göre dağılım	177
Tablo 141 Eve internet bağlantısı almama nedeni ve yaşa göre dağılım	178
Tablo 142 Evde internet bağlantısı bulunma süresine göre dağılım	179
Tablo 143 Evde internet bağlantısı bulunma süresi ve cinsiyete göre dağılım	180
Tablo 144 Evde internet bağlantısı bulunma süresi ve yaşa göre dağılım	180
Tablo 145 İnternet kullanmayı bilme durumuna göre dağılım.....	181
Tablo 146 İnternet kullanmayı bilme durumu ve yaşa göre dağılım.....	184
Tablo 147 İnternet kullanmayı öğrenmek isteme durumuna göre dağılım	184
Tablo 148 İnternet kullanmayı öğrenmek isteme durumu ve yaşa göre dağılım	185
Tablo 149 İnternet kullanmayı öğrenmek isteme nedenlerine göre dağılım	186
Tablo 150 İnternet kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedenine göre dağılım.....	187
Tablo 151 İnternet kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedeni ve cinsiyete göre dağılım.....	189
Tablo 152 İnternet kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedeni ve yaşa göre dağılım.....	190
Tablo 153 İnternet kullanma süresine göre dağılım	191

Tablo 154 İnternet kullanma süresi ve cinsiyete göre dağılım.....	191
Tablo 155 İnternet kullanma süresi ve yaşa göre dağılım	192
Tablo 156 İnternet kullanmayı öğrenilen kişiye/yere göre dağılım	192
Tablo 157 İnternet kullanmayı öğrenilen kişi/yer ve cinsiyete göre dağılım	194
Tablo 158 İnternet kullanmayı öğrenilen kişi/yer ve yaşa göre dağılım	194
Tablo 159 İnternet kullanım amacına göre dağılım	195
Tablo 160 İnternet kullanım amacı ve cinsiyete göre dağılım	198
Tablo 161 İnternet kullanım amacı ve yaşa göre dağılım	199
Tablo 162 İş yerinde internet bağlantısı bulunma durumuna göre dağılım.....	200
Tablo 163 İş yerinde internet bağlantısı bulunma durumu ve yaşa göre dağılım.....	200
Tablo 164 İş yerindeki internet bağlantısını kullanma durumuna göre dağılım.....	201
Tablo 165 İş yerindeki internet bağlantısını kullanma durumu ve yaşa göre dağılım .	202
Tablo 166 İnternette geçirilen süreye göre dağılım.....	202
Tablo 167 İnternette geçirilen süre ve cinsiyete göre dağılım.....	204
Tablo 168 İnternette geçirilen süre ve yaşa göre dağılım.....	205
Tablo 169 İnternet uygulamalarının bilinirliğine göre dağılım	205
Tablo 170 İnternet uygulamalarının bilinirliği ve cinsiyete göre dağılım.....	206
Tablo 171 İnternet uygulamalarının bilinirliği ve yaşa göre dağılım.....	207
Tablo 172 İnternet uygulamalarını kullanma durumuna göre dağılım.....	207
Tablo 173 İnternet uygulamalarını kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım.....	210
Tablo 174 İnternet uygulamalarını kullanma durumu ve yaşa göre dağılım.....	211
Tablo 175 Cep telefonu kullanma durumuna göre dağılım.....	212
Tablo 176 Cep telefonu kullanma durumu ve yaşa göre dağılım.....	213
Tablo 177 Cep telefonu kullanma süresine göre dağılım	213
Tablo 178 Cep telefonu kullanma süresi ve cinsiyete göre dağılım.....	214
Tablo 179 Cep telefonu kullanma süresi ve yaşa göre dağılım.....	215
Tablo 180 Cep telefonunun internete bağlanabilme özelliğine göre dağılım.....	215
Tablo 181 Cep telefonunun internete bağlanabilme özelliğine ve cinsiyete göre dağılım.....	216
Tablo 182 Cep telefonunun internete bağlanabilme özelliği ve yaşa göre dağılım.....	217
Tablo 183 Cep telefonunda kullanılabilen özelliklere göre dağılım	218
Tablo 184 Cep telefonunda kullanılabilen özelliklere ve cinsiyete göre dağılım	219
Tablo 185 Cep telefonunda kullanılabilen özelliklere ve yaşa göre dağılım	221
Tablo 186 İnternete bağlanılan yere göre dağılım.....	222

Tablo 187 İnternete bağlanılan yer ve cinsiyete göre dağılım.....	223
Tablo 188 İnternete bağlanılan yer ve yaşa göre dağılım.....	223
Tablo 189 Devlet kurumlarıyla olan işin birlikte yapıldığı kişiye göre dağılım	224
Tablo 190 Devlet kurumlarıyla olan işin birlikte yapıldığı kişiye ve cinsiyete göre dağılım.....	225
Tablo 191 Devlet kurumlarıyla olan işin birlikte yapıldığı kişi ve yaşa göre dağılım .	225
Tablo 192 E-devlet kavramının bilinirliğine göre dağılım.....	226
Tablo 193 E-devlet kavramının bilinirliği ve yaşa göre dağılım.....	227
Tablo 194 E-devlet hesabı/şifresi bulunma durumuna göre dağılım.....	227
Tablo 195 E-devlet hesabı/şifresi bulunma durumu ve cinsiyete göre dağılım	228
Tablo 196 E-devlet hizmetlerini kullanma durumuna göre dağılım.....	229
Tablo 197 E-devlet hizmetlerini kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım	229
Tablo 198 E-devlet hizmetlerini kullanma amaçlarına göre dağılım	230
Tablo 199 E-devlet hizmetlerini kullanmanın en önemli amacına göre dağılım	232
Tablo 200 E-devlet hizmetlerini kullanmanın en önemli amacına ve cinsiyete göre dağılım.....	233
Tablo 201 E-devlet hizmetlerini kullanmanın en önemli amacı ve yaşa göre dağılım	234
Tablo 202 E-devlet hizmetlerini kullanırken yardım alınan kişiye göre dağılım.....	235
Tablo 203 E-devlet hizmetlerini kullanırken yardım alınan kişiye ve cinsiyete göre dağılım.....	236
Tablo 204 E-devlet hizmetlerini kullanırken yardım alınan kişi ve yaşa göre dağılım	237

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel	Sayfa
Görsel 1. Dünyada ve Bölgelerde İnternet Kullanımının Nüfusa Oranı	22
Görsel 2. Teknoloji Denilince Akla Gelen İfadeler Kelime Bulutu	135
Görsel 3. Çevredeki Teknolojik Ortamlar Kelime Bulutu	136

KISALTMALAR

AÖOM	Açık Öğretim Ortaokulu Müdürlüğü
AÖÖY	Milli Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Ortaokulu Yönetmeliği
BİDB	Milli Eğitim Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı
DGISM	DG Information Society and Media (DG Bilgi Toplumu ve Medya)
E-Devlet	Elektronik Devlet
EPCEU	The European Parliament and The Council Of The European Union (Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi)
ISBN	International Standard Book Number (Uluslararası Standart Kitap Numarası)
ITEA	International Technology Education Association (Uluslararası Teknoloji Eğitimi Birliği)
KADO	Korea Agency for Digital Opportunity and Promotion (Kore Dijital Fırsat ve Tanıtım Ajansı)
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
MDESE	Massachusetts Department of Elementary and Secondary Education (Massachusetts Eyaleti İlk ve Orta Eğitim Dairesi Başkanlığı)
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NCEE	National Commission on Excellence in Education (Eğitimde Mükemmellik Ulusal Komisyonu)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
PIAAC	Programme For The International Assessment of Adult Competencies (Yetişkin Yeterliliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı)
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)

UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
TEDMEM	Türkiye Eğitim Derneği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TYB	Türkiye Yayıncılar Birliği
WAS	We Are Social

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumu ile araştırmanın amacına, önemine, sınırlıklarına ve araştırmada kullanılan kısaltmaların açıklamalarına yer verilmektedir. Bu kapsamda, öncelikle probleme dayanak oluşturan bazı değerlendirmelere ve temel istatistiklere değinilmektedir. Sonrasında araştırmanın temel amaçları ortaya konularak araştırmanın yetişkin eğitimi açısından taşıdığı önem aktarılmaktadır. Son kısımda ise araştırmanın sınırlılıkları ve tanımlar sunulmaktadır.

Problem

İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar pek çok alanda değişimin yaşandığı görülmektedir. Değişimin yaşandığı temel alanlardan birisi de toplumların kendi yapılarıdır. Toplumsal değişme, toplum içinde sosyal, ekonomik ve politik olgular gibi pek çok alanda yeni değişim ve dönüşümü de beraberinde getirmektedir.

Bu bağlamda, yaşanan her dönemde yeni üretim ve tüketim ilişkilerinin, toplumsal yapıya özgü araç ve gereçler ile yeni yönetim anlayışlarının toplumların yaşayışlarında etkili olduğu görülmektedir. İlkel toplumda; doğa ve avlanmanın, tarım toplumunda; yerleşik hayata geçilmesi ile toprağın değişik araç ve gereçlerle işlenmesinin, sanayi toplumunda; buhar makinesinin icadıyla buhar gücünün enerji kaynağı olarak kullanılmasının, bilgi toplumunda ise; bilginin daha önemli hale gelerek üretim kaynağı olarak kullanılmasının ve bununla ilişkili olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesinin toplumsal yaşama egemen olduğu, sosyal ve ekonomik hayatı şekillendirdiği ifade edilmektedir (Erkan, 1998).

Esasında bilgi ve bilimin, geçirilen her toplumsal aşamada farklı önem derecesiyle değerlendirildiği, dolayısıyla tarım ve sanayi toplumunda da mevcut olduğu görülmektedir. Ancak, özellikle gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri nedeniyle bilginin üretim, paylaşım ve dolaşım hızının artmasının, onun elde edilme ve öğrenilme yollarını değiştirdiği bilinmektedir (Erkul, 2004). Ayrıca bu noktada, bilgi toplumuyla birlikte

ortaya çıkan bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilmenin, bilgiye ulaşabilmenin, bilgiyi üretme, sınıflandırma, analiz etme ve paylaşabilmenin, yaratıcı ve girişimci olabilmenin, üretebilmenin, yenilenebilmenin, öğrendiklerini kullanabilme ve kendini gerçekleştirebilmenin yeni düzende toplumun bireylerden beklentileri olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Cerit, 2001). Toplumun bu yöndeki beklentileri sonucunda ise yukarıda sayılanların birer bireysel ihtiyaca dönüştüğü savunulabilmektedir.

Yukarıda bahsedilen toplum beklentileri çerçevesinde, bilgi ve iletişim teknolojileriyle sürekli olarak değişen yeni düzende bireylerin, günlük yaşantılarında halihazırda var olan geleneksel yol ve yöntemlerin dışında yeni teknolojiyle evrilen pek çok alana uyum sağlamaları ve bu noktada oluşan toplum beklentilerini karşılamaları gerekmektedir. Örneğin, teknoloji yoğun yaşama uyum sağlamaya yönelik olarak son dönemde ortaya çıkan önemli beklentilerden birinin teknolojik gelişmelere bağlı olarak sunumu değişen kamu hizmetlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi ve elektronik devlet (e-devlet) hizmetlerinin kullanılması olduğu görülmektedir.

E-devlet, devlet tarafından yürütülen iş ve işlemlerin elektronik ortamda bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak yürütülmesi (Şataf, Çiçek ve Dikmen, 2014) veya kamu hizmetlerinin üretilmesi ve vatandaşlara verilmesi aşamasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı imkanların kullanılması (Tataroğlu ve Coşkun, 2005) olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, devletin hizmet verdiği alanlarda bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılması ve değişen toplumsal yapıyla birlikte ortaya çıkan yönetim, hizmet sunma, performans, strateji geliştirme ve modernleşme gibi dönemin önemli sorunlarına bu yolla çözüm bulunmaya çalışılması sonucunda bu kavramının ortaya çıkmış olduğu belirtilmektedir (İnce, 2001). Bu yapılanmayla geleneksel anlamda var olan devlet mekanizmasının devamı öngörülmemekte, devletin hem yapısal hem de anlayış olarak dönüşümü hedeflenmektedir (Delibaş ve Akgül, 2010).

Yeni teknolojilerin kazanımlarından faydalanarak hızlı bir biçimde yapısal dönüşüm gerçekleştirmeyi hedefleyen ülkeler tarafından elektronik ortama aktarılan kamu hizmeti sayısının artırılmaya, böylece e-devlete geçme düzeyinin yükseltilmeye çalışıldığı görülmektedir. Ülkelerin e-devlete geçme düzeyleri Birleşmiş Milletler tarafından “e-devlet hazırlık indeksi” olarak adlandırılan bir indeks ile değerlendirilmekte ve ülkeler tarafından bu alanda yapılan çalışmalar raporlaştırılmaktadır. Yayımlanan raporlara göre, ülkemizin e-devlete geçiş düzeyi aşağıdaki gibidir (United Nations [UN], 2005, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020):

Tablo 1

E-devlet hazırlık indeksi 2005-2020

2005			2008		
Sıra	Ülke	İndeks	Sıra	Ülke	İndeks
1	ABD	0.9062	1	İsveç	0.9157
60	Türkiye	0.4960	76	Türkiye	0.4834
2010			2012		
Sıra	Ülke	İndeks	Sıra	Ülke	İndeks
1	Güney Kore	0.8785	1	Güney Kore	0.9283
69	Türkiye	0.4780	80	Türkiye	0.5281
2014			2016		
Sıra	Ülke	İndeks	Sıra	Ülke	İndeks
1	Güney Kore	0.9462	1	İngiltere	0.9193
76	Türkiye	0.5443	68	Türkiye	0.5900
2018			2020		
Sıra	Ülke	İndeks	Sıra	Ülke	İndeks
1	Danimarka	0.9150	1	Danimarka	0.9758
53	Türkiye	0.7112	53	Türkiye	0.7718

Kaynak. UN, 2005, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020

Tablo 1 incelendiğinde ülkemizin orta düzeyde bulunan ülkeler arasında neredeyse sabit bir yer edindiği, üst sıralara doğru olumlu anlamda bir sıçramanın halen yapılamadığı görülmektedir. Birleşmiş Milletler raporlarına göre ülkemizin yer aldığı Batı Asya Bölgesi ve dünya indeks ortalaması ise aşağıdaki gibidir (UN, 2005, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020):

Tablo 2

Türkiye için e-devlet hazırlık indeksi

Yıl	Türkiye İndeksi	Dünya Sıralaması	Dünya Ortalaması	Batı Asya Bölge Ortalaması
2005	0.4960	60	0.4267	0.4384
2008	0.4834	76	0.4514	0.4857
2010	0.4780	69	0.4406	0.4732
2012	0.5281	80	0.4882	0.5547
2014	0.5443	71	0.4712	0.4951
2016	0.5900	68	0.4922	0.5132
2018	0.7112	53	0.5491	0.6308
2020	0.7718	53	0.6000	0.6838

Kaynak. UN, 2005, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020

Tablo 2'ye göre, ülkemizin indeksi, son iki rapor yılı dışında dünya ortalamasının, 2008 ve 2012 yılları dışında ise bölge ortalamasının üzerindedir. Fakat Batı Asya bölgesini oluşturan ülkelerin (Irak, Suriye, Ermenistan, Gürcistan vb.) genel

gelişmişlik düzeyleri dikkate alındığında, ülkemiz açısından bu alanda daha ileri reformların harekete geçirilmesinin gerekliliği görülmektedir. Yine de dünyayla paralel olarak ülkemizde de e-devlet hizmetleri yaygınlaşmaktadır. Bu kapsamda, farklı sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklere ve arka plana sahip olunsu veya günlük yaşamın farklı alanlarında teknolojiyle ilişki kurulmaması tercih edilse bile, her bireyin hayatının pek çok döneminde farklı gerekçelerle devletle olan ilişkisi göz önüne alındığında, en azından elektronik ortamda sunulan kamu hizmetlerinin kullanılmasına yönelik beklentinin bir bireyin vatandaş olarak günlük hayatında karşısına çıktığı, var olan teknolojinin kullanımına yönelik birey üzerinde bir baskı oluşturduğu ve buna bağlı olarak birey açısından bir ihtiyacı doğurduğu ifade edilebilmektedir.

Diğer taraftan, bilgi toplumu olarak adlandırılan yeni toplumsal yapının temelinde kendisini en iyi şekilde yetiştirmiş, gelişmeleri yakından takip eden, günün değişen koşullarına göre bildiklerini yenileyebilen, ihtiyaçlar doğrultusunda farklı şeyler öğrenebilen, öğrenmeye ve gelişime sürekli açık olan bir insan figürü bulunmaktadır. Buna göre, gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri göz önüne alındığında, artık okuryazarlığın sadece okuma ve yazma becerisi ile aritmetik hesaplamaları yapabilmeyi kapsamadığı, bunun yanında bilgisayar becerilerini de içine alan bilgi ve teknoloji okuryazarlığına doğru bir kaymanın yaşandığı söylenebilmektedir. Bu noktada okuryazarlığın, insanların çeşitli simgeleri kullanarak yaşamlarını sürdürebilecek düzeyde işlevsel olmalarına olanak sağlayan iletişim kurabilme yeterliği olduğu ve bireyin içinde yaşadığı toplumla iletişime geçebilmesi için bazı becerilerin edinilmesini gerektirdiği belirtilmektedir (Kellner, 2001). “İnsanların yeterince işlevsel olabilmeleri için gereken iletişim kurma düzeyinin, yani dünyayı asgari düzeyde anlama ve kendini anlatma düzeyinin, küreselleşmenin temelini oluşturan ulaşım, iletişim, bilişim teknolojilerindeki gelişmelerle gittikçe arttığı” bilinmektedir (Miser, 2002). Bu itibarla, bireyin kendisi kadar toplumun ve toplumla iletişime geçme yol ve yöntemlerinin özellikle son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojileri çerçevesinde yaşanan gelişmelerle birlikte zaman geçtikçe değiştiği, değişen yaşam biçimiyle ortaya çıkan farklı ihtiyaçlarla birlikte farklılaştığı bilindiğinden, okuryazarlık olgusunun içeriğinin teknolojik gerçekler bağlamında da değiştiği dolaylı sonucuna ulaşılabilmektedir. Nitekim Yıldız (2006) tarafından okuryazarlığın geçtiğimiz yüzyılın başlarında adını, soyadını yazabilme ve imzasını atabilme becerisi ile sınırlı tutulduğu, toplumsal, siyasal ve teknolojik gelişmelerle birlikte okuryazarlığı oluşturan öğelerin sayısının arttığı ve kavramın içeriğinin genişleyerek fonksiyonel, bilgisayar, teknoloji ya da medya

okuryazarlığı gibi yeni kavramların gündeme geldiği ve bunların okuryazarlık kavramıyla ilişkilendirildiği belirtilmektedir. Buna göre, okuryazarlığın anlamının değişen koşullara göre değişen bir durum olduğu, bireyin içinde bulunduğu toplumda her anlamda yeterince işlevsel olma ihtiyacı ile birlikte küreselleşme sonrasında teknoloji alanında yaşanan hızlı ilerlemenin okuryazar olmanın koşullarını da bir hayli değiştirdiği ortadadır. Toplumsal yapının teknoloji yoğun yaşamı gerektiren bilgi toplumuna dönüşmesinin ve bu dönüşümle birlikte teknoloji kullanım becerilerine her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmasının, okuryazar olmanın koşullarındaki değişimi hızlandırdığı ifade edilebilmektedir.

Öte yandan, son yıllarda, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin günlük yaşantının her alanına büyük ölçüde entegre olmaya başlamasıyla oluşan yeni düzende farklı sosyal, kültürel ya da ekonomik arka plana sahip bireylerin teknolojiye uyum sağlayabilmeleri, birey olarak toplumda var olabilmeleri açısından önemlidir. Çünkü yeni düzen, teknolojiyi okuyabilmeyi gerekli kılmaktadır. Bireyler ancak bu şekilde fonksiyonel okuryazar olarak toplumdaki tüm faaliyetlere etkin katılabilecek duruma gelmektedir. Bu doğrultuda, çevresindeki değişime kayıtsız kalmayan, geleneksel yol ve yöntemlerin dışında teknolojiyle evrilen hayatta yeni yol ve yöntemlerin olduğunu fark edebilen, süregelen iş ve işlemlerini bilgisayar, tablet, internet, akıllı telefon, mobil araç, dokunmatik ekran gibi teknolojik imkanlarla gerçekleştirebilen, bu imkanları hayatına dahil edebilen, bu bağlamda çağın ve teknolojinin sunduklarından faydalanabilen, her şeyden daha önemlisi günümüzün en önemli değeri olarak görülebilen ve teknoloji kullanımının artmasıyla farklı bir boyuta ulaşan ‘bilgi’yi edinen, kullanan, üreten ve böylece sürekli gelişen bir bireyin günlük yaşantı içinde var olabileceği, fonksiyonel birey konumuna gelebileceği, çevresine kolaylıkla uyum sağlayabileceği çıkarımı yapılabilmektedir. Dolayısıyla, bütün bunların gerçekleştirilebilmesi için ise günümüzde bireylerin teknoloji kullanım becerilerine, diğer bir deyişle teknolojik ya da dijital yeterliğe sahip olmalarının değerli olduğu kabul edilmektedir. Yıldız’a (2006) göre, okuryazarlık kavramının genişleyen içeriği bağlamında, teknolojiyle ilgili beceri ve yeterliğe sahip olunması açısından teknoloji okuryazarı konumuna gelinmesi önem arz etmektedir.

Teknoloji okuryazarlığı, günlük hayatı çevreleyen teknolojilerin ve bu teknolojilerin toplumla olan ilişkisinin toplumdaki bireyler tarafından algılanması olarak ifade edilmektedir. Teknolojilerin fark edilmesi olarak ifade edilebilecek teknoloji okuryazarlığının, bireyin, yaşantısını devam ettirirken kurduğu toplumsal

ilişkileri sağlıklı bir şekilde oluşturabilmesini ve var olan ilişkileri algılayabilmesini tesis etmesi açısından önem taşıdığı belirtilmektedir (Bacanak, Karamustafaoğlu ve Köse, 2003). Bununla birlikte teknoloji okuryazarlığı, teknolojiyi kullanma becerisi, teknoloji kullanımı ile ortaya çıkan karmaşık problemleri anlayabilme yeteneği ile toplum içerisinde teknolojinin önemini kavrayabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Holland, 2004; Bölükbaşı, 2012). Benzer şekilde teknoloji okuryazarlığı, teknolojiyle çevrili toplumda var olup fonksiyonel bir şekilde çalışabilmeye imkan sağlayacak biçimde teknolojinin anlaşılabilmesi olarak ifade edilmekte olup, teknoloji okuryazarlığının; ‘bilgi’, ‘yetenekler’ ve ‘eleştirel düşünme ve karar verme’ boyutlarından bahsedilmektedir (Garmire ve Pearson, 2006). Uluslararası Teknoloji Eğitimi Birliği’ne (International Technology Education Association [ITEA]) (2007) göre teknoloji okuryazarlığı; teknolojinin anlaşılmasına, kullanılmasına, değerlendirilmesine ve yönetilmesine ilişkin bir yetenek olarak görülmektedir. Teknolojinin ne anlama geldiğini, teknolojinin ortaya çıkışının nasıl olduğunu, toplumun teknoloji vasıtasıyla nasıl biçimlendiğini ve toplumun teknolojiyi nasıl şekillendirdiğini bilen, medyada gördüğü veya gazete ve dergiden okuduğu teknolojiyle ilgili bir haberi dikkate değer bulan, değişik kanallar aracılığıyla bilgiyi edinen, bunu kendi davranışlarına aktarabilen ve edindiği bilgiye göre düşüncelerini oluşturabilen, genel olarak teknolojiyi rahat bir şekilde kullanabilen ve teknoloji kullanımı sırasında yansız olan bir bireyin teknoloji okuryazarı olarak adlandırılabilirliği belirtilmektedir (ITEA, 2007). Bölükbaşı (2012) teknoloji okuryazarlığının; ‘teknolojik gelişme ve değişmelere adapte olma ve bu teknolojik gelişmelerin üstesinden gelebilme’, ‘teknolojinin oluşturduğu sorunlara yönelik yaratıcı yaklaşımlarla yenilikçi çözümler üretme’, ‘teknolojik bilgi kullanarak yeni dünyada etkili ve verimli olma’ ve ‘teknoloji ve birey arasındaki ilişkiyi değerlendirme’ olmak üzere dört yeteneği içerdiğini ifade etmektedir.

Teknoloji okuryazarlığı ile ilgili yapılan ve bir kısmına yukarıda yer verilen tanımlar incelendiğinde, teknoloji okuryazarlığının esas olarak bireyin teknolojiye yönelik yeteneği ve becerisiyle ilişkilendirildiği görülmektedir. Yetenek ve beceri boyutuna yapılan vurgu, konuyla ilgili olarak Avrupa Birliği’nce yapılan çalışmalarla da paralellik göstermektedir. Buna göre, teknoloji okuryazarlığı, Avrupa Birliği belgelerinde de kendisine yer bulmakta olup, dijital yeterliği gerçekleştirmek ve bireyin işinde, günlük yaşamında, öğrenmesinde ve diğer bireylerle kurduğu iletişimde bilgi ve iletişim teknolojilerini güvenle ve eleştirel bir biçimde kullanabilmesini sağlamak

amacıyla gerek duyulan vasıflar olarak tanımlanmaktadır (DG Information Society and Media [DGISM], 2006). Burada ifade edilen ‘dijital yeterlik’; bir Avrupa vatandaşının bilgi ve iletişim teknolojileriyle çevrili toplum yapısı ve ekonomi içinde kendisini geliştirebilmesi için sahip olması gereken, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi’nin 2006/962/EC sayılı Yaşam Boyu Öğrenme İçin Kilit Yeterlikler Tavsiye Kararı’nda tanımlanan sekiz temel kilit yeterlikten birini oluşturmaktadır (The European Parliament and The Council Of The European Union [EPCEU], 2006). Dijital yeterlik dışında her Avrupalının hızla değişen, esnek ve bütünleşik hale gelmiş dünyaya uyum sağlaması amacıyla sahip olması gerekli görülen diğer kilit yeterlikler; ‘anadilde iletişim’, ‘yabancı dillerde iletişim’, ‘matematiksel yeterlik ve bilim ve teknolojiye temel yeterlik’, ‘öğrenmeyi öğrenme’, ‘sosyal ve vatandaşlık yeterlikleri’, ‘kişisel teşebbüs ve girişimcilik algısı’ ile ‘kültürel farkındalık ve ifade’ olarak anılan Tavsiye Kararı’nda tanımlanmaktadır. Bu kilit yeterliklerin gelişimi; düşük temel beceriye sahip, özellikle düşük seviyede okuryazar olan, erken dönemde okuldan ayrılmış, yaşlı, göçmen ya da engelli olmak suretiyle kişisel, sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı eğitimsel dezavantaja sahip bireylerin eğitimsel potansiyellerinin karşılanması için önemli görülmektedir (EPCEU, 2006). Bu kapsamda, anılan Tavsiye Kararı dikkate alındığında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla geliştiği dünyamızda yetişkinler için kilit yeterlikler arasında önemli bir konumda bulunan dijital yeterliğe sahip olma ile bunun bir gereği olarak teknoloji okuryazarı olmanın, özellikle eğitimsel dezavantaja sahip yetişkin bireyler arasında yaygınlaştırılmasının, vatandaşların hayata katılımlarının sağlanması açısından Avrupa Birliği için de önemli bir hedef olduğu görülmektedir.

Avrupa Birliği’nin yanı sıra Birleşmiş Milletler tarafından da, günümüzün teknoloji yoğun yaşam şartları göz önüne alındığında, daha geniş bir perspektifte bakılarak dünya toplumunun üyelerinin dijital becerilerinin geliştirilmesine, her bireyin dünyaya tam entegrasyonu açısından dijital yeterliğin sağlanmasına önem verildiği ve bu hususların gündeme alındığı görülmektedir. Bu doğrultuda Avrupa Birliği tarafından yapılan hayata katılım vurgusuna benzer bir biçimde, teknolojiyle ilgili dijital becerilerin sosyal içermeyi geliştirmeye yardımcı olabileceği Birleşmiş Milletler tarafından da kabul edilmekte olup, dünyaya entegrasyon açısından söz konusu becerilerin okul çağı çocuklarından başlanmak üzere toplumun diğer kesimleri arasında geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır (UN, 2018). Ayrıca, teknoloji yoğun yaşamda çevrimiçi olarak sunulan hizmetlere erişim sağlayamayan toplum üyelerinin

desteklenmesi için dijital yardım girişimlerine önem verilmesinin gerekliliği de ifade edilmektedir.

Diğer taraftan, içinde bulunduğumuz bilgi toplumu olarak ifade edilen yapıda bilginin önceki dönemlere kıyasla daha fazla önem kazandığı, bilgi ve iletişim teknolojilerinin insanların yaşam tarzlarında büyük yenilikler meydana getirmesiyle birlikte bilgiye erişim ve bilgi kazanım olanaklarının nesnel olarak çoğaldığı, öğrenme uzamının genişlediği ve çeşitlendiği görülmektedir. Ayrıca, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kurum ve kuruluşların meydana gelen gelişmelere önem vererek bunları gündemlerine aldığı, bu kapsamda küreselleşme ile birlikte okuryazarlıkların da çeşitlendiği, artık dijital yeterliğin ve teknoloji okuryazarlığının temel beceriler içerisine girdiği bilinmektedir. Ancak halihazırda bu konu temelinde getirilen eleştiriler de bulunmaktadır.

Duruma bilgi toplumu, küreselleşme, neoliberalizm ve teknoloji perspektifinden bakıldığında, özellikle 1990'lardan itibaren hayatımıza giren ve insanlar arasındaki birleşme özlemini yansıtıyor gibi görünen küreselleşme kavramıyla birlikte, dünyada değişen ekonomik, siyasal ve kültürel dengelerin okul ve eğitim sistemlerini de değiştirdiği, “merkezinde küresel ticaret ve sermaye hareketleri için devletlerin küçülmesini ve kamu harcamalarının kısıtlanmasını öngören neoliberal ekonomi politikaları bulunan” küreselleşme kavramının, uygulanan neoliberal politikalar vasıtasıyla okul ve eğitim anlayışını uluslararasılaştırdığı ve ticarileştirdiği ifade edilmektedir (Sayılan, 2009). Benzer şekilde, eğitimin önemi ve işlevi konusundaki söylemlerin çeşitlenmesi ile bilgi toplumu, yaşam boyu öğrenme ya da öğrenme toplumu gibi eğitim alanındaki dönüşümlere ilişkin küresel söylemlerin çoğalması da yine küreselleşme dönemine denk gelmektedir. Sayılan (2009) tarafından, küresel söylemlerin başında gelen bilgi toplumu anlayışının ve bilgi toplumuyla birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan değişim ve gelişmenin, kapitalizmin küresel ölçekte yeniden yapılanmasını, esnekliğini ve yayılma kapasitesini artırdığı, söz konusu teknolojilerin iletişim ve öğrenme ortamlarını kolaylaştırmakla birlikte, asıl olarak neoliberal ekonomi politikaları dahilinde ticaretin ve belli bir kesimin kontrolünde bulunan sermayenin serbestçe dolaşmasına zemin hazırladığı belirtilmektedir. Buna göre, teknolojik gelişim ve yaygınlaşmanın küreselleşme ve neoliberalizm boyutuyla da ele alınarak neden sonuç ilişkisi bağlamında eleştirel olarak incelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Eğitimde neoliberal dönüşüm sonucunda; eğitim hakkı ve toplumun bu ihtiyacının karşılanmasında devletin rolünün ortadan kalktığı, toplum çıkarının değil piyasa çıkarının önemli hale geldiği, eğitime ayrılan kamu fonlarının kısılarak eğitimin piyasaya açıldığı, okul ve eğitim sistemlerinin uluslararası aktörlerin kontrolüne bırakıldığı, eğitime, bilgiye ve mesleğe ulaşmanın ticarileştiği ve küreselleştiği, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla eğitimden öğrenmeye doğru bir geçiş olduğu görülmektedir. Neoliberal politikalarla, şirket gündemleri doğrultusunda özel olanın ve özelleştirmenin iyi, kamusalın ise kötü olduğu yansıtılmaktadır (Apple, 2016). Bu noktada, “bilgi teknolojilerinin kullanımına yönelik mistifikasyonun, kamusal eğitimdeki çözülmeyle meşrulaştırmak için pazarı genişletme stratejisi olarak işlediği; pazarlanan eğitim ve bilgi paketleri yoluyla metalaşma sürecinin derinleşmesine katkıda bulunduğu”, dahası bilgi teknolojileri ile kamusal yükümlülüklerin bireysel tercih ve sorumluluklara bırakıldığı gözlenmektedir (Sayılan, 2006). Böylece, eğitimin toplumsal amacı ve işlevi değişmekte, eğitim kamusal yükümlülük ve sosyal hak olmaktan çıkmakta, piyasanın taleplerine uygun biçimde ‘insan sermayesi’ yaklaşımı ön plana alınmaktadır (Sayılan, 2009). Buna göre, küreselleşme ve onun merkezindeki neoliberal ekonomi politikaları sonucunda yetişkin eğitiminin de küreselleştiği, ticarileştiği, bireyin kapasite ve yeteneklerinin artırılması ile istihdamına yapılan vurgu sonucunda insani ve toplumsal ihtiyaçların göz ardı edildiği savunulabilmektedir.

Yaratılan ‘yeni dünya’ya uygun olarak takip edilen politikalar sonrasında insanın sadece bir ‘girdi’ olarak görülmeye başlandığı ve toplumun ihtiyaç duyduğu kaynağın bilgiye sahip olan, piyasa odaklı, rekabet edebilecek, eğitilmiş ve öğrenmiş insan olduğu düşünüldüğünde, yeni toplumsal düzende insan sermayesinin ve insan gücünün ön plana çıkarıldığı söylenebilmektedir. Burada bahsedilen ve “bireylerin kendilerine verilen görevi yapabilmeleri için sahip olup kullandıkları bilgi, yetenek ve yaratıcılık özelliklerinin bir arada toplanmış hali” (Güler, 2007) olan insan sermayesi; doğal yetenek, eğitim ve deneyim sonucu kişinin sahip olduğu yaratıcı güç olarak ifade edilmektedir. (Şamiloğlu, 2002; Akt. Güler, 2007). Bireylerin yetenek, hüner ve bilgi yönünden ilerlemesini gösteren insan kaynaklarının geliştirilmesini, ekonomik anlamda insan sermayesi birikimini ve bu sermayenin gelişmede etkili olacak şekilde kullanımını anlatan insan sermayesi kavramı; insanların eğitim, yetiştirme ya da diğer etkinlikler aracılığıyla kendilerine yatırım yapmaları gerçeğine dayandırılmaktadır (Tunç, 1998).

Dolayısıyla son yıllarda meydana gelen gelişme ve değişim ile özellikle oluşturulan ‘piyasa’ ve ‘bilgi ekonomisi’ çerçevesinde gelişmiş ya da gelişmekte olan

toplumların gereksinim duyduğu insan nitelikleri de değişmektedir (Özen, 2011). Bu kapsamda günümüzde bireyler açısından teknoloji ile onun özelliklerinden ve boyutlarından haberdar olmanın ve öğrenmeyi öğrenmenin, toplumun ihtiyaç duyduğu “insan sermayesinin” karşılanması amacıyla hizmet etmek için zorunlu olduğu söylenebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, temel olarak içinde bulunduğu toplumun bir parçası olmaya ve yaşamaya çalışan her bireyin, isteyerek ya da istemeyerek ‘insan sermayesi’ yaklaşımında yer bulabilmek amacıyla başkaları tarafından kendisi için yapılandırılmış süreçleri takip ettiği, eğitim ve öğretim ihtiyaçları ile yöntemleri de dahil olmak üzere sosyal ve kültürel yaşantısını değiştirdiği ifade edilebilmektedir.

Eleştirel görüşlerin varlığına rağmen, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesinin, görece olarak geniş kitleler tarafından kolaylıkla erişilebilir ve kullanılabilir olmasının ve özellikle yukarıda ifade edildiği üzere başta e-devlet kavramıyla kamu hizmetleri olmak üzere özel sektöre dair pek çok hizmetin dijital ortama taşınmasının ardından, söz konusu teknolojilerin günümüzde bireylerin gündelik yaşamlarındaki ihtiyaçlarının karşılanması açısından farklı bir noktada konumlandığı görülebilmektedir. Olumlu bir bakış açısıyla yaklaşılarak değerlendirildiğinde, devlet ve vatandaş ilişkisi özelinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin varlığının; yaygınlaşan elektronik hizmetler etkin kullanıldığında bireylerin hayatını kolaylaştırdığı, kamu otoritesinin şeffaflaşmasını hızlandırdığı, devleti vatandaş karşısında daha hesap verebilir kıldığı, özellikle internetin yaygınlaşmasıyla katılımcılığı artırdığı, böylece demokrasinin daha etkin ve doğrudan işlemesine olanak tanıdığı belirtilebilmektedir. Ayrıca genel olarak bakıldığında, bu teknolojilerin hayatımıza girmesi sonucunda haberleşmenin ucuzlamasıyla ve sosyal ağların yaygınlaşmasıyla bireylerin sosyal sermayelerinin gelişmesine imkan tanındığı, mesafelerin kısılması sonucunda farklı kültür ve coğrafyalar arasındaki kaynaşmanın hızlandığı, etkin biçimde yapılan haberleşme ve fikir alışverişlerinin örgütlenmeyi kolaylaştırdığı, böylece hızlı biçimde organize olup ortak hareket edebilme imkanına sahip olan bireylerin kitlesel hareketlere yol açabildiği de ifade edilmektedir. Ancak, sayılanların hepsinin teorideki gerçekler olduğunun unutulmaması gerekmektedir.

Bu noktada, son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerleme ile bilgi ediniminin çeşitli kanallar vasıtasıyla daha kolay yapılabildiği, internetin isteyen her bireyin kullanımına hazır olduğu, bireyin kullanımına sunulan tüm hizmetlerde olduğu gibi kamu hizmetlerinin de elektronik ortama aktarıldığı ve bu hizmetlere kolaylıkla ulaşılabildiği, bireylerin formal eğitim dışında da öğrenmelerine olanak sağlandığı,

başta yaşlılar, engelliler, kadınlar, çocuklar ve ekonomik anlamda yetersiz bireyler gibi dezavantajlı gruplar ile yetişkinler olmak üzere formal okul eğitime ulaşma şansı olmamış, olmayan ya da olamayacak bireylerin öğrenmelerinin devam etmesinde yardımcı olduğu gibi olumlu yaklaşımlardan farklı olarak, bilgi toplumunun aslında anlatıldığı gibi var olan bir olgu mu yoksa var olduğuna inandırılan ve yaratılan bir olgu mu olduğunun derinlemesine düşünülmesinin, bilgi toplumu güzellemesi içinde, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişme ve ilerlemenin sonucunda, bu teknolojilere ulaşma, elde etme ve onlardan en iyi şekilde ve zamanında yararlanabilme konusunda zaten hali hazırda dezavantajlı olan gruplar için ortamın daha çok ticarileştirilmesi ile daha büyük adaletsizliklerin ortaya çıkacağı olasılığının değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla, tam da bu aşamada “gerçekte bilgi toplumu ne ölçüde vardır, eğer varsa, toplumun her kesimi için eşit imkanlar mı sunmaktadır, hali hazırda var olan eşitsizliklerin giderilmesi için bir araç mıdır, yoksa zaten var olan eşitsizliklerin yeniden üretimi ya da derinleşmesi için uygun bir ortam mı hazırlamaktadır?” sorularının, bu konuda sorulması gereken temel sorulardan bazılarını teşkil ettiği değerlendirilmektedir.

Esasında bizlere tanıtıldığı ve sunulduğu şekliyle bir bilgi toplumunun var olduğu sorgulanmadan kabul edilse bile, sadece bu toplumun yarattığı köklü değişim göz önüne alındığında, hızla ilerleyen bilgi ve iletişim teknolojilerine kolaylıkla erişmeye yönelik ekonomiye, bunları benimseyip kullanmaya yönelik ise sosyal ve kültürel geçmişe ve yeterliğe sahip olma imkanını elinde bulunduranlarla bu imkanlardan mahrum kalanlar arasında, başta hayat kalitesi ve ekonomik refah olmak üzere daha pek çok açıdan açık bir eşitsizliğin yaşandığı veya yaşanabileceği görülmektedir. Bu nedenle, belirtildiği şekliyle bir bilgi toplumunun tesis edilmesi ve tüm bireylere eşit fırsatlar sunması amacıyla, öncelikle hiç kimsenin göz ardı edilmeden tüm kesimlerin gerektiğinde bireysel kapasitelerinin artırılarak faydalanıcı konumuna getirilmesinin, kurulan altyapıya ve sunulan hizmetlere herkesin eşit şekilde erişiminin sağlanmasının, bu anlamda altyapısız coğrafya kalmamasının, erişim sağlanan altyapı ve hizmetlerin maddi farklılıklardan bağımsız ve bunların kısıtlaması olmadan toplumun her kesimince edinilmesinin ve altyapı ve hizmetlere tüm bireylerce ulaşım sağlanmasının tesis edilmesinin önem arz ettiği değerlendirilmektedir. Böyle bir temel anlayış üzerine kurulmayan bir yapının sonucunda, alan yazında sayısal açık, sayısal uçurum, sayısal bölünme ya da dijital bölünme olarak adlandırılan kavramın ortaya çıktığı görülmektedir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]) (2001) tarafından, değişik coğrafi alanlarda yaşayan ve sosyoekonomik koşullar bakımından farklılık gösteren toplumların bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim imkanlarındaki adaletsizlik dijital bölünme olarak adlandırılmaktadır. Buna ilave olarak “dijital bölünme, en geniş haliyle bireyler, şirketler veya ülkeler arasındaki bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim ve bu teknolojilerin kullanım farklılıklarını ifade etmek için kullanılmaktadır” (Gürcan, 2015). Buna göre, bilişim teknolojileri vasıtasıyla hızla gelişen ve değişen bilgi ve iletişim alt ve üst yapılarından, kitle iletişim araçlarından ve medya kanallarından faydalanabilen toplumlarla bunlardan faydalanamayan toplumlar arasındaki ayrım dijital bölünme ya da sayısal uçurum olarak ifade edilmektedir. Dijital bölünmenin ilk zamanlarda bilgisayar, telefon, mobil cihazlar ile internet ve diğer donanıma erişim eksikliği olarak değerlendirildiği, ancak kısmen de olsa bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerleme ve satın alım imkanlarındaki gelişme sonucunda, bu cihazların nasıl kullanılacağına bilinmemesinden ya da diğer bir deyişle teknoloji okuryazarlığı eksikliğinden kaynaklı yeni dijital bölünmelerin ortaya çıktığı belirtilmektedir (UN, 2018).

Genel olarak dijital bölünme; erişim uçurumu, kullanım uçurumu ve yetenek uçurumu olmak üzere üç alt başlıkta ele alınmaktadır (Korea Agency for Digital Opportunity and Promotion [KADO], 2004). Erişim uçurumu; bilgi ve iletişim teknolojileri ürün ve hizmetlerine erişim imkanı olanlarla olmayanlar arasındaki farklılığı tanımlamak için kullanılmakta olup, gelir seviyesi ve ekonomik imkan farklılıklarından kaynaklanan fiziksel erişim eşitsizliklerini ifade etmektedir. Kullanım uçurumu; bilgi ve iletişim teknolojilerini günlük hayatında ve iş yaşamında kullanabilenlerle kullanamayanlar arasındaki farklılığı işaret etmekte olup, yaş ve eğitim seviyesiyle ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Yetenek uçurumu; bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu imkanları kullanıp değer üretenlerle bunları tüketenler arasındaki eşitsizlik olup, temel olarak eğitim farklılıklarıyla ilişkili olarak değerlendirilmektedir (Gürcan, 2015; KADO, 2004). Temel olarak dijital bölünmenin oluşmaması için sayısal anlamdaki hizmetlere erişim ve bu hizmetlerin kullanım imkanlarının tüm kesimler için aynı olması gerekmektedir. Ancak, altyapı hizmetlerinin her kesime eşit olarak sunulamamasının, örneğin hala internetin bile herkes tarafından kolayca erişilebilir olmamasının, pek çok alanda zaten var olan adaletsiz koşullara yenilerini ekleyerek sorunlar yaratacağı ve var olan sorunları derinleştireceği düşünülmektedir. Durumun bu şekilde devam etmesi sonucunda, her alanda görülebilen

eşitsizliklerin ardından, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki sosyo-ekonomik uçurumun yanına sosyo-teknolojik uçurumun da eklendiği rahatlıkla söylenebilmektedir.

Hayatı değiştiren teknolojiyle birlikte toplum içinde her kademede etkileşimin ve iletişimin artık kaçınılmaz olması ve yaşamın her alanında yeni becerilere ihtiyaç duyulması, sadece otoriteye boyun eğerek bilgiyi depolamayı hedefleyen eğitim anlayışının Dewey, Freire ya da Ivan Illich gibi radikal eğitimcilerin de dikkat çektiği gibi eskimesine neden olmaktadır (Kellner, 2001). Bu kapsamda yeniden yapılanan eğitim, toplumun demokrasi anlayışının gelişmesine ve teknoloji kullanımının artmasıyla dijital bölünmelerin azalmasına imkan tanımaktadır. Kellner (2001) dijital bölünmeyi, bireylerin siyasal ve sosyal olarak eşit olabilmelerinin ve toplumun demokratikleştirilmesinin önünde büyük bir engel olarak görmektedir. Bu noktada, teknolojinin, her ne kadar uygun kaynak ve pedagoji kullanılmadığında eğitimin önünde engel oluşturarak bölünmeyi artıracakı belirtilse de, esasen uygun kaynak ve politikalarla bölünmeyi azaltabilecek bir etki doğuracakı ifade edilebilmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojileri ile bu teknolojilerin yaygınlığı ve kullanımı açısından uygun ortam hazırlayan bilgi toplumunun özellikle dezavantajlı gruplar için yeterli teknik imkan ve kaynaklar sunulduğu takdirde bilgiye kolay ulaşılabilmesini sağlama, hayatı kolaylaştırma ve bölünmeleri azaltma yolunda bir alternatif oluşturduğu görülmektedir. Diğer taraftan, sayılan potansiyel faydaların yanında, halihazırda pek çok konuda zaten dezavantajlı konumda bulunanların mevcut konumları, içinde yetiştikleri ve yaşadıkları çevre, hayat şartları ve bireysel yeterlikleri gibi nedenlerden dolayı ortaya konulan fırsatlardan yararlanamayacak olmaları ile teknik imkanların sağlanamaması veya her kesimin anılan imkanlara ulaşamaması durumunda, bu alanda oluşacak erişimsel boşluk ve bunun sonucunda ortaya çıkan eşitsizliğin de dikkate alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Yaşamımızın neredeyse her alanında var olan teknolojik gelişmelerin sonucunda çevremizi kuşatan “yeni dünya”, öğrenmeyi destekleyecek altyapıyı ve ortamı sağlayarak çağın gereği olan yaşam boyu öğrenen ve bilgi sahibi olan insan olgusunu başta yetişkinler ve dezavantajlı kesimler olmak üzere her kesim için destekleme konusunda yardımcı olmaktadır. Ancak onun sağlayacağı altyapıya toplumun her kesiminin eşit bir şekilde ve rahatlıkla ulaşamayabileceği, ulaşılsa dahi herkesin bu altyapıyı kullanabilecek sosyal ve kültürel geçmişe ve yeterliğe sahip olamayabileceği veya bu gelişmelerin herkes tarafından kolaylıkla

benimsenemeyebileceği gerçeği göz önüne alındığında, var olan uçurumların daha da derinleşmesine neden olunacağı değerlendirilmektedir.

Bilgi toplumunda bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle oluşan yukarıda bahsedilen yeni sorun alanları ile küreselleşme ve neoliberalizm bağlamında yapılan eleştirilere rağmen, günümüzde var olan durum göz önüne alındığında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlığı ile bu teknolojilere bağımlılığın artmasıyla farklı okuryazarlık kavramlarından birisi olarak ortaya çıkan ve pek çok uluslararası kurum ve kuruluşun gündemine girerek uluslararası belgelerde kendisine yer bulan teknoloji okuryazarlığının ülkemizdeki durumunun değerlendirilebilmesi amacıyla, ülkemizde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanım durumunun ve yaygınlığının incelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, ilk olarak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin temeli olarak görülebilecek bilgisayar ve internet teknolojisinin 16 ile 74 yaş arası yetişkinler arasında kullanım durumu ve yaygınlığına dair sonuçları ortaya koyan ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması çıktıları aktarılmaktadır. Sonrasında ise ülkemizin durumunun uluslararası alanda değerlendirilebilmesi amacıyla, 16 ile 65 yaş arasında bulunan yetişkinlerin sahip olması beklenen sözel ve sayısal becerilerinin yanı sıra temel bilgi işleme becerilerinin genel durumunu açığa çıkarmaya çalışan ve OECD tarafından yürütülen Yetişkin Yeterliliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı (Programme For The International Assessment of Adult Competencies [PIAAC]) sonuçlarına değinilmektedir.

TÜİK tarafından yıllık olarak gerçekleştirilen Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'nın 2019 yılına ait sonuçlarının 27 Ağustos 2019 tarihli ve 30574 sayılı haber bülteniyle, 2018 yılına ait sonuçlarının ise 8 Ağustos 2018 tarihli ve 27819 sayılı haber bülteniyle kamuoyuna duyurulduğu görülmektedir. 2019 yılı sonuçları arasında bilgisayar kullanımına ilişkin oranlar yer almadığından, bu araştırmada, bilgisayar kullanım oranlarına ilişkin olarak 2018 yılına ait veriler kullanılmaktadır.

Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre Türkiye'de hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranı aşağıdaki gibidir (TÜİK, 2019):

Tablo 3

Hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranı

<i>Tür</i>	<i>Toplam (%)</i>
Masaüstü bilgisayar	17.6
Taşınabilir bilgisayar (Dizüstü, netbook vb.)	37.9
Tablet bilgisayar	26.7
Cep telefonu (Akıllı telefonlar dahil)	98.7
Oyun konsolu	5.8
İnternete bağlanabilen TV	37.7
Kaynak. TÜİK, 2019	

Tablo 3 incelendiğinde, hanelerde en çok görülen bilişim teknolojisinin internete bağlanabilme özelliği içeren akıllı telefonlar dahil olmak üzere cep telefonu olduğu, hanelerin % 37.7'sinde internete bağlanabilen televizyon ve %37.9'unda taşınabilir sınıfta bilgisayar bulunduğu görülmektedir. Kullanımının yaygınlaşma yılları göz önüne alındığında, diğerlerine göre kısmen daha eski bir teknoloji olduğu değerlendirilebilecek masaüstü bilgisayarın hanelerde bulunma oranının %17.6 olarak tespit edildiği araştırma sonuçlarına göre, ülkemizde özellikle mobil sınıfa giren (akıllı cep telefonu, taşınabilir dizüstü bilgisayar, akıllı televizyon vb.) yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin ediniminin daha yaygın olduğu değerlendirilebilmektedir. Özellikle son yıllarda, cep telefonu kullanımının yaygınlaştığı, gelir durumuna bağlı olmaksızın kullanılan cep telefonlarının büyük bir çoğunluğunun bilgisayar niteliğinde olan, internete bağlanan ve uygulama şeklindeki programların kullanılmasına imkan tanıyan 'akıllı' araçlara dönüştüğü, mobil operatörlerce internete bağlanma hizmetinin sunulduğu ve bazı kamusal alanlarda çoğunlukla işletmeler tarafından kablosuz internet bağlantı imkanının verildiği düşünüldüğünde, her kesimden bireyin yanında bir bilgisayar ya da bir internet bağlantı noktasının bulunduğu ifade edilebilmektedir. Bu itibarla, cep telefonu bulunma oranının yüksekliği ve cep telefonlarının 'akıllı' özelliklerle donatılması internet erişiminin de aynı derecede yaygınlaştığına işaret etmektedir.

Anılan araştırmaya göre, eğitim durumu ve cinsiyete göre 2018 yılı Ocak-Mart ayları arasında bilgisayar ve 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullanım oranları aşağıdaki gibidir (TÜİK, 2018b, 2019):

Tablo 4

Eğitim durumuna ve cinsiyete göre bilgisayar ve internet kullanım oranı

Eğitim Durumu	Bilgisayar (%)			İnternet (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Bir okul bitirmedi	3.5	7.2	2.4	18.7	25.3	17.0
İlkokul	18.8	22.1	15.7	59.0	60.2	57.8
İlköğretim/ortaokul veya mesleki ortaokul	52.6	57.1	46.7	87.3	88.9	85.1
Lise veya mesleki lise	67.6	70.5	63.6	94.5	94.5	94.6
Üniversite/yüksek lisans /doktora	89.1	90.8	87.0	98.0	97.5	98.7

Kaynak. TÜİK, 2018b, 2019

Tablo 4’te, hem bilgisayar hem de internet kullanım oranlarının üniversite, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde eğitim almış bireyler arasında yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyiyle paralel bir biçimde bilgisayar ve internet kullanım oranları düşmekte olup, söz konusu oranlar bir okul bitirmemiş olanlar için sırasıyla %3.5 ve %18.7’dir. Diğer gruplara kıyasla son derece düşük olarak gözlenen bu oranlar, halihazırda eğitimsel dezavantaja sahip anılan kesimin bilgisayar ve internet teknolojisinin sunduğu olası imkanlardan toplumun diğer kesimine göre daha az faydalanıyor olduğunu göstermesi açısından dikkat çekicidir. Öte yandan, cinsiyet değişkeni göz önüne alındığında, lise veya mesleki lise ile üniversite, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde eğitim görmüş kadınların internet kullanımı dışında, tüm kategorilerde, erkeklerin bilgisayar ve internet kullanım oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu fark, teknoloji kullanımı ve dolayısıyla teknoloji kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından cinsiyetler arası bir dezavantajın varlığına işaret etmektedir.

Bununla birlikte, eğitim durumu ve cinsiyet değişkenlerine bakılmaksızın her kategoride, internet kullanım oranının bilgisayar kullanım oranına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre internetin, bilgisayardan ziyade son yıllarda yaygınlaşan ve internete bağlanabilme özelliğine sahip olan mobil teknolojiler üzerinden kullanıldığı, günümüzde internet kullanabilmek için bilgisayar kullanmayı bilmek gibi bir ön koşulun bulunmadığı savunulabilmektedir.

Söz konusu araştırmaya göre, işgücü durumu ve cinsiyete göre 2018 yılı Ocak-Mart ayları arasında bilgisayar ve 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullanım oranları aşağıdaki gibidir (TÜİK, 2018b, 2019):

Tablo 5

İşgücü durumuna ve cinsiyetine göre bilgisayar ve internet kullanım oranı

Çalışma Durumu	Bilgisayar (%)			İnternet (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
<i>İşgücüne dahil olanlar</i>						
Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli	64.7	62.4	70.8	92.9	92.7	93.5
İşveren	80.0	79.9	80.5	93.9	94.3	90.8
Kendi hesabına çalışan	34.5	33.3	45.2	71.2	71.5	68.4
Ücretsiz aile işçisi	20.7	48.5	9.3	49.6	79.9	37.0
İşsiz	58.2	53.2	68.4	85.9	82.4	94.2
<i>İşgücüne dahil olmayanlar</i>						
Eğitim/Öğretime devam ediyor	83.4	86.6	80.0	94.2	95.0	93.4
Ev işleri ile meşgul (çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı dahil)	21.8	25.1	21.7	57.9	46.1	58.0
Emekli veya işi bırakmış	26.2	23.3	34.9	51.9	47.5	64.5
Engelli veya hasta (çalışamaz halde)	11.0	13.0	7.3	21.3	27.7	11.1
Ailevi ve kişisel nedenler	54.0	66.6	39.7	88.5	86.5	91.3

Kaynak. TÜİK, 2018b, 2019

Tablo 5 incelendiğinde, işgücüne dahil olan kesim arasında bilgisayar ve internet kullanımı açısından en düşük oranların ücretsiz aile işçilerine, işgücüne dahil olmayan kesim arasında ise bahsi geçen en düşük oranların engelli veya hasta bireylere ait olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, işgücüne dahil olan grup içerisinde yer alıp çoğunlukla ücretsiz ve güvencesiz olarak çalışan ücretsiz aile işçilerine ve işgücüne dahil olmayan grup içerisinde yer alıp ev işleri ile meşgul olanlar, emekli veya işi bırakmış olanlar ile engelli veya hasta olanlara ait kullanım oranları, diğer kategorilere kıyasla son derece düşüktür. Bu sonuç, toplumun diğer kesimine göre sosyal ve ekonomik anlamda dezavantajlı konumda bulunan bahsi geçen kitle içerisinde teknolojinin daha az kullanılıyor olmasından kaynaklı dezavantajın da mevcut olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Aynı araştırmaya göre, yaş grubu ve cinsiyete göre 2018 yılı Ocak-Mart ayları arasında bilgisayar ve 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullanım oranları aşağıdaki gibidir (TÜİK, 2018b, 2019):

Tablo 6

Yaş grubuna ve cinsiyete göre bilgisayar ve internet kullanım oranı

Yaş	Bilgisayar (%)			İnternet (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
16 - 24	68.2	75.1	61.0	90.8	94.8	86.6
25 - 34	61.7	69.8	53.6	91.7	95.2	88.2
35 - 44	48.1	57.4	38.8	85.9	91.9	79.9
45 - 54	32.6	42.0	23.2	68.5	77.3	59.6
55 - 64	19.7	26.5	13.1	42.6	52.2	33.2
65 - 74	8.5	11.5	5.9	19.8	25.3	15.0

Kaynak. TÜİK, 2018b, 2019

Tablo 6 incelendiğinde, bilgisayar kullanım oranının 16-24 yaş arasında, internet kullanım oranının ise 25-34 yaş arasında yüksek olduğu, oranlarının 35-44 yaş aralığıyla birlikte azalmaya başladığı, daha yüksek yaş aralıkları için ise bu oranların dikkate değer bir biçimde azaldığı gözlenmektedir. Genç yetişkinler arasında kullanım oranlarının yüksek olması onların, değişimi kolaylıkla benimseyerek bilgisayar ve internet gibi teknolojilerin artık yaygın olarak kullanılmaya başlandığı hayata uyum sağlayabildiklerine işaret etmektedir. Diğer taraftan, 65-74 yaş arasındakilerin sadece %8.5'inin bilgisayar ve yine sadece %19.8'inin internet kullanmış olması, bilgisayar ve internet teknolojisiyle ilişkinin söz konusu yaş grubu içerisinde son derece sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu durum, ekonomik ve sosyal katkı sağlamak yerine çoğunlukla toplum için bir yük olarak kabul edilen, bu anlamda olumsuz atıf ve algılarla karşılaşp ayrımcılığa uğrayan (Buz, 2015) yaşlıların, teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte teknolojik nedenlerden dolayı da toplumdan giderek yalıtılabileceklerine işaret etmektedir. Hemen hemen her değerlendirme kategorisinde olduğu gibi kadınlarda ise bu yalıtılmışlığın daha dikkat çekici boyutta gerçekleşeceği söylenebilmektedir.

Söz konusu araştırmaya göre, en son kullanım zamanına ve cinsiyete göre bilgisayar ve internet kullanım oranları aşağıdaki gibidir (TÜİK, 2018b, 2019):

Tablo 7

En son kullanım zamanına göre bilgisayar ve internet kullanım oranı

En Son Kullanım Zamanı	Bilgisayar (%)			İnternet (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
<i>Bilgisayar ve internet kullananlar</i>	59.6	68.6	50.6	75.3	81.8	68.9
Ocak-Mart arasında	45.5	53.6	37.3	74.0	80.4	67.6
Üç ay ile bir yıl arasında	3.7	4.0	3.4	0.6	0.5	0.6
Bir yıldan önce	10.4	11.0	9.8	0.8	0.9	0.6
<i>Hiç kullanmadı</i>	40.4	31.4	49.4	24.7	18.2	31.1

Kaynak. TÜİK, 2018b, 2019

Tablo 7 incelendiğinde, bilgisayar ve interneti kullandığını belirtenlerin oranı sırasıyla %59.6 ve %75.3 olmasına rağmen, en son kullanım zamanı dikkate alındığında, bir yıldan daha önce bir zamanda bireylerin %10.4'ünün bilgisayarı ve %0.8'inin interneti kullandıkları görülmektedir. Özellikle her alanda çok hızlı bir değişimin yaşandığı günümüz dünyası gerçeği göz önüne alındığında, bilgisayar ve interneti kullandığını ancak bunu en son bir yıldan daha önce bir zamanda yaptığını belirten bir bireyin, esasen söz konusu teknolojilerden kendi yaşamında yararlanmadığı ve yaşamında bunlara ihtiyaç duymadığı söylenebilir. Dahası, araştırmada bilgisayar ve interneti hiç kullanmadığını belirtenlerin oranı sırasıyla %40.4 ve %24.7'dir. Bu durum, toplumun dikkat çekici bir bölümünün bilgisayar ve internet teknolojisi kullanımına dair bir ihtiyacının ya da alışkanlığının olmadığını düşündürmektedir. Ayrıca bu sonuç ekonomik yoksulluğun bilgi ve iletişim teknolojilerine ulaşmayı güçleştirmesi sebebiyle söz konusu teknolojilerin ekonomik nedenlerden dolayı edinilmesine ve bu teknolojilerin “varsıl ve yoksul, gelişmiş ve gelişmekte olan, kadın ve erkek, genç ve yaşlı, kentli ve kırsal” gibi farklar dahil olmak üzere (Ergül, Gökalp ve Cangöz, 2012) sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı kullanılmasına yönelik eksikliklerin varlığına da işaret etmektedir. Nedeni ne olursa olsun, bilgi ve iletişim teknolojilerinin temel bileşeni olan ve günümüzde hemen hemen her alanda kullanılan bilgisayar ve internetin belli bir kesim tarafından henüz daha hiç kullanılmamış olması, bireyler arasında teknolojik uçurumun yanı sıra sosyal, kültürel ve ekonomik uçurumun da artmasının temel nedeni olarak görülebilmektedir. Bu açıdan, bilgisayar ve interneti hiç kullanmayan bireylerin, söz konusu teknolojileri kullanmama nedeni olan sosyal, kültürel ve ekonomik dezavantajlarının, bu teknolojileri ihtiyaç olarak görmeme nedenlerinin, varsa dijital yeterlik ile teknoloji okuryazarlığı eksikliklerinin araştırılarak ortaya çıkarılmasının, var olan uçurumların büyümesinin önlenmesi açısından gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Bahsi geçen araştırmaya göre, meslek gruplarına göre bilgisayar ve internet kullanım oranları aşağıdaki gibidir (TÜİK, 2018b, 2019):

Tablo 8

Meslek gruplarına göre bilgisayar ve internet kullanım oranı

Meslek Grubu	Bilgisayar (%)	İnternet (%)
Yöneticiler	94.5	97.8
Profesyonel meslek mensupları	99.2	99.6
Teknisyenler, teknikerler, yrd. profesyonel meslek mensupları	96.5	99.7
Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar	95.4	98.6
Hizmet ve satış elemanları	81.1	91.4
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	29.1	53.1
Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	76.0	94.3
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	80.1	96.7
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	56.5	80.0

Kaynak. TÜİK, 2018b, 2019

Tablo 8 incelendiğinde, en yüksek bilgisayar kullanım oranının profesyonel meslek mensupları arasında, en yüksek internet kullanım oranının ise teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları arasında olduğu görülmektedir. En düşük bilgisayar ve internet kullanım oranları ise nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları arasında gözlenmektedir. Buna göre, mesleklerin beklenen eğitim seviyesi gerekliliği arttıkça (örneğin bir mühendisin üniversite mezunu olması beklenirken, bir teknisyenin meslek lisesi mezunu olmasının yeterli görülebilmesi veya bir yöneticinin işletme alanında yüksek lisans veya doktora yapmış olması tercih sebebi olurken, bir satış elemanı için herhangi bir mezuniyet şartı aranmaması) mesleğe mensup bireyler arasında hem bilgisayar hem de internet kullanım oranları artmaktadır. Eğitim düzeyiyle bilgisayar ve internet kullanım oranları arasında doğru orantı mevcuttur. Bu durum, sosyal, kültürel ve icra ettikleri mesleklerin ortalama kazanç durumu göz önüne alındığında ekonomik anlamda zaten dezavantajlı konumda bulunan eğitim düzeyi düşük bireylerin mevcut dezavantajlı durumlarının artarak devam ettiğine işaret etmektedir.

Bununla birlikte bilgisayar ve interneti gerektiği gibi kullanıyor olmanın, yöneticilik ya da profesyonel meslek mensupluğu gibi daha üst nitelikler gerektiren meslekleri icra etmede önemli bir yere sahip olduğu ve ayırt edici bir seçim kriteri olarak görüldüğü yaklaşımında da bulunulabilmektedir. Bu nedenle, günümüz toplumunda ‘daha iyi bir statü’ elde etmek için bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerini yaşantılarına entegre etmelerinin, bilgisayar ve interneti kullanmalarının, teknoloji kullanma becerisine sahip olmalarının, kısacası birer teknoloji okuryazarı olmalarının önemli olduğu söylenebilmektedir.

Aynı araştırmaya göre, cinsiyete göre 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullanan bireylerin internet kullanım sıklığı aşağıdaki gibidir (TÜİK, 2019):

Tablo 9

Cinsiyete göre internet kullanan bireylerin internet kullanım sıklığı

İnternet Kullanım Sıklığı	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
Düzenli internet kullanıcısı	98.3	98.4	98.2
Hemen her gün	90.8	91.3	90.3
Haftada en az bir defa	7.5	7.2	7.9
Haftada bir defadan az	1.7	1.6	1.8
Ayda en az bir defa	bilgi yok	bilgi yok	bilgi yok
Ayda bir defadan az (iki üç ayda bir)	bilgi yok	bilgi yok	bilgi yok

Kaynak. TÜİK, 2019

Tablo 9 incelendiğinde, bireylerin %98.3'ünün kendisini düzenli internet kullanıcısı olarak tanımladığı, %90.8'inin ise hemen hemen her gün internet kullandığını belirttiği görülmektedir. Haftada en az bir defa ve haftada bir defadan az olacak şekilde internet kullananlar olsa da, özellikle düzenli internet kullanıcıları dikkate alındığında, bu bireylerin oranının düşük olduğu söylenebilmektedir. İnterneti kullananlar arasında bunu düzenli olarak yaptığını belirtenlerin oranının yüksekliğini gösterir bu sonuç, TÜİK araştırmasının olumlu görülebilecek nadir çıktılarından.

Diğer taraftan, aynı araştırmanın 2016 yılı çıktılarında yer almasına rağmen sonraki dönemlerde yer verilmeyen, evlerde internet erişimi olmayan hane oranları ve nedenlerine ilişkin sonuçlar aşağıdaki gibidir (TÜİK, 2016):

Tablo 10

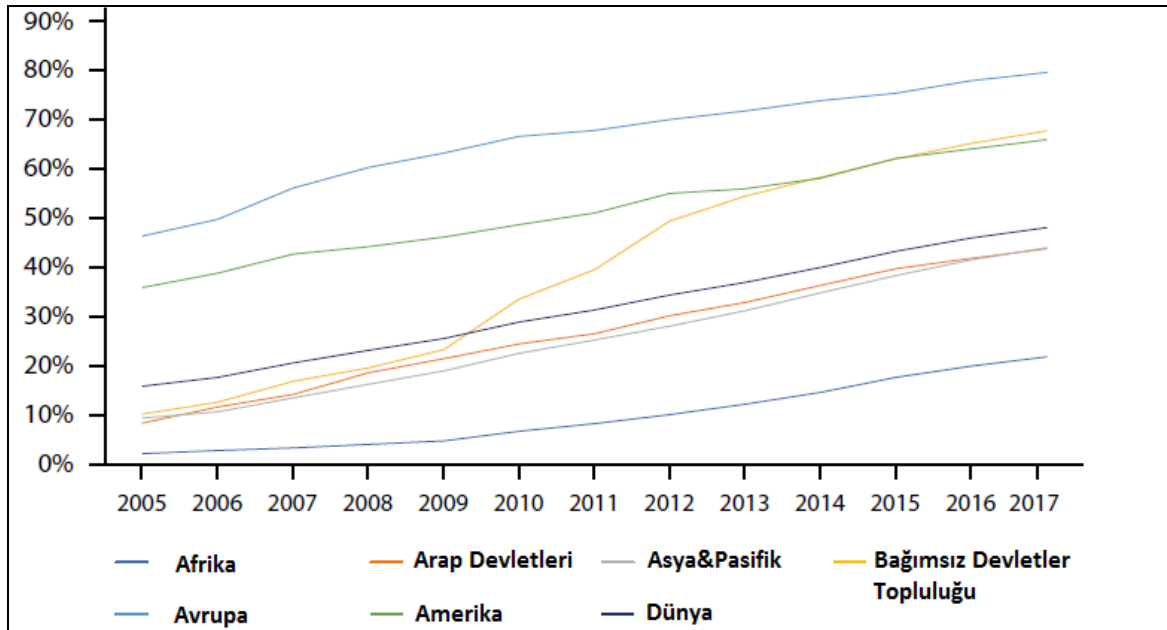
Evde internet erişimi olmayan hane oranı ve nedenleri

	Toplam (%)
Evden internet erişimi olmayan hane oranı	23.4
<i>Hanelerin evden internet erişimi olmama nedenleri</i>	
İnternetin başka yerde kullanılıyor olması (iş, okul, internet kafe, vb.)	29.4
Hanede kimsenin internet kullanmasına gerek olmaması (içerik faydasız, zararlı veya ilginç değil vb.)	59.0
Fiyatlar yüksek olduğundan bilgisayar vb. cihaz alınamaması	27.8
İnternete bağlantı ücretinin yüksek olması (ADSL, çevirmeli bağlantı, abonelik vb. ücretler)	28.6
Kullanmayı yeterince bilmiyor	15.9
Gizlilik ya da güvenlik sebebiyle kullanılmıyor	4.2
Bulunulan bölgede genişbant bağlantı imkanı bulunmuyor	4.3
Kullanmak için fiziksel engeli bulunuyor	1.5
Diğer	0.7

Kaynak. TÜİK, 2016

Tablo 10 incelendiğinde, evde internet erişimi olmayan hane oranı %23.4 olmasına rağmen, günümüzde akıllı cep telefonları gibi internete bağlanma özelliğine sahip araç sayısının çokluğu dikkate alındığında, evden internet erişimi olmayan hane oranının esasen yüksek olmadığı söylenebilir. Evde internet erişimi olmama nedenlerine bakıldığında, en yüksek oranın %59.0 ile internet kullanımına gerek duyulmaması olduğu görülmektedir. İnternetin yaygınlığı dikkate alındığında internet kullanımına gerek duymayanların varlığı düşündürücüdür. Ayrıca, bireylerin %15.9'u tarafından internet kullanımı yeterince bilinmediğinden internet alınmadığı belirtilmektedir. Bu veriler toplumda halen yüksek oranda bir grubun dijital yeterlikten yoksun olduğuna, bunların henüz teknoloji okuryazarı olmadığına işaret etmektedir. Diğer taraftan, internet ile pahalılığı ilişkilendiren ve fiyatların yüksekliğini bir neden olarak belirtenler de bulunmaktadır. Bunların varlığı, ekonomik gerçeklerin teknoloji erişimini sınırlandıran bir etki yarattığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Öte yandan, Birleşmiş Milletler tarafından da belli dönemlerde dünyada ve farklı bölgelerde internet kullanım durumuna yönelik araştırmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda, dünyada internet kullanım durumu hakkında genel bir fikir vermesi açısından 2017 yılına ait sonuçları gösteren tablo aşağıda sunulmaktadır (UN, 2018):

Görsel 1. Dünyada ve bölgelerde internet kullanımının nüfusa oranı

Kaynak. UN, 2018, 28

İnternet, dünya nüfusunun %48.0'i tarafından kullanılmaktadır. Avrupa nüfusunun neredeyse %80.0'i, Bağımsız Devletler Topluluğu nüfusunun %68.0'i, Amerika nüfusunun %66.0'sı ve Afrika nüfusunun ise %22.0'si internet kullanmaktadır (UN, 2018). Görsel 1 incelendiğinde, bölgeler arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklar ile genel olarak bilinen mevcut imkan eşitsizliklerine paralel bir biçimde internet kullanım oranlarının da bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği görülmektedir. Örneğin Afrika'da internet kullanımı, tüm yıllar bazında dünya ortalamasından ve diğer tüm bölge ortalamalarından düşüktür. Diğer taraftan, bölgeler ve kıtalar arasında dikkate değer farklılıklar olsa da, internet kullanım oranının yıllar itibariyle düzenli olarak arttığı görülmektedir.

PIAAC, 16-65 yaş arasında bulunan yetişkinlerin temel bilgi işleme becerilerinin genel durumunu sözel becerileri, sayısal becerileri ve teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerilerini ele alarak ortaya koymayı ve elde edilen verilerle yetişkin yeterliklerine ilişkin ülkeler arası kıyaslama yapmayı hedeflemektedir (OECD, 2016; Türkiye Eğitim Derneği [TEDMEM], 2016; Yıldız ve diğerleri, 2018). Bu hedef doğrultusunda OECD tarafından yürütülen araştırma sonuçları “Beceriler Önemlidir: Yetişkin Becerileri Anketinden Elde Edilen Diğer Sonuçlar” adlı raporla aktarılmaktadır (TEDMEM, 2016). Söz konusu Rapor kapsamında ele alınan becerilerden sözel becerilerin; metinleri anlamayı, değerlendirmeyi ve kullanmayı, sayısal becerilerin; matematiksel bilgi ve fikirlere ulaşmayı, bilgi ve fikirleri kullanarak onları yorumlamayı, teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerilerinin ise; teknoloji ve iletişim araçlarını kullanmayı içerdiği belirtilmektedir. Sözel ve sayısal becerilerin ölçümünde 6 yeterlik düzeyinin (1. düzey altı, 1-5 arası düzeyler), teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerisinin ölçümünde ise 4 yeterlik düzeyinin (1. düzey altı, 1-3 arası düzeyler) belirlendiği görülmektedir (OECD, 2016). PIAAC kapsamında yürütülen çalışma; okuryazarlığın toplumsal bağlamından kopararak sadece teknik boyuta indirgenmesi, çalışmadaki soruların bağlam temelli olması bakımından uluslararası boyutta temsil sorunu taşıması, çalışmanın çeviri yoluyla diğer ülkelerde uygulanması nedeniyle dil kaynaklı eksiklikler bulunması ve çalışma sonuçlarının ülkelerin eğitimle ilgili alacakları kararlara müdahale amacıyla kullanılabilir olması nedenleriyle eleştiriler olsa da, ortaya konulan sonuçların, bir bütün olarak eğitim sisteminin ele alınarak yapılandırılması için gerekli olduğu ifade edilmektedir (Yıldız ve diğerleri, 2018).

Toplam 216.250 yetişkinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmanın tüm beceriler çerçevesinde, ülkeler bazında elde edilen sözel, sayısal ve teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme performans sonuçları aşağıdaki gibidir (TEDMEM, 2016):

Tablo 11

<i>Yetişkinlerin sözel, sayısal ve teknoloji yoğun ortamda problem çözme performansı</i>			
	<i>Sözel Ortalama Puan</i>	<i>Sayısal Ortalama Puan</i>	<i>Teknoloji Yoğun Ortamda Problem Çözme (2. ve 3. düzey)</i>
<i>OECD Ülkeleri</i>			
Avustralya	280	268	38
Avusturya	269	275	32
Kanada	273	265	37
Şili	220	206	15
Çek Cumhuriyeti	274	276	33
Danimarka	271	278	39
İngiltere	273	262	35
Estonya	276	273	28
Finlandiya	288	282	42
Belçika	275	280	35
Fransa	262	254	-
Almanya	270	272	36
Yunanistan	254	252	14
İrlanda	267	256	25
İsrail	255	251	27
İtalya	250	247	-
Japonya	296	288	35
Kore	273	263	30
Hollanda	284	280	42
Yeni Zelanda	281	271	44
Birleşik Krallık	269	259	29
Norveç	278	278	41
Polonya	267	260	19
Slovakya	274	276	25
Slovenya	256	258	25
İspanya	252	246	-
İsveç	279	279	44
Türkiye	227	219	8
ABD	270	253	31
OECD Ortalaması	268	263	31
<i>Ortak Ülkeler</i>			
Güney Kıbrıs	269	265	-
Endonezya	200	210	-
Litvanya	267	267	18
Rusya	275	270	26
Singapur	258	257	37

Kaynak. TEDMEM, 2016, 3

Tablo 11 incelendiğinde, sözel becerilerde 227, sayısal becerilerde 219 ve teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerisinde ise 8 puan alan ülkemizin bu puanlarla her üç kategoride sırasıyla 268, 263 ve 31 olan OECD ülke ortalamasının çok altında kaldığı görülmektedir.

Genel sonuçların dışında araştırma çıktıları daha detaylı incelendiğinde, sözel beceriler açısından; ülkemiz yetişkinlerinin %45.7'sinin sözcükleri tanımayı, cümle ve kısa metni anlamayı kapsayan 1. düzey ve altında bulunduğu, %11.5'inin uzun metni anlamayı ve anlamlandırmayı, bilgiyi tanıma, yorumlama ve değerlendirmeyi kapsayan 3. düzeyde bulunduğu, yalnızca %0.5'inin karmaşık metni anlamayı, bilgiyi başka bir bilgiyle yorumlayıp sentezlemeyi kapsayan 4. ve 5. düzeyde bulunduğu görülmektedir (anılan düzeylerin OECD ortalamaları sırasıyla %18.9, %35.4 ve %10.6). Sayısal beceriler açısından; ülkemiz yetişkinlerinin %20.2'sinin 1. düzey altında, %30'unun ise saymayı, sayıları gruplamayı, tam sayılarla ya da parayla basit matematiksel işlemleri yapmayı kapsayan 1. düzeyde bulunduğu, %13.0'ünün sayı algısına sahip olmayı, matematiksel ilişkileri, örnekleri tanımayı ve tablo, grafik ve metinleri yorumlamayı kapsayan 3. düzeyde bulunduğu, yalnızca %1.5'inin karmaşık ve soyut matematiksel yeterliğe sahip olmayı kapsayan 4. ve 5. düzeyde bulunduğu görülmektedir (anılan düzeylerin OECD ortalamaları sırasıyla %6.7, %16.0, %31.8 ve %11.2). Teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerisine yönelik sonuçlara göre; ülkemizde araştırmaya katılan bireylerin %35.6'sının daha önce bilgisayar deneyimi olmadığını ifade ettiği, %2.4'ünün temel bilgisayar becerilerine yönelik testi tamamlayamadığı, %17.7'sinin ise teste bilgisayar ortamında katılmayı tercih etmediği belirtilmektedir (OECD ortalamaları sırasıyla %10.0, %4.7 ve %9.6). Aynı beceriler açısından; ülkemiz yetişkinlerinin %34.6'sının internet tarayıcısı ya da elektronik posta kullanarak problemleri çözmeyi ve az da olsa interneti kullanmayı kapsayan 1. düzey ve altında bulunduğu, %6.9'unun bilgisayar kullanarak problem çözmeyi, çözüm için çeşitli işlem ve aşamaları uygulamayı içeren 2. düzeyde bulunduğu, yalnızca %0.9'unun bilgisayar uygulamalarını kullanarak karmaşık sorunları çözmeyi içeren 3. düzeyde bulunduğu görülmektedir (anılan düzeylerin OECD ortalamaları sırasıyla %42.9, %25.7 ve %5.4) (OECD, 2016; TEDMEM, 2016).

Bu sonuçlara göre, sözel, sayısal ve teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerileri bakımından ülkemiz yetişkinlerinin OECD ortalamasının çok gerisinde kaldığı, her üç kategori için üst düzey beceri sınıfları içerisinde üretilen puanlar açısından (sözel beceride %0.5, sayısal beceride %1.5, teknoloji becerisinde %0.9)

dikkate değer bir başarının elde edilemediği görülmektedir. Buna göre, ortalamadan bir hayli düşük ülke puanlarımıza ek olarak ülkemiz yetişkinlerinde var olduğu araştırmayla tespit edilen sözel, sayısal ve teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerilerinin alt düzey yeterlilikleri kapsadığı söylenebilmektedir.

Bahsi geçen araştırmalara genel olarak bakıldığında; TÜİK (2018b, 2019) araştırması sonuçlarına göre, ülkemizde bilgisayar ve internet kullanım oranları yeterli seviyede değildir. Özellikle kadın, yaşlı, eğitim seviyesi düşük ya da işgücüne dahil olmayan bireyler gibi toplumda sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda halihazırda dezavantajlı konumda bulunan bireylerin bilgisayar ve internet teknolojilerini toplumun diğer kesimine oranla halen sınırlı bir biçimde kullandığı görülmektedir. Anılan kesim teknolojinin yeterli kullanılamıyor olmasına bağlı olarak teknolojinin günümüzde yer edindiği ve kullanıldığı geniş bir alanda var olan olası imkanlardan daha az faydalanmakta ya da hiç faydalanamamaktadır. Bu kapsamda, bunlar arasında teknoloji okuryazarlığından bahsedilememektedir. PIAAC'ın (OECD, 2016; TEDMEM, 2016) özellikle teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerisine yönelik sonuçlarına göre ülkemiz yetişkinleri en alt düzey yeterliğe sahiptir. Bu nedenle, ülkemiz yetişkinleri, teknolojinin farkına varan, teknolojiyi edinen, kullanan ve onun hakkında eleştirel düşünce geliştiren teknoloji okuryazarı birey tanımlamasından uzaktır.

Topluma dahil olabilmek için bir araç olan okuryazarlığın geleneksel tanım ve anlamının yanında, teknolojinin de sürece girmesiyle birlikte, günümüzde bireyin genel anlamda kendini gerçekleştirmesinin önemli ölçüde teknoloji ve teknoloji kullanımıyla ilgili yeterliğine bağlı olacağı görülmektedir. Dolayısıyla, ülkemizde bilgi ve iletişim teknolojilerine ulaşmak, söz konusu teknolojileri elde etmek, bunları gerektiği gibi yaşamına entegre ederek kullanmak ve bunlardan yararlanmak, kısacası teknoloji okuryazarı olmak; sosyal, kültürel ve ekonomik ayırım gözetmeden, başta yaşama dahil edilmeleri noktasında ayrı hassasiyet gösterilmesi gereken yetişkin, yaşlı, engelli, kadın ve ekonomik ya da eğitimsel yetersizliğe sahip bireyler gibi toplumda dezavantajlı konumda bulunan her birey açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle, günümüz yetişkinlerinin teknoloji yoğun bir dünyaya gelmiş olmamaları sebebiyle teknolojiyle birlikte gelen değişime daha zor uyum sağlayabilecekleri düşünülmektedir. Bu nedenle yetişkin bireyler açısından yaşanılır bir toplum tesis edilmesinde; zaten pek çok alanda onlara yönelik var olan eşitsiz, ayrımcı ve dışlayıcı tutumun teknolojik gelişmelere bağlı olarak daha da artmasının engellenmesinin, teknolojiyle gelen imkanlardan ayırım gözetmeden her kesimin faydalanıcı konumuna getirilmesinin, yetişkinlerin teknolojiyle

ilişkilerinin ve teknoloji kullanım durumlarının düzenli olarak araştırılarak ortaya çıkarılmasının, onların teknolojiyle ilgili yeterliklerinin artırılmasının ve dijital becerilerinin geliştirilmesinin, onların birer teknoloji okuryazarı konumuna getirilmesi ile teknoloji okuryazarlık düzeylerinin iyileştirilmesinin, buna yönelik politikaların hayata geçirilmesinin gerekli olduğu görülmektedir. Bu husus, mevcut koşullardan kaynaklı dezavantajların, bölünmelerin ve uçurumların daha büyük boyutlara ulaşmasının engellenmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Özellikle henüz geleneksel tanımı dikkate alındığında bile okuma yazma sorununu tam olarak çözememiş bizim gibi gelişmekte olan ülkeler açısından bu hususun önemi daha büyüktür.

Bu aşamada, ülkemiz tarafından atılması gereken pek çok adım olduğunu göstermek bakımından, ülkemiz yetişkin nüfusunun cinsiyete bağlı mevcut okuryazarlık durumunun aktarılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir (TÜİK, 2018b):

Tablo 12

Yetişkin nüfusun (+15) cinsiyet ve okuryazarlık durumu

Okuryazarlık Durumu	Toplam		Kadın		Erkek	
	(f)	%	(f)	%	(f)	%
Okuma yazma bilmeyen	2.197.257	3.6	1.872.141	6.1	325.344	1.1
Okuma yazma bilen	59.156.007	96.4	28.898.663	93.9	30.257.344	98.9
Toplam	61.353.262	100	30.770.804		30.582.460	100
Bilinmeyen	490.832	-	258.990	-	231.842	-

Kaynak. TÜİK, 2018b

Tablo 12 incelendiğinde, durumu bilinmeyenler dahil edilmediğinde, ülkemizde 15 yaş ve üstündeki bireylerin %3.6'sının halen okuma yazma bilmediği, okuma yazma bilmeyen kadınların oranının erkeklere göre daha yüksek olduğu ve cinsiyete bağlı bu farkın yaklaşık olarak beş buçuk kat olduğu görülmektedir.

Henüz okuma ve yazma sorunuyla mücadelesini kazanamamış, 15 yaş ve üstü nüfusunun %3.6'sı halen okuma yazma bilmeyen ülkemizde, bu bireylerin teknolojiyle birlikte okuryazarlığın değişen içeriğini yakalamada da gecikebileceği düşünülmektedir. Diğer yetişkinlere göre bu bireylerin henüz okuma yazma bilmeme gibi fazladan bir dezavantajı bulunmaktadır. Bu nedenle onların öncelikle okuryazar olmalarının sağlanmasının, sonrasında vakit geçirilmeden teknoloji okuryazarı konumuna getirilmelerinin ve böylece dijital yeterlik kazanmak suretiyle teknoloji yoğun yaşama entegre edilmelerinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Teknolojinin hızla gelişmesine ve gelişen teknolojinin yaşamın her alanında kullanılmaya başlanmasına paralel olarak özellikle dezavantajlı konumda bulunanlar ile yetişkin bireylerin dijital yeterliklerinin ortaya konularak teknoloji okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmaların artması beklense de, bu alanda ülkemizde yapılan çalışmaların sınırlı kaldığı görülmektedir. Dahası, yüksek lisans ve doktora düzeyinde hazırlanan tezlere yönelik yapılan alan yazın taramasıyla ulaşılan ve aşağıda bir kısım örneklerine yer verilen araştırmaların büyük bir bölümü öğretmen ve öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlıklarını temel almaktadır. Yapılan çalışmaların bazılarının yaşlı veya engelli bireylerle teknolojiyi ilişkilendirerek yürütüldüğü görülse de, anılan dezavantajlı kesimler arasında teknoloji erişimi, edinimi ve kullanımı konularının kısmen incelendiği, bu alanlarda yaşanan sorunlara ise değinilmediği görülmektedir. Ayrıca ulaşılan hiçbir çalışmada eğitim ve ekonomik durum yönünden dezavantajlı bireyler temel alınmamaktadır. Detayları çalışmanın ‘İlgili Araştırmalar’ başlığı altında verilmekle birlikte ülkemizde yapılan çalışmalarda örneğin; Canbaz (2010) tarafından yetişkin eğitimi kurslarına katılan kadın kursiyerlerin teknoloji okuryazarlığı eğitim ihtiyacının, Özdemir (2011) tarafından sınıf öğretmenlerinin fen ve teknoloji okuryazarlık düzeyinin, Yiğit (2011) ve Kuru (2019) tarafından sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının teknoloji okuryazarlık düzeyinin, Bölükbaşı (2012) tarafından ilköğretim öğretmenlerinin teknoloji okuryazarlığına ilişkin görüşlerinin, Acar (2015) tarafından anne ve babaların kendileri ile okula devam eden çocuklarının dijital okuryazarlık durumlarına ilişkin değerlendirmelerinin, Tekeli (2018) tarafından yaşlıların dijital okuryazarlık deneyimlerinin, Onursoy (2018) tarafından üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin Sarıkaya (2019) tarafından Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık durumlarının, Ağır (2019) tarafından yaşlılarda teknoloji kullanımının, Tekiroğlu (2019) tarafından ortopedik engelli bireylerin internet ve teknoloji kullanımının incelendiği görülmektedir. Bu doğrultuda, ülkemizdeki çalışmalarda esasen sosyal, kültürel ve ekonomik dezavantaja sahip bireylerin teknoloji okuryazarlığı durumunun henüz tam anlamıyla incelenmediği, bu alanda yapılan araştırmalara okuryazarlığın geleneksel tanımı dikkate alındığında dahi toplumun geri kalan kısmıyla arasında uçurum bulunan, eğitim hayatına sonradan dahil olmaları nedeniyle belki pek çoğu ileriki yaşlarında okuma yazmayı deneyimleyebilmiş eğitim seviyesi düşük yetişkinlerin dahil edilmediği, bu kesimin dijital yeterliği ile teknoloji okuryazarlığının araştırılmadığı dikkat çekmektedir.

Bu aşamada, temel eğitimin birinci basamağını oluşturan ve bir yetişkin eğitimi kurumu olan Açık Öğretim Ortaokulu (Okul) ile ilgili temel bazı bilgilerin verilmesi yerinde olacaktır. Tarihsel açıdan bakıldığında, ülkemizde ilkokulu bitirmiş fakat sonrasında ortaokula devam etmemiş ya da edememiş bireylere uzaktan öğretim olanağı sunan Okul'un ilk olarak 1998-1999 eğitim öğretim yılında Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığı altında faaliyete başladığı görülmektedir. Uzun bir dönem Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyetine devam eden Okul'un, Milli Eğitim Bakanlığı'nın birimleri ve bunların görevleri hakkındaki 11.11.2011 tarihli Bakan Oluru ile Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü içerisindeki Açık Öğretim Daire Başkanlığı bünyesine dahil edildiği bilinmektedir. Sonrasında, 21.07.2012 tarihli yönetmelik değişikliği ile Açık İlköğretim Okulu'nun adının Açık Öğretim Ortaokulu olarak değiştirildiği, Okul'un öğrenci kayıt işlemleri ile veri girişlerinin ise 2012/45 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Genelgesi sonucunda Halk Eğitim Merkezleri ve Meslek Eğitim Merkezleri Müdürlükleri'ne devredildiği görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017). Diğer taraftan, Açık Öğretim Ortaokulu'nun kuruluş, görev ve işleyişiyle ilgili usul ve esaslar, 14.06.1973 tarihli ve 1739 sayılı "Milli Eğitim Temel Kanunu", 25.08.2011 tarihli ve 652 sayılı "Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", 05.01.1961 tarihli ve 222 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu" ile 573 sayılı "Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" hükümlerine dayanılarak hazırlanan "Milli Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Ortaokulu Yönetmeliği" (Yönetmelik) ile düzenlenmektedir. Anılan Yönetmelik yönetim, personel, uzaktan eğitim ve öğretim işleri ile sınıf geçme ve sınavlara ilişkin usul ve esasları içermektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Ortaokulu Yönetmeliği [AÖÖY], 2001).

Açık Öğretim Ortaokulu'na başvuru, yeni kayıt ve kayıt yenileme işlemlerinin hangi usul ve esaslar çerçevesinde yapılacağı, Yönetmeliğin 'Başvuru, Kayıt-Kabul ve Uyum' başlıklı 4 üncü bölümü ve Yönetmelikte yer alan hükümlerin uygulanmasına yönelik açıklamaları içeren ve her dönem yenilenerek Okul'un internet sayfasında ilan edilen yeni kayıt ve kayıt yenileme kılavuzlarında (kılavuz) açıklanmaktadır. Yönetmelik ve kılavuzlara bakıldığında, Yönetmelikte yapılan dönem ve öğretim yılı tanımları çerçevesinde, bir öğretim yılının üç döneme ayrıldığı ve her dönemde yeni kayıtların ve kayıt yenilemelerin yapıldığı görülmektedir (Açık Öğretim Ortaokulu, 2017, 2018a, 2018b).

Okul'a başvuru kriterleri Yönetmeliğin 20 nci maddesinde; ilkokul dördüncü sınıfı tamamladığını belgelendirenler, yetişkinler ikinci kademe eğitimi başarı belgesi olanlar, yetiştirici ve tamamlayıcı temel eğitim-B kurs belgesi olanlar, ortaokul veya imam hatip ortaokulunun beş, altı, yedi veya sekizinci sınıflarından ayrılanlar, yurt dışında öğrenim görüp ilkokul dördüncü sınıfı tamamlama ya da yetişkinler ikinci kademe eğitimi başarı belgesi olma durumlarından birine denkliğini yaptırmış olanlar şeklinde sayılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2012/45 sayılı Genelgesi ile öğrenci kayıt işlemleri ile veri giriş işlemleri Halk Eğitim Merkezi ve Meslek Eğitim Merkezi Müdürlükleri'ne devredildiğinden, ilgililerin kayıt işlemleri için bu merkezlere başvurması gerekmektedir.

Yeni kayıtların dışında, mevcut öğrencilerin kayıtlarının yenilenmesine yönelik usul ve esasların Yönetmeliğin 27 nci maddesinde düzenlendiği görülmektedir. Kayıt yenilemeyle ilgili olarak Yönetmelikte her ne kadar “açık öğretim bürosuna başvurmak suretiyle” ifadesi yer alsada bu başvuru yeni kayıta olduğu gibi şahsen yapılan fiziki bir başvuru anlamına gelmemektedir. Yapılan iyileştirmeler ve yeni teknolojilerin kullanılmaya başlanmasıyla, kayıt yenileme amacıyla bankalara katkı payını yatıran öğrencinin kaydı ücret yatırılan günün ertesinde Açık Öğretim Ortaokulu Müdürlüğü (AÖOM) tarafından otomatik olarak yenilenmekte ve öğrencinin sistemdeki durumu aktif hale getirilmektedir. Ayrıca, sistemdeki durumu aktif hale gelen öğrencinin dersleri de sistem tarafından otomatik olarak atanmaktadır. Bu nedenle, öğrencilerin katkı payını yatırdıktan sonra kayıt yenileme işlemi için Halk Eğitimi Merkezi veya Mesleki Eğitim Merkezi Müdürlükleri'nde yer alan açık öğretim bürolarına başvuru yapmasına gerek bulunmamaktadır (Açık Öğretim Ortaokulu, 2017, 2018b).

Ülkemizde Açık Öğretim Ortaokulu'nda kayıtlı öğrenci sayıları aşağıdaki gibidir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019):

Tablo 13

Öğrenci durumuna göre Açık Öğretim Ortaokulu öğrenci sayıları

Kayıtlı Öğrenci	Aktif Öğrenci	Yurt Dışı Öğrenci	Engelli Öğrenci	Tutuklu/Hükümlü Öğrenci
803.441	130.069	406	5.384	21.843

Kaynak. MEB, 2019

Tablo 13 incelendiğinde, kayıtlı öğrencilerin yaklaşık %16.2'sinin aktif, %0.05'inin yurt dışı, %0.7'sinin engelli ve %2.7'sinin ise tutuklu/hükümlü öğrenci olduğu görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Açık Öğretim Daire Başkanlığı Açık Öğretim Ortaokulu Müdürlüğü'ne başvurularak (EK 1) Milli Eğitim Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan ([BİDB], 2019) temin edilen verilere göre, 2009 ile 2018 yılları arasında, öğrencilerin cinsiyete göre yüzde dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 14

2009-2018 yılları arasında öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

Yıl	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
2009	110.125	56.6	84.584	43.4	194.709	100.0
2010	76.764	61.0	49.166	39.0	125.930	100.0
2011	106.262	59.9	71.139	40.1	177.401	100.0
2012	65.370	63.0	38.322	37.0	103.692	100.0
2013	63.944	62.8	37.828	37.2	101.772	100.0
2014	52.032	60.4	34.159	39.6	86.191	100.0
2015	42.947	60.7	27.827	39.3	70.774	100.0
2016	35.421	59.7	23.892	40.3	59.313	100.0
2017	34.473	61.1	21.918	38.9	56.391	100.0
2018	37.738	63.5	21.712	36.5	59.450	100.0

Kaynak. BİDB, 2019

Tablo 14 incelendiğinde, yıllar itibariyle öğrenci sayısı azalsa da, her yıl için kadın öğrenci sayısının erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Kimi zaman %27.0'leri bulan bu fark Okul'un, özellikle kadınların eğitime devam etmeleri için bir alternatif sunduğuna işaret etmektedir.

2009 ile 2018 yılları arasında, öğrencilerin yaşa göre yüzde dağılımı aşağıdaki gibidir (BİDB, 2019):

Tablo 15

2009-2018 yılları arasında öğrencilerin yaşa göre dağılımı

Yıl	0-18		19-25		26-34		35 ve üzeri		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
2009	18.452	9.5	53.893	27.7	102.249	52.5	20.115	10.3	194.709	100.0
2010	12.172	9.7	27.452	21.8	70.964	56.4	15.342	12.2	125.930	100.0
2011	15.985	9.0	29.169	16.4	104.162	58.7	28.085	15.8	177.401	100.0
2012	13.886	13.4	13.672	13.2	58.672	56.6	17.462	16.8	103.692	100.0
2013	16.513	16.2	11.621	11.4	53.466	52.5	20.172	19.8	101.772	100.0
2014	13.155	15.3	9.179	10.6	44.080	51.1	19.777	22.9	86.191	100.0
2015	11.726	16.6	6.962	9.8	34.241	48.4	17.845	25.2	70.774	100.0
2016	11.489	19.4	6.199	10.5	27.356	46.1	14.269	24.1	59.313	100.0
2017	12.879	22.8	5.365	9.5	22.685	40.2	15.462	27.4	56.391	100.0
2018	13.191	22.2	5.166	8.7	22.908	38.5	18.185	30.6	59.450	100.0

Kaynak. BİDB, 2019

Tablo 15 incelendiğinde, her yıl için öğrenci dağılımının 26-34 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmekle birlikte, yıllar ilerledikçe 0-18 ile 35 ve üzeri yaştaki öğrenci yüzdesinin diğer yaş grubundaki öğrenci yüzdesine göre arttığı görülmektedir. Örneğin, 2009 yılında 0-18 yaş aralığındakiler toplam öğrencilerin %9.5'ini, 35 ve üzeri yaştakiler ise %10.3'ünü oluşturmaktadır. Ancak 2018 yılına gelindiğinde bu oranların sırasıyla %22.2'ye ve %30.6'ya yükseldiği görülmektedir. Bu durum Okul'un, ileri yaştaki yetişkinler için eğitime devam etmede bir fırsat yarattığını, aynı zamanda 0-18 yaş aralığındakilerin örgün eğitime devam etmemelerini veya örgün eğitimden ayrılmalarını kolaylaştırdığını düşündürmektedir.

Yıllar itibariyle, kadın öğrencilerin yaşa göre yüzde dağılımı aşağıdaki gibidir (BİDB, 2019):

Tablo 16

2009-2018 yılları arasında kadın öğrencilerin yaşa göre yüzde dağılımı

Yıl	0-18		19-25		26-34		35 ve üzeri		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
2009	9.189	8.3	33.193	30.1	56.934	51.7	10.809	9.8	110.125	100.0
2010	6.295	8.2	17.933	23.4	43.534	56.7	9.002	11.7	76.764	100.0
2011	7.289	6.9	17.316	16.3	65.738	61.9	15.919	15.0	106.262	100.0
2012	7.638	11.7	8.777	13.4	38.113	58.3	10.842	16.6	65.370	100.0
2013	9.259	14.5	7.013	11.0	34.777	54.4	12.895	20.2	63.944	100.0
2014	7.050	13.5	5.174	9.9	27.914	53.6	11.894	22.9	52.032	100.0
2015	5.898	13.7	3.536	8.2	22.242	51.8	11.271	26.2	42.947	100.0
2016	5.300	15.0	3.121	8.8	17.846	50.4	9.154	25.8	35.421	100.0
2017	6.244	18.1	2.820	8.2	15.102	43.8	10.307	29.9	34.473	100.0
2018	6.356	16.8	2.576	6.8	16.186	42.9	12.620	33.4	37.738	100.0

Kaynak. BİDB, 2019

Tablo 16 incelendiğinde, 2011 ve 2018 yılları hariç, kadın öğrenci sayısının giderek düştüğü, 2018 yılına gelindiğinde bu düşüşün %65.7'ye ulaştığı görülmektedir. Ayrıca, kadın öğrenci dağılımı 26-34 yaş aralığında yoğunlaşmakla birlikte, yıllar ilerledikçe 0-18 ile 35 ve üzeri yaştaki kadın öğrenci yüzdesi artmaktadır.

Yıllar itibarıyla, erkek öğrencilerin yaşa göre yüzde dağılımı aşağıdaki gibidir (BİDB, 2019):

Tablo 17

2009-2018 yılları arasında erkek öğrencilerin yaşa göre yüzde dağılımı

Yıl	0-18		19-25		26-34		35 ve üzeri		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
2009	9.263	11.0	20.700	24.5	45.315	53.6	9.306	11.0	84.584	100.0
2010	5.877	12.0	9.519	19.4	27.430	55.8	6.340	12.9	49.166	100.0
2011	8.696	12.2	11.853	16.7	38.424	54.0	12.166	17.1	71.139	100.0
2012	6.248	16.3	4.895	12.8	20.559	53.6	6.620	17.3	38.322	100.0
2013	7.254	19.2	4.608	12.2	18.689	49.4	7.277	19.2	37.828	100.0
2014	6.105	17.9	4.005	11.7	16.166	47.3	7.883	23.1	34.159	100.0
2015	5.828	20.9	3.426	12.3	11.999	43.1	6.574	23.6	27.827	100.0
2016	6.189	25.9	3.078	12.9	9.510	39.8	5.115	21.4	23.892	100.0
2017	6.635	30.3	2.545	11.6	7.583	34.6	5.155	23.5	21.918	100.0
2018	6.835	31.5	2.590	11.9	6.722	31.0	5.565	25.6	21.712	100.0

Kaynak: BİDB, 2019

Tablo 17 incelendiğinde, 2011 yılı hariç, erkek öğrenci sayısının giderek düştüğü, 2018 yılına gelindiğinde bu düşüşün %74.3'e ulaştığı görülmektedir. Ayrıca, erkek öğrenci dağılımı da 26-34 yaş aralığında yoğunlaşmakla birlikte, yıllar ilerledikçe 0-18 ile 35 ve üzeri yaştaki erkek öğrenci yüzdesi artmaktadır.

Özellikle yaş dağılımlarını gösterir tablolar incelendiğinde, Açık Öğretim Ortaokulu'nun azımsanmayacak bir yetişkin grubuna hitap ettiği görülmektedir. Buna göre, söz konusu Okul, eğitim süreci dışında kalan, bu anlamda örgün eğitimden mahrum kalıp eğitimsel dezavantaja sahip olan yetişkinler için eğitime dönebilme fırsatı sunmaktadır. Diğer taraftan, zamanında örgün eğitimden yararlanamamış dezavantajlı bu öğrencilerin günümüzün teknolojik imkanlarından faydalanılarak oluşturulan "açık okul" yapılanması içerisinde teknolojiyi kullanarak eğitim almaları beklenmektedir. Bu kapsamda, daha önce yapılan alan çalışmalarında dezavantajlı grupların önceliklendirilmediği göz önüne alındığında, bir yetişkin eğitimi kurumu olan Okul'un, özellikle yetişkinlerin teknoloji okuryazarlığı durumunun irdelenmesi için önemli bir çalışma alanı sunduğu düşünülmektedir.

Yukarıda anlatılanlar çerçevesinde, Açık Öğretim Ortaokulu'nun 18 yaş ve üzerindeki yetişkin öğrencilerinin teknoloji okuryazarlığı durumlarını belirlemek bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Açık Öğretim Ortaokulu'nun 18 yaş ve üzerindeki yetişkin öğrencilerinin teknoloji okuryazarlığı durumlarını belirlemektir. Bu genel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır;

- 1- Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinin demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir seviyesi vb.) nedir?
- 2- Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim ve sahiplik durumları nedir?
- 3- Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinin bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımında karşılaştıkları engeller nelerdir?
- 4- Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanım amaçları nedir?
- 5- Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinin devletin elektronik ortamda sunduğu hizmetlerden (e-devlet hizmetlerinden) yararlanma durumları nedir?
- 6- Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinin bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı konusundaki öğrenme istekleri ve motivasyonları nedir?
- 7- Demografik özelliklerle (cinsiyet, yaş, gelir durumu, okuryazar olduğu süre vb.) yukarıda sorulan durumlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Önem

Toplumsal yapının bilgi toplumuna doğru değişmesinin, bilginin giderek daha önemli bir kaynak haline gelmesine, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişip yaygınlaşmasına neden olduğu ifade edilebilmektedir. Fakat bu noktada, bilgi toplumunun yeni fırsatlar sunduğuna ve bu fırsatların geniş kitleler tarafından kolaylıkla erişilebilir ve kullanılabilir olduğuna yönelik bizlere yansıtılan görüşün peşinen değil bir ön yargı ile kabul edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Hayal edildiği şekliyle bilgi toplumunun tesis edilmesi ve tüm bireylere eşit fırsatlar sunması amacıyla; öncelikle bireylerarası sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklara bakılmadan ve göz ardı edilen bir

kimse kalmadan toplumun tüm kesiminin gerektiğinde bireysel kapasitesinin artırılarak olası imkanlardan faydalanacak duruma getirilmesinin, bilgi ve iletişim teknolojileri hakkındaki farkındalığın artırılmasının, tam ve eksiksiz bir altyapı kurulması ile kurulan altyapıya ve sunulan hizmetlere herkesin eşit şekilde erişiminin sağlanmasının, böylece teknoloji kaynaklı bölünmelerin neden olacağı dışlanmışlığın yıkıcı etkisinin ortadan kaldırılmasının önem arz ettiği değerlendirilmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişim ile bilginin giderek önem kazanması sonucunda, okuryazarlık ve okuryazar birey kavramının hızla değişmeye başladığı gerçeği göz önüne alındığında, bilgi ve iletişim teknolojileriyle şekillenen dünyada daha iyi şartlarda yaşamının ve sunulan her türlü fırsattan eşit şekilde istifade ederek daha kaliteli bir hayat sürmenin; cinsiyet, yaş, ırk, dil, din, beden ve ruh sağlığı ile sosyal, kültürel ve ekonomik durum ayrımı olmaksızın her bireyin en temel hakkı olarak görülmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Bu çerçevede, Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinin eğitimsel dezavantajlarının yanında, genel olarak sosyokültürel ve çoğunlukla sosyoekonomik (TÜİK, 2014) bakımdan bilgi toplumunun genel faydalarından yararlanma ve bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim sağlama konusunda toplumun diğer kesimine göre dezavantajlı olduğu gerçeği göz önüne alındığında, bu kesimin teknoloji okuryazarlığı durumlarının belirlenmesi, zaten pek çok alanda var olan eşitsiz, ayrımcı ve dışlayıcı tutumun teknolojik gelişmelere bağlı olarak daha da artmasının engellenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle, bu araştırma sonuçlarının karşılaşılan olası sorunlu alanlara karşı çözüm önerileri geliştirmeye yönelik ileriki çalışmalara da dayanak oluşturacağı değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, devlet tarafından verilen hizmetlerin büyük bir dönüşüm hızıyla elektronik ortamda sunulmaya başlandığı ve bu hizmetlerin birer vatandaş olarak özellikle son yıllarda günlük hayatımızla sıklıkla kesiştiği görülmektedir. Bu nedenle, anılan hizmetlerin sunulmasının yanında, bunların erişilebilir ve kullanılabilir olmasının, toplum tarafından kabul görerek benimsenmesinin ve bireyler arasında kullanımının yaygınlaştırılmasının gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda, Açık Öğretim Ortaokulu öğrencileri arasında e-devlet hizmetlerini kullanma durumunun belirlenmesi, hem dezavantajlı bir guruba dahil olan bu öğrencilerin elektronik ortamda sunulan hizmetlere devlet vatandaş ilişkisi kapsamında uyum sağlayıp sağlayamadığının hem de hizmetlerin her kesimden vatandaşa tam ve eksiksiz olarak ulaştırılıp ulaştırılamadığının tespiti açısından önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda, sunumu

yaygınlaşan e-devlet hizmetlerinin kapsayıcı olmasına ve hizmetlerin kullanımında etkisizliğin önlenmesine yönelik politikaların geliştirilmesinde araştırma sonuçlarının yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırma, Ankara ili Çankaya ilçesinde Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıtlı bulunan 18 yaş ve üzerindeki öğrenciler arasından ulaşılabilenlerin görüşleri ve amaçta yazılan sorularla sınırlıdır.

Tanımlar

Dijital Bölünme: Bilgi ve iletişim teknolojilerine erişebilen ve bu teknolojileri kullanabilen birey veya toplumlarla, bu teknolojilere erişemeyenler ve bu teknolojileri kullanamayanlar arasındaki farklılık ve adaletsizliktir. Dijital bölünme sadece teknoloji erişim imkanlarındaki eksikliği değil, aynı zamanda teknoloji kullanımına yönelik beceri eksikliğini de kapsamaktadır.

E-Devlet: Kamunun hizmet alanlarında devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin üretilmesinde ve bu hizmetlerin ilgililere sunulmasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin araç olarak kullanılması, teknolojinin sağladığı imkanlardan faydalanılmasıdır.

Teknoloji Okuryazarlığı: Çalışmanın 'Kavramsal Çerçeve' başlıklı ikinci bölümünde teknoloji okuryazarlığıyla ilgili geniş bir perspektif ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, kavramın; teknolojiyi basit bir şekilde anlayıp kullanmaktan, teknolojiyi değerlendirip yönetmeye, bilişsel yönü ön plana çıkararak yeni düşünme ve davranış yolları geliştirmeye, bunları yaşamına yansıtmaya, tarafsız olmaya, eleştirel düşünme ve karar vermeye kadar uzanan geniş özellikler ile ilişkilendirildiği açıklanmaktadır. Bu araştırma özelinde, teknoloji okuryazarlığı sadece teknik boyutuyla değerlendirilmiş ve bilişsel boyut dahil edilmemiştir. Söz konusu kavrama bilgisayar, internet ve cep telefonunu içeren temel bilgi ve iletişim teknolojilerinin edinimi ile bunların günlük etkinliklerde kullanımı açısından yaklaşmaktadır.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu kısımda, araştırmanın kavramsal çerçevesi kapsamında öncelikle, toplumsal yapının teknolojinin kullanımına yönelik becerileri gerektirecek ve bireylerin birer teknoloji okuryazarı olmalarını kendileri için bir ihtiyaç haline getirecek şekilde yaygın kullanımıyla bilgi toplumu olarak adlandırılan sürece dönüşümü tartışılmaktadır. Daha sonra, araştırma amaçları arasında hedef kitlenin, kamu tarafından teknoloji kullanılarak sunulan devlet hizmetlerini kullanma durumunun tespiti de yer aldığından, elektronik devlet (e-devlet) kavramından bahsedilmektedir. Sonrasında, teknoloji yoğun yaşama bağlı olarak okuryazarlık kavramıyla teknolojinin kesişmesine ve teknoloji okuryazarlığı kavramına değinilmektedir. Son kısımda ise araştırma konusuyla benzer konularda daha önce yapılmış olan çalışmalar hakkında bilgi aktarılmaktadır.

Değişim, Toplumsal Değişim ve Bilgi Toplumu

Belirli bir zamanda doğa, toplum, birey ya da örgüt gibi yapılarda meydana gelen ayrımlaşma ve başkalaşım (İnce, 2005) olarak adlandırılabilen değişim, sosyal ve kültürel olan her şeyin temellinde bulunmakta olup, özellikle her alanda hızlı bir farklılaşmanın yaşandığı günümüzde en önemli kavramlardan birini teşkil etmektedir. Planlı ya da plansız olarak sistemlerin var oldukları konumdan başka bir konuma geçirilmeleri (Eren, 2015) olarak da tanımlanabilecek değişimin etkilediği en büyük sistemlerden birisini ise şüphesiz, kavramın İnce (2005) tarafından yapılan yukarıdaki tanımında da yer aldığı üzere, başkalaşımın yaşandığı temel yapılar içerisinde sayılan toplum yapısı oluşturmaktadır.

Toplum yapısında meydana gelen değişmeye klasik sosyolojik, kültürel, modern sosyolojik, psikolojik ve sosyal kuramlar çerçevesinde farklı bakış açılarından yapılan yaklaşımların temel özelliklerinin ortaya konularak incelendiği “Toplumsal Değişme” adlı makalede toplumsal yapının, alt ve üst yapı değişkenlerinin birbirlerini etkilemesi sonucunda ve tarihi gelişim süreci içerisinde değişim ile meydana geldiği, toplum yapısının herhangi bir ögesinde meydana gelen değişimin ise tüm toplum yapısını

etkilediği öne sürülmektedir (Kongar, 1971). Buna göre, toplumlar durağan yapıda değildir, kendi yapısını oluşturan alt ve üst yapı değişkenlerinin karşılıklı ilişkisi dahilinde sürekli bir değişim içerisinde bulunmaktadır. Genel olarak bakıldığında, bu toplumsal değişim ve dönüşümü yönlendiren belirleyici etkinin ise özellikle ekonomik ve sosyal alanlarda kendisini gösteren farklılaşma, değişimi tetikleyen temel değer ise bilgi olduğu belirtilmektedir (İnce, 2005). Diğer taraftan, değişimde temel değer olarak görülen bilgi, Toffler ve Toffler (2006) tarafından da zaman ve alanla birlikte değişimin temel esasları arasında sayılmaktadır (Akt. Mercan, Demirci ve Oyur, 2013). Buna göre bilgi, toplumsal değişimin sağlanabilmesi için kilit değerde görülmekte olup, toplumda o anda var olan bilgi birikiminin kullanım düzeyi ile birlikte yine o anda yaşanan ekonomik ve sosyal farklılıklar dikkate alındığında, farklı özellikler sergileyen toplumların gruplandırılabilmesi ve toplumları birbirinden ayıran sınırların çizilebilmesi mümkün bulunmaktadır.

Bu çerçevede, toplumsal farklılaşma tarihi süreci kapsamında bir gruplandırma ya da bir ayırım yapmak gerekirse, günümüze kadar; toplayıcılık ve avcılığa dayalı olan ilkel yaşamın ardından yerleşik hayata geçilmesi sonrası tarım toplumu, buhar gücünün sanayide kullanılması ile başlayıp makineleşme ile devam eden sanayi toplumu, bilgi teknolojilerinin önem kazandığı ve bilginin daha fazla ön plana çıktığı bir dönem olarak genel bir adlandırmayla bilgi toplumu olmak üzere üç farklı dönemin yaşandığı ifade edilebilmektedir. Aynı zamanda, bu şekilde kategorileştirilen toplumsal değişim sürecinin, Toffler (1980) tarafından dalga metaforu kullanılmak suretiyle yapılan ve insanlık tarihinde geçirilen dönemlerin üç dalgaya ayrıldığı, birinci dalganın tarım toplumuna, ikinci dalganın sanayi toplumuna ve üçüncü dalganın sanayi ötesi topluma karşılık geldiğinin belirtildiği (Akt. Mercan, Demirci ve Oyur, 2013) yaklaşımla da benzeştiği görülmektedir. Bu noktada, üçüncü dalga için farklı bir kavram kullanılmış ve anılan dönemin ifade ediliş şekli bulanıklaştırılmış gibi görünse de, özellikle sanayi toplumu sonrasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi dikkate alındığında, Toffler tarafından ortaya konulan söz konusu yaklaşımdaki üçüncü dalga olarak belirtilen sanayi ötesi toplum ifadesinin bilgi toplumunu nitelediği ve üçüncü dalganın bilgi toplumu olarak adlandırılmasının uygun olduğu aktarılmaktadır (Bedük, 2002).

Esasında ilk olarak Japon düşünür Yoneji Masuda tarafından “Sanayi Sonrası Toplum Olarak Bilgi Toplumu” isimli kitapta yer verilen bilgi toplumu ifadesinin (Sarıgöz, 2012) genel bir kavram olarak kullanıldığı, alan yazında son toplumsal yapının ve toplumsal farklılaşma tarihi sürecindeki son dönemin popüler kullanımıyla

bilgi toplumu olarak adlandırıldığı bilinse de, söz konusu dönem için farklı araştırmacılarca ortaya konulan teoriler çerçevesinde farklı adlandırmaların yapıldığı görülmektedir. Fakat, yapılan farklı adlandırmalara rağmen esasta ortaya konulan yaklaşımların birbirine benzer oldukları ifade edilmektedir (Kaypak, 2011). Bu kapsamda, yeni toplumsal yapının; Machlup tarafından bilgi ekonomisi, Brzezinski tarafından teknokratik çağ, Dahrendorf tarafından kapitalizm sonrası toplum, Bell tarafından sanayi sonrası toplum, Masuda ve Giddens tarafından bilgi toplumu, Drucker tarafından kapitalist ötesi toplum, Toffler tarafından üçüncü dalga kapsamında sanayi ötesi toplum, Etzioni tarafından modern sonrası toplum, Negroponte tarafından dijital toplum olarak adlandırıldığı görülmektedir (Çötök, 2006; Ercan, 2007; Kaypak, 2011; Kocacık, 2003; Koç, 2006; Uralman, 2006; Yılmaz, 1998; Yılmaz 2007). Yapılan bu farklı adlandırmaların içinde çoğunlukla Masuda tarafından yapılan bilgi toplumu, Bell tarafından yapılan sanayi sonrası toplum ve Drucker tarafından yapılan kapitalist ötesi toplum kavramlarının benimsendiği anlaşılmaktadır (Çötök, 2006; Erkan ve Erkan, 1998). Diğer taraftan, yapılan alan yazın araştırmasında bahsi geçen dönemi anlatmak için kullanılan en yaygın kavramın bilgi toplumu olduğunun görülmesi nedeniyle, bu çalışmada söz konusu toplum yapısını ve toplumsal dönemi ifade etmek için bilgi toplumu kavramı kullanılmaktadır.

Farklı adlandırmalarla birlikte alan yazında bilgi toplumu kavramı için farklı tanımlamaların yapıldığı da görülmektedir. Bilgi toplumu; bilgi üreten, bilgiye erişim sağlayabilen, bilgiyi kullanabilen, bilgiyi farklı yerlere iletebilen ve bilgiyle oluşan ağlara bağlantı kurabilen bir toplum olarak (Uçkun, Uçkun ve Latif, 2002; Akt. Çötök, 2006), bireyler arasında farklı ilişkiler ile farklı sosyal, politik ve ekonomik örgütlenmelerin olduğu sanayi toplumunun ileri aşaması olarak (Çoban, 1997; Akt. Çötök, 2006) ya da toplum üyelerinin, diğer toplumsal dönemlerden farklı bir şekilde kendi özelliklerini aşabilecekleri, yetenekleri ve yaratıcılıklarını kullanabilecekleri bir toplum olarak (Doğan, 1998; Akt. Çötök, 2006) tanımlanmaktadır. Bunlara ek olarak, Taşkesen ve Çötök (2005) bilginin üretilip paylaşıldığı, eğitimin sürekli hale geldiği, bilginin bir sektör halini aldığı ve toplumların her anlamda bir önceki toplumsal yapıdan daha ileri gittiği bir gelişme tanımıyla bilgi toplumunu ifade etmektedir. Masuda tarafından bilgi toplumu, bilgisayar ve iletişim teknolojilerine yatırım yapan, önceki toplumların merkeziyetçi yapılarına karşın çok merkezli özellik gösteren bir toplum olarak tanımlanmaktadır (Meder, 2001). Erkan (1998) bilgi toplumunu; bilgi sektörü ile bilgi sermayesinin, bilgi üretiminin ve insan faktörünün önem kazandığı, bilgi

otoyolları, elektronik ticaret gibi kavramlarla bir önceki toplumdan ileriye taşınmış bir aşama olarak tanımlamaktadır. Öte yandan, Bell tarafından bilgi toplumunun; ana üretimin hizmetler sektörü tarafından gerçekleştirildiği, temel belirleyicilerin teknoloji ve bilimsel kaynaklı, örgütlenmenin ise bilgi temelli olduğu, teknik ve uzmanlaşma gerektiren işlerin artması nedeniyle toplumun ihtiyacı olan becerilerle donatılmış mühendis, uzman ve bilim adamlarının giderek önem kazandığı toplum olarak tanımlandığı görülmektedir (Çötök, 2006).

Buna göre, toplumsal değişim ile birlikte yukarıda sayıldığı şekliyle tarım toplumu, sanayi toplumu ve farklı adlandırmaları ve tanımları verilen bilgi toplumu olarak geçirilen her farklı dönemde, yeni üretim ve tüketim ilişkilerinin, toplumsal yapıya özgü araç ve gereçlerle yeni yönetim anlayışlarının toplumların yaşayışlarında etkili olduğu söylenebilmektedir. Bu doğrultuda, örneğin tarım toplumunda yerleşik hayata geçilmesi sonucunda pulluk ve gübre gibi değişik araç ve gereçler kullanılarak toprağın daha verimli bir şekilde işlenmesinin, sanayi toplumunda buhar makinesinin icadıyla buhar gücünün enerji kaynağı olarak kullanılmasının, bilgi toplumunda ise bilginin önceki dönemlere kıyasla daha önemli hale gelmesinin ve üretim kaynağı olarak bilginin kullanılması ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesinin toplumsal yaşama egemen olduğu, sosyal ve ekonomik hayatı şekillendirdiği ifade edilmektedir (Erkan, 1998). Bu ifadeye göre, günümüzde de halen devam eden yeni toplumsal süreç olarak adlandırılan bilgi toplumunun, diğer toplumsal dönemlerden farklı olarak yoğun bir şekilde bilginin üretildiği, işlendiği, toplanıp dağıtıldığı ve buna bağlı olarak yeni bir sosyal değişimin olduğu, bilgi ve iletişim teknolojilerinin ekonomik ve sosyal dönüşüm sürecini hızlandırdığı bir yapıyı ifade ettiği değerlendirilebilmektedir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, son toplumsal değişim dikkate alındığında, sanayi toplumu devam ederken sanayileşmiş ülkelerin toplumsal yapılarında bazı değişikliklerin oluşmaya başladığı, bu değişimle birlikte sanayi toplumunun yerini, bilginin ön plana çıkarak daha fazla önem kazandığı, o zamana kadar olmayan farklı teknolojilerin keşfedildiği ve kullanılmaya başlandığı yeni bir toplumsal yapılanmaya bıraktığı belirtilmektedir (Erkan ve Erkan, 2004). Buna göre, bilginin üretilmesi, üretilen bilginin bilgi ve iletişim teknolojileriyle hızlı ve sınırsız bir şekilde paylaşılması, teknoloji kullanımıyla her alanda yeni uygulamaların gelişmesi, bilgiye daha önceki dönemlere kıyasla daha fazla değer verilmesi ve karşılıklı ilişkilerin bilgi temelli olması gibi nedenlerden dolayı mevcut toplum yapısının (sanayi toplumu) bilgi toplumu yönünde değişmeye başladığı söylenebilmektedir.

Esasında bilgi ve bilimin geçirilen her toplumsal aşamada farklı önem derecesiyle değerlendirildiği, dolayısıyla tarım ve sanayi toplumunda da bilginin mevcut olduğu söylenebilmektedir. Ancak, özellikle gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri nedeniyle bilginin üretim, paylaşım ve dolaşım hızının artmasının bilgiyi elde etme ve öğrenme yollarını değiştirdiği belirtilmekte olup (Erkul, 2004), bu durumun toplumsal yapı içerisindeki tüm ilişkilerin bilgi temelli olmasını sağladığı ve bilgiyi bilmenin gerekliliğini tetiklediği savunulabilmektedir. Diğer taraftan, tarım toplumunda pulluk ve gübre kullanımıyla topraktan daha fazla verim alınmasında ya da sanayi toplumda buhar makinesinin icadıyla makineleşmenin artmasında olduğu gibi daha önceki toplumsal yapılarda da, o toplumun özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda belli bir teknolojinin yer aldığı, bireylerin teknoloji kullanarak yeni şeyler keşfetme uğraşı içerisinde bulunduğu da bilinmektedir. Bu bakımdan, esasında her teknolojik gelişme ve yeniliğin, içerisinde bulunduğu toplumu değişme ve gelişme yönünde zorladığı savunulabilmektedir. Buna göre, toplumsal yapıların değişmesinin yeni teknolojilerin bulunması, geliştirilmesi, bu teknolojilerden faydalanılması ile bireylerin sosyal ve kültürel olarak yeniliklere uyum göstermesi yoluyla gerçekleştiği de aktarılmaktadır (Erkan, 1998). Dolayısıyla, teknolojik ilerlemelerin, yeniliklere uyum göstermeye çalışan insanların yaşam tarzlarında büyük yenilikler meydana getirdiği ifade edilebilmekte, teknolojinin, toplum yapısıyla birlikte toplumun bir ferdi olan bireyi de dönüşüm ve değişime sevk ettiği değerlendirilebilmektedir.

Bunlara paralel olarak ayrıca, bilgi toplumuyla birlikte ortaya çıkan bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilmenin, değişen toplum yapısında bireysel olarak var olabilecek düzeyde yaratıcı ve girişimci olabilmenin, öğrenebilmenin, bilgiyi edinme, üretme ve bilgidен yararlanabilmenin, kısacası yukarıda değinildiği üzere yeniliklere uyum gösterebilmenin yeni toplum düzeninin bireylerden beklentileri olduğu belirtilmektedir (Cerit, 2001). Bu kapsamda, bilgi ve iletişim teknolojileriyle sürekli olarak değişen yeni düzende, bahsi geçen toplum beklentileri çerçevesinde bireylerin, günlük yaşantılarında var olan geleneksel yol ve yöntemlerin dışında bu teknolojilerle evrilen pek çok alana uyum sağlamaları ve toplumun bu noktada oluşan beklentilerini karşılamaları gerektiği ifade edilebilmektedir. Bu ise her bireyin isteyerek ya da istemeyerek, sosyal, kültürel ya da ekonomik özelliklerinden veya alışkanlıklarından bağımsız olarak, günlük yaşantısının bir kısmında teknolojiyle temas etmesi anlamına gelmektedir.

İçinde yaşadığımız teknolojiyle çevrili dünyada pek mümkün görülmemesine rağmen, teknolojiyle ilişki kurulmaması bireysel bir tercih olarak ortaya konulmuş olsa bile, vatandaş olarak bir bireyin devletle kurmuş olduğu vatandaşlık ilişkisi kapsamında, devletin sunduğu kamu hizmetleri ile vatandaşların devlete karşı yükümlülükleri ve yararlanıcısı oldukları kamu hizmetleri göz önüne alındığında, bu noktada en önemli ve belki de zorunlu teknoloji temas noktasının devlet işlemleri ve vatandaşların devletle kurdukları ilişki olduğu söylenebilmektedir. Bu çerçevede, en azından bu açıdan teknolojinin kullanılma beklentisinin vatandaş olarak bir bireyin günlük hayatında karşısına çıktığı ve birey üzerinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımına yönelik bir baskıyı ve buna bağlı olarak bir ihtiyacı doğurduğu ifade edilebilmektedir. Bu noktada, bu çalışmanın konusu olan yetişkinlerin birer vatandaş olarak teknoloji kullanımı gerektiren kamu hizmetlerini yaşamlarının herhangi bir zamanında kullanacakları ya da kullanmaları gerekeceği gerçeği göz önüne alındığında, özellikle son yıllarda teknolojik gelişmelerin sonucu olarak sunumu değişen kamu hizmetlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesine bağlı bir şekilde popüler bir kavram olarak ortaya çıkan elektronik devlet kavramının incelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Teknoloji Okuryazarlığı

Günümüzde insan hayatının bilgi ve iletişim teknolojileriyle çevrelendiği, dünyanın ise teknolojik gelişmelerin belirleyicisi olduğu bir yolda takip edilebilmesinin bile çoğunlukla zor olduğu hızlı bir değişim içerisinde ilerlediği ifade edilebilmektedir. Söz konusu teknolojiler iş yaşamı, eğitim, kamu hizmetleri, ekonomi, yönetim, sağlık, eğlence ve kültür gibi sosyal hayatın her yönüne yayılarak modern çağda merkezi bir rol oynamaktadır. Bilgiye ulaşmak ve kamu hizmetleriyle etkileşime girmekten evde çalışmaya, çalışma arkadaşlarımızla işbirliği kurmaktan dostlarımızla iletişime geçmeye ya da uzaktan eğitim almaktan politik katılıma kadar gündelik ilişkilerimiz doğrudan bilgi ve iletişim teknolojilerinden etkilenmektedir (Jimoyiannis ve Gravani, 2011). Bu haliyle, hızla değişen teknoloji birey ve toplum yaşantısını yönlendirmekte, bireysel ve toplumsal ihtiyaçların neler olduğunu veya gelecekte neler olabileceğini belirleyebilmektedir. Bu durumda, teknolojiden ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan imkan ile olası faydalardan yararlanabilmek ve gerçekleşen teknolojik

gelişmelerin dışında kalmamak için her bireyin bu alanda yeter şartta bilgi, beceri, tutum ve alışkanlık kazanmasının gerektiği savunulabilmektedir.

Bilgi toplumu olarak adlandırılan yeni toplumsal yapının temelinde kendisini en iyi şekilde yetiştirmiş, gelişmeleri yakından takip eden, günün değişen koşullarına göre bildiklerini yenileyebilen, ihtiyaçlar doğrultusunda farklı şeyler öğrenebilen, öğrenmeye ve gelişime sürekli açık olan insan olduğu ifade edilebildiğinden, gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri göz önüne alındığında, sanayi devriminin ortaya çıkardığı modernleşme, fabrikalaşmayla birlikte gelen şehirleşme ve halkın eğitilmesini sağlamak amacıyla eğitim alanında geliştirilen yenilikler sonucu bir kavram olarak var olmaya başlayan okuryazarlığın (Yıldız, 2009) geleneksel anlamında olduğu gibi sadece okuma ve yazma becerisi ile aritmetik hesaplamaları yapabilmeyi kapsamadığı, bunun yanında gelişen ve değişen dünyada bilgisayar becerilerini de içine alan bilgi ve teknoloji okuryazarlığına doğru bir kaymanın yaşandığı söylenebilmektedir.

Esasında okuryazarlığın, modernleşmenin sonucunda bireyler arasında okuma ve yazmanın yaygınlaştırılmasına yönelik yürütülen çabalarla birlikte 1950'li yıllarda tanımlanmaya başlandığı görülmektedir (Yıldız, 2009). İlk olarak 1951 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]) tarafından “günlük yaşamı ile ilgili basit ve kısa bir cümleyi anlayarak okuyup yazabilen kişi”nin okuryazar bir birey olarak tanımlandığı görülmektedir. Bu ilk okuryazarlık tanımında vurgunun “kodlama ve kodu çözme” becerilerine yapıldığı dikkat çekmektedir. Bu dönemden sonra okuma ve yazmaya yönelik çalışmaların esasını oluşturan söz konusu kavramla ilgili farklı tanımlar yapılmış olup, bu farklı tanımların temelinde değişen ve gelişen koşulların, çeşitlenen ihtiyaçların ve genel olarak okuma ve yazma öğretimi anlayışının farklılaşmasının etkisi bulunmaktadır (Güneş, 1994). Dahası, yapılan farklı tanımlarda okuryazarlık; değişen ekonomiler, kültürler, kurumlar ve günlük hayatta içinde yaşadığımız kelimelere göre hikaye edilmektedir (Cooper ve White, 2006). Örnek olarak UNESCO tarafından 1962 yılında düzenlenen Paris toplantısında “kendinin ve içinde yaşadığı toplumun gelişmesine katkıda bulunabilecek derecede okuma yazma ve hesap yapma becerilerine sahip, grup ve topluluk içindeki görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazanmış kişi” okuryazar olarak tanımlanmış olup, okuryazar bireyin en az ilkokul mezunu kadar okuma ve yazma ile hesap yapma becerisine sahip olmasına vurgu yapılmaktadır. Aynı yıl Birleşmiş Milletler tarafından Roma’da düzenlenen Dünya Konferansı’nda “en az beş yıl eğitim

görmüş biri kadar bilgili ve günlük gazeteleri rahatlıkla okuyabilen kişi”nin okuryazar olarak ifade edildiği görülmektedir (Sautoy, 1966; Akt. Güneş, 1994). Bir sonraki yıl Filipinler’de ise “günlük gazeteleri, bültenleri, ilanları, mektupları ve vergi bildirim formlarını anlayarak okuyabilen, bu formları doldurabilen ve mektup yazabilen kişi”nin okuryazar olarak sayıldığı belirtilmektedir (Güneş, 1994).

Yıllar itibariyle okuryazarlık kavramına yüklenen anlamın yukarıda ifade edildiği şekliyle farklılaştığı göz önüne alındığında, okuryazarlık kavramının toplumun bireylerden beklentileri doğrultusunda değiştiği ve doğrudan bireylerin yaşam pratikleriyle şekillenen bir kavram olarak varlığını sürdürdüğü ifade edilebilmektedir. Nitekim Kernell'e (2001) göre okuryazarlık, toplum içinde yapılandırılmış iletişim yöntemlerini kullanabilmeyi ve toplumla iletişime geçebilmek için bazı yetenekleri edinmeyi içermektedir. Bu nedenle okuryazarlık olgusu kültürel pratik dahilinde toplumsal olarak kurgulanmaktadır. Okuryazarlık, metinleri okuyup değerlendirebilmek için gerekli olan bilgi ve beceriyi kazanmayı içermekte olup, söz konusu bilgi ve beceri kazanıldığında metinler üzerinde yorumlama yapılabilmektedir. Dahası, Dewey'in (1997) de belirttiği üzere, demokrasiye katılımı güçlendiren en önemli şey eğitimidir, okuryazarlık ise bireylerin kültür, ekonomi ve politikaya yani genel bir çerçeveye toplumsal yaşama katılımlarını sağlayacak bilgi ve becerileri sunmaktadır (Kellner, 2001).

Altun’a (2005) göre okuryazarlık bir süreç olarak değerlendirildiğinde, bu sürecin değişken bir yapıya sahip olduğu görülebilmektedir, önemli olan nokta sürecin sürekli değişen ve gelişen istekler doğrultusunda yapılandırılmasıdır, bu nedenle değişken yapılı okuryazarlık kavramının günümüz bağlamında ele alınması ve günümüze uygun olarak konumlandırılması gerekmektedir. Yaklaşık olarak on yıl içerisinde bile “basit ve kısa bir cümleyi anlayarak okuyup yazabilen kişi” anlayışından “gazeteleri ve bültenleri anlayarak okuyan, vergi formlarını dolduran ve mektup yazabilen kişi” tanımlamasına geçildiği düşünüldüğünde, yeni dünya düzeninin ihtiyaç duyduğu insan niteliklerinin çok daha fazla değişmesinin ve bunun her zamankinden çok daha hızlı bir şekilde gerçekleşmesinin, okuryazarlıkla ilgili kavramların çeşitlenmesini kolaylaştırdığı, okuryazarlığın çağa uygun olarak “bilgi, görsellik, medya, dijital, teknoloji” gibi popüler kavramlarla bütünleşmesine katkı sunduğu savunulabilmektedir.

Bu kapsamda, teknoloji yoğun toplumda bireylerin hızlı teknolojik değişime ayak uydurabilmeleri için medya, multimedya, bilgisayar ya da teknoloji okuryazarlığı

gibi yeni ve çoklu okuryazarlıkların geliştirilmesinin gerektiği ifade edilmektedir (Kellner, 2001). Dahası, toplumda sosyal, kültürel, ekonomik ve politik anlamda dezavantajlı konumda bulunan birey ve grupların bahsi geçen yeni okuryazarlıklar vasıtasıyla güçlendirilebilmelerinin de mümkün bulunduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda, Kellner (2001) tarafından, yeni okuryazarlıklara ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yeni yeteneklere değer atfeden bir toplumda, öncesine dayalı sınıf, ırk ve cins kaynaklı ayrışmaların da sonlandırılabilceğı ifade edilmekte, yeni teknolojiler ve yeni kültür içerisinde eğitimin yeniden yapılandırılmasından bahsedilmektedir. Buna göre, yeni okuryazarlıkların, toplumun ihtiyaçlarına yanıt verebilecek yeni eğitim anlayışına bağılı olarak geliştirilebileceğı, yeni eğitim anlayışıyla geliştirilebilecek medya, teknoloji, bilgisayar ve enformasyon okuryazarlıkları gibi yeni okuryazarlıkların esasen geleneksel anlamdaki okuryazarlığı geliştirip derinleştireceğı ifade edilmektedir.

Özellikle görselliğin hayatımıza girmesiyle ve kağıt üzerinde basılı olanın yanında görsel olanın da önemli hale gelmesiyle birlikte, geleneksel okuryazarlıktan teknoloji okuryazarlığına doğru geçişe neden olan yaşam pratiklerinde meydana gelen değişim ile bu değişimin paralel olarak okuryazarlık ve okuryazar birey anlayışının özünde oluşturduğu farklılaşmanın tarihçesi dikkat çekicidir. Belshaw (2012) tarafından, geleneksel anlamıyla okuryazarlık tanımının toplum tarafından oluşturulan medyanın görsel doğasına ilişkin önemli bazı hususları kapsamamasıyla birlikte, 1960'lı yılların sonuna doğru okuryazarlık kavramının tanımlanmasında birtakım değişikliklerin yapılmaya başlandığı ifade edilmektedir. Bu dönemde, ilk olarak 1969 yılında John Debes tarafından “görsel okuryazarlık” kavramıyla ilgili kesin olmayan bir tanımın önerildiğı görülmektedir (Avgerinou ve Ericson, 1997; Akt. Belshaw, 2012);

Görsel okuryazarlık bir insanın görerek ve diğer duyuşsal tecrübelerini birleştirerek geliştirebileceğı görsel becerilerdir. Bu becerilerin geliştirilmesi normal insan öğrenmesinde temel bir öğedir. Bunlar geliştirildiğinde, görsel okuryazarlığa sahip bir kişinin çevresinde karşılaştığı doğal ya da insan ürünü görünür olayları, objeleri, sembolleri birbirinden ayırt etmesine ve bunları yorumlamasına yardımcı olur. Bu beceriler yaratıcı bir biçimde kullanılırsa bireyin diğer insanlarla iletişimine katkıda bulunur.

Debes tarafından yapılan yukarıdaki tanımın, geleneksel okuryazarlık tanımıyla yakından bağılı olduğı, söz konusu tanımın sembollerin, iletişimin ve anlayışın yorumlanmasından bahsettiğı görülmektedir. Dontis (1974) ise okuryazarlığa ayrı bir anlam yükleyerek görsel öğeleri göz önünde bulundurmanın önemini belirtmektedir, O'na göre geleneksel anlamda okuryazarlıkta ve buna bağılı olarak “kağıt üzerinde basılı

olanda” temel unsuru dil oluşturmakta, fiziksel biçim ve tasarım ikinci planda kalmaktadır. Ancak medyada ise bunun tam tersi gerçekleşmektedir, görsel olan içerik ön plana çıkmaktadır. Bu noktada görsel okuryazarlığın, daha etkili iletişim kurmak amacıyla medyadaki görüntüleri kavrayabilme ve bu görüntüleri yaratma yeteneği olan, görsel mesajları yorumlayıp üretebilen görsel okuryazarların ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilmektedir. Bu kapsamda, bilgi ve anlam üzerinde kodlama ve kod çözmeyi sağlayan tek şeyin metinsel semboller olduğu düşüncesinin esasında ilk olarak görsel okuryazarlıkla birlikte değiştiği ifade edilmektedir (Belshaw, 2012). Çünkü genellikle toplumdaki belirli davranış biçimlerini kodlayarak bireyi neyin iyi ya da kötü olduğu yönünde yapılandırmayı hedefleyen medya içerisinde hayatını sürdüren bir bireyden bu anlamda bir okuryazar olarak; medya yapısını analiz etmesi, sunulan içeriği eleştirmesi, üretilen mesajları yorumlaması beklenmektedir. Buna göre, medya okuryazarlığı (ya da görsel okuryazarlık), medyanın yapıcı kullanılmasına, medya içeriğinin değerlendirilerek sorgulanmasına ve medyanın fayda ve zararlarının araştırılmasına katkı sunmaktadır (Kellner, 2001). Bu çerçeve, bilgi ve iletişim teknolojilerinin görece olarak kolay ulaşılabilir hale gelmesinin, eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşıldığında, görsel ve medya okuryazarlığı vasıtasıyla sorgulamayı, eleştirmeyi, demokratikleşmeyi ve katılımı artıran bir etki ortaya koyduğu ifade edilebilmektedir.

Büyük bir tüketim yarışı içerisine girilen dünyada tanımların da hızlı bir şekilde tüketildiği gerçeği göz önüne alındığında, görsel okuryazarlık kavramının 1990’lı yılların sonlarına kadar önemini koruduğu, ancak 1970’lerden itibaren ise görsel okuryazarlıkla birlikte teknolojik okuryazarlık kavramının gelişmeye başladığı görölmektedir. Bu dönemde, teknolojik gelişmelerin çevreye vermiş olduğu zararların farkına varılmasının yanında, teknolojiye daha fazla uyum sağlamış toplumlar tarafından oluşturulan rekabetçi ortamın batı dünyasında neden olduğu ekonomik kaygılar nedeniyle teknolojik okuryazarlık kavramının rağbet görmeye başladığı belirtilmektedir (Martin, 2008). Böyle bir dönemde ortaya çıkan teknolojik okuryazarlık ya da teknoloji okuryazarlığı genel bir çerçeveyle, beceri temelli endişelerin daha akademik bir yaklaşımla bir araya getirilmesi olarak ifade edilmektedir (Belshaw, 2012).

1980’lerde batılı olmayan ölkelerle rekabetin teşvik edilmesine rağmen, bilgisayar ve ilgili teknolojilerinin; kültürel olarak bilgisayar tabanlı teknolojilerin ve medya teknolojilerinin yaygınlığıyla yetişmiş gençlerle çok yönlü postmodern bir bilinç

ürettiği yönünde farkındalığın artması, bilgisayar ve dijital araçların kullanılmasıyla bağlantılı bazı okuryazarlık türlerinin ortaya çıkarılması ve buna yönelik bazı tanımlamaların yapılması ihtiyacını doğurduğu savunulmaktadır (Belshaw, 2012). Bu noktada, teknoloji okuryazarlığının; okuryazarlığı, belirli bir teknoloji parçasını nasıl kullanacağını bilerek teknoloji okuryazarına dönüştürdüğü görülmektedir. Böylece teknoloji okuryazarlığı kavramıyla birlikte, 1970 ve 1980'lerdeki okuryazarlık tanımlarından farklı olarak teknolojinin kullanımıyla ilgili karar alma yeteneğinin okuryazarlık kavramı içerisine dahil edildiği söylenebilmektedir.

Görüldüğü üzere, değişimin hızlı yaşandığı dünyada bireylerin çevrelerinde olan değişime kayıtsız kalmamaları, süregelen faaliyetlerine devam etmeleri, bilgi ve iletişim teknolojileriyle değişen toplum yapısına uyum sağlamaları, iş ve işlemlerini gerektiğinde kendilerine sunulan teknolojik imkanlarla gerçekleştirmeleri, çeşitlenen bilgi edinme yollarını kullanmaları, oluşturulan sayısal ortamlarda sunulan bilgiye ulaşmaları ile bunları değerlendirip gerektiğinde yeni bilgi üretmeleri, hızla değişen teknolojiyle birlikte değişimleri ve dijital yeterliliğe sahip olmaları kendilerinden beklenenler olarak görülmekte, bu ise okuryazarlığın teknoloji boyutunu önemli kılmaktadır. Aynı zamanda bu boyutun, özellikle 1960 yılından sonra okuma ve yazma kavramının daha geniş açıdan ele alındığı ve eğitimin sürekliliğine vurgu yapıldığı fonksiyonel okuryazarlık kavramıyla ortaya konulan “içinde yaşadığı grupta ve toplumdaki tüm faaliyetlerindeki, etkin bir katılım için yeterli bilgiye sahip kişi” (Yıldız, 2009) yaklaşımıyla da paralellik gösterdiği ifade edilebilmektedir, çünkü günümüzde teknolojiyi okuyabilmek; bireyin hayatın dışında kalmaması, çağı yakalayabilmesi, değişimi takip edebilmesi, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik olarak çevresinden yalıtılmaması, kısacası bilgi ve iletişim teknolojileriyle çevrili dünyaya etkin bir katılım gösterebilmesi için yeterli bilgiye sahip olabilmesi açısından gerekli görülmektedir. Yeni düzen, teknolojiyi okuyabilmeyi gerekli kılmaktadır. Nitekim Kellner'e (2001) göre, yeni sosyal yapı içerisinde bireylerin medya ve bilgisayar kullanımına yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi zorunluluk arz etmektedir, çünkü bireyler ancak bu şekilde içinde var oldukları yapıyı tanımlayarak anlamlandırabilmekte, gerektiğinde düzene yönelik muhalif pratikler geliştirebilmektedir.

Teknoloji Okuryazarlığı ve Teknoloji Okuryazarı Birey

Teknolojinin, hayatı şekillendiren ve yönlendiren büyük bir güç olduğu savunulabilmektedir. Bu çıkarıma göre, günlük hayatı çevreleyen teknolojilerin toplumdaki bireylerce algılanması ve bu teknolojilerin fark edilmesi olarak ifade edilen teknoloji okuryazarlığının, bir bireyin yaşantısını devam ettirirken kurduğu toplumsal ilişkilerini sağlıklı bir şekilde oluşturabilmesini ve var olan ilişkileri algılayabilmesini temin etmesi açısından önem taşıdığı aktarılmaktadır (Bacanak, Karamustafaoğlu ve Köse, 2003). Bu bağlamda, bir bireyin mensubu olduğu toplumda bilinçli, sorumluluk sahibi ve katılımcı olarak var olabilmesi, bu özellikleri geleceğe taşıyabilmesi ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için teknoloji okuryazarlığına gereksinim duyduğu ifade edilmektedir (Pearson ve Young, 2002).

Uluslararası Teknoloji Eğitimi Birliği'nce yapılan tanımlamaya göre teknoloji okuryazarlığı; teknolojiyi anlama, kullanma, yönetme ve değerlendirme yeteneği olarak görülmektedir (ITEA, 2007). Burada bahsedilen teknolojiyi anlama yeteneği; sadece olguları ve bilgiyi anlamayı değil, aynı zamanda bilgiyi yeni anlayışlarla sentezleme becerisini içermektedir. Teknolojiyi kullanma yeteneği; zamanın kilit sistemlerinin başarılı bir şekilde çalıştırılmasını gerektirmekte olup, mevcut makro sistemlerin veya insan uyarlamalı sistemlerin bileşenlerini ve bu sistemlerin nasıl davrandığını bilmeyi içermektedir. Teknolojiyi yönetme yeteneği ise; tüm teknolojik faaliyetlerin rasyonel, etkin ve uygun olmasını sağlamayı kapsamaktadır. (ITEA, 1996).

Pearson ve Young'a (2002) göre teknoloji okuryazarlığı; 'bilgi', 'düşünme ve davranış yolları' ve 'yetenekler' olmak üzere birbirine bağımlı üç boyutu kapsamakta olup, matematik, bilim ve tarih okuryazarlıklarında olduğu gibi insanların bilişsel yönlerini ön plana çıkararak ve düşüncelerini aktararak çevrelerindeki yaşama katılımlarını sağlayacak araçları sunmaktadır. Böylece, teknoloji okuryazarlığıyla toplumun her katmanından bireylerin, örneğin bir ürünün kullanılıp kullanılamayacağı ya da o ürünün nasıl kullanılacağıyla ilgili kararlar gerektiren seçeneklerde olduğu gibi teknoloji tarafından etkilenen ya da teknolojinin etkilediği durumlar için; düşüncelerini yansıtabilen, kendileri ve çevreleri için en iyi kararları alabilen ve bu kararların alınması gerektiğinde iyi donanıma ve hazırlığa sahip olan bireyler olarak toplumda var oldukları söylenebilmektedir.

Benzer şekilde teknoloji okuryazarlığı, modern teknolojik bir toplumda etkili bir biçimde var olmayı ve fonksiyonel bir biçimde çalışmayı mümkün kılacak düzeyde

teknolojinin anlaşılabilmesi olarak ifade edilmekte olup, teknoloji okuryazarlığının ‘bilgi’, ‘yetenekler’ ve ‘eleştirel düşünme ve karar verme’ olmak üzere üç temel bileşeninden/boyutundan bahsedilmektedir (Garmire ve Pearson, 2006). Bilgi boyutu; gerçeklere dayalı olgusal bilgiyi ve kavramsal anlayışı ifade etmekte olup, teknolojiyle ilgili konularda bilgi sahibi olmayı içermektedir. Yetenekler boyutu; bir kişinin teknolojiyi ne kadar iyi kullandığıyla ve bir problemi çözebilmek için bir tasarım sürecini çözümün içine dahil edebilmesiyle ilişkilendirilmektedir. Bu noktada, teknoloji okuryazarı bir bireyin bir arabayı, bir bilgisayarı ya da ev veya ofiste bulunan bir teknolojiyi kullanabilmesi ve bunlarla ilgili sorunları çözümleyebilmesi beklenmektedir. Eleştirel düşünme ve karar verme boyutu ise; bireyin teknolojik konulardaki yaklaşımıyla ilgili görülmektedir. Buna göre, gelişmiş eleştirel düşünme ve karar verme yeteneğine sahip bir bireyin yeni bir teknolojiyle karşılaşması durumunda, bu teknolojinin riskleri ve faydaları hakkında sorular sorması, sorgulaması ve bu yeni teknolojinin kullanımıyla ilgili tartışmalarda yer alması beklenmektedir.

Yukarıda anlatılanlar bağlamında genel bir değerlendirme yapıldığında, teknolojinin ne anlama geldiğini, teknolojinin ortaya çıkışının nasıl olduğunu, toplumun teknoloji vasıtasıyla nasıl biçimlendiğini ve toplumun teknolojiyi nasıl şekillendirdiğini bilen, medyada gördüğü ya da gazete ve dergiden okuduğu teknolojiyle ilgili bir haberi dikkate değer bulan, değişik kanallar aracılığıyla bilgiyi edinen, bunu kendi davranışlarına aktarabilen ve edindiği bilgiye göre düşüncelerini oluşturabilen, genel olarak teknolojiyi rahat bir şekilde kullanabilen ve teknoloji kullanımı sırasında yansız olan bir bireyin teknoloji okuryazarı olarak adlandırılabilceği belirtilmektedir (ITEA, 2007).

Pearson ve Young (2002) tarafından teknoloji okuryazarı bir bireyin genel özellikleri, aynı kişilerce tıpkı teknoloji okuryazarlığının boyutlarının sınıflandırılmasında olduğu gibi, ‘bilgi’, ‘düşünme ve davranış yolları’ ve ‘yetenekler’ olmak üzere üç başlık altında sıralanmaktadır. Buna göre, bilgi başlığı altında, teknoloji okuryazarı bir bireyin gündelik hayatta teknolojinin yaygınlığını tanıyacağı, sistemler, kısıtlamalar, maliyetler gibi temel mühendislik kavramlarını ve koşullarını anlayacağı, mühendislik tasarım sürecinin doğası ve sınırlamaları hakkında bilgi sahibi olacağı, teknolojinin insanlık tarihini şekillendirmesi, insanların ise teknolojiyi biçimlendirmesi yollarından bazılarını bileceği, tüm teknolojilerin risk taşıdığını, bunlardan bazılarının tahmin edilebildiğini bazılarının ise tahmin edilemediğini öngöreceği, teknoloji geliştirmenin ve kullanmanın bir maliyeti olduğunu, teknolojinin maliyet ve fayda

denmesine sahip olduğunu kabul edeceği, teknolojinin bir toplumun değer ve kültürünü yansıttığını anlayacağı ifade edilmektedir. Düşünme ve davranış yolları başlığı altında, teknoloji okuryazarı bir bireyin teknolojinin yararları ve riskleri konusunda hem kendisine hem de çevresindekilere sorular soracağı, yeni teknolojilerle ilgili bilgi edinmek isteyeceği, teknolojinin geliştirilmesi ve kullanımı ile ilgili kararlara katılacağı belirtilmektedir. Yetenekler başlığı altında ise, teknoloji okuryazarı bir bireyin bilgisayar kullanarak Word’de yazı yazmak, internette sörf yapmak ve çeşitli ev ya da ofis araçlarıyla işlem yapmak gibi bir dizi uygulamalı beceriye sahip olacağı, evde ya da işyerinde basit mekanik veya teknolojik problemleri tespit edebileceği ve bu problemleri çözebileceği, teknolojik riskler ve faydalar hakkında bilinçli kararlar verebilmek için olasılık, ölçek ve tahmin ile ilgili temel matematiksel kavramları uygulayabileceği ifade edilmektedir.

Diğer taraftan, Yiğit’in (2011) de değindiği üzere, teknoloji okuryazarı bir bireyin genel özellikleri ITEA (1996) tarafından da sıralanmaktadır. Buna göre, teknoloji okuryazarları, teknolojiyle ilgili konulara farklı bakış açısıyla yaklaşabilen ve farklı kapsamda ilişkiler kurabilen sorun çözücü bireyler olarak görülmektedir. Bir sorunun çözümünün genellikle başka durumlar ve problemler yaratabildiğini bilirler. Onlar, çözüme ulaşmanın ve bir sorunu çözmenin genellikle bir maliyeti olduğunu anlamaktadır. Teknoloji okuryazarları, teknoloji ile birey, toplum ve çevre arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu kavrarlar. Teknoloji okuryazarı bireyler, teknolojinin belirli bir amacı yerine getirmek üzere bir araya gelmiş, birbiriyle bağlantılı öğelerden oluşan sistemlerden oluştuğunu kavramaktadır. Hiç bir öğenin, aracın ya da işlemin diğerlerinden bağımsız olarak ele alınamayacağını bilirler. Teknolojik sistemleri anlamada ve bunların işletiminde fen bilgisine, matematiğe, sosyal bilgilere, dil bilgisine ve diğer alanlara ait kavramlardan yararlanırlar. Bu nedenle, teknoloji okuryazarı bireyler teknolojiyle bağlantılı problemler ve bunların çözümleri üzerine düşünürken sistem yönelimli, yaratıcı ve üretici bir bakış açısından yararlanmaktadır. Teknoloji okuryazarı bireyler uygun çözüm yollarını belirleyebilir, bunları değerlendirebilir ve seçilen çözüm yolunun uygulamaya konulması durumunda yaşanacaklar konusunda öngörüye sahip olurlar. Güncel konuların arkasında yatan temel teknolojik kavramları anlar, teknolojideki temel gelişimin önemini kabul ederler. Mesleklerinde, sağlıkla ilgili konularda ve sosyal hayatlarında kullandıkları teknolojilerin güvenilir bir biçimde kullanımı konusunda beceriye sahiptirler. Teknoloji okuryazarı bireyler, teknolojinin insan etkinliklerinin bir sonucu olduğunu anlarlar.

Teknolojinin, insanların ihtiyaç ve isteklerini karşılamak için kaynakların ve yaratıcılığın bir araya getirilmesinin bir sonucu olduğunu bilirler. Sayılan bu özellikler incelendiğinde, teknoloji okuryazarlığının ITEA (1996) tarafından geniş bir yelpazede değerlendirildiği, teknoloji okuryazarı bir bireyin, teknolojiyle ilgili kavramları anlamaktan teknoloji konusunda farklı sistemlerle ilişki kurmaya ve sistem yönelimli olmaya kadar geniş bir perspektife sahip olmasının beklendiği görülmektedir.

Teknoloji Okuryazarlığına Duyulan Gereksinim

Teknolojiyle ilgili bilgi sahibi olmak, teknolojinin sunduğu imkanları ve ortaya koyduğu fırsatları bilmek, teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan sorunlu alanların ve problemlerin farkına varmak, içinde yaşadığımız çağın vazgeçilmezleri arasında bulunmaktadır. Bütün bunların bireylerce gerçekleştirilebilmesi ise teknoloji okuryazarlığını gerektirmektedir. Öte yandan, ekonomik alanda pek çok iş ve işlemin artık teknoloji kullanılarak yapılması ile ilişkilerin ve iletişimin teknolojik araç ve gereçler üzerinden yürütülmesi nedeniyle, günümüz dünyasında teknolojinin ekonomik anlamda da en etkili güç olduğu ifade edilebilmektedir. Bu açıdan teknoloji okuryazarlığının, teknoloji konusunda uzmanlaşmayı planlamayan bireyler açısından da önemli olduğu savunulabilmektedir, çünkü bireyler artık teknolojiyle yakın ilişki kurarak ekonomik alanda kendilerine daha fazla fayda sağlayabilmektedir. Diğer taraftan, bireysel düzeyde teknoloji okuryazarlığıyla tüketicilerin ürünlere kolaylıkla ulaşabildikleri ve daha akıllıca sayılabilecek alım kararları verebildikleri belirtilmektedir (ITEA, 2007).

Bunlara ek olarak, demokratik toplumlarda yaşayan bireylerce, ülkenin tamamını ya da bir kısmını ilgilendiren teknolojik tercihlerin yapılabilmesini sağlamak açısından teknoloji okuryazarlığına gereksinim duyulduğu da ifade edilmektedir. Örneğin, çevreye duyarlı bir bölgede petrol arama çalışmalarına ya da yerel yönetimlerce suç oranını azaltmaya yönelik olarak sokak kameralarının devreye alınmasına izin verilip verilmemesi gibi sorulara teknoloji ve onun fayda ve zararları hakkında bilgi sahibi olan bireylerce yanıt verilmesinin beklendiği, bu nedenle buna benzer demokratik kararlara katılım için bireylerin belli bir düzeyde teknoloji okuryazarı olması gerektiği aktarılmaktadır (Pearson ve Young, 2002). Diğer taraftan, bilindiği üzere demokratik ilkeler, pek çok insanı veya toplumun tamamını etkileyen kararların olabildiğince fazla halk katılımıyla alınması gerektiğini göstermektedir. Bu

noktada, bireyler teknolojik gelişmeler hakkında eleştirel düşünme yeteneği kazandıkça ve konuyla ilgili eleştirel sorular sormaya başladıkça karar verme konusunda daha istekli olmakta ve alınacak kararlara aktif olarak katılım sağlamaktadır. Böylece, birer teknoloji okuryazarı olan teknoloji konusunda bilinçli vatandaşların artan katılımlarıyla alınan teknolojiyle ilgili kararların meşruiyetinin arttığı da savunulabilmektedir.

Demokrasinin gelişimi, katılımın artması, bireysel ve ekonomik faydalar, çevresel duyarlılık gibi getirilere karşıt ve bunlardan farklı olarak teknoloji okuryazarlığı, kamu yönetiminde, iş dünyasında veya medyada karar verici pozisyonda olan ya da pek çok bireyin kararını etkileyebilecek konumda duran günümüz liderleri açısından da önemli görülmektedir. Bu kapsamda, teknoloji okuryazarlığının olumlu bir sonucu ya da getirisi olarak görülemese de, toplumu yöneten liderler, bireyler arasında teknoloji okuryazarlığının gelişmesi sonucunda teknolojinin doğasının kapsamlı bir biçimde anlaşılıyor olmasından ve teknolojinin bir bedeli ve maliyeti olduğu kabulünden yararlanarak, teknolojinin istenmeyen bazı sonuçlara neden olabileceği düşüncesini yönettikleri topluma kabul ettirebilmektedir (Pearson ve Young, 2002).

Genel bir perspektiften bakıldığında, teknoloji okuryazarlığının bireysel, toplumsal ve ulusal ekonomik refah ve canlılık için önem arz ettiği görülebilmektedir. Ekonomik canlılığın ötesinde gelecek kuşakların, toplumların ve genel olarak dünyanın yaşamı sürdürebilme yeteneği için insanların teknolojiyi nasıl anladıklarının, nasıl uyguladıklarının ve nasıl geliştirdiklerinin önemli hale geldiği değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, teknoloji okuryazarlığına duyulan ihtiyaçların bireysel, toplumsal ve çevresel ihtiyaçlar olmak üzere üç temel başlık altında incelendiği, özellikle çevresel ihtiyaçlara değinilmesiyle konuya ekonomik getiriler dışında farklı bir boyuttan yaklaşıldığı görülmektedir (ITEA, 1996).

ITEA (1996) tarafından yapılan incelemede bireysel ihtiyaçlar başlığı altında; bireylerin toplumda katılımcı olabilmeleri için ulaşım, toprak kullanımı, çevre kirliliği, savunma, teknolojik faaliyetlerin kısıtlanması veya teşvik edilmesi gibi konularda karar alıcı konumunda bulunmalarının beklendiği, kararların alınmasında teknolojik faaliyetlerin etkilerinin, ilişkilerinin ve maliyetlerinin karar alıcılar tarafından bilinmesinin önem arz ettiği belirtilmektedir. Toplumsal ihtiyaçlar başlığı altında; artan nüfusun desteklenmesi ve karmaşılaşan dünyada bireyler için daha güvenli ve yaşanabilir bir çevre yaratılması amacıyla teknoloji okuryazarlık düzeyinin artırılmasının gerektiği, teknoloji okuryazarlığı düzeyi ile demokratik katılım arasında doğru orantı bulunduğu, teknoloji okuryazarlığı düzeyi arttıkça demokratik süreçlere

katılım oranının da arttığı, tersi olarak teknoloji konusunda bilgi eksikliğine sahip bir bireyin, toplumda daha az katılımcı olduğu ve pek çok konuda diğer bireyler tarafından desteklenmesi gereken bir konumda bulunduğu ifade edilmektedir. Çevresel ihtiyaçlar başlığı altında; teknolojik süreçlerin ekolojik anlamda ikilemlere yok açarak çevresel krizlere neden olabildiği, teknoloji okuryazarlığının çevre bilinci oluşturarak teknolojik yeniliklerin çevresel problemler yaratmak yerine çevresel problemlere çözüm üretecek ve çevreye saygılı olacak bir biçimde geliştirilmesine ve doğal çevrenin korunması noktasında hassasiyetlerin oluşmasına katkı sunduğu, bu nedenle teknoloji okuryazarlığının dünyadaki ekolojik düzen ve devamlılık açısından önem arz ettiği belirtilmektedir.

Görüldüğü üzere teknoloji okuryazarlığındaki temel amaç, bireyin sadece mevcut teknolojilere uyum sağlaması ve onun bu teknolojileri kullanabilir hale getirilmesi olarak görülmemektedir. Bir bireyin teknoloji okuryazarı olmasından temel kasıt, teknolojinin, bireyin içinde yaşadığı toplumdaki ekonomik, kültürel ve siyasal alt sistemlerle olan bağlantısını kavrayabilmesi, bu noktada eleştirel bir bakış açısı kazanabilmesi, teknolojiyle gelen faydaların yanında olası zararların da farkına varabilmesi, mevcut koşulları sorgulayabilmesi ile bilinçli ve katılımcı bir birey olarak hayatına devam edebilmesi olduğu ifade edilebilmektedir. Nitekim Kellner (2001) tarafından, yeni toplum yapısı içerisinde bireyin teknolojiye yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinin zorunlu olduğu, ancak böylece bireyin içinde var olduğu ve yaşadığı yapıyı tanıyarak anlamlandırabileceği, gerektiğinde muhalif kimliğini ortaya koyarak düzene karşı geliştirdiği farklı düşüncelerini ortaya koyabileceği belirtilmektedir.

Sürekli gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerini hayatı kolaylaştırmak ve hayata değer kazandırmak amacıyla kullanabilmek teknoloji okuryazarı olmakla doğru orantılı olarak görülebilmektedir. Bu kapsamda, bir bireyin teknoloji okuryazarlık düzeyi ne kadar yüksekse, hem kendi yaşantısına hem de içinde yaşadığı topluma kattığı değer o derecede yüksek olacağı beklenebilmektedir. Teknoloji okuryazarlığının, bireyin teknolojinin neden olduğu sosyal değişimle başa çıkmasını kolaylaştıracak bir araç olarak kullanılabileceği belirtilebilmekte, böylece bu okuryazarlığın sosyal refahı artıran bir etkisi olduğundan bahsedilebilmektedir. Teknoloji okuryazarlığının gelişiminin; bireylerin geleceğe yönelik bilinçlenmeleri, karar gerektiren durumlarda katılımcı olmaları ile görev ve sorumluluklarının farkına varmalarının sağlanmasında olumlu etkileri olduğu savunulabilmektedir. Özellikle katılımcılığın teşviki açısından sağlanan

faydalarla bireyler, teknolojinin gelişimi ve kullanımı ile ilgili alınması gereken kararlara aktif olarak dahil olabilmekte, teknolojiyi anlama, yönlendirme ve teknolojinin geleceğini inşa etme hususunda söz sahibi olabilmektedir. Diğer taraftan, pek çok alanda elektronik hizmetlerin çoğaldığı bugünlerde teknoloji okuryazarlığının aynı zamanda politik süreçlere katılımı da desteklediği, insanların elektronik ortamda kurdukları sosyal ağlar vasıtasıyla birbirleriyle ilişki içerisinde olmalarını sağladığı, bu haliyle katılımcı demokrasinin işlemesine katkı sunduğu ve bireylerin vatandaşlık görevlerini yerine getirmelerine ortam hazırladığı da savunulabilmektedir. Bu haliyle, bilgi ve iletişim teknolojilerine kolay erişilmesiyle birlikte birer teknoloji okuryazarı olarak söz konusu teknolojilerin gerektiği gibi kullanılmasının demokratikleşmeyi ve katılımı artırdığı görülmektedir (Kellner, 2001).

Teknoloji Okuryazarlığı Standartları

Uluslararası Teknoloji Eğitimi Birliği tarafından yayımlanan ve Amerika Birleşik Devletleri'nde teknoloji eğitiminin verilmesi ve teknoloji okuryazarlığının geliştirilmesi konularıyla ilgili temel yaklaşımları içeren “Teknoloji Okuryazarlığı Standartları” adlı eser, teknoloji okuryazarı olacak bireylerin (öğrenenlerin, öğrencilerin), teknoloji okuryazarı olabilmek için ne bilmeleri ve ne yapabiliyor olmaları gerektiğini ortaya koymaktadır (ITEA, 2007). Sonraki yıllarda bir güncelleme yapılmadığı görülen ve bu kapsamda halen geçerliliğini koruyan söz konusu yayımda ortaya konulan standartların ‘teknolojinin doğası’, ‘teknoloji ve toplum’, ‘tasarım’, ‘teknolojik bir dünya için yetenekler’ ve ‘tasarlanan dünya’ olmak üzere beş temel kategoride açıklandığı görülmektedir.

Teknolojinin doğası kategorisinde; bireylerin, teknolojinin faaliyet alanı, özellikleri ve temel kavramlarıyla, teknolojilerin kendi arasındaki ilişkilerle ve teknolojilerle diğer alanlar arasındaki bağlarla ilgili bilgi kazanarak, teknolojinin doğasını anlamayı geliştirecekleri belirtilmektedir. Teknoloji ve toplum kategorisinde; bireylerin, teknolojinin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik etkilerini, teknolojinin geliştirilmesinde ve kullanılmasında toplumun rolünü, teknolojinin çevreye ve tarihe etkisini öğrenerek, teknoloji ve toplumla ilgili bir anlayış geliştirecekleri belirtilmektedir. Tasarım kategorisinde; bireylerin, tasarımın niteliklerini, mühendislik tasarımını, sorun çözme, araştırma ve geliştirmeyi, buluş ve yeniliği ve sorun çözümünde deneyimin önemini bilerek, tasarımla ilgili bir anlayış geliştirecekleri

belirtilmektedir. Teknolojik bir dünya için yetenekler kategorisinde; bireylerin, tasarım yöntemini uygulayabilmeyi, ürün ve sistemleri kullanabilme ve bunların devamını sağlayabilmeyi, ürün ve sistemlerin etkisini değerlendirmeyi öğrenerek, teknolojik bir dünyaya hazır olmak için yeteneklerini geliştirecekleri belirtilmektedir. Tasarlanan dünya kategorisinde; bireylerin, sağlık teknolojilerini, tarım ve bağlantılı biyoteknolojileri, enerji ve güç teknolojilerini, bilgi ve iletişim teknolojilerini, ulaşım teknolojilerini, üretim teknolojilerini ve yapı teknolojilerini anlayarak, seçerek ve kullanarak, tasarlanmış dünya ile ilgili bir anlayış geliştirecekleri belirtilmektedir (ITEA, 2007).

Uluslararası Teknoloji Eğitimi Birliği tarafından yayımlanan “Teknoloji Okuryazarlığı Standartları”nın yanı sıra, Yiğit’in (2011) de değindiği üzere, Amerika Birleşik Devletleri’nde Massachusetts Eyaleti İlk ve Orta Eğitim Dairesi Başkanlığı’nca yayımlanan “Massachusetts Teknoloji Okuryazarlığı Standartları” adlı eserde, öğrenmeyi sağlamak için teknolojinin kullanılması amacıyla öğrenenlerin neyi bilmeleri ve ne yapmaları gerektiğinin tanımlandığı görülmektedir (Massachusetts Department of Elementary and Secondary Education [MDESE], 2008). Belirlenen standartların, 2001 yılında aynı kurum tarafından ortaya konulan teknoloji standart ve beklentilerinin güncellenmiş hali olduğunun ifade edildiği eserin sunuş bölümünde, yayımlanan standartların; öğrencilerin yetişkinliklerinde de başarılı olabilmelerini ve sürekli olarak bireysel gelişimlerini sağlayabilmelerini hedeflediği, teknoloji okuryazarlığıyla kazanılan teknolojik becerilerin; sürekli olarak yeni teknolojilerin ortaya çıkmaya devam ettiği ve bilginin giderek önem kazanarak zenginleştiği günümüz dünyasında bireylerin daha etkili bir şekilde işlev görmelerine yardımcı olacağı belirtilmektedir. Bahsi geçen standartların ‘bilgisayarların ve uygulamaların kullanımındaki yeterliğin yanı sıra donanım, yazılım ve bağlantının temelinde yatan kavramları anlama’, ‘teknolojinin sorumlu bir biçimde kullanımını ile elektronik medyanın evde, okulda ve toplum içinde kullanımında ortaya çıkan etik ve güvenlikle ilgili hususları anlama’ ve ‘araştırma, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, iletişim, işbirliği, yaratıcılık ve yenilik için teknolojiyi kullanma becerisini gösterme’ olmak üzere üç kategoriye ayrıldığı ifade edilmektedir (MDESE, 2008).

Bilgisayarların ve uygulamaların kullanımındaki yeterliğin yanı sıra donanım, yazılım ve bağlantının temelinde yatan kavramları anlama kategorisi; kelime işleme, elektronik tablo, veri tabanı, elektronik araştırma, e-posta, sunum ve grafik uygulamaları gibi temel verimlilik araçlarında yeterliği, teknoloji sistemlerinin doğası

ve işleyişiyle ilgili kavramsal anlayışı, yeni ve gelişmekte olan teknoloji araçlarını öğrenme ve uyarlamayı içermektedir. Teknolojinin sorumlu bir biçimde kullanımı ile elektronik medyanın evde, okulda ve toplum içinde kullanımında ortaya çıkan etik ve güvenlikle ilgili hususları anlama kategorisi; sosyal, ahlaki ve insani konularla ilgilenmekte olup, teknolojinin kullanımına yönelik olumlu tutumların yanı sıra bilginin sorumlu bir şekilde kullanımını teşvik etmektedir. Ayrıca bu kategori, teknolojinin sivil katılım, demokratik süreç ve çevre üzerindeki etkisinin tanınmasını ve öğrenenlerin, internetteki kişisel bilgilerini nasıl korumaları gerektiği de dahil olmak üzere güvenli internet uygulamaları için genel kuralları anlamalarını sağlamayı içermektedir. Diğer taraftan, öğrenenlerin, bilgisayar suçlarıyla ilgili olarak Amerika Birleşik Devletleri'ndeki federal ve eyalet yasalarını anlamalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, iletişim, işbirliği, yaratıcılık ve yenilik için teknolojiyi kullanma becerisini gösterme kategorisi; öğrenenlerin, öğrenme ve günlük yaşamlarına çeşitli teknoloji araçlarını uygulama üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu kategori, öğrenenlerin bilgi işlemek ve analiz etmek için teknolojiyi kullanabilmelerini sağlamayı amaçlamakta olup, onların, teknoloji tabanlı iletişim becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmayı, keşfetmek, yeni fikirler oluşturmak, eğilimleri belirlemek ve olasılıkları tahmin etmek için teknoloji kullanmayı içermektedir. Genel olarak, gerçek dünyada teknolojinin nasıl kullanıldığına dair bir farkındalık sağlamayı hedeflemektedir (MDESE, 2008).

Farklı kurumlar tarafından farklı zamanlarda yapılan çalışmalar sonucunda ortaya konulan ve bunlardan bir kısmı yukarıda açıklanan teknoloji okuryazarlığı standartlarına bakıldığında, birer teknoloji okuryazarı olarak teknolojinin modern günlük yaşamın içerisinde pek çok alana temas ettiğinin bilincinde olan bireylerin, teknolojinin insan becerilerinden, kültürden, uygulanan politikalardan ve çevreye bağlı kısıtlardan etkilendiğini bilmeleri ve bütün bu değişkenlerin toplanarak teknolojik gelişmeleri tetiklediğinin farkında olmaları gerektiği söylenebilmektedir. Teknoloji okuryazarlığı standartlarıyla bireylerden teknolojinin doğasını anlamalarının, teknolojinin kültür, sosyal ortam, politika, çevre ve tarihle olan ilişkisini kavramalarının, teknolojiyle evrilen dünyaya uyum sağlamalarını teminen teknolojik yeteneklerini geliştirmelerinin, günlük yaşantılarında ihtiyaçlarına yönelik teknolojileri seçip kullanabilmelerinin beklendiği ifade edilebilmektedir. Öte yandan, bireylerden teknolojiye sadece uyum sağlamalarının değil, teknolojinin yaygın kullanımıyla birlikte ortaya çıkan ahlaki ve insani sorunlarla ilgili bilinç geliştirmelerinin, teknoloji kullanımı

konusunda sorumlu davranmalarının, yaratıcı, yenilikçi ve sorgulayan yönlerinin ortaya çıkarılması suretiyle sürekli gelişmelerinin beklendiği de söylenebilmektedir.

Dijital Yeterliğin Sağlanması İçin Teknoloji Okuryazarlığı

Günümüzde bireylerin hızla değişen dünyayı takip edebilmeleri, değişimi yakalayabilmeleri, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik anlamda çevrelerinden yalıtılmamaları, sayılan tüm bu alanlarda etkin bir katılım gösterebilmeleri için teknolojiyi okuyabilmeleri, bilgi ve iletişim teknolojileriyle çevrili dünyada birer teknoloji okuryazarı olmaları önemli görülmektedir. Bu noktada, teknoloji okuryazarlığının giderek bir yaşam yeterliliği haline geldiği, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişememe ya da bu teknolojileri kullanamamanın ise toplumsal entegrasyon ve kişisel gelişimin önünde ciddi bir engel oluşturduğu savunulabilmektedir. Günümüzde yeterli bilgi ve iletişim teknolojisi becerisine sahip olmayan bireylerin bunun sonucunda hayata dahil olamayarak dışında kalabildikleri, iş gücü piyasasında dezavantajlı konuma gelebildikleri, birer tüketici ya da birer vatandaş olarak kişisel gelişimlerini sağlamak, örneğin çevrimdışı etkinliklerde zamandan ve paradan tasarruf etme ya da çevrimiçi kamu hizmetlerini kullanma konularında kendilerini yetiştirmek için gerekli bilgiye daha az ulaşabildikleri söylenebilmektedir. Durum böyleyken, tüm ülkeler ile uluslararası kurum ve kuruluşların, teknolojik değişimin toplumları değiştirmesi sonucunda bireyler için sosyal ve ekonomik fırsatlar yaratmak, bireylerin kaliteli hizmetlere erişimini sağlamak ve geliştirmek amacıyla, bilgi ve iletişim teknolojisi becerilerinin birey yaşamındaki yeri ve önemi konularını üzerine eğilerek düşünülmesi gereken temel sosyal, kültürel, ekonomik ve politik konular arasına dahil etmeleri, ileriki yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin insan hayatında daha fazla yer alacağı öngörüsüyle, teknolojiyle ilgili birey yeterliklerinin artırılmasına yönelik çaba sarf etmeleri beklenebilmektedir. Nitekim daha 1983 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Eğitimde Mükemmellik Ulusal Komisyonu tarafından lise mezuniyet gereksinimlerinin karşılanabilmesi için bireylerin İngilizce (ana dil), matematik bilimleri, fen bilimleri, sosyal bilimler ve bilgisayar bilimleri olmak üzere beş alanda temel bilgi ve beceriye sahip olması gerektiğinin ifade edildiği, diğer ülkelerdeki gelişim dikkate alındığında, gelecekte Amerikan vatandaşlarının risk altında olmamaları için bu konuda önerilerde bulunulduğu görülmektedir (National Commission on Excellence in Education [NCEE], 1983). Buna ek olarak, modern

toplumda bilgi ve iletişim teknolojilerinin çok kısa bir süre içerisinde önemli konuma ulaştığı gerçeğinden hareket edilerek, sonraki yıllarda pek çok ülkede bilgi ve iletişim teknolojilerinin araştırılmaya ve anlaşılmaya çalışıldığı, bireysel yeterlikleri sağlamayı teminen bilgi ve iletişim teknolojileriyle bağlantılı kavram ve becerilerin de eğitim programlarının kapsamı içerisine alınmaya başlandığı ifade edilmektedir (UNESCO, 2002). Buna göre; bilgisayar bilimleri, sürekli ilerleyen bilgi ve iletişim teknolojileri, bireylerin bu alanlardaki beceri ve yeterliklerinin gelişimi dikkate alındığında, teknoloji okuryazarlığının ve teknoloji okuryazarı birey anlayışının giderek daha fazla önem kazandığı savunulabilmektedir.

Dijital yeterlikler ve teknoloji okuryazarlığı konusuna, ülkemizin de uzun yıllardır bir parçası olmaya çalıştığı, bu nedenle pek çok alanda uyum sürecinin yürütüldüğü, gelişen eğilim ve politikaların takip edildiği, 1951 yılında Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un imzaladıkları Paris Antlaşması'yla ilk olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu adıyla kurulan (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020; Uysal, 2001) Avrupa Birliği açısından bakmanın faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Avrupa Birliği tarafından, 2000 yılından itibaren e-Öğrenme'nin iyileştirilmesi ve bu konudaki becerilerin geliştirilmesi için yapılan çalışma ve faaliyetlerin hızlandırıldığı, bu kapsamda e-Avrupa Eylem Planı'yla e-Öğrenme ve e-Beceri konularının politik gündeme taşındığı, böylece politik gündemin teknoloji okuryazarlığını gerektiren ve destekleyen e-Öğrenme Programı'na yönlendirildiği görülmektedir. Hatta bu durumun, teknoloji okuryazarlığını politik olarak müdahale edilmesi gereken önemli bir kilit alan olarak vurgulayan yenilenen Lizbon Gündemi kapsamında da devam ettiği bilinmektedir (DGISM, 2006). Buna göre, teknoloji okuryazarlığı Avrupa Birliği belgelerinde de kendisine yer bulmakta olup, dijital yeterliği gerçekleştirmek ve bireyin işinde, günlük yaşamında, öğrenmesinde ve diğer bireylerle kurduğu iletişimde bilgi ve iletişim teknolojilerini güvenle ve eleştirel bir biçimde kullanabilmesini sağlamak amacıyla gerek duyulan vasıflar olarak tanımlanmaktadır (DGISM, 2006). Burada ifade edilen 'dijital yeterlik'; bir Avrupa vatandaşının bilgi ve iletişim teknolojileriyle çevrili toplum yapısı ve ekonomi içinde kendisini geliştirebilmesi için sahip olması gereken, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi'nin 2006/962/EC sayılı Yaşam Boyu Öğrenme İçin Kilit Yeterlikler Tavsiye Kararı'nda tanımlanan sekiz temel kilit yeterlikten (beceriden) birini oluşturmaktadır. Dijital yeterliğin temel yeterlikler arasında belirtildiği bahsi geçen

Tavsiye Kararı'nın alınmasına zemin hazırlayan ve Avrupa Birliği içerisinde arka planda yaşanan dijital yeterlikler bağlamındaki gelişmeler tarihsel olarak EK 2'de özetlenmektedir (EPCEU, 2006).

Tarihsel gelişmeler ışığında, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi tarafından Yaşam Boyu Öğrenme İçin Kilit Yeterlikler Tavsiye Kararı'nın oluşturulduğu, böylece, evrensel okuryazarlığın sağlanması için uygulanan stratejileri içine alan yaşam boyu öğrenme stratejilerinin bir parçası olarak tüm üye devletlere, herkes için temel becerilerin geliştirilmesinin tavsiye edildiği, bunun gerçekleştirilmesi amacıyla Yaşam Boyu Öğrenme İçin Kilit Yeterlikler-Avrupa Referans Çerçevesi'nin (Tavsiye Kararı'nın) üye devletlerce bir referans aracı olarak kullanılmasının önerildiği görülmektedir.

Söz konusu Tavsiye Kararı'nda, küreselleşmeyle her vatandaşın hızla değişen ve birbirine bağlı hale gelen dünyaya uyum sağlamak için kapsamlı ve çeşitli temel yeterlikler edinmesinin gerekli olacağı, bu noktada sosyal ve ekonomik anlamda iki rolü olan eğitimin, Avrupa vatandaşlarının değişikliklere adapte olmalarını sağlayacak temel yeterlikleri edinmelerinde büyük rol oynayacağı belirtilmektedir. Özellikle, çeşitli bireysel yeterlikler temel alındığında, kişisel, sosyal, kültürel ve ekonomik durumlardan kaynaklanan eğitimsel dezavantajlardan dolayı eğitim potansiyelini gerçekleştirmek üzere özel desteğe ihtiyacı olan gruplar için eşitliğin ve erişimin sağlanmasıyla öğrenen kimselerin çeşitlilik gösteren ihtiyaçlarının karşılanabileceği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, Referans Çerçevesi'nin başlıca amaçlarından birisinin; bilgi toplumu içerisinde kendini gerçekleştirmek ve aktif vatandaşlığı, sosyal bütünlüğü ve istihdam edilebilirliği sağlamak için gerekli olan temel yeterlik ve becerilerin belirlenmesi ve tanımlanması olduğu vurgulanmaktadır (EPCEU, 2006). Buna göre, tanımlanan sekiz temel yeterliğin; kendi gerçekleştirme ve geliştirme, aktif vatandaşlık gösterebilme, sosyal olarak hayata dahil olabilme ve istihdam edilebilme adına tüm bireylerin ihtiyaç duyduğu yeterlikler olduğu ifade edilebilmektedir. Dijital yeterlik dışında, her Avrupalının hızla değişen, esnek ve bütünlük hâle gelmiş dünyaya uyum sağlaması amacıyla sahip olması gerekli görülen diğer kilit yeterlikler 'anadilde iletişim', 'yabancı dillerde iletişim', 'matematiksel yeterlik ve bilim ve teknolojiye temel yeterlik', 'öğrenmeyi öğrenme', 'sosyal ve vatandaşlık yeterlikleri', 'kişisel teşebbüs ve girişimcilik algısı' ile 'kültürel farkındalık ve ifade' olarak anılan Tavsiye Kararı'nda tanımlanmaktadır.

Sayılan bu kilit yeterliklerin gelişimi; düşük temel beceriye sahip, özellikle düşük seviyede okuryazar olan, erken dönemde okuldan ayrılmış, yaşlı, göçmen ya da engelli olmak suretiyle kişisel, sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı eğitimsel dezavantaja sahip bireylerin eğitimsel potansiyellerinin karşılanması için önemli görülmektedir (EPCEU, 2006). Bu kapsamda, Tavsiye Kararı dikkate alındığında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla geliştiği dünyamızda yetişkinler için kilit yeterlikler arasında önemli bir konumda bulunan dijital yeterliğe sahip olma ile bunun bir gereği olarak teknoloji okuryazarı olmanın, özellikle eğitimsel dezavantaja sahip yetişkin bireyler arasında yaygınlaştırılmasının vatandaşların hayata katılımlarının sağlanması açısından Avrupa Birliği için de önemli bir hedef olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan, “Dijital Yeterlik Çerçevesi DigComp 2.0” Avrupa vatandaşlarının dijital yeterliklerinin geliştirilebilmesi için bir araç sunmaktadır. İlki 2013 yılında yayımlanan yeterlik çerçevesinin üye devletlerarasında referans haline geldiği bilinmektedir. DigComp 2.0; bilgi ve veri okuryazarlığı, iletişim ve işbirliği, dijital içerik oluşturma, güvenlik ve problem çözme alanlarında dijital yeterliğin temel bileşenlerini tanımlamaktadır (DigComp, 2016). Söz konusu alanlarda yeterli olma teknoloji okuryazarlığını gerektirmektedir.

İlgili Araştırmalar

Bu kısımda, araştırma konusu ile benzer konularda daha önce yapılmış olan çalışmalar hakkında bilgi verilmektedir.

Teknolojinin hızla gelişmesine ve gelişen teknolojinin yaşamın her alanında kullanılmaya başlanmasına paralel olarak özellikle dezavantajlı konumda bulunanlar ile yetişkin bireylerin dijital yeterliklerinin ortaya konularak teknoloji okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmaların artması beklense de, bu alanda ülkemizde yapılan çalışmaların sınırlı kaldığı görülmektedir. Dahası, yüksek lisans ve doktora düzeyinde hazırlanan tezlere yönelik yapılan alan yazın taramasıyla ulaşılan ve aşağıda bir kısım örneklerine yer verilen araştırmaların büyük bir bölümü öğretmen ve öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlıklarını temel almaktadır. Yapılan çalışmaların bazılarının yaşlı veya engelli bireylerle teknolojiyi ilişkilendirerek yürütüldüğü görülse de, anılan dezavantajlı kesimler arasında teknoloji erişimi, edinimi ve kullanımının kısmen incelendiği, bu alanlarda yaşanan sorunlara ise değinilmediği

görülmektedir. Ayrıca, ulaşılan hiçbir çalışmada eğitim ve ekonomik durum yönünden dezavantajlı bireyler temel alınmamaktadır.

Zarcadoolas, Blanco, Boyer ve Pleasant (2002) tarafından yapılan “Unweaving the Web: An Exploratory Study of Low-Literate Adults’ Navigation Skills on the World Wide Web” adlı çalışmada, düşük seviyede okuryazar olup çoğunlukla işsiz ve düşük gelir seviyesine sahip yetişkinlerin internette içerik bulma ve anlama yetenekleri üzerine araştırma yapıldığı görülmektedir. Etnografik temelli (katılımcıların farklı etnik temelleri bulunmaktadır), yarı yapılandırılmış bir gözlem protokolü ve anket görüşmesinin yürütüldüğü çalışmada, düşük seviyede okuryazar olan yirmi dört yetişkinin önceden belirlenmiş web sitelerindeki faaliyetleri izlenmektedir. Bahsi geçen yetişkinlerin, temel olarak nasıl kullanacaklarını bilmedikleri için interneti akıcı bir biçimde kullanmadıkları ifade edilmektedir. Katılımcıların, interneti iyi düzeyde kullanmayı bilselerdi sırasıyla sağlık bilgisi edinme, okul ve ödevler, ebeveynlik bilgisi edinme, iş arama, haberlere ulaşma, kendi ülkeleri veya diğer ülkelerle ilgili bilgi edinme, eğlence ve e-mail gönderme amacıyla interneti kullanacaklarını ifade ettikleri aktarılmaktadır.

Norris ve Conceicao (2004) tarafından yapılan “Narrowing the Digital Divide in Low-Income, Urban Communities” adlı çalışmada, şehirde yaşayan düşük gelirli bireyler arasında teknoloji erişiminin araştırıldığı görülmektedir. Yetişkin eğitiminde, kentsel konum, kültür ve okuryazarlık düzeyi olmak üzere üç faktörün dijital bölünmeyi etkilediğinin ifade edildiği araştırmada, Amerika Birleşik Devletleri’nde 2002 yılında bilgi teknolojilerine erişim oranının, diğer yerlere göre daha fakir hanelerin bulunduğu merkezi şehirlerde %37.7, kırsal kesimde %38.9 ve kentsel kesimde %42.3 olduğu belirtilmektedir. Dahası, çoğunlukla Afrikalı Amerikalılar ile İspanyolların yaşadığı merkezi şehirlerde kadın nüfuslu hanelerin erişim oranının sadece %22.8 olduğu aktarılmaktadır. Diğer taraftan, söz konusu çalışmada, bilgisayar sahipliği ve internet erişimi durumuna etnik farklılıklar açısından da yaklaşıldığı görülmektedir. Afrikalı Amerikalılara göre Avrupalı Amerikalılar arasında bilgisayar sahipliğinin daha fazla olduğu, bununla birlikte bunlar arasında teknoloji kullanım amacının da farklılaştığı aktarılmaktadır. Avrupalı Amerikalıların %61.0’inin interneti haber amaçlı kullandığı, buna rağmen Afrikalı Amerikalılar arasında bu oranın sadece %15.0 olduğu, öte yandan Afrikalı Amerikalılar tarafından internetin daha çok eğlence amaçlı kullanıldığı belirtilmektedir. Diğer taraftan, 2012 verilerine göre Amerika’da hanelerin %70.0’inde geniş bant internet erişimi bulunuyorken, bu oranın düşük gelirliiler arasında sadece

%43.0 olduğu, yine Amerika nüfusunun %82.0'sinin kendi bilgisayarına sahipken, düşük gelirli için bu oranın %59.0 olduğu aktarılmaktadır. Bu verilere göre, toplumun diğer kesimine göre dezavantajlı konumda bulunan azınlık ve düşük gelir grubuna dahil olan nüfusun teknoloji okuryazarlığında da geride kaldığı ifade edilmektedir.

Hazer (2009) tarafından yapılan “Kırkbeş Yaş ve Üzeri Yetişkinlerin Günlük Yaşamda Teknolojiyi Kullanma Durumlarının İncelenmesi” adlı çalışmada, yaşlılar arasında teknoloji kullanım durumu ve bu anlamda yaşlılarla genç yetişkinler arasındaki farklar incelenmektedir. Tanımlayıcı özellikteki araştırmanın verilerinin anket formuyla toplandığı, farklı sosyal ve ekonomik nitelikteki bireylere ulaşımı sağlamak açısından uygulamanın Hacettepe Üniversitesi çalışanlarından ve Ankara Keçiören'deki bir sağlık ocağına bağlı bölgelerde ikamet edenlerden oluşan toplam 285 kişinin katılımıyla gerçekleştirildiği, verilerin yüzde ve frekans değerleriyle gösterildiği ve ki-kare analiziyle çözümlendiği görülmektedir. Evlerde çoğunlukla çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi, cep telefonu ve bulaşık makinesinin bulunduğu, yaş arttıkça teknolojik araç bulundurma oranının düştüğü, eğitim düzeyi ile teknolojik araçlar konusunda bilgi sahibi olunması, bunların sahipliği ve kullanımı arasında doğru orantı bulunduğu, yaşla birlikte bilgisayar ve cep telefonu gibi teknolojilerin kullanımının azaldığı, katılımcıların %10.7'sinin bilgisayarını yardım alarak kullanabildiği, 65 ve üzeri yaştakilerin %52.9'unun başkalarının yardımıyla bilgisayar kullandığı, bu oranın 45-54 yaş aralığındakiler için %11.1 olduğu, teknolojik araçların kullanım süresi yani araçla deneyim arttıkça kendi kendine kullanma oranlarının yükseldiği, teknolojik araçların alınmamasının temel nedenlerinin ihtiyaç duyulmaması ve maliyet yüksekliği olarak belirtildiği görülmektedir. Çalışmada, ileriki yaştakilerin teknolojiyi daha az kullandıkları, teknoloji kullanırken zorlandıkları ve teknolojiyle ilgili bilgi eksikliğine sahip oldukları sonuçlarına ulaşıldığı belirtilmektedir.

Deursen ve Dijk (2010) tarafından yapılan “Internet Skills and the Dijital Divide” adlı çalışmada, Hollandalıların farklı internet becerisi sahipliğine odaklanılarak, onların internet beceri düzeyleri ile bu düzeye etki eden faktörlerin araştırıldığı görülmektedir. Katılımcıların cinsiyet, yaş ve eğitim değişkenleri göz önüne alınarak tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlendiği çalışmada 109 gönüllünün yer aldığı ifade edilmektedir. Söz konusu çalışmada; dosyayı kaydetme ya da çevrimiçi form doldurma gibi operasyonel beceriler, internette gezinme ya da arama yapma gibi biçimsel beceriler, interneti kullanarak gerekli bilgileri bulma gibi bilgi becerileri, ucuza tatil

rezervasyonu yapma örneğinde olduğu gibi belli hedefleri gerçekleştirmek amacıyla interneti kullanma şeklindeki stratejik beceriler olmak üzere teknoloji okuryazarlığıyla ilgili dört tür becerinin katılımcılarla test edildiği belirtilmektedir. Katılımcılara sayılan her beceri türü için ikişer tane olmak üzere toplamda sekiz görevin verildiği, Hollanda’da hanelerin %93.0’ünde internet erişimi olmasına rağmen, katılımcıların sadece %11.0’inin verilen sekiz görevi tamamen bitirebildiği aktarılmaktadır. Katılımcıların operasyonel ve biçimsel internet becerileri yüksek görünse de, bilgi ve stratejik internet beceri seviyesinin tartışmalı olduğu, eğitimin tüm beceri seviyelerinde, yaşın ise sadece operasyonel ve biçimsel becerilerde ayırt edici değişken olduğu ifade edilmektedir. Genel olarak, daha yüksek düzeyde internet becerileri için belirleyici faktörlerin yaş ve eğitim düzeyi olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Ayrıca, daha önce erişimsel engellerden kaynaklandığı ifade edilen dijital bölünmenin nedeninin, bireylerin internet kullanımlarındaki beceri farklılığına doğru evrildiği belirtilmektedir.

Canbaz (2010) tarafından yapılan “Yetişkin Eğitimi Kurslarına Devam Eden Kadın Kursiyerlerin Teknoloji Okuryazarlığı Eğitim İhtiyacını Belirleme” adlı çalışmada, yetişkin eğitimi kurslarına katılım sağlayan kadınlar arasında teknoloji kullanma düzeyi araştırılmaktadır. Verilerin 2008-2009 eğitim öğretim yılında Çanakkale’deki halk eğitim merkezlerinde kurslara katılan ve küme ve rastgele örnekleme yöntemleriyle belirlenen 413 yetişkin kadın kursiyere anket uygulanarak toplandığı görülmektedir. Katılımcıların %74.5’inin evinde bilgisayar bulunduğu, %94.9’unun cep telefonuna, %64.6’sının banka kartına ve %43.3’ünün e-posta adresine sahip olduğu belirtilmektedir. Kadınların çoğunlukla evdeki teknolojilerin kullanımında kendilerini başarılı saydıkları, 50 yaş ve üzerindekiiler ile ev hanımı olan, ilkokul mezunu olan veya aylık geliri 500 TL’nin altında olanların bilgisayar, cep telefonu ve banka kartı kullanımında kendilerini başarısız gördükleri ifade edilmektedir. Ayrıca, bahsi geçen kişilerce teknoloji okuryazarlığı eğitimine daha fazla ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Buna göre, ileri yaş, düşük eğitim düzeyi, düşük gelir seviyesi gibi değişkenlerin bireylerin teknoloji okuryazarlığı düzeyleri üzerinde etkili olduğu, bu değişkenlerin teknoloji eğitime gereksinimi belirlediği söylenebilmektedir. Bu doğrultuda, eğitimsel, ekonomik ve sosyal dezavantaja sahip bu tez kapsamındaki öğrencilerin de teknoloji okuryazarlığı düzeyi bakımından yetersiz olduğu, bu kesimin teknoloji okuryazarlığı eğitimine daha fazla ihtiyaç duyacağı belirtilebilmektedir.

Jensen, King, Davis ve Guntzviller (2010) tarafından yapılan “Utilization of Internet Technology by Low-Income Adults: The Role of Health Literacy, Health Numeracy, and Computer” adlı çalışmada, düşük gelirli yetişkinlerin internet teknolojisi kullanımının sağlık okuryazarlığı, sağlık aritmetiği ve bilgisayar yardımı ile tahmin edilemeyeceğinin araştırıldığı görülmektedir. Çalışmada, Orta Batı Amerika’daki 131 düşük gelirli yetişkinin teknoloji erişimi ve kullanımı açısından araştırıldığı ifade edilmektedir. Araştırma sonucunda, düşük sağlık okuryazarlığı becerisine sahip bireylerin e-mail, arama motoru veya çevrimiçi sağlık bilgisi gibi internet teknolojilerini daha az kullandıkları, düşük sağlık aritmetiği becerisine sahip bireylerin ise bilgisayar ya da cep telefonu gibi internet teknolojilerine daha az erişim sağladıkları rapor edilmektedir. Diğer taraftan, erkeklerin, ileri yaştakilerin ve düşük eğitim düzeyinde bulunanların çevrimiçi sağlık bilgisi aramaya daha az yatkın oldukları belirtilmektedir. Teknoloji erişimi ve kullanımındaki ilerlemenin, düşük seviyede okuryazarlığa sahip bireyler tarafından erişilebilen teknoloji arayüzleri geliştirilmesiyle sağlanabileceği ifade edilmektedir.

Jimoyiannis ve Gravani (2011) tarafından yapılan “Exploring Adult Digital Literacy Using Learners’ and Educators’ Perceptions and Experiences: The Case of the Second Chance Schools in Greece” adlı çalışmada, Yunanistan’da, eğitim vasıtasıyla sosyal dışlanmayla mücadele etmeyi amaçlayan İkinci Şans Okulları adlı projede yer alan öğrenenlerin ve eğitimcilerin tecrübelerini kullanarak yetişkinlerin teknoloji okuryazarlıklarının ortaya çıkarılmaya ve açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Çalışma için Yunanistan’ın en eski İkinci Şans Okulları’ndan olan Acharnes, Peristeri, Agioi Anargyroi ve Ioannina’nın seçildiği, katılımcıların yaşları 23 ile 57 arasında değişen 21’i kadın 3’ü erkek olmak üzere toplam 24 yetişkin öğrenenden ve 2 ile 15 yıllık mesleki tecrübesi olan 1’i kadın 7’si erkek toplam 8 eğitimciden oluştuğu belirtilmektedir. Verilerin, katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmeler, sesli kayıtlar ve dağıtılan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla iki aylık zaman zarfında toplandığı ifade edilmektedir. Çalışma sonucunda, yetişkin öğrenenlerin ihtiyaçlarının, ilgilerinin, öğrenme stillerinin ve deneyimlerinin teknoloji öğretimi aşamalarının planlanması, tasarımı ve uygulanmasında dikkate alınması gerektiği rapor edilmektedir. Bununla birlikte, İkinci Şans Okulları’nda teknoloji okuryazarlığı için belirli bir kitabın takip edilmeden ders içeriklerinin yetişkinlerin ihtiyaçları doğrultusunda açık uçlu sosyal materyal olarak takip edilmesinin yetişkinlerin ihtiyaçları ve beklentileri açısından faydalı olduğu, yetişkinlerin teknoloji konusundaki

geçmiş alışkanlıklarının, teknoloji korkularının ve yanlış yapma korkularının öğrenmelerinin önünde engel oluşturduğu, ancak, uygun öğrenme iklimi yaratılmasının, öğrenme ortamının karşılıklı güven, saygı, açıklık ve destek üzerine kurulmasının ise bu engelleri aşmada yardımcı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, çalışmada yer alan eğitimciler tarafından, yetişkinlerin teknolojiye karşı olan olumsuz bakış açılarının ve geleneksel anlamda okuryazarlık ile matematiksel becerilerdeki eksikliklerinin, onların bilgi ve iletişim teknolojilerine uyum sağlamalarını engelleyen önemli bariyerler arasında sayıldığı görülmektedir. Sonuç olarak, yetişkin öğrenenlerin Knowles tarafından ifade edilen özelliklerinin, yetişkinlerin bilgi ve iletişim teknolojilerini öğrenmeleri, onların bu konudaki becerilerinin geliştirilmesi ve birer teknoloji okuryazarı haline getirilmeleri açısından da geçerliliğini koruduğu ifade edilebilmektedir.

Metin (2011) tarafından yapılan “Teknoloji Okuryazarlığını Geliştirmek Üzere Yetişkinlere Yönelik Bir Eğitim Programı” adlı çalışmada, yetişkinlerde teknoloji okuryazarlığı farkındalığını artırmak ve bu konudaki bilgi seviyesini geliştirmek için eğitim programı uygulamanın amaçlandığı, bu kapsamda yetişkinlerde teknoloji okuryazarlığının bir boyutu olan teknolojiyi kullanabilme becerisinin araştırıldığı görülmektedir. Deneme modelinin kullanıldığı çalışmada, 2009-2010 eğitim öğretim yılında İstanbul Yenisahra Rabia Leman İlköğretim Okulu öğrenci velilerinden 18-44 yaş aralığındaki, tamamı alt sosyoekonomik düzeyde bulunan ve ev hanımı olan 10 kadın yer almaktadır. Katılımcılara her gün 2 saat olmak üzere 2 hafta boyunca araştırmacı tarafından geliştirilen eğitim programının uygulandığı, verilerin durumluk kaygıyı, bilgisayara ilgi düzeyini, kazanım seviyesini ve eğitim verimini ölçen anket ve formlarla toplandığı belirtilmektedir. Eğitim sonunda katılımcıların teknolojiyle ilgili durumluk kaygı düzeylerinde azalmanın, bilgisayara ilişkin duygularda olumlu yönde gelişmenin tespit edildiği aktarılmaktadır.

Cullen ve Cobb (2011) tarafından yapılan “Computer Literacy Needs in a Traditional Library Literacy Program: Results of a Needs Analysis” adlı çalışmada, İngilizce okuma yazma öğrenen yetişkinlerin ve gönüllü öğretmenlerin okuma yazma öğrenme/öğretme sürecinde bilgisayar kullanma becerileri ile ihtiyaçlarının incelendiği görülmektedir. Veri toplama aracı olarak kullanılan anketin öğretmenlere maille iletildiği, anketin doldurulması hususunda her öğretmenin öğrencisine yardımcı olmasının istendiği, sonuç olarak uygulamaya yaş ortalaması 55 olan 28 öğretici ile yaş ortalaması 32 olan 32 öğrencinin katıldığı belirtilmektedir. Öğreticilerin %67.8’inin evinde internet

bağlantısı bulunduğu, interneti çoğunlukla e-posta göndermek, alışveriş yapmak ve yazı yazmak için kullandığı, üçte birinden fazlasının kendisini teknoloji okuryazarı olarak görmediği ve bu nedenle teknoloji kullanımını gerektiren öğretme süreçlerinde sorun yaşadığı ifade edilmektedir. Öğrencilerin %53.1'inin evinde bilgisayar ve %46.8'inin internet bulunduğu, interneti çoğunlukla gezinti yapmak için kullandığı, %84.0'ünün teknolojinin dahil edildiği öğrenme süreçlerine katılmak istediği ancak yanlış tuşa basma, hata yapma veya bilgisayarı bozma gibi endişeler taşıdığı belirtilmektedir. Ayrıca, öğrencilerin bağlantıları belirleme, harita üzerinde yakınlaştırma, geri düşmesini kullanma, internet adresini girme ve ekranın altına inme gibi konularda zorluk yaşadığı, evde bilgisayar kullanmaya ihtiyaç olduğunda %85.0'inin yardıma gereksinim duyduğu ifade edilmektedir. Buna göre, düşük seviyede okuryazar olan yetişkinlerin, üst düzey bilişsel teknoloji okuryazarlığı seviyesine erişebilmeleri için, onları bu anlamda dezavantajlı duruma düşüren operasyonel bilgisayar becerilerinin gerisinde kaldığı sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda, bilgisayar ve internet gibi teknolojilere erişilebiliyor olsa da, yetişkinlerin bu teknolojileri öncelikle nasıl ve hangi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullanabileceklerini bilmelerinin gerektiği savunulabilmektedir.

Digby (2014) tarafından yapılan "Technology Literacy Assessments and Adult Literacy Programs: Pathways to Technology Competence for Adult Educators and Learners" adlı çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri Minnesota Eyaleti'nde okuryazarlık seviyesi düşük olan yetişkinler için uygulanan teknoloji okuryazarlık programlarının değerlendirildiği, bu kapsamda, biri öğrenenlerin bilgisayarla ilgili ve çevrimiçi diğer görevleri gerçek zamanlı bir şekilde yaparak öğrendikleri "Northstar Digital Literacy Program", bir diğeri öğrenenlere bedava bilgisayar erişimi, çevrimiçi öğrenme modülleri ve destek sağlayan "Learner Web System" olmak üzere iki programın incelemeye alındığı görülmektedir. Her iki programın da yetişkinlerin dijital yeterlikleri ile teknoloji okuryazarlıklarının geliştirilmesini hedeflediği belirtilmektedir. Teknoloji okuryazarlığını öğretme ve öğrenme üzerine yoğunlaşan söz konusu çalışmadaki görüşmelerin, programların uygulamaya alınmasından itibaren yürütülen süreçte yer alan bir koordinatör eşliğinde, programlarda yer alan bir eğitimle gerçekleştirildiği, temel olarak öğrencilerin teknoloji ve bilginin kullanımına ilgilerini çekebilecek varsayımların da dikkate alınması suretiyle, teknolojinin, okuryazarlık eğitimi ile teknolojik yeterliklerin geliştirilmesine entegre edilmesi üzerinde durulduğu ifade edilmektedir. Diğer taraftan, örneğin e-mail yazma veya göndermenin önemli

dijital yeterlikler arasında yer aldığı, ancak günümüz toplumunda işte veya günlük hayatta başarılı olabilmek için daha fazla dijital beceriye sahip olunması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, teknoloji ve dijital becerilerin, günümüzde bireylerin genel okuryazarlıklarının gelişmesini sağladığı belirtilmektedir.

Acar (2015) tarafından yapılan “Anne ve Babaların İlkokul Ortaokul ve Lise Öğrencisi Çocukları İle Kendilerinin Dijital Okuryazarlıklarına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada, ebeveynlerin kendilerinin ve okula devam eden çocuklarının dijital okuryazarlık durumlarına ilişkin değerlendirmeleri incelenmektedir. İlişkisel tarama modelinde yürütülen çalışmanın verilerinin araştırmacı tarafından geliştirilen “Dijital Okuryazarlık Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak toplandığı, uygulamanın, 309 anne ve babanın katılımıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Verilerin analizinde betimsel istatistik teknikleri ile t ve anova testleri kullanılmaktadır. Çalışmada, ebeveynlerin kendi dijital okuryazarlıklarının çocuklarınınkine göre daha olumlu olduğu ve bu değerlendirmelerinin cinsiyet, gelir düzeyi, çalışma hayatına dahil olma, eğitim düzeyi ve kullanılan teknolojik araçların çeşitliği değişkenleriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Diğer taraftan, ebeveynlerin çocuklarının dijital okuryazarlıklarına yönelik değerlendirmelerinin kendi çalışma durumlarına, gelir düzeylerine, kullanılan teknolojik araçların çeşitliğine, çocuklarının yaşları ve sınıf düzeyine göre değiştiği belirtilmektedir.

Tekeli (2018) tarafından yapılan “Dijital Hikaye Anlatımı Atölyesinde Yaşlıların Dijital Okuryazarlık Deneyimlerinin İncelenmesi” adlı çalışmada, dijital imkanlar kullanılmak suretiyle oluşturulan ve kişilerin kendi anlatımını içeren atölye temelli anlatılar olarak ifade edilen dijital hikaye anlatımı sürecinde yaşlıların dijital okuryazarlık deneyim ve düzeyleri incelenmektedir. Durum çalışması şeklinde yürütülen araştırmanın verilerinin gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla toplandığı, uygulamanın Ege Bölgesi’nde bir devlet huzurevindeki 8 yaşlı bireyden oluşan bir çalışma grubuyla gerçekleştirildiği, verilerin içerik, betimsel ve tekil analiz yöntemleriyle çözümlendiği görülmektedir. Katılımcılardan sadece ikisinin daha önce bilgisayar tecrübesinin olduğu aktarılmaktadır. Bu anlamda, çalışmanın başında teknolojiyle ilgili negatif düşünceye sahip katılımcıların ilerleyen aşamada görüşlerini değiştirmeye başladığı, teknik ve bilişsel anlamda dijital okuryazarlıklarında ilerleme görüldüğü belirtilmektedir. Çalışma sonucunda katılımcıların çoğunluğunun klavyede yazı yazabildiği, üçünün bilgisayarı açabildiği, ikisinin fare, flash bellek ve mikrofon kullanabildiği, ikisinin kelime işleme programını açabildiği ve birinin kayıt

gerçekleştirebildiği, ikisinin arama motoru kullanabildiği ve birinin görsel öğeleri arayabildiği ifade edilmektedir. Çalışmada, yaşlılar ve teknolojiyle ilgili yapılan planlamalarda uygun ortam ve fırsat sağlamanın önemli olduğu, yeterli imkan tanındığında yaşlıların teknolojiyle ilgili şeyleri öğrenmeye yönelik istekli bir tutum sergilediği sonucuna ulaşıldığı belirtilmektedir.

Yeşildal (2018) tarafından yapılan “Yetişkin Bireylerde Dijital Okuryazarlık ve Sağlık Okuryazarlığı Arasındaki İlişki: Konya Örneği” adlı çalışmada, 18 yaş ve üzerindeki yetişkinlerin sağlık ve kısmen dijital okuryazarlık seviyeleri ile bunların ilişkileri incelenmektedir. Tanımlayıcı nitelikte yürütülen araştırmanın verilerinin sağlık ve dijital okuryazarlık ölçekleriyle toplandığı, uygulamanın Konya’nın Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinde 500 yetişkinin katılımıyla gerçekleştirildiği, verilerin yüzde ve frekans değerleri belirtilerek, korelasyon, t ve anova testleri kullanılarak analiz edildiği görülmektedir. Çalışmada, yetişkinlerin ortalama sağlık ve dijital okuryazarlık puanlarının sırasıyla 4.23 ve 3.78 olarak tespit edildiği, dijital okuryazarlık açısından; ileri yaşlarda teknolojik ilerlemelerin takibinin zorlaştığı, yaşla birlikte bilgi ve iletişim teknolojisi kullanım oranının düştüğü, erkeklerin dijital okuryazarlıklarının daha yüksek olduğu, eğitim düzeyi ve gelir yükseldikçe dijital okuryazarlık seviyesinin yükseldiği sonuçlarına ulaşıldığı belirtilmektedir. Ayrıca, sağlık okuryazarlığıyla dijital okuryazarlık arasında “pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki” olmakla birlikte en yüksek ilişkinin dijital okuryazarlığın teknik boyutunda gerçekleştiği ifade edilmektedir.

Ağır (2019) tarafından yapılan “Yaşlılarda Teknoloji Kullanımının Yaşam Kalitesine Etkileri: Mersin Örneği” adlı çalışmada, 65 ve üzeri yaşta bulunan yetişkinlerin teknolojiyle ilişkileri, teknolojiden nasıl faydalandıkları ve teknolojinin onların yaşam kalitesine etkisi incelenmektedir. Anılan betimsel araştırmanın verilerinin yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplandığı, uygulamanın Mersin’in Toroslar ve Yenişehir ilçelerinde 48 bireyin katılımıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Katılımcıların %91.7’sinin telefon, %25.0’inin bilgisayar, %10.4’ünün tablet, %47.9’unun internet ve %47.9’unun sosyal medya kullandığı, bilgisayar kullananların %58.3’ünün gün içinde bir saatten az, internet kullananların %65.2’sinin günde birkaç saat kullanımda bulunduğu ifade edilmektedir. Çalışmada, sayılan teknolojilerin kullanımının yaşlıların yaşam kalitesini artırdığı, ancak yaşlılar arasında henüz yeterli seviyede teknoloji kullanımının olmadığı sonucuna ulaşıldığı belirtilmektedir.

Tekiroğlu (2019) tarafından yapılan “Ortopedik Engelli Bireylerin İnternet Bağımlılığı ve Teknoloji Kullanımlarının İncelenmesi” adlı çalışmada, ortopedik

engelli bireylerin engel ve teknoloji kullanımları arasındaki ilişkinin ve kısmen teknolojiyi kullanma durumlarının incelendiği görülmektedir. Karma araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmanın nicel verilerinin ölçekle, nitel verilerinin yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplandığı, uygulamanın Van'ın İpekyolu ve Tuşba ilçelerinden nicel kısım için 200, nitel kısım için 20 engelli bireyin katılımıyla gerçekleştirildiği, verilerin ortalama, frekans ve yüzde değerleriyle gösterildiği, t ve anova testleriyle analiz edildiği görülmektedir. Çalışmanın nitel kısmına ait sonuçlara bakıldığında, katılımcılarca; teknoloji ve internetin kendi hayatlarını kolaylaştırdığının ve daha önce sahip olmadıkları yeni imkanlar sunduğunun, internetin genellikle iletişim kurma ve haber kaynağı olarak kullanıldığının, internetin kendilerini iyi hissettirdiğinin, teknolojinin aralıklı olarak günün her vakti kullanıldığının, engellerinin teknoloji kullanımlarını etkilediğinin ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca çalışmada, katılımcıların internet kullanımlarının engelin yüzdesi, internet kullanma süre, amaç ve vakti, meslek, internetten oyun oynama değişkenlerinden etkilendiği, cinsiyet, eğitim durumu, aile bireyleri, engelin sonradan oluşup oluşmaması değişkenlerinden ise etkilendiği sonucuna ulaşıldığı belirtilmektedir.

Gerek ülkemizde gerekse yurtdışında yürütülen ve yukarıda bazı örneklerine yer verilen çalışmalara göre özellikle yaş, gelir düzeyi ve eğitim düzeyi değişkenleri teknoloji okuryazarlık düzeyini genel olarak belirlemektedir. Bu nedenle, sayılan değişkenler açısından dezavantaja sahip bireylerin, teknolojinin neden olduğu dezavantajlarla da karşı karşıya kaldıkları ve bununla mücadele ettikleri görülmektedir.

Diğer taraftan, ülkemizde yürütülen lisansüstü çalışmalarda çoğunlukla öğretmenlerin veya öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlık düzeyinin incelendiği görülmektedir. Örneğin, Çoker, Çepni, Çil ve Alev (2008) tarafından yapılan “İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Teknoloji Okuryazarlığına Yönelik Görüşleri” adlı çalışmada, tarama yöntemiyle fen bilgisi öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlığıyla ilgili görüşlerinin ortaya çıkarılmaya çalışıldığı, bu amaçla, 15 maddeden oluşan bir anketle 2007-2008 eğitim öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 290 fen bilgisi öğretmen adayının görüşlerinin toplandığı görülmektedir. Katılımcıların teknolojiyi anladıkları, kullandıkları ve önemsedikleri, ancak, teknoloji konusunda genel anlamda bilgili olmalarına rağmen uygulama aşamasında önemli bazı eksikliklere sahip oldukları sonuçlarına ulaşıldığı ifade edilmektedir. Söz konusu çalışma dikkate alındığında, okuma yazma sorununu deneyimlemeyen veya eğitimsel anlamda herhangi bir

dezavantaja sahip olmayan ve halen lisans düzeyinde eğitim almakta olan öğretmen adaylarının arasında bile teknoloji kullanımında yaşanan sıkıntıların gözlenmesinin, bu tez kapsamındaki dezavantajlı yetişkinler için durumun ciddi düzeyde ele alınmasının gerektiğini göstermesi bakımından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Kıyıcı (2008) tarafından yapılan “Öğretmen Adaylarının Sayısal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi” adlı çalışmada, öğretmen adayları arasında sayısal okuryazarlık düzeyinin belirlenmeye çalışıldığı, araştırmaya Anadolu Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi’nde öğrenim gören 1.330 kadın ve 609 erkek olmak üzere toplam 1.939 öğretmen adayının katılım sağladığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlığı düzeyinin cinsiyete, kaldıkları yerde sürekli kullanabilecekleri bilgisayar ve internet bağlantısı olup olmamasına, öğrenim gördükleri bölüme ve bu bölüme yerleştikleri puan türüne, ailelerinin gelir düzeyine, kişisel gelir düzeyine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşıldığı ifade edilmektedir.

Yiğit (2011) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Okuryazarlığı Düzeylerinin ve Teknoloji İle Bütünleştirilmiş Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi” adlı çalışmada, sosyal bilgiler öğretmeni adayları arasında teknoloji okuryazarlık düzeyi ile teknoloji dahil edilmiş öğretime dair görüşlerin belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Nicel verilerin yarı deneysel desen, nitel verilerin ise yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman analizi yöntemleriyle toplandığı çalışmanın, haftada 4 ders saati olmak üzere 14 hafta (toplam 56 ders saati) boyunca 2010-2011 eğitim öğretim yılı güz döneminde Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda öğrenim görmekte olan iki sınıfta gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Çalışmada, teknoloji eğitimi programının; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlık seviyesini yükselttiği, teknolojik yaşama yönelik becerileri geliştirdiği, teknolojinin doğasına yönelik bilgileri artırdığı, bir bütün olarak teknoloji okuryazarlığı için gerekli bilgi, tutum ve davranışı geliştirdiği sonuçlarına ulaşıldığı görülmektedir.

Özdemir (2011) tarafından yapılan “Sınıf Öğretmenlerinin Fen ve Teknoloji Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi” adlı çalışmada, sınıf öğretmenlerinin fen ve teknoloji okuryazarlık düzeyinin incelendiği görülmektedir. Çalışmada, Kütahya merkezi ile Altıntaş, Aslanapa, Dumlupınar ve Tavşanlı ilçeleri ilköğretim okullarında görev yapan, tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 115 sınıf öğretmeni yer almaktadır. Çalışma sonucunda, katılımcılar arasında fen ve teknoloji okuryazarlık

düzeyinin genel anlamda düşük olduğu, üniversitedeyken alınan fen bilimleri öğretim metotlarıyla/yöntemleriyle ilgili ders sayısı ile fen ve teknoloji okuryazarlıkları arasında doğru orantılı bir ilişki bulunduğu, bu dersleri alan öğretmenlerin fen ve teknoloji okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşıldığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, kadın öğretmenlerin fen ve teknoloji okuryazarlıklarının erkeklere göre daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Eğitimci olarak görev yapanlar arasında dahi teknoloji okuryazarlığı düzeyinin düşük olduğunu gösteren anılan çalışma, bu tez kapsamındaki eğitimsel dezavantaja sahip yetişkin öğrencilerin teknoloji yoğun yaşama uyumlarının sağlanabilmesi amacıyla, onların teknolojiyle ilişkilerinin ve teknoloji okuryazarlık durumlarının tespit edilmesinin önemini göstermektedir.

Kara (2011) tarafından yapılan “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yeterliliklerinin Belirlenmesi İstanbul Örneği” adlı çalışmada, 2010-2011 eğitim öğretim yılında İstanbul’da görev yapan 609 ilköğretim öğretmenin katılımıyla bir uygulama gerçekleştirilerek öğretmenlerin bilgi ve iletişim teknolojileri yeterliliğinin belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Tarama modelinin uygulandığı araştırmada veriler tanımlayıcı istatistiksel metotlar, tek yönlü anova testi ve t testi kullanılarak analiz edilmektedir. Öğretmenlerin teknoloji donanımı, işletim sistemleri kullanımı, teknolojinin sunumu ve internet becerilerinin iyi, excel gibi hesap çizelgesi programı kullanım becerilerinin ise orta düzeyde olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin teknoloji kullanımıyla ilgili yeterliliklerinin cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, hizmet süresi, bilgisayar ve internet kullanım süreleri, bilgisayar sahipliği, internet kullanım sıklığı ve görev yapılan kademe gibi temel değişkenlere göre farklılık gösterdiği ifade edilmektedir. Çalışmada, 30 yaş altında bulunan, erkek, hizmet süresi daha az, lisansüstü mezunu, kendine ait bir bilgisayarı olan öğretmenlerin teknoloji yeterliliklerinin daha yüksek olduğu raporlanmaktadır.

Bölükbaşı (2012) tarafından yapılan “Teknoloji Okuryazarlığına İlişkin İlköğretim Öğretmenlerinin Görüşleri-Ankara İli Çankaya İlçesi Örneği” adlı çalışmada, ilköğretim öğretmenlerinin teknoloji okuryazarlığına yönelik görüşleri incelenmektedir. İlişkisel tarama modelinde yürütülen çalışmanın verilerinin kişisel bilgiler ile teknoloji ve teknoloji kullanımına ilişkin bilgileri alan bir anketle toplandığı, uygulamanın, 2010-2010 eğitim öğretim yılında Ankara Çankaya’da görevli 291 ilköğretim öğretmenin katılımıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Katılımcıların teknolojiyle kolaylık, hız ve ihtiyaç kavramlarını ilişkilendirdikleri, teknoloji kullanımını çevrelerinden, teknolojiye yatkın olduğunu düşündükleri kişilerden, öğretmenlerinden ve kullanma kılavuzlarından

öğrendikleri belirtilmektedir. Öğretmenlerin teknoloji kullanım becerilerinin cinsiyet, kıdem ve branşa göre değişmediği, ancak teknoloji kullanım düzeyinin lisans ve yüksek lisans yapanlar arasında yüksek olduğu, teknoloji ile gelişim konusunda genel anlamda olumlu, teknoloji, kullanım korkusu ile teknoloji benimseme konusunda yüksek olumlu tutum sergiledikleri sonuçlarına ulaşıldığı aktarılmaktadır.

Küplü (2012) tarafından yapılan “Devlet İlköğretim ve Özel İlköğretim Okullarının Teknoloji Yeterlilikleri ve Bu Okullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Bilgi Teknolojileri Okuryazarlık Düzeylerinin Karma Metot Yöntemiyle Değerlendirilmesi (Çanakkale İli Örneği)” adlı çalışmada, sınıf öğretmenlerinin derslerde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma ve bunlardan yararlanma durumları ile öğretmenlerin bilgi teknolojileri okuryazarlığının incelendiği görülmektedir. Tarama modelinde yürütülen çalışmanın verilerinin anketle toplandığı, uygulamanın, 2011-2012 eğitim öğretim yılında Çanakkale merkezde devlet ve özel ilköğretim okullarında görevli 180 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Farklı değişkenler ile öğretmenlerin bilgi teknolojileri okuryazarlığının beceri boyutu arasındaki ilişki incelendiğinde, “cinsiyet değişkeniyle; problem çözme düzeyinde, çalışılan okul değişkeniyle; problem çözme, analiz ve üretim, bilgi, internet, sürdürülebilme ve transfer etme düzeylerinde, okutulan sınıf seviyesi değişkeniyle; iletişim ve metabilşel, üretim ve analiz düzeyleriyle, bilgisayar, teknoloji ve derste teknoloji kullanım süresi değişkeniyle; problem çözme, iletişim ve metabilşel, temel bilgi ve beceri, analiz ve üretim, bilgi, internet, sürdürülebilme ve transfer etme düzeylerinde” anlamlı farklılık bulunduğu ifade edilmektedir.

Üstündağ, Güneş ve Bahçivan (2017) tarafından yapılan “Turkish Adaptation of Digital Literacy Scale and Investigating Pre-service Science Teachers’ Digital Literacy” adlı çalışmada, Ng (2012)’nin geliştirdiği dijital okuryazarlık ölçeğinin Türkçeye uyarlanarak fen bilgisi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerilerinin araştırıldığı görülmektedir. Uyarlama sonucunda elde edilen ölçeğin geçerli, güvenilir ve uygulanabilir yapısıyla alandaki boşluğu gidereceği savunulmaktadır. Çalışmanın uygulama kısmının 13 üniversitenin fen bilgisi öğretmenliği üçüncü ve dördüncü sınıfında okuyan 979 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Dijital okuryazarlık becerisi ölçümü sonuçlarına göre, fen bilgisi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık açısından yeterli olduğu sonucuna ulaşıldığı belirtilmektedir.

Kuru (2019) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Kavramına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen

adaylarının dijital okuryazarlık algıları ve durumları incelenmektedir. Durum çalışması şeklinde yürütülen araştırmanın verilerinin yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplandığı, uygulamanın bir devlet üniversitesinde 32 sosyal bilgiler öğretmenliği birinci sınıf öğrencilerinden oluşan bir çalışma grubuyla gerçekleştirildiği, verilerin betimsel analizle çözümlendiği görülmektedir. Katılımcıların dijital okuryazarlığı çoğunlukla internetten içerik okuma olarak değerlendirdiği, kavramı ‘zihnin makineleşmesi’ olarak değerlendirenlerin varlığı da dikkate alındığında öğretmen adaylarının dijital okuryazarlığı içselleştirmede ve kavrama yönelik bilgi eksikliklerinin bulunduğu, bu durumun üniversite çağına gelmiş olmasına rağmen dijital okuryazar olarak yetiştirilememiş bireylerin ve bu anlamda bireylerin yetiştirilmesindeki eksikliklerin varlığını gösterdiği ifade edilmektedir.

Sarıkaya (2019) tarafından yapılan “Türkçe Öğretmeni Adaylarının dijital Okuryazarlık Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık durumları cinsiyet, mevcut sınıf, teknoloji kullanım düzeyi, internet kullanma süresi ve sosyal medya kullanımı değişkenleri kapsamında incelenmektedir. Tarama modelinde yürütülen araştırmanın verilerinin dijital okuryazarlık ölçeğiyle toplandığı, uygulamanın 5 devlet üniversitesinden 257 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirildiği, verilerin tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerle analiz edildiği görülmektedir. Çalışmada, katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu, bu düzeyin cinsiyet ve bulundukları sınıf değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği, teknoloji kullanım düzeyi, internet kullanım süresi ve sosyal medya kullanımı değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık gösterdiği sonuçlarına ulaşıldığı belirtilmektedir.

Öğretmen ve öğretmen adaylarını temel alan çalışmalarda teknoloji okuryazarlık düzeyinin farklı değişkenlerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Dahası, örneğin cinsiyet değişkenini Kıyıcı (2008) ve Kara (2011) anlamlı değişken olarak tanımlanırken, Bölükbaşı (2012) ve Sarıkaya (2019) anlamlı değişken olarak tanımlamamaktadır. Bunun nedenlerinden birinin yapılan çalışmalarda yaklaşım farklılıkları olduğu değerlendirilmektedir. Teknoloji okuryazarlığı düzeyini etkileyen farklı değişkenler tespit edilse de, genel olarak öğrenim düzeyi, bölüm, teknolojiyle geçirilen süre değişkenlerinin belirleyici olduğu görülmektedir. Öte yandan, çalışmaların bazıları, eğitimsel dezavantaja sahip olmayan, eğitimci olarak görev yapan ya da yapacak olan bireylerin teknoloji kullanım becerileri ile teknoloji okuryazarlık düzeyinin yetersizliğine işaret etmesi bakımından önemlidir.

Yuldaşev (2015) tarafından yapılan “Teknoloji Okuryazarlığının Elektronik Ortamda Ürün Satın Alma Davranışı Üzerine Etkisi (Kırgızistan Örneği)” adlı çalışmada Kırgızistan’daki üniversite öğrencileri arasında teknoloji okuryazarlığı, öğrencilerin alışveriş amacıyla interneti kullanma yoğunluklarıyla elektronik ürünlerin satın alınması sürecinde teknoloji okuryazarlık düzeylerinin etkisi incelenmektedir. Verilerin 55 sorudan oluşan anket formuyla toplandığı, uygulamanın Kırgızistan’da 199 katılımcıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Çalışmada, yaşanan teknoloji yoğun dönemde her türlü avantajdan yararlanmak ve bireyle birlikte sürdürülebilir toplum kalkınmasını sağlamak amacıyla teknoloji okuryazarlığının önem arz ettiği, ancak, bu dönemde gençlerin değişime kolaylıkla uyum sağlarken özellikle yetişkinlerin teknolojik değişimden kaygılanarak teknoloji korkusu yaşadıkları ifade edilmektedir. Teknoloji okuryazarlığının teknolojik araçların kullanımını kolaylaştırdığı, internet kullanım sıklığının çevrimiçi alışveriş sıklığını etkilediği, teknoloji okuryazarlığının internet kullanılarak elektronik ortamda yapılan alışveriş miktarını artırdığı belirtilmektedir.

Onursoy (2018) tarafından yapılan “Üniversite Gençliğinin Dijital Okuryazarlık Düzeyleri: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmada, üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ve onların teknolojik araçların kullanımıyla elde ettikleri kazanımlar incelenmektedir. Söz konusu betimleyici araştırmanın verilerinin anketle toplandığı, uygulamanın Eskişehir’de üniversite öğrencisi olan ve bilgi ve iletişim teknolojisi kullanma konusunda temel beceriye sahip 226 kişinin katılımıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Gençlerin, ‘dijital yerli’ olarak ifade edilerek teknolojiye erişim ve teknoloji kullanımı konusunda avantajlı oldukları söylenmesine rağmen, coğrafi ve sosyolojik kısıtlar ile yaşa bağlı nedenlerden dolayı kendi aralarında esasen teknoloji erişim ve kullanım özelliklerinin farklılaştığı ifade edilmektedir. Çalışmada, teknolojiye adapte olup kullanabilmenin tek başına bireyi dijital okuryazar olarak tanımlamada yetersiz kaldığı, öğrencilerin bilgiyi bilişsel olarak işleme ve yönetme yeteneğinin sınırlı kaldığı, katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin teknoloji kullanım durumlarından daha düşük olduğu, bu nedenle üniversite gençleri arasında teknolojinin bilinçli ve bilgece kullanılmadığı, gençlerin teknolojiyle ilgili eleştirel bakış açısına sahip olmadığı, bu haliyle katılımcıların dijital okuryazarlıklarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşıldığı belirtilmektedir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında, teknoloji kullanma konusunda temel beceriye sahip olmayan bireylerin daha büyük risk taşıdığı ifade edilmektedir.

Diğer taraftan, teorik çerçeveye yoğunlaşan ya da durum raporu sunan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Bacanak, Karamustafaoğlu ve Köse (2003) tarafından, teknoloji okuryazarı birey özelliklerini açıklamak ve bu özellikte birey yetiştirilmesine yönelik öneri getirmek amacıyla yapılan “Yeni Bir Bakış: Eğitimde Teknoloji Okuryazarlığı” adlı teorik çalışmada, ülkemizde teknoloji eğitiminin uluslararası standartlar temel alınarak tekrar gözden geçirilmesi, organize edilmesi ve öğretim programlarındaki ağırlığının artırılması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, alt yapı ile derslerde kullanılan yöntem ve tekniklerde iyileştirmelerin yapılmasının ve teknoloji eğitimi uygulayacak öğretmenlerin kapasitelerinin geliştirilmesinin faydalı olacağı ifade edilmektedir.

Riga’da düzenlenen 2006 yılı Avrupa Birliği Üye Ülkeler Toplantısı’nda belirlenen ve dezavantajlı gruplar ile ortalama bireyler arasında teknoloji okuryazarlığı seviyesinde var olan uçurumun 2010 yılına kadar yarı oranında azaltılmasını da içeren “e-katılım” hedefleri doğrultusunda, DGISM (2006) tarafından Avrupa Birliği genelinde 470 tane teknoloji okuryazarlığı girişiminin incelendiği ve bu hususta bir rapor hazırlandığı görülmektedir. Raporda, üye devletlerin Lizbon hedefleri doğrultusunda düzenli olarak teknoloji okuryazarlığına yatırım yaptıkları ve bunun neticesinde özellikle genç bireyler arasında internet kullanım becerileri ile kullanım oranlarının Amerika Birleşik Devletleri’ni aşan düzeyde düzenli olarak arttığı, ancak teknoloji okuryazarlığının halen büyük bir zorluk olarak görüldüğü ve özellikle 55 yaş üzerindeki dezavantajlı grupların bu anlamda desteklenmesi için daha fazla çaba gösterilmesinin gerektiği, kullanım niteliğine bağlı olarak ikincil sayısal uçurumların ortaya çıkabileceğine yönelik kanıtların bulunmasından dolayı yaşam boyu öğrenmenin sağlanabilmesi amacıyla herkes için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını artırmaya ihtiyaç duyulduğu hususları temel çıktılar olarak özetlenmektedir.

Avrupa Komisyonu (2015) tarafından “European Digital Agenda Scoreboard” başlığı altında yayımlanan Avrupa Birliği’nin 2014 yılındaki dijital performans verilerinde, Avrupa Birliği nüfusu içinde internet kullanım oranının giderek artmaya devam ettiği ve 2014 yılında nüfusun %75.0’inin interneti haftada en az bir kere, %65.0’inin ise her gün kullandığı, buna rağmen, 55-74 yaş arasında, düşük eğitim seviyesinde, işsiz veya emekli olan bireylerden oluşan ve dezavantajlı olarak ifade edilen grup içerisinde interneti haftada en az bir kere kullananların oranının %60.0 olduğu belirtilmektedir. Avrupa genelinde internet kullanım oranı hedeflerinin belirlenen tarihten önce tutturulmuş olmasına rağmen, halen nüfusun %18.0’inin hiç

internet kullanmadığı, bunun en temel nedeninin ilgi ve beceri eksikliği ile maliyetlerin yüksekliği olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, nüfusun %40.0'nın yetersiz dijital beceriye sahip olduğu, bu anlamda yetişkinlerin gençlere göre dezavantajlı konumda bulunduğu, gençlerin internet servislerini 55 ve üzeri yaştakilere göre üç kat daha fazla kullandığı belirtilmektedir.

Avrupa Komisyonu (2019) tarafından yayımlanan ve Avrupa'nın dijital anlamda farklı başlıklar altında performansını gösteren "Digital Economy and Social Index (DESI)" raporunun "beşeri sermaye" başlığı altında dijital içerme konusuna ve Avrupa nüfusunun internet kullanım becerileri ile dijital becerilerine yer verildiği görülmektedir. Finlandiya, İsveç, Hollanda, Lüksemburg ve Estonya'nın bu anlamda en iyi durumdaki ülkeleri oluşturduğu, Avrupa nüfusunun %57.0'sinin temel, %31.0'inin ise temelin üstünde dijital becerilere sahip olduğu aktarılmaktadır. Hanelerde internet sahipliğine engel olan temel kısıtlar ihtiyaç duymama veya ilgi eksikliği (%46.0), kullanım becerisindeki yetersizlik (%43.0) ve yüksek maliyet (%32.0) olduğu görülmektedir. Özellikle ihtiyaç duymama veya ilgi eksikliği kısıtının, Avrupa genelinde dijitalleşmenin önemi ve faydalarına yönelik farkındalığı sınırladığı aktarılmaktadır. Diğer taraftan, nüfusun %43.0'ünün dijital becerilerinin yetersiz olduğu, %17.0'inde ise hiç dijital beceri bulunmadığı, buna göre teknolojinin hızla geliştiği günümüzde dijital dışlanmanın ciddi bir riski teşkil ettiği belirtilmektedir. Ayrıca, temel dijital beceriye sahip erkek oranının kadınlardan daha fazla olduğu (sırasıyla %60.0 ve %55.0), düşük eğitim seviyesinde bulunan veya hiç eğitimi olmayan bireylerin sadece %31.0'inin temel dijital becerilere sahip olduğu görülmektedir.

Ülkemizde yapılan çalışmalarda esasen sosyal, kültürel ve ekonomik dezavantaja sahip bireyler arasında teknoloji okuryazarlığı durumunun henüz tam anlamıyla incelenmediği, bu alanda yapılan araştırmalara okuryazarlığın geleneksel tanımı dikkate alındığında dahi toplumun geri kalan kesimiyle arasında uçurum bulunan bireylerin dahil edilmediği, bu kesimin dijital yeterliklerinin araştırılmadığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, özellikle konunun bu boyutuna yoğunlaşan bu araştırmanın alan yazındaki eksikliği gidereceği, daha sonra yapılacak çalışmalara yol gösterici nitelikte olacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde, sırasıyla araştırmanın modeline, araştırmanın evreni ve çalışma grubuna, veri toplama aracına, verilerin toplanmasına ve çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Açık Öğretim Ortaokulu'nun 18 yaş ve üzerindeki yetişkin öğrencilerinin teknoloji okuryazarlığı durumlarını belirlemeyi hedefleyen bu çalışma nicel bir araştırma olup, var olan durumu uygulanacak anketle betimlemeyi amaçladığından tarama modelindedir.

Bu tür nicel araştırmalar, matematiği temel alan yöntemlerin kullanılmasıyla değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini yine matematiksel ve istatistiksel kavramlar, yöntemler ve verilerle açıklamaya çalışan araştırmalardır (Patton, 2005). Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda, araştırmaya dahil olan birey ya da nesne, herhangi bir değiştirme çabası içinde bulunulmadan kendi ortamında tanımlanmaya çalışılmaktadır (Karasar, 2008). Tarama modelinde araştırmacılar, bireylerin veya grupların yeteneklerini, tercihlerini, davranışlarını ya da fiziksel ortamların özelliklerini tanımlamaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın genel evrenini Türkiye'de Açık Öğretim Ortaokulu'nda öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise, araştırmanın yapıldığı dönemde Ankara ili Çankaya ilçesinde Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıtlı bulunan 18 yaş ve üzerindeki öğrenciler oluşturmaktadır.

Çankaya ilçesi, Çankaya Halk Eğitimi Merkezi ve Başkent Halk Eğitim Merkezi olmak üzere iki adet halk eğitim merkezini barındırmaktadır. Çankaya ilçesinin çalışma

evreni olarak seçilmesinin temel nedeni, bu ilçenin, Ankara'nın nüfus yoğunluğunun en fazla ve gün içerisinde nüfus dolaşımının en yoğun olduğu ilçesi olmasıdır. Bu nedenle, söz konusu merkezlerin, hizmet verdiği kesim olarak Ankara'nın sosyal, kültürel ve ekonomik çeşitliliğini barındırdığı düşünülmektedir. Diğer taraftan, araştırmacının Ankara ili Çankaya ilçesinde ikamet ediyor olması da bahsi geçen seçimde ikincil bir neden olarak etkilidir.

Kayıt yenileme dönemlerinde, bankalara katkı payı yatırıldıktan sonra kayıtların otomatik olarak yenilenmesinden ve yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısının sınırlı kalmasından dolayı sistematik bir örneklem alma imkanı bulunmamıştır. Örneğin, 2017-2018 eğitim öğretim yılı üçüncü ve 2018-2019 eğitim öğretim yılı birinci dönem kayıtları sırasında Çankaya'daki halk eğitim merkezlerine fiziken başvurarak kayıt işlemlerini yaptıran öğrenci sayıları aşağıdaki gibidir (AÖOM, 2019):

Tablo 18

Çankaya ilçesinde kayıt işlemlerini fiziken yaptıran öğrenci sayıları

Yıl/Dönem	Kadın					Erkek					Toplam
	15 -	15-24	25-40	41-55	56+	15 -	15-24	25-40	41-55	56+	
2017-2018/3	0	0	18	15	1	0	1	6	9	0	50
2018-2019/1	3	4	104	128	8	4	12	45	33	1	342

Kaynak. AÖOM, 2019

Diğer taraftan, kişisel verilerin gizliliği gerekçe gösterildiğinden, çalışma evrenine dahil öğrencilerin tam ve toplu listesine gerek MEB'ten gerekse halk eğitim merkezlerinden ulaşılamamış olması, olasılıklı (amaçlı) örnekleme yöntemlerinin kullanılmasına imkan vermemiştir. Söz konusu kısıtlardan dolayı bu araştırmada çalışma grubu ile çalışılmıştır. Bu kapsamda, çalışma grubu, Ankara ili Çankaya ilçesi Çankaya Halk Eğitimi Merkezi ve Başkent Halk Eğitim Merkezi'ne bağlı bir şekilde Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıtlı bulunan 18 yaş ve üzerindeki gönüllü öğrencilerden (öğrenciler-katılımcılar) oluşturulmuştur.

Çalışma grubunun oluşturulması sırasında ilk önce, araştırmanın yapılacağı dönemde çalışma evrenindeki toplam öğrenci sayısı belirlenmiştir. 2008 ile 2018 yılları arasında, cinsiyet ve yaş aralığına göre Çankaya ilçesindeki öğrenci sayıları aşağıdaki gibidir (BİDB, 2019):

Tablo 19

2008-2018 yılları arasında Çankaya ilçesi öğrenci sayıları

Yıl	Kadın					Erkek					Toplam
	15 -	15-24	25-40	41-55	56+	15 -	15-24	25-40	41-55	56+	
2009	0	0	320	335	30	0	1	238	139	6	1.069
2010	0	2	381	434	29	0	3	227	169	11	1.256
2011	0	3	505	568	40	0	5	264	208	19	1.612
2012	0	4	496	539	43	0	9	256	187	8	1.542
2013	0	7	457	554	43	0	15	225	177	9	1.487
2014	0	13	553	671	48	0	18	272	244	13	1.832
2015	0	23	425	474	44	0	24	196	182	10	1.378
2016	0	21	369	400	34	0	32	163	130	11	1.160
2017	0	21	352	371	24	0	33	152	142	11	1.106
2018	2	19	332	339	24	0	33	129	113	12	1.003

Kaynak. BİDB, 2019

Tablo 19'daki veriler MEB merkezi sisteminden alındığından, dönem katkı payını bankaya yatırmak suretiyle kaydı otomatik olarak yenilenen öğrenci sayılarını da içermektedir. BİDB'den (2019) temin edilen söz konusu öğrenci sayılarının yaş aralığı bakımından 15 yaşından küçükler, 15-24, 25-40, 41-55 yaş aralıkları ile 56 ve üzeri yaştakiler şeklinde sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin 18 yaş ve üzerinde olanlar şeklinde ayrıştırılması mümkün bulunmamaktadır. Buna göre, 2018 yılında Çankaya ilçesindeki 15-24 yaş aralığındaki öğrencilerin tamamının 18 yaş ve üzerinde olduğu kabul edildiğinde çalışma evreninin; 714'ü kadın ve 287'si erkek olmak üzere toplam 1.001 öğrenciden oluştuğu, 15-24 yaş aralığındaki öğrencilerin tamamının 18 yaşından küçük olduğu kabul edildiğinde çalışma evreninin; 695'i kadın ve 254'si erkek olmak üzere toplam 949 öğrenciden oluştuğu söylenebilmektedir.

Bu araştırmada, çalışma evreninde yer alan öğrencilerin 232'sine erişim sağlanarak çalışma grubu oluşturulmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veriler, alan yazın taraması yapıldıktan sonra araştırmacı tarafından geliştirilen ve yetmiş dokuz sorudan oluşan bir anket yoluyla elde edilmiştir. Anketin içeriğinde, öğrencilerin; demografik özellikleri ile okuma, geleneksel medya ve yeni teknoloji (teknolojik ortamlarla, bilgisayar, internet ve cep telefonu sahipliği ve kullanımıyla ilgili özellikleri ile e-devlet hizmetlerinin kullanımıyla ilgili özellikleri) alışkanlıklarıyla ilgili özelliklerinin belirlenmesine yönelik sorular yer almaktadır.

Anket, katılımcıların sorular için oluşturulan seçenekler arasından kendilerine en uygun olanları seçmelerine olanak tanıyacak bir biçimde sınıflamalı ölçek şeklinde oluşturulmuştur. Ancak öğrencilerin teknolojiyle ve çevrelerinde karşılaştıkları teknolojik ortamlarla ilgili düşüncelerini ifade edebilmelerine yönelik iki adet yapılandırılmamış soruya yer verilmiştir.

Anketin geliştirilmesi sürecinde, hazırlanan taslak anket metnindeki sorular ve yanıt seçenekleri, soruların yeterliliği, ifadelerin anlaşılabilirliği ve kapsam geçerliliği sağlanmak üzere, Prof. Dr. Meral UYSAL, Prof. Dr. Naciye AKSOY, Doç. Dr. Fevziye SAYILAN ve Doç. Dr. Erhan BAĞCI'dan oluşan uzman grubuna görüşe sunulmuştur. Anketin geçerliği ve güvenirliği açısından istatistiksel bir test süreci yürütülmemiş olup, uzman görüşleri yeterli görülmüştür. Bu kapsamda, alınan uzman görüşleri çerçevesinde yeniden bir taslak anket ortaya çıkarılmıştır. Uzman görüşü sonrasında hazırlanan yeni taslak anket anlaşılabilirlik ve ulaşılmak istenen veriler için uygunluk değerlendirilmesi amacıyla bu sefer 20 kişiden oluşan bir ön çalışma grubuna uygulanmış ve alınan geri bildirimler sonrasında ankete son şekli verilmiştir (EK 3).

Ankete son şeklinin verilmesinin ardından, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu Başkanlığı'na başvurularak uygulamanın etik olarak uygun olduğuna dair karar alınmıştır (EK 4). Sonrasında, araştırmanın halk eğitim merkezleri ile okullarda yürütülebilmesi amacıyla uygulama izni alınması için girişimlerde bulunulmuş ve Ankara Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden uygulama izni yazısı temin edilmiştir (EK 5).

Veri Toplama Süreci

Daha önce de ifade edildiği üzere, ilk kayıt dışında kayıt yenileme amacıyla öğrencilerin fiziken açık öğretim bürolarına gitmelerine gerek bulunmamaktadır (AÖÖY, 2001; Açık Öğretim Ortaokulu, 2018a, 2018b). Kayıt yenileme dönemlerinde Açık Öğretim Ortaokulu dönem katkı payının ilgili bankalara yatırılması sonrasında öğrencilerin kayıtları otomatik olarak yenilenmektedir. Bu nedenle, anketin uygulanarak verilerin toplanması aşamasında öğrencilere fiziken ulaşım sağlanması hususunda zorlukla karşılaşılmıştır. Uygulamanın yapıldığı dönemde Çankaya Halk Eğitim Merkezi ile Başkent Halk Eğitim Merkezi'ne şahsen başvurarak kaydını açık öğretim büroları vasıtasıyla yenilemek için gelen öğrenci sayısı sınırlı kalmıştır.

Öte yandan, her ne kadar dönem sınavlarının yapıldığı Çankaya ilçesi dahilindeki okullarda sınav günlerinde söz konusu öğrencilere ulaşılması için araştırmacı tarafından girişimlerde bulunulsa da, ülkemizin bir gerçeği olarak, özellikle son dönemlerde yapılan merkezi sınavlarda yaşanan ve daha sonraları kamuoyuna yansıyan sınav sorularının verilmesi veya çalınması ile sınavlarda kopya çekilmesi gibi çeşitli hadiseler göz önüne alındığında, yetkili idarelerce ortaya konulan ve araştırmacı tarafından da haklı görülen bir gerekçe olan sınav güvenliği endişesiyle sınav günü organize bir biçimde sınavın yapıldığı okullar içerisinde öğrencilere anket uygulanması seçeneği de mümkün olamamıştır. Ancak, araştırmacının bireysel çabalarıyla sınav günlerinde sınavın yapıldığı okulların bahçesinde ve çevresinde, sınav öncesi ve sonrasında öğrencilerle temas kurulmaya çalışılmıştır. Bu noktada, bu yöntemle bazı öğrencilerle uygulama yapılmış olsa da, öğrencilerin sınav günü yaşadıkları sınav stresi ile sınav öncesinde başka bir hususla ilgilenmeden bir an önce sınava girme ve sınav sonrasında yine vakit kaybetmeden bir an önce okuldan ayrılma istekleri bu girişimin önünde kısıt oluşturmıştır.

Diğer taraftan, araştırmaya konu Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerine halk eğitimi merkezi bağlantılarının dışında, kendi yaşadıkları çevrede ulaşmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, çalışma evreni olan Çankaya ilçesinde, Çankaya Belediyesi tarafından belediye sınırları dahilindeki mahallelerde vatandaşların sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak, gönüllü çalışmaları örgütlemek, etkinlik ve kurslar düzenlemek amacıyla açılan (Çankaya Belediyesi, 2018) Çankaya Evleri'nden yararlanılabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle, söz konusu kitleye Çankaya Evleri vasıtasıyla ulaşabilmek amacıyla araştırmacı tarafından Çankaya Belediyesi'ne başvurulmuştur (EK 6). Başvuru sonrasında, nüfus yapısı doğrultusunda sosyal, kültürel ve ekonomik gerçekler göz önüne alındığında, araştırmaya konu kitlenin bulunma ihtimalinin daha fazla olabileceği düşünülerek Belediye yetkililerince belirlenen beş Çankaya Evi'nde (Cebeci, Sokullu, Bademlidere, Bayraktar ve Mürsel Uluç Çankaya Evleri) etkinlik ve kurslara katılım sağlayıp çalışma evrenine dahil olan kişilerle uygulama gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında anılan Çankaya Evleri'nde uygulama gerçekleştirildiğine ilişkin olarak Çankaya Belediyesi'nden 16.01.2019 tarihli ve 2639 sayılı yazı alınmıştır (EK 7).

Öte yandan, uygulamanın gerçekleştirildiği öğrencilere çevrelerinde kendi durumlarıyla benzer durumda bulunan öğrenciler olup olmadığı, bu konuyla ilgili başka kimlerle görüşebileceği sorularak farklı öğrencilere ulaşmaya ve bunların zincirleme bir biçimde çalışma grubuna dahil edilmesine çalışılmıştır.

Bu açıklamalar çerçevesinde anket, 16.04.2018 ile 31.12.2018 tarihleri arasında toplam 232 öğrenciye uygulanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın amaçları doğrultusunda toplanan veriler, SPSS (versiyon 24) istatistik paket programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılıp sayısallaştırılmış ve yine bu program kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, her soruya verilen cevaplara ait frekans ve yüzde değerleri tabloleştirilmiştir. Diğer taraftan, değişkenler arasındaki ilişki ve anlamlılık değerlendirmesi ki-kare testi kullanılarak analiz edilmiştir. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir. Ki-kare testinin kurallarına uygun olarak (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2011; Büyüköztürk, 2007) analizin yapılabilmesi için gerekli koşullar test edilmiş olup, her durumda program tarafından hesaplanan değerler tabloların altında gösterilmiştir. Ki-kare testinin uygulanmadığı durumlarda cevaplara ait frekans ve yüzde değerleri verilerek tablolar yorumlanmıştır. Bu kapsamda, öğrencilerin cinsiyet ve yaş değişkenleri ile diğer sorularda belirttikleri tercih ve eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Öte yandan, öğrencilerin gelir durumu değişkeni ile yeni teknoloji alışkanlıklarıyla ilgili özellikleri arasındaki ilişki de analiz edilmesine rağmen, öğrencilerin neredeyse tamamının alt sosyo-ekonomik statüye dahil olması nedeniyle ayırt edici bir sonuç ortaya çıkmadığından, gelir durumu ilişkisini gösterir tablolara yer verilmemiştir.

Bununla birlikte, ankette yer alan yapılandırılmamış iki adet soruya verilen cevaplardaki ifadeler kategorilere ayrılmış ve benzer kategoriye dahil olan cevaplar sınıflandırılmıştır. Sonrasında, her bir ifadeye ait frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Beş ve üzeri frekansa sahip olan ifadeler tabloya dahil edilmiş olup, daha düşük frekansa sahip olanlar ise ‘diğer’ kategorisi altında gösterilmiştir. Bu işlemler araştırmacı tarafından elle yapılmıştır. Öte yandan, yapılandırılmamış sorulara verilen ifadelerin kelime bulutu olarak gösterimi de sağlanmıştır.

BÖLÜM 3

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma bulguları demografik özellikler ile okuma, geleneksel medya ve yeni teknoloji izleme alışkanlığıyla ilgili özellikler (bilgisayar, internet, cep telefonu, e-devlet hesabı sahipliği ve kullanımı) olmak üzere dört başlık altında sunulmaktadır.

Demografik Özellikler

Bu başlık altında, katılımcıların; cinsiyet, yaş, medeni durum, doğum yeri, yerleşim yeri, çalışma durumu, kişisel gelir, ekonomik durum, oturulan konut tipi ile Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıt şekli, devam süresi ve devam nedeni özelliklerine ilişkin bulgular aktarılmaktadır. Bilindiği gibi araştırma, temel eğitim birinci basamak düzeyinde olan yetişkinlerin teknoloji okuryazarlığı durumlarını irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışma grubu Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinden oluşturulmuştur. Bu alt başlık altında sunulan demografik verilerin, bir yetişkin eğitimi kurumu olan Açık Öğretim Ortaokulu'nun çalışma grubuna dahil olan öğrencilerinin profilini ortaya koyarak araştırmanın diğer verilerini zenginleştireceği düşünülmektedir.

Tablo 20'de çalışma grubunda yer alan katılımcıların cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 20

Cinsiyete göre dağılım

Cinsiyet	(f)	(%)
Kadın	163	70.3
Erkek	69	29.7
Toplam	232	100.0

Tablo 20'den öğrencilerin %70.3'ünün kadın, %29.7'sinin erkek olduğu görülmektedir. Kadın oranının yüksekliği, Açık Öğretim Ortaokulu'nun, eğitim süreci

dışında kalan kadınların tekrar eğitime dönebilmeleri için bir fırsat sunduğuna işaret etmektedir.

Tablo 21’de öğrencilerin yaş aralıklarına göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 21

Yaşa göre dağılım

Yaş	(f)	(%)
18-25	14	6.0
26-35	39	16.8
36-45	65	28.0
46-55	62	26.7
56-65	40	17.3
65 üzeri	12	5.2
Toplam	232	100.0

Katılımcılar içerisinde en yüksek oranı %28.0’le 36-45 yaş arasındaki bireyler oluşturmakta olup, sonrasında 46-55 yaş arasındakiler gelmektedir. Katılım oranı yaş aralıkları dikkate alındığında neredeyse bir simetri yaratmaktadır. Öğrencilerin %71.5’i 26-55 yaş arasındaki yetişkinlerden oluşmaktadır. Bu sonuç, özellikle örgün eğitimden uzak kalmış genç ve orta yaştaki yetişkinler arasında Açık Öğretim Ortaokulu’nun eğitime devam etmek için bir fırsat olarak görüldüğünü düşündürmektedir. Katılımcıların %5.2’sinin 65 üzeri yaşta olması ilginç bir bulgudur. Bu yetişkinler ile 56-65 yaş arasındakilerin oluşturduğu %19.5’lik grubun varlığı, kaybedilen öğrenim fırsatının ileri yetişkinlik yaşlarında yeniden yakalandığını göstermesi bakımından önemli görülmektedir.

Öğrencilerin yaşları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 1).

Tablo 22’de öğrencilerin medeni duruma göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 22

Medeni duruma göre dağılım

Medeni Durum	(f)	(%)
Bekar	35	15.1
Evli	175	75.4
Dul veya boşanmış	22	9.5
Toplam	232	100.0

Tablo 22 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun evli olduğu, bekar, dul veya boşanmış öğrenci oranının toplam %24.6 olduğu görülmektedir. Özellikle dul veya boşanmış öğrenci oranı görece düşük olmasına rağmen, bu oran, daha önce sahip olunmayan veya ortadan kalkan eğitim imkanının medeni durum değişikliğiyle ortaya çıkan hayatın başka bir evresinde yeniden elde edilebildiğini göstermesi bakımından önemli görülmektedir. Bu durum, Açık Öğretim Ortaokulu'nun eğitime dönebilmek için bir fırsat yarattığını düşündürmektedir.

Tablo 23'te öğrencilerin medeni durum ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 23

Medeni durum ve cinsiyete göre dağılım

Medeni Durum	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Bekar	24	14.7	11	15.9	35	15.1
Evli	118	72.4	57	82.6	175	75.4
Dul veya boşanmış	21	12.9	1	1.4	22	9.5
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=2 $\chi^2=7.402$ $p<0.05$

Öğrencilerin medeni durumları ile cinsiyetleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bekar öğrenciler arasında katılım oranları açısından cinsiyete bağlı yüksek bir farklılık görülmemekle birlikte, evli erkeklerin evli kadınlara oranla daha fazla katılım sağladığı, dul veya boşanmış olan öğrenciler içerisinde bu oranın kadınların lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, evlilikle birlikte kadınlara yüklenen rolün, cinsiyetçi yaklaşımların ve toplumsal bakış açısının, kadınların Açık Öğretim Ortaokulu'na katılım sağlamalarının önünde bir bariyer oluşturduğu şekilde yorumlanabilmektedir. Bunun tersi olarak, kadınların dul veya boşanmış olmalarının onların eğitim hayatına devam etmeye yönelik motivasyonlarını artırdığı söylenebilmektedir.

Tablo 24'te öğrencilerin doğum yerine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 24

Doğum yerine göre dağılım

Doğum Yeri	(f)	(%)
Büyükşehir il merkezinde	71	30.6
İl merkezinde	51	22.0
İlçe merkezinde	49	21.1
Köyde	60	25.9
Diğer	1	0.4
Toplam	232	100.0

Tablo 24 incelendiğinde, öğrencilerin %30.6'sının Ankara'da dahil olmak üzere büyükşehir il merkezinde doğduğu görülmektedir. İl merkezinde doğanlarla birlikte, öğrencilerin %52.6'sının geçmişi diğer yerleşim yerlerine göre imkanlar açısından daha gelişmiş olduğu ifade edilebilecek şehir hayatıyla ilişkili bulunmaktadır. Ayrıca, bir öğrenci tarafından “diğer” seçeneğinde “kasaba” doğum yeri olarak belirtilmektedir.

Tablo 25'te öğrencilerin doğum yeri ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 25

Doğum yeri ve cinsiyete göre dağılım

Doğum Yeri	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Büyükşehir il merkezinde	56	34.4	15	21.7	71	30.6
İl merkezinde	43	26.4	8	11.6	51	22.0
İlçe merkezinde	26	16.0	23	33.3	49	21.1
Köyde	38	23.3	22	31.9	60	25.9
Diğer	0	0.0	1	1.4	1	0.4
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=4 $\chi^2=18.018$ $p<0.05$

Öğrencilerin doğum yerleri ile cinsiyetleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme fırsatı yakalayan kadınların büyük bir çoğunluğunun büyükşehir il merkezinde doğduğu görülmektedir. Büyükşehir il veya il merkezinde doğan kadınlar (toplamları %60.8) bu fırsatı yakalayabilmektedir. Erkekler açısından bakıldığında tersi bir tablo gözlenmektedir. İlçede ve köyde doğan erkekler (toplamları %65.2) büyükşehir il veya il merkezinde doğan erkeklere göre (toplamları %33.3) daha fazla katılım sağlamaktadır. Buna göre,

ilçede veya köyde doğan erkekler açısından, Açık Öğretim Ortaokulu'na devam edilerek zamanında elde edilemeyen eğitim fırsatına kavuşulduğu söylenebilmektedir.

Tablo 26'da öğrencilerin Ankara'da yaşama süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 26

Ankara'da yaşama süresine göre dağılım

Ankara'da Yaşama Süresi	(f)	(%)
Doğduğumdan beri	64	27.6
1-5 yıl	9	3.9
6-10 yıl	32	13.8
11-15 yıl	24	10.3
16-20 yıl	24	10.3
20 yıldan fazla	79	34.1
Toplam	232	100.0

Tablo 26 incelendiğinde, doğduğundan beri ve 20 yıldan fazla süredir Ankara'da yaşayanlar dahil edildiğinde, öğrencilerin %61.7'sinin uzun yıllardır büyükşehirde bulunduğu görülmektedir. Uzun sürelerdir büyükşehirde bulunmasına rağmen örgün eğitime devam etmemiş olan bu büyük kesimin varlığı, örgün ortaokulun çağ nüfusunu kapsamayla ilgili sorunlarını ve Açık Öğretim Ortaokulu'nun örgün eğitime alternatif olarak görüldüğünü düşündürmektedir. Diğer taraftan, Ankara'da doğan 64 öğrenci dışında kalan 168 öğrencinin (%72.4) doğdukları yerlerden Ankara'ya göç ettikleri anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin Ankara'da yaşama süreleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 2).

Tablo 27'de Ankara'da doğmayan ve doğduktan sonra Ankara'ya göç ederek yerleşen öğrencilerin göç ettikleri yerleşim yerine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 27

Göç edilen yerleşim yerine göre dağılım

Göç Edilen Yerleşim Yeri	(f)	(%)
Büyükşehir il merkezinden	23	13.7
İl merkezinden	48	28.6
İlçe merkezinden	47	27.9
Köyden	49	29.2
Diğer	1	0.6
Toplam	168	100.0

Tablo 27 incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun köyden göç ettiği görülmektedir. Bu durum, köyden göç eden kişiler açısından Açık Öğretim Ortaokulu'nun önemli bir eğitim fırsatı sunduğunu düşündürmektedir. Diğer taraftan, büyükşehir il merkezinden göç ederek bir başka büyükşehir olan Ankara'ya yerleşenlerin oranı, göç edilen diğer yerleşim yerlerinin oranının yarısından daha azdır. Bu durum, daha önce de büyükşehirde yaşayarak veya büyükşehir kültürü içerisinde bulunarak bu kültürü deneyimleyenlerin örgün eğitim içerisinde bulunma ihtimallerinin daha yüksek olduğuna, dolayısıyla söz konusu kesim içerisinde açık okullara yönelim oranının daha düşük olduğuna işaret etmesi bakımından önemli görülmektedir.

Öğrencilerin Ankara'ya göç ettikleri yerleşim yerleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 3).

Tablo 28'de öğrencilerin Ankara'ya göç etme/gelme nedenine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 28

Ankara'ya göç etme/gelme nedenine göre dağılım

Nedenler	(f)	(%)
Ben küçükken annem/babam gelmiş	33	19.7
Okumak için geldim	6	3.6
Evlendim geldim	42	25.0
Çocuklar okusun diye geldim	18	10.7
İş yoktu, çalışmak için geldim	39	23.2
Büyük şehirde yaşamak için geldim	4	2.4
Daha iyi bir iş bulmak için geldim	13	7.7
Diğer	13	7.7
Toplam	168	100.0

Tablo 28 incelendiğinde, evlendiği için gelmenin ve çalışmak için gelmenin, Ankara'ya göç etmenin/gelmenin en yüksek oranlı nedenleri olduğu görülmektedir. Buna göre, medeni durum değişikliği dışında, öğrencilerin Ankara'ya göç etmelerindeki motivasyonlarının temel olarak işsizlik ve buna bağlı olarak ekonomik nedenler olduğu söylenebilmektedir. Diğer taraftan, Ankara'ya okumak için geldiğini belirtilenlerin oranı sadece %3.6 olmasına rağmen, eğitime devam etmek istemenin başka bir şehre göç etmeye neden olacak temel motivasyonu oluşturması dikkate alındığında, söz konusu oranın azımsanmayacak bir değer olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, öğrencilerin %7,7'si tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, “daha iyi yaşamak için geldim”, “eş tayini nedeniyle geldim”, “eşim çalışmak için geldi”, “eşim geldi”, “işe

başlayan çocuklarım için geldim”, “kardeşlerim burada olduğu için geldim”, “memleket yakın olduğu için geldim”, “sağlık sebebiyle, doktorum burada olduğu için geldim”, “tayin nedeniyle geldim” ve “torunlara bakmak için geldim” ifadeleri Ankara’ya göç etme/gelme nedenleri arasında gösterilmektedir.

Tablo 29’da Ankara’da doğmayan ve doğduktan sonra Ankara’ya göç ederek yerleşen öğrencilerin Ankara’ya göç etme/gelme nedeni ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 29

Ankara’ya göç etme/gelme nedeni ve cinsiyete göre dağılım

Nedenler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Ben küçükken annem/babam gelmiş	20	17.4	13	24.5	33	19.7
Okumak için geldim	3	2.6	3	5.7	6	3.6
Evlendim geldim	40	34.8	2	3.8	42	25.0
Çocuklar okusun diye geldim	13	11.3	5	9.4	18	10.7
İş yoktu, çalışmak için geldim	22	19.1	17	32.1	39	23.2
Büyük şehirde yaşamak için geldim	4	3.5	0	0.0	4	2.4
Daha iyi bir iş bulmak için geldim	2	1.7	11	20.7	13	7.7
Diğer	11	9.6	2	3.8	13	7.7
Toplam	115	100.0	53	100.0	168	100.0

Evlenme sonucu göç etme/gelme oranı kadınlar arasında, iş bulmak, çalışmak veya daha iyi bir iş bulmak gibi ekonomik kaygılar sonucu göç etme/gelme oranı ise erkekler arasında dikkate değer biçimde yüksektir. Bu durum, kadın ve erkeğin toplumsal rolleriyle ilişkilendirilebilmektedir. Erkek çalışan para kazanan, kadın ise ona uyum sağlayandır.

Tablo 30’da öğrencilerin çalışma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 30

Çalışma durumuna göre dağılım

Çalışma Durumu	(f)	(%)
Çalışmıyorum	68	29.3
Kendi işyerimde çalışıyorum (esnaf vb.)	17	7.3
Sürekli bir işte çalışıyorum	68	29.3
İş buldukça çalışıyorum	27	11.6
Evde kendim bir şeyler yapıp satıyorum	16	6.9
Çalışıyordum, emekli oldum	34	14.7
Diğer	2	0.9
Toplam	232	100.0

Tablo 30 incelendiğinde, en yüksek oranın “çalışmıyorum” ve “sürekli bir işte çalışıyorum” seçeneklerinde eşit olarak oluştuğu görülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %0.9’u tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, ev işlerine gidildiği ifade edilmektedir. Buna göre, katılımcıların 102’sinin (çalışmayanlar ile emekli olanlar- %44.0) halihazırda herhangi bir işte çalışmadığı, 85’inin (kendi işyerinde çalışanlar ile sürekli bir işte çalışanlar- %36.6) aktif olarak çalışma hayatının içerisinde bulunduğu, 45’inin (%19.4) ise iş buldukça çalışmak, evde bir şeyler yapıp satmak ve diğer seçeneğinde belirtildiği üzere ev işlerine gitmek şeklinde sürekli olmayan bir biçimde çalışma hayatına dahil olduğu görülmektedir.

Tablo 31’de öğrencilerin çalışma durumu ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 31

Çalışma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Çalışma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Çalışmıyorum	65	39.9	3	4.3	68	29.3
Kendi işyerimde çalışıyorum (esnaf vb.)	5	3.1	12	17.4	17	7.3
Sürekli bir işte çalışıyorum	33	20.2	35	50.7	68	29.3
İş buldukça çalışıyorum	21	12.9	6	8.7	27	11.6
Evde kendim bir şeyler yapıp satıyorum	16	9.8	0	0.0	16	6.9
Çalışıyordum, emekli oldum	21	12.9	13	18.8	34	14.7
Diğer	2	1.2	0	0.0	2	0.9
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Çalışmayan kadınların oranı çalışmayan erkeklerin oranından yaklaşık olarak on kat fazladır. Yine kendi işini yapan veya sürekli bir işte çalışan erkeklerin oranının kadınlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Öte yandan, iş buldukça çalışanların veya evde bir şeyler yapıp satanların içinde kadınların oranı daha yüksektir. Bu bulgular, erkeklerin sabit iş sahibi olarak düzenli ekonomik hayatın içerisinde bulunduğu işaret etmektedir. Bu durum, eğer çalışıyorlarsa kadınların, daha çok yardımcı iş gücünü oluşturduğunu ve daha az nitelik gerektiren işlerde çalıştığını düşündürmektedir.

Tablo 32’de öğrencilerin çalışma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 32

Çalışma durumu ve yaşa göre dağılım

Çalışma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Çalışmıyorum	4	28.6	11	28.2	12	18.5	24	38.7	11	27.5	6	50.0	68	29.3
Kendi işyerimde çalışıyorum (esnaf vb.)	0	0.0	6	15.4	5	7.7	4	6.5	1	2.5	1	8.3	17	7.3
Sürekli bir işte çalışıyorum	7	50.0	11	28.2	34	52.3	15	24.2	1	2.5	0	0.0	68	29.3
İş buldukça çalışıyorum	3	21.4	8	20.5	6	9.2	5	8.1	5	12.5	0	0.0	27	11.6
Evde kendim bir şeyler yapıp satıyorum	0	0.0	3	7.7	7	10.8	6	9.7	0	0.0	0	0.0	16	6.9
Çalışıyordum, emekli oldum	0	0.0	0	0.0	0	0.0	7	11.3	22	55.0	5	41.7	34	14.7
Diğer	0	0.0	0	0.0	1	1.5	1	1.6	0	0.0	0	0.0	2	0.9
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Sürekli bir işte çalışanlar arasında genç yetişkinlerin oranı yüksektir. Diğer taraftan, çalışmayanlar arasında, iş gücünün önemli bir kısmını oluşturan 18-45 yaş arasında bulunanların oranının yüksekliği dikkat çekicidir. Yine iş buldukça çalışanlar açısından da bu yaş grubundakiler azımsanmayacak ölçüdedir. Bu durum, genç öğrenciler arasında işsizliğin yıkıcı bir sorun oluşturduğunu düşündürmektedir.

Tablo 33'te kendi işini yapan veya sürekli bir işte çalışan öğrencilerin çalışma süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 33

Çalışma süresine göre dağılım

Çalışma Süresi	(f)	(%)
1 yıldan az	2	2.4
1-3 yıl	10	11.8
4-6 yıl	12	14.2
7-9 yıl	11	12.9
10-12 yıl	11	12.9
13-15 yıl	11	12.9
15 yıldan fazla	28	32.9
Toplam	85	100.0

Tablo 33 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun 15 yıldan fazla süredir çalıştığı, bu haliyle uzun yıllardan beri ekonomik hayatın içinde bulunduğu

görülmektedir. Diğer taraftan, 1-15 yıl aralığındaki değerler birbirine yakın olmakla birlikte, 1 yıldan daha az süredir çalışan öğrenci oranı en düşük oran olarak gözlenmektedir. Bu durum, örgün eğitimin dışında kalma nedenlerinden birisinin de ekonomik gerçekler olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca bu bulgu, çalışmak isteyen veya önceliği çalışıp para kazanmak olan, çalışmak zorunda kalan bireyler için Açık Öğretim Ortaokulu'nun öğrenime devam etme fırsatı sunduğuna işaret etmektedir.

Tablo 34'te kendi işini yapan veya sürekli bir işte çalışan öğrencilerin çalışma süresi ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 34

Çalışma süresi ve cinsiyete göre dağılım

Çalışma Süresi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1 yıldan az	1	2.6	1	2.1	2	2.4
1-3 yıl	5	13.2	5	10.6	10	11.8
4-6 yıl	11	28.9	1	2.1	12	14.1
7-9 yıl	7	18.4	4	8.5	11	12.9
10-12 yıl	7	18.4	4	8.5	11	12.9
13-15 yıl	5	13.2	6	12.8	11	12.9
15 yıldan fazla	2	5.3	26	55.3	28	32.9
Toplam	38	100.0	47	100.0	85	100.0

Çalışma süresi açısından 1-15 yıl aralığı için her kategoride kadınların oranının yüksekliği dikkat çekicidir. 15 yıldan fazla süredir çalışan erkeklerin oranı kadınların yaklaşık olarak on katıdır. Dolayısıyla, çalışan kadınların esasen daha yeni yeni çalışma hayatına dahil oldukları söylenebilmektedir. Bu durum, ekonomik koşulların ağırlaşmasının kadınları da çalışmaya yönelttiğini düşündürmektedir. Ayrıca, şehir hayatına dahil olmanın toplumsal rollere bakış açısını ve çalışmayan, evde duran kadın algısını değiştirmeye başladığı söylenebilmektedir.

Tablo 35'te öğrencilerin aylık kişisel gelir durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 35

Gelir durumuna göre dağılım

Aylık Gelir	(f)	(%)
Gelirim yok	76	32.7
1.000 TL ve altı	19	8.2
1.001 TL - 2.000 TL	86	37.1
2.001 TL - 3.000 TL	31	13.4
3.001 TL ve üstü	6	2.6
Geliri olup belirtmeyenler	14	6.0
Toplam	232	100.0

Tablo 35 incelendiğinde, öğrencilerden %32.7'sinin gelirinin bulunmadığı, geliri olanlar içerisinde en yüksek oranı 1.001 TL ile 2.000 TL arasında geliri bulunanların oluşturduğu görülmektedir. Diğer taraftan, 3.001 TL ve üstünde geliri olduğunu belirten öğrencilerin oranı sadece %2.6'dır. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu ([TÜRK-İŞ], 2018) tarafından yürütülen 2018 yılı Aralık ayı açlık ve yoksulluk sınırı araştırması sonuçları incelendiğinde, dört kişilik bir ailenin açlık sınırının (sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenme için yapılması gereken gıda harcaması tutarı) 1.941 TL, yoksulluk sınırının ise (gıda harcaması ile birlikte giyim, konut, ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri zorunlu harcamaların tutarı) 6.322 TL olduğu, evli olmayan çocuksuz bir bireyin yaşama maliyetinin ise 2.393 TL olarak aktarıldığı görülmektedir. Anılan araştırma çıktıları temel alındığında, öğrencilerin %78.0'i açlık sınırında yaşamaktadır. Bununla birlikte, 3.001 TL ve üstü gelire sahip olduğunu belirtenler ile geliri olup belirtmeyenlerin tamamının (%8.6) gelirinin yoksulluk sınırı olan 6.322 TL üzerinde olduğu kabul edilse bile, öğrencilerin en az %91.4'ünün yoksulluk sınırında yaşadığı ifade edilebilmektedir. Gelir durumuna ilişkin bu özellikler öğrencilerin alt sosyo-ekonomik statüye dahil olduğunu göstermektedir.

Tablo 36'da öğrencilerin aylık kişisel gelir durumuna ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 36

Gelir durumu ve cinsiyete göre dağılım

Aylık Gelir	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Gelirim yok	72	44.2	4	5.8	76	32.8
1.000 TL ve altı	18	11.0	1	1.4	19	8.2
1.001 TL - 2.000 TL	45	27.6	41	59.4	86	37.1
2.001 TL - 3.000 TL	16	9.8	15	21.7	31	13.4
3.001 TL ve üstü	1	0.6	5	7.2	6	2.6
Geliri olup belirtmeyen	11	6.7	3	4.3	14	6.0
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Geliri olmayanlar arasında kadınların oranı erkeklerin oranının yaklaşık sekiz katıdır. Dahası, 1.000 TL ve altı geliri olanlar da dahil edildiğinde, kadınların yarısından fazlasının dikkate değer bir geliri yoktur. Erkeklerin %92.8'inin 1.000 TL ve üzeri geliri bulunmaktadır. Gelir durumu açısından cinsiyete bağlı açık bir eşitsizlik mevcuttur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu alt sosyo-ekonomik statüde yer almaktadır, kadınlar ise bu statünün zeminini oluşturmaktadır.

Tablo 37'de öğrencilerin aylık kişisel gelir durumuna ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 37

Gelir durumu ve yaşa göre dağılım

Gelir Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Gelirim yok	4	28.6	16	41.0	15	23.1	25	40.3	11	27.5	5	41.7	76	32.8
1000tl ve altı	3	21.4	2	5.1	7	10.8	6	9.7	1	2.5	0	0.0	19	8.2
1001-2000tl	6	42.9	13	33.3	30	46.2	16	25.8	18	45.0	3	25.0	86	37.1
2001-3000tl	0	0.0	6	15.4	7	10.8	9	14.5	6	15.0	3	25.0	31	13.4
3001tl ve üstü	0	0.0	1	2.6	2	3.1	3	4.8	0	0.0	0	0.0	6	2.6
Geliri olup belirtmeyen	1	7.1	1	2.6	4	6.2	3	4.8	4	10.0	1	8.3	14	6.0
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Geliri olmayanlar arasında her yaş grubundan birey oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. Diğer taraftan, geliri olanlar içinde tüm yaş guruplarında yoğunluk 1.001-2.000 TL aralığındadır. Bu dağılımlar, öğrencilerin ekonomik durumlarının gerçekliğini doğrulamaktadır. Ekonomik yetersizlik tüm yaş gruplarına sirayet etmiş durumdadır.

Tablo 38’de öğrencilerin ekonomik durumlarını değerlendirmelerine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 38

Ekonomik duruma göre dağılım

Ekonomik Durum	(f)	(%)
Zengin	3	1.3
Orta halli	183	78.9
Fakir	46	19.8
Toplam	232	100.0

Katılımcıların gelir durumu 2.000 TL’nin altında yoğunlaşmış olmasına rağmen, Tablo 38 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun kendisini orta halli olarak tanımladığı görülmektedir. Bununla birlikte, TÜRK-İŞ (2018) tarafından ortaya konulan açlık ve yoksulluk sınırlarına bakıldığında, öğrencilerin %78.0’i açlık ve en az %91.4’ü yoksulluk sınırında yaşamaktadır. Ancak buna rağmen, sadece %19.8’i kendisini fakir olarak tanımlamaktadır. Bu ise yoksulların esasen kendilerine yoksul demediklerini düşündürmektedir. Benzer bir sonuç “Medya Ne Ki Her Şey Yalan” adlı çalışmada da göze çarpmakta olup, anılan çalışma kapsamında görüşülen yoksulların büyük bir bölümünün kendilerini yoksul olarak tanımlamadıklarının, kendilerini yoksul olarak görüp görmediklerine yönelik soruya “ne evet, ne hayır” cevabını vermektense “hem evet, hem hayır” cevabını verdiklerinin tespit edildiği görülmektedir (Ergül, Gökarp ve Cangöz, 2012). Bu haliyle bahsi geçen kaynakta aktarılan sonuçlarla bu araştırma çıktıları paralellik göstermektedir.

Tablo 39’da öğrencilerin ekonomik durumlarını değerlendirmeleri ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 39

Ekonomik durum ve cinsiyete göre dağılım

Ekonomik Durum	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Zengin	2	1.2	11.4	1.4	3	1.3
Orta halli	126	77.3	57	82.6	183	78.9
Fakir	35	21.5	11	15.9	46	19.8
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Ekonomik durumunu zengin olarak görenler arasında cinsiyete bağlı bir fark gözlenmemekle birlikte, kendisini orta halli olarak tanımlayanlar arasında erkeklerin, fakir olarak tanımlayanlar arasında ise kadınların oranı yüksektir. Buna göre, kadınların ekonomik durumlarına ilişkin algılarının mevcut gerçeklikleriyle daha fazla örtüştüğü söylenebilmektedir.

Tablo 40'ta öğrencilerin oturdukları konut tipine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 40

Oturulan konut tipine göre dağılım

Konut Tipi	(f)	(%)
Apartman dairesi	193	83.2
Gecekondu	10	4.3
Bahçeli ev	29	12.5
Toplam	232	100.0

Tablo 40 incelendiğinde, konut tipine göre yoğunlaşmanın apartman dairesinde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmının alt sosyo-ekonomik statüye dahil olmasına rağmen, çoğunlukla fakirlikle ilişkilendirilen gecekonduarda oturanların oranının düşüklüğü ilginç bir bulgudur. Bu durum, kentli yoksulların yoğunluğunu ve yoksulların kent yaşamına entegre olmaya çalıştıklarını göstermektedir. Diğer taraftan, katılımcıların ekonomik durumu göz önüne alındığında, gecekonduya yaşayanların oranının yüksek çıkması beklense de, bahsi geçen apartman dairelerinin ne kadarının gecekondu şeklinde yapılanan apartman dairesi olduğu veya son dönemde yürütülen kentsel dönüşüm çalışmaları sonrasında gecekonduardan evrilen bölgelerde bulunduğu bilinememektedir.

Öğrencilerin oturdukları konut tipi ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 4).

Tablo 41'de, AÖÖY (2001)'de sayılan kayıt kriterleri dikkate alındığında, öğrencilerin Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıt olma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 41

Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıt olma durumuna göre dağılım

Kayıt Olma Durumu	(f)	(%)
İlkokulu (4 üncü-5 inci sınıf) tamamladıktan sonra	136	58.6
Yetişkinler 2.kademe eğitimi başarı belgesi aldıktan sonra	9	3.9
Yetiştirici ve tamamlayıcı temel eğitim-B kurs belgesi aldıktan sonra	6	2.6
Ortaokul veya imam hatip ortaokulundan ayrıldıktan sonra	79	34.1
Yurtdışında öğrenim görüp ilkokulu tamamladıktan veya ortaokul terk denklığı aldıktan sonra	2	0.9
Toplam	232	100.0

Tablo 41 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun ilkokulu (4 üncü veya 5 inci sınıf) tamamladıktan sonra Okul'a kayıt olduğu görülmektedir. Araştırmaya 18 yaş ve üstü yetişkinlerin dahil olduğu düşünüldüğünde, esasen bu kesimin, ilkokuldan sonra örgün eğitimden kopan veya eğitimlerine ara veren, sonrasında Açık Öğretim Ortaokulu'yla eğitim hayatına dönüş yapanlar olduğu söylenebilmektedir. Öte yandan, ortaokul veya imam hatip ortaokulundan ayrıldıktan sonra kayıt olanların oranının %34.1 olduğu görülmekte olup, bu bulgu, ortaokul düzeyinde örgün eğitim terk oranının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, Yönetmelikte sayılan bu iki gruba dahil olanların yoğunluğu, öğrencilerin %92.7'sinin daha önce örgün eğitimin ilk ve/veya ikinci kademesiyle ilişkili olduğunu, çoğunluğun daha önce örgün eğitim geçmişi bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 42'de, AÖÖY (2001)'de sayılan kayıt kriterleri dikkate alındığında, öğrencilerin Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıt olma durumu ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 42

Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıt olma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Kayıt Olma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
İlkokulu (4 üncü-5 inci sınıf) tamamladıktan sonra	90	55.2	46	66.7	136	58.6
Yetişkinler 2.kademe eğitimi başarı belgesi aldıktan sonra	9	5.5	0	0.0	9	3.9
Yetiştirici ve tamamlayıcı temel eğitim-B kurs belgesi aldıktan sonra	3	1.8	3	4.3	6	2.6
Ortaokul veya imam hatip ortaokulundan ayrıldıktan sonra	59	36.2	20	29.0	79	34.1
Yurtdışında öğrenim görüp ilkokulu tamamladıktan veya ortaokul terk denklığı aldıktan sonra	2	1.2	0	0.0	2	0.9
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

İlkokulu tamamladıktan sonra Okul'a kayıt olanlar arasında erkeklerin, ortaokul veya imam hatip ortaokulundan ayrıldıktan sonra kayıt olanlar arasında ise kadınların oranı yüksektir. Bu durum, ilkokuldan sonra örgün eğitim terk oranının erkekler, ortaokul düzeyinde terk oranının ise kadınlar arasında yüksek olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 43'te öğrencilerin Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 43

Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme süresine göre dağılım

Devam Süresi	(f)	(%)
1 yıldan az	22	9.5
1-2 yıl	89	38.4
3-4 yıl	74	31.9
4 yıldan fazla	47	20.3
Toplam	232	100.0

Tablo 43 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun 1-2 yıldır Açık Öğretim Ortaokulu'na devam ettiği, 3-4 yıldır devam edenlerle birlikte öğrencilerin %70.3'ünün 1-4 yıl aralığında öğrenci olduğu görülmektedir. Ayrıca 4 yıldan fazla süredir öğrenci olanların oranının yüksekliği Okul'dan kısa sürede mezun olunamadığını/Okul'un uzatıldığını düşündürmektedir. Diğer taraftan, araştırmaya katılanların sadece %9.5'i yeni öğrencilerden oluşmaktadır.

Öğrencilerin Okul'a devam etme süreleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 5).

Tablo 44'te öğrencilerin Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme nedenlerine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 44

Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme nedenlerine göre dağılım

Nedenler	(f)	(%)
Okumaya ilgi duyduğum için	96	41.4
Liseye gitmek istediğim için	110	47.4
İş bulmak için	39	16.8
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	31	13.4
İşte yükselmek için	21	9.1
İşimde daha iyi/yeterli olmak için	28	12.1
Kendimi geliştirmek için	121	52.2

(Devam ediyor)

Tablo 44 (Devam)

Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme nedenlerine göre dağılım

Nedenler	(f)	(%)
Askerliği tecil ettirmek için	2	0.9
Paso almak için	2	0.9
Ehliyet almak için	6	2.6
Diploma almak için	88	37.9
Toplumda daha iyi bir statü elde etmek için	89	38.4
Diğer	5	2.2

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 638 devam etme nedeni belirtilmiş olup, yüzdelere araştırmaya katılan 232 öğrenci üzerinden alınmıştır.*

Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme nedenleri arasında en yüksek oranı %52.2'yle "kendimi geliştirmek için" seçeneği oluşturmaktadır. Bunu %47.4'le "liseye gitmek istediğim için" seçeneği ve %41.4'le "okumaya ilgi duyduğum için" seçeneği izlemektedir. Tespit edilen en yüksek oranlara ait seçeneklerin "kişisel gelişimle ilgili nedenler" ile genel olarak öğrenime devam etme isteğinden kaynaklı "eğitsel nedenler" olduğu söylenebilmektedir. İş bulmak, işte yükselmek veya işte yeterli olmak gibi "mesleki nedenlerle" okula devam eden öğrenci oranı %9.1 ile %16.8 arasında değişmektedir. Bununla birlikte, "bireysel neden" olarak "toplumda daha iyi bir statü elde etmek için" seçeneği azımsanmayacak ölçüde belirtilmiş olup, bu oranın yüksekliği; bir okula devam ediyor olmanın veya bir okuldan mezun olmanın toplum içerisinde değer gördüğü, kişiye itibar veya bir statü kazandırdığı algısının yerleşik olduğunu göstermesi ve bu haliyle bireyin toplum içerisinde kendisini değerli hissetmesine neden olması bakımından dikkat çekici bulunmaktadır. Diğer taraftan, en düşük oran %0.9'la eşit olarak "paso almak için" ve "askerliği tecil ettirmek için" seçeneklerinde görülmüş olsa da, bu seçeneklerin Okul'a devamla ilişkilendirilmesi ilginç bir bulgudur. Her iki seçenek de öğrenci olmanın sağladığı avantajlardan yararlanmak için eğitime devam edildiğine işaret etmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %2.2'si tarafından "diğer" seçeneği belirtilmiş olup, "cahil kalmamak için", "çocuklarıma ve torunlarıma faydalı olmak için", "fakülteye gitmek istediğim için", "komşum gittiği için" ve "vaktimi değerlendirmek için" ifadeleri Okul'a devam etme nedenleri arasında gösterilmektedir.

Yetişkin eğitiminde katılma ile ilgili yürütülen çalışmaların ilgi alanlarından birisi de yetişkinlerin katılma nedenlerini belirleyen araştırmalardır (Tekin, 1990). Houle (1961) eğitime katılan yetişkinleri; önceden belirledikleri kesin amaçlara ulaşmak için eğitime katılanlar "amaca dönük olanlar", sosyal ilişkiyi ve insan ilişkilerini önemli

görerek eğitime başlayanlar “etkinliğe dönük olanlar”, bilgiye ve öğrenmeye değer verip eğitime katılanlar “öğrenmeye dönük olanlar” olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Houle’un bu tipolojisi Sheffield (1964), Boshier (1971) ve Morstain ve Smart (1974) gibi araştırmacılar tarafından yürütülen güdüsel yönelimli araştırmaların dayanağını oluşturmuş olup, analizlerde belirlenen faktörler sayısal bakımdan çeşitlilik gösterse de yetişkinleri eğitime katan nedenlerin benzer olduğu görülmektedir (Tekin, 1990). Bu çalışmada tespit edilen devam etme nedenleri, yetişkin eğitiminde katılma nedenleriyle ilgili yürütülen çalışmalarda ortaya konulan nedenlerle benzerlik göstermektedir. Buna göre, araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümünün amaca dönük olduğu ve kişisel gelişim amacıyla güdülendiği, yine büyük bir kısmının öğrenmeye dönük olduğu ve eğitsel amaçlarla güdülendiği görülmektedir. Diğer taraftan, insancıl psikoloji perspektifinden yaklaşıldığında, öğrencilerin okula devam etme sonucunda toplumda daha iyi bir statü elde etme isteklerini Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisiyle ilişkilendirmek mümkün bulunmaktadır. Maslow (1987) insan gereksinimlerini en alt düzeyden en üst düzeye kadar uzanan bir gereksinim hiyerarşisi içerisinde açıklamaktadır. En alt düzeyde beslenme veya barınma gibi en temel fizyolojik ihtiyaçlar bulunurken, en üst düzeyde öz saygı ve kendini gerçekleştirme gereksinimleri bulunmaktadır (Ünlühisarcıklı, 2009). Buna göre, öğrencilerin %38.4’ünün Açık Öğretim Ortaokulu’na devam ederek hiyerarşinin en üst düzeyindeki gereksinimlerini karşılamak için güdülendikleri söylenebilmektedir.

Tablo 45’te öğrenciler tarafından kendileri için en önemli olan nedenin belirtilmesi durumunda oluşan dağılım gösterilmektedir.

Tablo 45

Açık Öğretim Ortaokulu’na devam etmenin en önemli nedeni

Nedenler	(f)	(%)
Okumaya ilgi duyduğum için	40	17.2
Liseye gitmek istediğim için	42	18.1
İş bulmak için	19	8.2
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	13	5.6
İşte yükselmek için	9	3.9
İşimde daha iyi/yeterli olmak için	3	1.3
Kendimi geliştirmek için	56	24.1
Paso almak için	1	0.4
Diploma almak için	22	9.5
Toplumda daha iyi bir statü elde etmek için	26	11.2
Diğer	1	0.4
Toplam	232	100.0

Tablo 45 incelendiğinde, “kendimi geliştirmek için” seçeneğinin en yüksek oranla Açık Öğretim Ortaokulu’na devam etme nedenleri arasında en önemli neden olarak belirtildiği görülmektedir. Bunu öğrencilerin %18.1’i tarafından belirtilen “liseye gitmek istediğim için” seçeneğiyle öğrencilerin %17.2’si tarafından belirtilen “okumaya ilgi duyduğum için” seçeneği izlemektedir. Tablo 44 ile birlikte değerlendirildiğinde, sadece bir tane devam etme nedeninin belirtilmesi istenilse bile, öğrenciler tarafından belirtilen en önemli devam etme nedenlerinde bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu çerçevede, tespit edilen en yüksek oranlara ait seçeneklerin “kişisel gelişimle ilgili nedenler” ile genel olarak öğrenime devam etme isteğinden kaynaklı “eğitsel nedenler” olduğu söylenebilmektedir. İş bulmak, işte yükselmek veya işte yeterli olmak gibi “mesleki nedenleri” Okul’a devam etmedeki en önemli nedenler olarak gören öğrenci oranı %1.3 ile %8.2 arasında değişmekte olup, bu haliyle mesleki kaygılar nedeniyle Okul’a devam etmenin görece olarak düşük kaldığı ifade edilebilmektedir. Buna göre, kişisel gelişim isteğinin, bireyin toplumda kendisini daha değerli hissetmesi gibi bireysel nedenlerin, okumaya ilgi duyulması veya liseye gitme istediği gibi eğitsel nedenlerin Açık Öğretim Ortaokulu’na devam etmedeki temel motivasyonu oluşturduğu belirtilebilmektedir. Diğer taraftan, en önemli devam etme nedenleri arasında en düşük oranın %0.4’le “paso almak için” seçeneği olduğu görülmektedir. Buna göre, öğrenci olmanın günlük hayatta sağladığı indirimli toplu taşıma gibi avantajlar esasen Okul’a gitmedeki temel motivasyonlardan biri olarak görülmemektedir. Ayrıca, öğrencilerin %0.4 tarafından “diğer” seçeneğinde kendisince belirtilen “fakülteye gitmek istediğim için” ifadesi en önemli devam etme nedeni olarak gösterilmektedir.

Tablo 46’da öğrencilerin Açık Öğretim Ortaokulu’na devam etmelerinin en önemli nedeni ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 46

Nedenler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Okumaya ilgi duyduğum için	33	20.2	7	10.1	40	17.2
Liseye gitmek istediğim için	34	20.9	8	11.6	42	18.1
İş bulmak için	15	9.2	4	5.8	19	8.2
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	5	3.1	8	11.6	13	5.6
İşte yükselmek için	5	3.1	4	5.8	9	3.9
İşimde daha iyi/yeterli olmak için	3	1.8	0	0.0	3	1.3

(Devam ediyor)

Tablo 46 (Devam)

Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme en önemli nedeni ve cinsiyete göre dağılım

Nedenler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Kendimi geliştirmek için	37	22.7	19	27.5	56	24.1
Paso almak için	1	0.6	0	0.0	1	0.4
Diploma almak için	12	7.4	10	14.5	22	9.5
Toplumda daha iyi bir statü elde etmek için	17	10.4	9	13.0	26	11.2
Diğer	1	0.6	0	0.0	1	0.4
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Okumaya ilgi duymak veya liseye gitmek gibi nedenleri önceliklendirenler arasında kadınların oranı erkeklerden yaklaşık olarak iki kat daha fazladır. Bu durum, kadınların eğitim ihtiyacının bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir. Diğer taraftan, mesleki nedenlerin en önemli devam nedenleri içerisinde görülme oranı erkekler arasında daha fazladır. Bu durum, erkeklerin daha yüksek oranla çalışma hayatında bulunmalarıyla örtüşmektedir. İş bulmak için Okul'a devam edenlerin içerisinde kadın oranının fazla olması, kadınların eğitime devam ederek kendileri için bir avantaj sağlayıp iş hayatına daha kolay dahil olabileceklerini düşündüklerine işaret etmektedir. Diğer taraftan, bir diploma sahibi olmak, erkekler tarafından yaklaşık iki kat daha fazla önemli görülmektedir. Bu durum, erkeklerin mesleki yaşantılarıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 47'de öğrencilerin Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etmelerinin en önemli nedeni ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 47

Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etmenin en önemli nedeni ve yaşa göre dağılım

Nedenler	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Okumaya ilgi duyduğum için	0	0.0	1	2.6	6	9.2	12	19.4	14	35.0	7	58.3	40	17.2
Liseye gitmek istediğim için	8	57.1	8	20.5	10	15.4	8	12.9	7	17.5	1	8.3	42	18.1
İş bulmak için	2	14.3	8	20.5	6	9.2	2	3.2	1	2.5	0	0.0	19	8.2
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	1	7.1	1	2.6	9	13.8	1	1.6	1	2.5	0	0.0	13	5.6

(Devam ediyor)

Tablo 47 (Devam)

Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etmenin en önemli nedeni ve yaşa göre dağılım

Nedenler	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
İşte yükselmek için	0	0.0	1	2.6	7	10.8	1	1.6	0	0.0	0	0.0	9	3.9
İşimde daha iyi/yeterli olmak için	1	7.1	2	5.1	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	1.3
Kendimi geliştirmek için	0	0.0	7	17.9	20	30.8	18	29.0	11	27.5	0	0.0	56	24.1
Paso almak için	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.6	0	0.0	0	0.0	1	0.4
Diploma almak için	0	0.0	2	5.1	4	6.2	10	16.1	3	7.5	3	25.0	22	9.5
Toplumda daha iyi bir statü elde etmek için	2	14.3	9	23.1	3	4.6	8	12.9	3	7.5	1	8.3	26	11.2
Diğer	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.0
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Tablo 47 incelendiğinde, yaş azaldıkça liseye gitmek isteyenlerin ve toplumda daha iyi bir statü elde etmek isteyenlerin oranının arttığı görülmektedir. Bu durum, genç yetişkinlerin, eğitim sayesinde hayatlarında bazı şeyleri değiştirmeyi düşündüklerine, buna yönelik motivasyona sahip olduklarına işaret etmektedir. Öğrencilerin Okul'a devam ederek eğitimsel dezavantajlarını ortadan kaldırıp gelecek yaşantılarına yön vermeyi ve beklentilerini karşılamayı hedefledikleri söylenebilmektedir. Okul'a devam etme ile mesleki nedenleri ilişkilendirenler arasında daha genç yaşta olanların oranı yüksektir. Bu durum, gençlerin mesleki kaygı taşımalarıyla ilişkilendirilebilmektedir. Diğer taraftan, yaş arttıkça okumaya ilgi duyanların oranının artıyor olması, okumanın ileriki yaşlarla birlikte daha fazla ihtiyaç haline geldiğini ve yaşam pratikleri içerisine dahil edildiğini düşündürmektedir.

Okuma Alışkanlıklarıyla İlgili Özellikler

Bu başlık altında, katılımcıların; okuryazarlık sürelerine, okuryazar olmalarının yararına ilişkin düşüncelerine, gazete, kitap ve dergi okuma özellikleri ile Açık Öğretim Ortaokulu'nun okuma alışkanlıkları üzerindeki etkisine ilişkin bulgular aktarılmaktadır.

Tablo 48'de öğrencilerin okuryazarlık süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 48

Okuryazar olma sürelerine göre dağılım

Okuryazar Olma Süresi	(f)	(%)
2 yıldan az	3	1.3
2-5 yıl	8	3.4
6-9 yıl	4	1.7
10-13 yıl	9	3.9
14-17 yıl	8	3.4
18-21 yıl	12	5.2
21 yıldan fazla	188	81.0
Toplam	232	100.0

Tablo 48 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun 21 yıldan fazla süredir okuryazar olduğu görülmektedir. İleriki tablolarda yer verilen yıl içerisinde hiç kitap okumayan öğrenci oranının yüksekliği, düzenli olarak gazete okuyan öğrenci oranının azlığı gibi sonuçlar dikkate alındığında, uzun sürelerdir okuryazar olunması esasen öğrencilerin işlevsel okuryazar oldukları anlamına gelmemektedir.

Tablo 49’da öğrencilerin okuryazarlık süresi ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 49

Okuryazar olma süresi ve cinsiyete göre dağılım

Okuryazar Olma Süresi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
2 yıldan az	1	0.6	2	2.9	3	1.3
2-5 yıl	6	3.7	2	2.9	8	3.4
6-9 yıl	4	2.5	0	0.0	4	1.7
10-13 yıl	9	5.5	0	0.0	9	3.9
14-17 yıl	5	3.1	3	4.3	8	3.4
18-21 yıl	12	7.4	0	0.0	12	5.2
21 yıldan fazla	126	77.3	62	89.9	188	81.0
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Tablo 49 incelendiğinde, 21 yıldan fazla süredir okuryazar olma oranının erkekler arasında daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan, daha az sürelerdir okuryazarlıkta kadınlar ön plana çıkmaktadır. Buna göre, okuryazarlık, erkek öğrencilerce daha erken dönemlerde tecrübe edilmiş olup, erkekler oransal olarak daha uzun sürelerdir okuryazardır. Bu durumun, ülkemizdeki okumaz yazmazlığın kadınlar arasındaki yoğunluğuyla örtüştüğü söylenebilmektedir.

Tablo 50’de öğrencilerin okuryazarlık süresi ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 50

Okuryazar olma süresi ve yaşa göre dağılım

Okuryazar Olma Süresi	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
2 yıldan az	1	7.1	1	2.6	1	1.5	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	1.3
2-5 yıl	0	0.0	1	2.6	5	7.7	0	0.0	1	2.5	1	8.3	8	3.4
6-9 yıl	1	7.1	1	2.6	1	1.5	1	1.6	0	0.0	0	0.0	4	1.7
10-13 yıl	6	42.9	0	0.0	1	1.5	1	1.6	1	2.5	0	0.0	9	3.9
14-17 yıl	5	35.7	2	5.1	0	0.0	0	0.0	1	2.5	0	0.0	8	3.4
18-21 yıl	1	7.1	8	20.5	2	3.1	1	1.6	0	0.0	0	0.0	12	5.2
21 yıldan fazla	0	0.0	26	66.7	55	84.6	59	95.2	37	92.5	11	91.7	188	81.0
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Katılımcıların okuma yazmayı ortalama olarak öğrenebilme zamanları şu anda bulundukları yaşlarla örtüşmektedir. Buna göre, 10-17 yıl aralığına 18-25 yaş arasındakiler, 21 yıldan fazla süreye ise 26 ve üzeri yaştakiler yoğunlaşmaktadır. Diğer taraftan, 2-5 yıl aralığında bir süredir okuryazar olanlar arasında 65 üzeri yaştakilerin oranının yüksekliği ilginç bir bulgudur. Bu durum, bu kişilerin yaşlılık yıllarında okuryazar olduklarını göstermektedir.

Tablo 51’de öğrencilerin okuryazar olmalarının kendileri için nasıl bir yararı olduğuna yönelik değerlendirmelerine ilişkin dağılımları yer almaktadır.

Tablo 51

Okuryazar olmanın yararına göre dağılım

Yararlar	(f)	(%)
Eğitime devam etmemi sağlıyor	167	72.0
Çalışma yaşamımı kolaylaştırıyor	98	42.2
Kitap, gazete, dergi okumamı sağlıyor	126	54.3
Devletle olan işlerimi çözmemi sağlıyor	60	25.9
Şehir içinde seyahat etmemi sağlıyor	35	15.1
Çarşıda/pazarda alışveriş yapmamı sağlıyor	65	28.0
İnternet ve sosyal medya ortamlarını kullanmamı sağlıyor	70	30.2
Diğer	15	6.5

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 636 yarar belirtilmiş olup, yüzdelere araştırmaya katılan 232 öğrenci üzerinden alınmıştır.

Okuryazar olmanın yararları arasında en yüksek oranı %72.0'yle "eğitimime devam etmemi sağlıyor" seçeneğinin oluşturduğu görülmektedir. Bunu %54.3'le "kitap, gazete, dergi okumamı sağlıyor" ve %42.2'yle "çalışma yaşamımı kolaylaştırıyor" seçeneği izlemektedir. Öğrencilerin %6.5'i tarafından "diğer" seçeneği en düşük oran olarak belirtilmiş olup, "bilgi edinmemi sağlıyor", "bilmediklerimi okuyup öğrenmemi sağlıyor", "çevreme faydalı olmamı sağlıyor", "gördüğüm her şeyi okuyabilmemi sağlıyor", "hayatımı kaliteli kılıyor", "hayatımı kolaylaştırıyor", "tabelaları okumamı sağlıyor", "insanlarla iletişim kurmamı sağlıyor", "işlerimi kendim yapmamı sağlıyor", "kendime güvenmemi sağlıyor", "kendimi daha iyi ifade edebilmemi sağlıyor", "kendimi geliştirmemi sağlıyor", "her alanda yararlı" ve "hiçbir yararı yok" ifadeleri okuryazar olmanın yararları arasında gösterilmektedir. Diğer seçeneğinin ardından en düşük oran ise %15.1'le "şehir içinde seyahat etmemi sağlıyor" seçeneğinde görülmektedir.

Okuryazar olmanın tespit edilen en yüksek oranlı yararlarının doğrudan öğrenmeyle ilişkili eğitsel yararlar olduğu, bunun sonrasında ise mesleki yararın geldiği görülmektedir. Bunlar aynı zamanda Okul'a devam etme nedenlerini gösterir tablodaki öğrencilerin eğitime katılma nedenleri ve motivasyonlarıyla paralellik göstermektedir. Buna göre, öğrencilerin büyük bir bölümünün eğitsel ve mesleki amaçlar için güdülenerek Okul'a devam ettikleri, Okul sayesinde okumaya ilgileri artan (ileriki tablolarda yer aldığı üzere öğrencilerin %65.1'i okumaya ilgisinin arttığını belirtmektedir) ve okuryazarlıkları gelişen bireyler olarak bekledikleri yararı elde ettikleri, dolayısıyla Okul'a devam etmekten ve okuryazar olmaktan işlevsel beklentilerini karşıladıkları söylenebilmektedir. Öte yandan, belirtilen diğer yararların günlük ihtiyaçları karşılamaya dönük olduğu, "diğer" seçeneği içerisinde kişisel gelişimle ilişkilendirilebilecek birkaç yararın ifade edildiği görülmektedir.

Tablo 52'de öğrenciler tarafından kendileri için en önemli olan yararın belirtilmesi durumunda oluşan dağılım gösterilmektedir.

Tablo 52

Okuryazar olmanın en önemli yararına göre dağılım

Yararlar	(f)	(%)
Eğitimimi devam etmemi sağlıyor	111	47.8
Çalışma yaşamımı kolaylaştırıyor	47	20.3
Kitap, gazete, dergi okumamı sağlıyor	42	18.1
Devletle olan işlerimi çözmeme sağlıyor	6	2.6
Şehir içinde seyahat etmemi sağlıyor	1	0.4
Çarşıda/pazarda alışveriş yapmamı sağlıyor	4	1.7
İnternet ve sosyal medya ortamlarını kullanmamı sağlıyor	12	5.2
Diğer	9	3.9
Toplam	232	100.0

Tablo 52 incelendiğinde, “eğitimime devam etmemi sağlıyor” seçeneğinin en yüksek oranla okuryazar olmanın yararları arasında en önemli yarar olarak belirtildiği görülmektedir. Bunu, öğrencilerin %20.3’ü tarafından belirtilen “çalışma yaşamımı kolaylaştırıyor” seçeneğiyle öğrencilerin %18.1’i tarafından belirtilen “kitap, gazete, dergi okumamı sağlıyor” seçeneği izlemektedir. Tablo 51 ile birlikte değerlendirildiğinde, sadece bir tane yararın belirtilmesi istenilse bile, öğrenciler tarafından belirtilen en önemli yararda bir değişiklik gözlenmemektedir. Diğer taraftan, en önemli yararlar arasında en düşük oranın %0.4’le “şehir içinde seyahat etmemi sağlıyor” seçeneği olduğu görülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %3.9 tarafından “diğer” seçeneğinde kendilerince belirtilen “bilgi edinmemi sağlıyor”, “gördüğüm her şeyi okuyabilmeme sağlıyor”, “hayatımı kolaylaştırıyor”, “her alanda yararlı”, “işlerimi kendim yapmamı sağlıyor”, “kendime güvenmemi sağlıyor” ve “kendimi geliştirmeme sağlıyor” ifadeleri okuryazar olmanın en önemli yararları olarak gösterilmektedir.

Bu çerçevede, en önemli yararlarla yönelik tespit edilen en yüksek oranlara ait seçeneklerin doğrudan öğrenmeyle ilişkili eğitsel yararlar olduğu, bunun sonrasında ise mesleki yararın geldiği söylenebilmektedir. Öte yandan, %0.4 ile %5.2 aralığında değişen oranlarda belirtilen diğer yararların günlük ihtiyaçları karşılama ve kişisel gelişimle ilgili olduğu görülmektedir.

Tablo 53’te öğrenciler tarafından belirtilen kendileri için en önemli olan yarar ve cinsiyete göre dağılım yer almaktadır.

Tablo 53

Okuryazar olmanın en önemli yararı ve cinsiyete göre dağılım

Yararlar	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Eğitimimi devam etmemi sağlıyor	87	53.4	24	34.8	111	47.8
Çalışma yaşamımı kolaylaştırıyor	28	17.2	19	27.5	47	20.3
Kitap, gazete, dergi okumamı sağlıyor	30	18.4	12	17.4	42	18.1
Devletle olan işlerimi çözmemi sağlıyor	3	1.8	3	4.3	6	2.6
Şehir içinde seyahat etmemi sağlıyor	1	0.6	0	0.0	1	0.4
Çarşıda/pazarda alışveriş yapmamı sağlıyor	2	1.2	2	2.9	4	1.7
İnternet ve sosyal medya ortamlarını kullanmamı sağlıyor	5	3.1	7	10.1	12	5.2
Diğer	7	4.3	2	2.9	9	3.9
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Okuryazar olmanın eğitime devam etmeyi sağladığını belirtenler arasında kadınların oranı yüksektir. Bu durum, eğitimin kadınlarca daha fazla ihtiyaç olarak görüldüğünü ve onların eğitime devam etmeyi önceliklendirdiğini göstermektedir. Okuryazar olmayı çalışma yaşamının kolaylaşmasıyla ilişkilendirenler arasında erkeklerin oranı yüksektir. Bu, çoğunlukla erkeklerin okuryazarlığı mesleklerini icra etmede kolaylaştırıcı bir araç olarak gördüklerine işaret etmektedir. Ayrıca, okuryazarlığı internet gibi teknolojilerin kullanımıyla ilişkilendiren erkeklerin oranı kadınların oranından üç kat fazladır. Bu durum, söz konusu teknolojilerin kullanım ihtiyacının erkekler arasında daha yoğun olduğunu düşündürmektedir. Tablo 54'te öğrenciler tarafından belirtilen kendileri için en önemli olan yarar ve yaşa göre dağılım yer almaktadır.

Tablo 54

Okuryazar olmanın en önemli yararı ve yaşa göre dağılım

Yararlar	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Eğitimimi devam etmemi sağlıyor	10	71.4	20	51.3	29	44.6	33	53.2	17	42.5	2	16.7	111	47.8
Çalışma yaşamımı kolaylaştırıyor	1	7.1	8	20.5	20	30.8	11	17.7	6	15.0	1	8.3	47	20.3
Kitap, gazete, dergi okumamı sağlıyor	2	14.3	4	10.3	9	13.8	9	14.5	11	27.5	7	58.3	42	18.1

(Devam ediyor)

Tablo 54 (Devam)

Okuryazar olmanın en önemli yararı ve yaşa göre dağılım

Yararlar	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Devletle olan işlerimi çözmemi sağlıyor	0	0.0	1	2.6	1	1.5	2	3.2	1	2.5	1	8.3	6	2.6
Şehir içinde seyahat etmemi sağlıyor	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	2.5	0	0.0	1	0.4
Çarşıda/pazarda alışveriş yapmamı sağlıyor	0	0.0	1	2.6	1	1.5	1	1.6	1	2.5	0	0.0	4	1.7
İnternet ve sosyal medya ortamlarını kullanmamı sağlıyor	0	0.0	2	5.1	3	4.6	4	6.5	2	5.0	1	8.3	12	5.2
Diğer	1	7.1	3	7.7	2	3.1	2	3.2	1	2.5	0	0.0	9	3.9
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Okuryazar olmanın eğitime devam etmeyi sağlama yararının genç yetişkinlerce belirtilme oranı daha yüksektir. Bu durum onların eğitimlerine devam etme motivasyonlarının yüksekliğiyle ilişkilendirilebilmektedir. Okuryazar olmayı kitap, gazete, dergi okumanın kolaylaşmasıyla ilişkilendirenlerin oranı yaşla birlikte artması, söz konusu basılı materyallerin okunma oranının, okuma alışkanlığı kazanmanın veya işlevsel okuryazarlığın ilerleyen yaşla birlikte arttığını düşündürmektedir. Okuryazarlığı internet gibi teknolojilerin kullanımıyla ilişkilendirenler içerisinde 65 üzeri yaştakilerin oranı yüksektir. Bu durum, teknoloji kullanımında okuryazarlığa bu yetişkinlerce daha fazla ihtiyaç duyulduğuna, özellikle ileri yaştakiler açısından iyi bir teknoloji okuryazarlığının iyi bir okuryazarlık gerektirdiğine işaret etmektedir.

Tablo 55'te öğrencilerin eve düzenli olarak gazete alınma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 55

Eve düzenli olarak gazete alınma durumuna göre dağılım

Gazete Alınma Durumu	(f)	(%)
Evet	32	13.8
Hayır	200	86.2
Toplam	232	100.0

Tablo 55 incelendiğinde, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun evine gazete alınmadığı görülmektedir. TÜİK (2018e) tarafından 25.07.2019 tarihli ve 30593 sayılı haber bülteni ile açıklanan gazete ve dergilerin yıllık yurtiçi tiraj sayılarına bakıldığında, 2018 yılında yerel düzeyde 227.309.528, bölgesel düzeyde 9.436.965 ve ulusal düzeyde 1.052.089.574 olmak üzere toplam 1.288.836.067 gazete tirajına ulaşıldığı, toplam tiraj rakamının 2017 yılı için 1.559.452.053 olduğu, bu haliyle 2018 yılında bir önceki yıla oranla %17.3'lük tiraj düşüşünün gerçekleştiği görülmektedir. Öğrencilerin evine gazete alınmaması, anılan haber bülteninde yer alan önceki yıl verileri de göz önüne alındığında, genel olarak gazetelerin tirajlarında, yani satın alınma oranlarında yaşanan düşüş eğilimiyle ilişkilendirilebilmektedir.

Öğrencilerin evlerine düzenli olarak gazete alınma durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 6).

Tablo 56'da öğrencilerin eve düzenli olarak gazete alınma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 56

Eve düzenli olarak gazete alınma durumu ve yaşa göre dağılım

Gazete Alınma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	1	7.1	4	10.3	7	10.8	7	11.3	7	17.5	6	50.0	32	13.8
Hayır	13	92.9	35	89.7	58	89.2	55	88.7	33	82.5	6	50.0	200	86.2
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0
sd=5 x²=15.450 p<0.05														

Öğrencilerin evlerine düzenli olarak gazete alınma durumu ile yaşları arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Evine gazete alınmadığını belirtenler içerisindeki en yüksek oran %92.9'la 18-25 yaş arasındaki öğrencilerde görülmektedir. Dahası bu oran, yaş ilerledikçe ve yaş grubu yükseldikçe düşmekte olup, 65 üzeri yaş grubundaki öğrenciler için %50.0 olarak gözlenmektedir. Evine gazete alındığını belirten öğrenciler için ise tam tersi bir durum söz konusudur. Eve gazete alınma oranı en yüksek %50.0'yle 65 üzeri yaş grubundaki öğrencilerde görülmekte olup, yaş azaldıkça söz konusu oran da azalmaktadır. Bu sonuçlar, düzenli olarak basılı gazete almanın daha ileri yaştaki bireylerle ilişkili bir alışkanlık olabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte, daha genç bireylerin, eğer gazete okuyorlarsa, gazete okumak için alternatif yollar kullandıkları, ancak ileri yaştakilerin basılı

gazetelerin yaygın olduğu bir kültürde yetişmiş olmaları neticesinde geleneksel olarak basılı gazeteyi tercih ettikleri de söylenebilmektedir.

Tablo 57’de öğrencilerin gazete okuma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 57

Gazete okuma durumuna göre dağılım

Gazete Okuma Durumu	(f)	(%)
Düzenli olarak gazete okuyorum	35	15.1
Ara sıra gazete okuyorum	155	66.8
Okumuyorum	42	18.1
Toplam	232	100.0

Tablo 57 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun ara sıra da olsa gazete okuduğu, düzenli olarak gazete okuduğunu belirtenlerle birlikte gazete okuyan öğrenci oranının %81.9’e ulaştığı görülmektedir. Bir siyasi partinin bilim platformu tarafından hazırlanan “Otoriterleşen Türkiye’nin Çölleşen Medyası Politika Notu” adlı rapor referans gösterilerek hazırlanan bir haberde, 2018 yılında hiç gazete okumayanların sayısında bir önceki yıla göre %20.0’lık bir artışın yaşandığı kaydedilmektedir (Erşin, 2019). Yani hiç gazete okumayanların sayısı ciddi bir biçimde azalmaktadır. Rakamlar bir yıl içerisinde dahi büyük bir azalış olduğunu ortaya koymasına rağmen, katılımcılar arasında hiç gazete okumadığını belirtenlerin oranının görece düşük bir oranda tespit edilmesinin dikkat çekici olduğu değerlendirilmektedir. Bu durum, düzenli olmasa da, öğrencilerin genel olarak gazete okumayı tercih ettiğini göstermektedir.

Tablo 58’de öğrencilerin gazete okuma durumu ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 58

Gazete okuma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Gazete Okuma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Düzenli olarak gazete okuyorum	15	9.2	20	29.0	35	15.1
Ara sıra gazete okuyorum	111	68.1	44	63.8	155	66.8
Okumuyorum	37	22.7	5	7.2	42	18.1
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=2 $\chi^2=19.107$ $p<0.05$

Öğrencilerin gazete okuma durumu ile cinsiyetleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Düzenli olarak gazete okuduğunu belirten erkeklerin oranının düzenli olarak gazete okuduğunu belirten kadınlara göre neredeyse üç kat fazla olduğu görülmektedir. Gazete okumadığını belirtenler içerisinde ise cinsiyete bağlı olarak tam tersi bir durum söz konusudur. Gazete okumayan kadınların oranı aynı kategorideki erkeklerin oranının hemen hemen üç katıdır. Bu durum, gazete okuyor olmanın, cinsiyete bağlı bir yönü olduğunu ve çoğunlukla erkeklere ait bir kültüre işaret ettiğini düşündürmektedir. Diğer taraftan, çalışma durumu ve cinsiyet ilişkisini gösteren verilerle ilişkilendirildiğinde, söz konusu durumun çalışma hayatına dahil olmakla alakalı olabileceği de değerlendirilmektedir. Çünkü kişinin istihdam edilmesi ve bir iş sahibi olarak çalışma hayatında bulunması, esasen onun okumaya duyduğu ihtiyacı artırmakta, okuma kültürüne sahip olmaktan işlevsel beklentisini yükseltmektedir (Yıldız, 2009). Buna göre, çalışan bir birey olmanın, dış dünyaya ve gelişmelere entegrasyonu kolaylaştırdığı, okumaya olan motivasyonu artırdığı düşünüldüğünde, çalışan bireyler arasında gazete okumanın bir sonuç olarak ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Öte yandan, çalışmayan, çoğunlukla evde duran, günlük hayatını sözlü kültür ve hızla yaygınlaşan görsel kültür içerisinde idame ettiren bir kadın profilinin, okuma yazmaya duyduğu ihtiyacın ve kendi okuma kültürünün artmasına yönelik motivasyonunun olamayacağı ifade edilebilmektedir.

Tablo 59’da öğrencilerin gazete okuma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 59

Gazete okuma durumu ve yaşa göre dağılım

Gazete Okuma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Düzenli olarak gazete okuyorum	0	0.0	4	10.3	8	12.3	8	12.9	11	27.5	4	33.3	35	15.1
Ara sıra gazete okuyorum	12	85.7	25	64.1	43	66.2	44	71.0	25	62.5	6	50.0	155	66.8
Okumuyorum	2	14.3	10	25.6	14	21.5	10	16.1	4	10.0	2	16.7	42	18.1
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Düzenli olarak gazete okuyanlar arasında ileri yaştaki yetişkinlerin, hiç gazete okumayanlar arasında ise genç yetişkinlerin oranının yüksekliği göze çarpmaktadır. Bu

durum, gazete okuyor olmanın, çoğunlukla ileri yaştakilere ait bir kültüre işaret ettiği, ileri yaştakilerin haber alma açısından gazetelerin önemli, değerli ve yaygın olduğu bir kültürde yetişmiş olmaları neticesinde gazete okumayı tercih ettikleri söylenebilmektedir.

Tablo 60'ta gazete okuduğunu belirten öğrencilerin internetten gazete okuma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 60

İnternetten gazete okuma durumuna göre dağılım

İnternetten Gazete Okuma Durumu	(f)	(%)
Evet, internetten okuyorum	48	25.3
Bazen basılı bazen internetten okuyorum	58	30.5
Hayır, basılı okuyorum	84	44.2
Toplam	190	100.0

Tablo 60 incelendiğinde, çoğunluğun gazeteyi halen basılı olarak okumayı tercih ettiği, buna rağmen öğrencilerin %25.3'ünün sadece internetten gazete okuduğu görülmektedir. Bazen basılı bazen internetten gazete okuduğunu belirtenler de dahil edildiğinde, gazete okuyanların %55.8'i tarafından teknolojik imkanlar vasıtasıyla gazete okunabildiği gözlenmektedir. 2018 yılı verilerine göre ülkemizde 1.789'u Türkçe, 33'ü yabancı dillerde olmak üzere toplam 1.822 adet internet yayımı yapan gazete bulunmaktadır. Türkçe gazetelerin 2018 yılına ait ziyaretçi sayısı 4.339.127.350, yabancı dillerdeki gazetelerin ziyaretçi sayısı ise 16.016.280'dir (toplam 4.355.143.630). 2017 yılında internet yayımı yapan gazete sayısı toplam 1.804, bu gazetelerin ziyaretçi sayısı ise toplam 4.794.712.464 olup, bir yıl içerisinde gazete sayısındaki artış %10.0'a, ziyaretçi sayısındaki düşüş %9.2'ye denk gelmektedir (TÜİK, 2018c). 2018 yılı için Türkçe veya yabancı dillerde basılı olarak yayımlanan yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde toplam 2.463 gazete tarafından 1.288.836.067 tiraja ulaşıldığı görülmektedir. 2017 yılındaki toplam gazete sayısı 2.474, bu gazetelerin tiraj sayısı ise 1.559.452.053 olup, bir yıl içerisinde gazete sayısındaki düşüş %0.5'e, tiraj sayısındaki düşüş %17.5'e denk gelmektedir (TÜİK, 2018e). Bu rakamlar, internet yayımı yapan gazete sayısının arttığını, basılı olanların tiraj sayısındaki kadar olmasa da, internet yayımı yapan gazetelerin ziyaretçi sayısının azaldığını göstermektedir. Ancak bu noktada, 2018 yılında, 2017 yılına göre hiç gazete okumayanların sayısında %20.0'lik bir artışın yaşandığını (Erşim, 2019) dikkate almak gerekmektedir. Buna

göre, ülkemizde internet yayımı yapan gazete sayısının basılı olarak yayımlanan gazete sayısına neredeyse yaklaştığı, ziyaretçi sayısı azalsa da, internet gazetelerinin ziyaretçi sayısının basılı yayımlanan gazetelerin tiraj sayısının üç buçuk katına ulaştığı görülmektedir. İnternet üzerinden yayım yapan gazetelerin sayısı basılı yayım yapan gazetelere oranla artıkça, internetten gazete okuma oranlarının giderek artacağı değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin internetten gazete okuma durumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 7).

Tablo 61’de gazete okuduğunu belirten öğrencilerin internetten gazete okuma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 61

İnternetten gazete okuma durumu ve yaşa göre dağılım

İnternetten Gazete Okuma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet, internetten okuyorum	3	25.0	8	27.6	15	29.4	9	17.3	11	30.6	2	20.0	48	25.3
Bazen basılı bazen internetten okuyorum	9	75.0	11	37.9	19	37.3	15	28.8	3	8.3	1	10.0	58	30.5
Hayır, basılı okuyorum	0	0.0	10	34.5	17	33.3	28	53.8	22	61.1	7	70.0	84	44.2
Toplam	12	100.0	29	100.0	51	100.0	52	100.0	36	100.0	10	100.0	190	100.0

Basılı gazete okuyanlar arasında ileri yaştaki yetişkinlerin oranı, bazen basılı bazen internetten gazete okuduğunu belirtenler arasında genç yetişkinlerin oranı bariz bir şekilde yüksektir. Bu durum, ileri yaştakilerin basılı gazetelerin yaygın olduğu kültürde yetişmiş olmaları nedeniyle bu alışkanlıklarını devam ettirdiklerini düşündürmektedir. Sadece internetten gazete okuduğunu belirten genç yetişkinler de dahil edildiğinde, genç yetişkinlerin teknoloji kullanarak gazete okuma oranlarının yüksekliği göze çarpmaktadır. Bu durum, bunların teknoloji kullanımı alışkanlıklarıyla ilişkilendirilebilmektedir. Diğer taraftan, sadece internetten gazete okuyan ileri yaş yetişkinlerin oranının yüksekliği ilginç bir bulgudur. Bu durum, söz konusu kişilerin internet gibi teknolojilerin kullanımıyla ilişkisi bulunduğu, bu teknolojilerin kullanımına entegre olarak bunları günlük hayatlarına dahil ettiğine işaret etmektedir.

Tablo 62’de öğrencilerin, ders kitapları hariç olmak üzere, bir yılda okunan kitap sayısına göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 62

Bir yılda okunan kitap sayısına göre dağılım

Okunan Kitap Sayısı	(f)	(%)
Okumuyorum	49	21.1
1-2 kitap	92	39.7
3-4 kitap	42	18.1
5-6 kitap	21	9.1
7-8 kitap	12	5.2
9-10 kitap	4	1.7
10'dan fazla	12	5.2
Toplam	232	100.0

Tablo 62 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun yıl içerisinde sadece 1-2 kitap okuduğu, büyük bir bölümünün ise hiç kitap okumadığı görülmektedir. Yılda 10’dan fazla kitap okuyan öğrenci oranı sadece %5.2, 5 ve üzeri kitap okuyan öğrencilerin toplam oranı ise %36.5 olarak gözlenmektedir. Ortaokul seviyesinde olan öğrencilerin dikkate değer bir çoğunluğunun yıl boyunca ders kitabı hariç hiç bir kitap okumadığı, bu kitleye dağılımın yoğunlaştığı 1-2 kitap (ay bazında karşılığı en çok 0.16 kitap) ve 3-4 kitap (ay bazında karşılığı en çok 0.33 kitap) okuduğunu belirtenlerin dahil edilmesiyle birlikte %78.9’luk bir çoğunluğun esasen kitap okumadığı, bu haliyle öğrencilerin genel okuma alışkanlığının düşük olduğu söylenebilmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı ([KTB], 2011) tarafından son olarak 2011 yılında yayımlanan “Türkiye Okuma Kültürü Haritası”na göre ülkemizde kişi başına yılda ortalama 7.2 kitap okunmaktadır. Bu veri, Türkiye Yayıncılar Birliği’nin ([TYB], 2018) “2018 Türkiye Kitap Pazarı Raporu”na göre 7.08’dir. Aradan geçen yedi yılda kişi başına düşen okunan kitap sayısı artmak bir yana, az da olsa azalmıştır. Bununla birlikte, TÜİK (2006) tarafından açıklanan kültürel faaliyetlere katılım ve ayrılan zaman istatistiklerine göre, ülkemizde kitap okumaya bir ayda ayrılan ortalama süre kadınlarda 3 saat 6 dakika, erkeklerde ise 2 saat 46 dakikadır. Televizyon izlemeye bir ayda ayrılan ortalama süre kadınlarda 61 saat 48 dakika, erkeklerde 64 saat 47 dakikadır. Oransal olarak bakıldığında, kültürel faaliyetler dikkate alındığında, kadınlar bir ayda zamanlarının %4.4’ünü, erkekler ise %3.7’sini kitap okumaya ayırmaktadır. Televizyon izleme açısından bu oranlar sırasıyla %88.3 ve %86.4’tür. Yine, TÜİK (2015) tarafından 04.12.2015 tarihli ve 18627 sayılı haber bülteniyle açıklanan zaman kullanım

araştırmasında bireylerin sosyal yaşam, eğlence, spor, hobi, oyun ve kitle iletişim araçlarına ayırdıkları faaliyetlerde zaman dağılımına bakıldığında, kadınların zamanının %3.2'sini okumaya, %46.7'sini televizyon ve video izlemeye ayırdığı görülmektedir. Erkekler için bu oranlar sırasıyla %3.1 ve %44.8'dir. TÜİK verileri ülke olarak okuma alışkanlığımızın düşük olduğunu, hatta bu alışkanlığın pek çoğumuz için bulunmadığını, okumaktansa televizyon izleme gibi görsel aktivitelere yöneldiğimizi göstermektedir. Öğrencilerin sadece %12.1'inin 7 ve üzeri kitap okumasından ve geri kalan %87.9'luk çoğunluğun ortalamanın altında kalmasından bahisle, katılımcılar açısından daha vahim bir tablonun bulunduğu söylenebilmektedir.

Tablo 63'te öğrencilerin, ders kitapları hariç olmak üzere, bir yılda okunan kitap sayısı ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 63

Bir yılda okunan kitap sayısı ve cinsiyete göre dağılım

Okunan Kitap Sayısı	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Okumuyorum	26	16.0	23	33.3	49	21.1
1-2 kitap	61	37.4	31	44.9	92	39.7
3-4 kitap	36	22.1	6	8.7	42	18.1
5-6 kitap	18	11.0	3	4.3	21	9.1
7-8 kitap	11	6.7	1	1.4	12	5.2
9-10 kitap	3	1.8	1	1.4	4	1.7
10'dan fazla	8	4.9	4	5.8	12	5.2
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Kitap okumadığını belirtenler arasında erkeklerin oranı kadınlara göre neredeyse iki kat fazladır. Yine, yılda 1-2 kitap okuyan erkeklerin oranı bu kategorideki kadınların oranından daha yüksektir. Yılda 3 ve üzeri sayıda kitap okuyanlar arasında ise kadınların oranı dikkate değer biçimde yüksektir. Buna göre, kitap okuma alışkanlığının cinsiyete göre değişiklik gösterdiği, okuma yazma biliniyor olsa da, kitap okuma alışkanlığı ile okuma kültürünün erkekler arasındaki yaygınlığının kadınlardan daha düşük olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 64'te öğrencilerin, ders kitapları hariç olmak üzere, bir yılda okunan kitap sayısı ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 64

Bir yılda okunan kitap sayısı ve yaşa göre dağılım

İnternette Gazete Okuma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Okumuyorum	1	7.1	7	17.9	15	23.1	13	21.0	8	20.0	5	41.7	49	21.1
1-2 kitap	5	35.7	22	56.4	17	26.2	27	43.5	16	40.0	5	41.7	92	39.7
3-4 kitap	2	14.3	3	7.7	17	26.2	13	21.0	6	15.0	1	8.3	42	18.1
5-6 kitap	3	21.4	3	7.7	9	13.8	2	3.2	4	10.0	0	0.0	21	9.1
7-8 kitap	2	14.3	2	5.1	3	4.6	5	8.1	0	0.0	0	0.0	12	5.2
9-10 kitap	1	7.1	0	0.0	2	3.1	0	0.0	0	0.0	1	8.3	4	1.7
10'dan fazla	0	0.0	2	5.1	2	3.1	2	3.2	6	15.0	0	0.0	12	5.2
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Yıl içerisinde hiç kitap okumayanlar ile yılda 1-2 kitap okuyanların oranının, yaş grupları arasında istisnalar olsa da, genel olarak artan yaşla birlikte yüksek olması ilginç bir bulgudur. Buna göre, ileri yaştaki öğrenciler daha az sayıda kitap okumaktadır. Bu kişiler arasında gazete okuma oranının ve gazete okuma kültürünün yaygın olduğu, aynı durumun kitap okuma alışkanlığı için var olmadığı görülmektedir.

Tablo 65'te kitap okuduğunu belirten öğrencilerin okudukları kitap türüne göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 65

Okunan kitap türlerine göre dağılım

Kitap Türü	(f)	(%)
Derslere destek olabilecek diğer kitaplar	19	10.4
Hikaye/roman	95	51.9
Bilimsel akademik içerikli	4	2.2
Siyasal içerikli	5	2.7
Dini içerikli	52	28.4
Diğer	8	4.4
Toplam	183	100.0

Tablo 65 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunlukla hikaye/roman okuduğu, sonrasında dini içerikli kitapların tercih edildiği görülmektedir. Dönemin hakim ideolojisinin ve muhafazakar ikliminin dini içerikli kitap okuma oranının yüksek çıkmasında etkili olduğunu düşündürmektedir. Son dönemlerde yaşanan siyasal kutuplaşma ortamına rağmen siyasal içerikli kitap okuma oranı sadece %2.7 olarak gözlenmektedir. Siyasal içerikli kitap okuma oranının düşük çıkmasının bir nedeninin, bu tür kitapların okunduğunun belirtilmesinden kaçınılması olabileceği

düşünülmektedir. Diğer taraftan, öğrencilerin %4.4'ü tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, “her türlü kitap”, “kişisel gelişim kitapları”, “şiir kitapları”, “şiir ve yemek tarifi kitapları” ve “tarihi kitaplar” okunan kitaplar arasında gösterilmektedir.

TÜİK (2018d) tarafından 17.04.2019 tarihli ve 30589 sayılı haber bülteniyle açıklanan uluslararası standart kitap numarası (ISBN) verileri incelendiğinde, ülkemizde 2018 yılında yayımlanan materyallerin %32.2'sinin eğitim, %17.4'ünün yetişkin kültür, %16.0'sının akademik, %15.8'inin yetişkin kurgu edebiyat, %13.9'unun çocuk ve ilk gençlik, %4.7'sinin inanç konulu olarak yayımlandığı görülmektedir. Bu haliyle, öğrencilerin kitap türü tercihleriyle ülkemizde bir yıl içinde yayımlanan materyal türü arasında bir paralellik olmadığı görülmektedir.

Tablo 66'da kitap okuduğunu belirten öğrencilerin okudukları kitap türüne ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 66

Okunan kitap türlerine ve cinsiyete göre dağılım

Kitap Türü	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Derslere destek olabilecek diğer kitaplar	13	9.5	6	13.0	19	10.4
Hikaye/roman	83	60.6	12	26.1	95	51.9
Bilimsel akademik içerikli	2	1.5	2	4.3	4	2.2
Siyasal içerikli	1	0.7	4	8.7	5	2.7
Dini içerikli	33	24.1	19	41.3	52	28.4
Diğer	5	3.6	3	6.5	8	4.4
Toplam	137	100.0	46	100.0	183	100.0

Tablo 66 incelendiğinde, kadınların büyük çoğunluğunun hikaye/roman, erkeklerin çoğunluğunun dini içerikli yayın okuduğu görülmektedir. Bu durum, erkeklerin okuma kültürünün hakim ideolojiden daha fazla etkilendiğini düşündürmektedir. Benzer bir yorum siyasal içerikli yayınlar için de yapılabilir. Bu tür yayınları tercih eden erkekler oransal olarak kadınlardan 12.5 kat daha fazladır.

Tablo 67'de kitap okuduğunu belirten öğrencilerin okudukları kitap türüne ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 67

Okunan kitap türlerine ve yaşa göre dağılım

Kitap Türü	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Derslere destek olabilecek diğer kitaplar	3	23.1	2	6.3	10	20.0	4	8.2	0	0.0	0	0.0	19	10.4
Hikaye/roman	6	46.2	16	50.0	27	54.0	27	55.1	15	46.9	4	57.1	95	51.9
Bilimsel akademik içerikli	0	0.0	0	0.0	1	2.0	1	2.0	2	6.3	0	0.0	4	2.2
Siyasal içerikli	0	0.0	0	0.0	1	2.0	3	6.1	1	3.1	0	0.0	5	2.7
Dini içerikli	2	15.4	13	40.6	10	20.0	11	22.4	13	40.6	3	42.9	52	28.4
Diğer	2	15.4	1	3.1	1	2.0	3	6.1	1	3.1	0	0.0	8	4.4
Toplam	13	100.0	32	100.0	50	100.0	49	100.0	32	100.0	7	100.0	183	100.0

Dini içerikli yayın okuyanların oranı genç yetişkinler arasında da yüksek olmasına rağmen, bu oran 46-55 yaş aralığından itibaren düzenli olarak artmaktadır. Bu durum, çoğunlukla ileri yetişkinlik yaşlarında dinsel aktivitelerin yoğunlaşmasıyla ilişkilendirilebilmektedir. Diğer taraftan, hikaye/roman okuyanların oranının her yaş grubunda yüksek olduğu ve artan yaşla birlikte bu yayımları okuma oranının da arttığı dikkat çekmektedir.

Tablo 68’de öğrencilerin dergi okuma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 68

Dergi okuma durumuna göre dağılım

Dergi Okuma Durumu	(f)	(%)
Düzenli olarak dergi okuyorum	2	0.9
Ara sıra dergi okuyorum	96	41.4
Okumuyorum	134	57.8
Toplam	232	100.0

Tablo 68 incelendiğinde, öğrencilerin sadece %0.9’unun düzenli olarak dergi okuduğu, %57.8’inin ise hiç dergi okumadığı görülmektedir. Gazete okuma durumunu gösterir verilere göre öğrencilerin %18.1’i gazete okumamaktadır. Bu verilerden, öğrenciler arasında gazete okuma kültürünün dergi okuma kültürüne oranla daha yaygın olduğu, dergilerin katılımcılarınca tercih edilmeyen medya arasında yer aldığı söylenebilmektedir.

TÜİK (2018c) verilerine göre ülkemizde 2018 yılı içinde 1.099'u yerel, 150'si bölgesel ve 2.250'si ulusal düzeyde olmak üzere toplam 3.499 derginin yayımlandığı, toplam dergi sayısının 2014 yılından itibaren azaldığı, 2017 yılına göre dergi sayısında %4.1'lik bir düşüşün yaşandığı görülmektedir. Yine, 2018 yılı içinde 16.573.420'si yerel, 2.833.211'i bölgesel ve 60.044.765'i ulusal düzeyde olmak üzere toplam 79.451.396 dergi tirajına ulaşıldığı, toplam tirajın 2013 yılından itibaren azaldığı, 2017 yılına göre tirajda %21.9'luk bir düşüşün olduğu görülmektedir. Buna göre, dergi sayı ve tirajındaki düşüş ile katılımcıların dergi okumama alışkanlıkları örtüşmektedir.

Tablo 69'da öğrencilerin dergi okuma durumu ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 69

Dergi okuma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Dergi Okuma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Düzenli olarak dergi okuyorum	1	0.6	1	1.4	2	0.9
Ara sıra dergi okuyorum	82	50.3	14	20.3	96	41.4
Okumuyorum	80	49.1	54	78.3	134	57.8
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Tablo 69 incelendiğinde, dergi okuyan ve hiç dergi okumayan kadın oranının birbirine çok yakın olduğu, ancak erkeklerin neredeyse %80.0'inin hiç dergi okumadığı görülmektedir. Bu sonuç, dergi okuma kültürünün cinsiyete bağlı bir yönü olduğunu ve kadınlarla ilişkilendirilebileceğini düşündürmektedir.

Tablo 70'te öğrencilerin dergi okuma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 70

Dergi okuma durumu ve yaşa göre dağılım

Dergi Okuma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Düzenli olarak dergi okuyorum	0	0.0	1	2.6	0	0.0	0	0.0	1	2.5	0	0.0	2	0.9
Ara sıra dergi okuyorum	9	64.3	15	38.5	28	43.1	24	38.7	16	40.0	4	33.3	96	41.4
Okumuyorum	5	35.7	23	59.0	37	56.9	38	61.3	23	57.5	8	66.7	134	57.8
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Tablo 70 incelendiğinde, ara sıra da olsa dergi okuyanlar içinde 18-25 yaştakilerin oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. Bir medya aracı olarak dergiyi tercih edenlerin çoğunlukla genç yetişkinler olduğu söylenebilmektedir. Bu durum, dergilerin çoğunlukla popüler kültürü ve yükselen trendleri içerik olarak ele almasıyla, bu haliyle içeriklerinin genç bireylere yönelik olmasıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 71’de dergi okuduğunu belirten öğrencilerin okudukları dergi türüne göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 71

Okunan dergi türlerine göre dağılım

Dergi Türü	(f)	(%)
Magazin dergileri	19	19.4
Bilimsel/akademik içerikli dergiler	9	9.2
Siyasal içerikli dergiler	8	8.2
Edebiyat/kültür/sanat dergileri	22	22.4
Moda/örgü dergileri	31	31.6
Diğer	9	9.2
Toplam	98	100.0

Tablo 71 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun moda/örgü dergilerini okuduğu görülmektedir. Bundan sonraki en yüksek oranlar sırasıyla edebiyat/kültür/sanat dergilerinde ve magazin dergilerinde görülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %9.2’si tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, “dini içerikli dergiler”, “otomobil dergileri”, “spor dergileri” ve “yemek tarifi dergileri” okunan dergiler arasında gösterilmektedir.

Tablo 72’de dergi okuduğunu belirten öğrencilerin okudukları dergi türüne ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 72

Okunan dergi türlerine ve cinsiyete göre dağılım

Dergi Türü	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Magazin dergileri	19	22.9	0	0.0	19	19.4
Bilimsel akademik içerikli dergiler	5	6.0	4	26.7	9	9.2
Siyasal içerikli dergiler	4	4.8	4	26.7	8	8.2
Edebiyat/kültür/sanat dergileri	19	22.9	3	20.0	22	22.4
Moda/örgü dergileri	31	37.3	0	0.0	31	31.6
Diğer	5	6.0	4	26.7	9	9.2
Toplam	83	100.0	15	100.0	98	100.0

Tablo 72 incelendiğinde, magazin dergileri ile moda/örgü dergilerinin sadece kadınlar tarafından okunduğu görülmektedir. Bu sonuç, kadınların okuma kültürünün oluşmasında toplumsal rollerin etkisini göstermesi bakımından önemli görülmektedir. Siyasal içerikli dergileri okuyan erkek oranı kadınların 5.6 katıdır. Bu ise erkeklerin toplumsal rolleri ile ilişkilendirilebilmekte olup, çoğunlukla erkeklerin siyaseti takip ettiklerini ve siyasal iklimden etkilendiklerini düşündürmektedir. Bulgular, öğrencilerin dergi okuma kültürleri üzerinde cinsiyetlerinin etkisini açıkça göstermektedir.

Tablo 73'te dergi okuduğunu belirten öğrencilerin okudukları dergi türüne ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 73

Okunan dergi türlerine ve yaşa göre dağılım

Dergi Türü	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Magazin dergileri	4	44.4	4	25.0	4	14.3	4	16.7	2	11.8	1	25.0	19	19.4
Bilimsel akademik içerikli dergiler	1	11.1	3	18.8	3	10.7	0	0.0	2	11.8	0	0.0	9	9.2
Siyasal içerikli dergiler	0	0.0	1	6.3	2	7.1	1	4.2	3	17.6	1	25.0	8	8.2
Edebiyat-kültür-sanat dergileri	1	11.1	1	6.3	10	35.7	5	20.8	4	23.5	1	25.0	22	22.4
Moda-örgü dergileri	2	22.2	3	18.8	5	17.9	14	58.3	6	35.3	1	25.0	31	31.6
Diğer	1	11.1	4	25.0	4	14.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	9.2
Toplam	9	100.0	16	100.0	28	100.0	24	100.0	17	100.0	4	100.0	98	100.0

Tablo 73 incelendiğinde, magazin dergilerini tercih edenler arasında 18-25 yaş aralığındakilerin, siyasal içerikli dergileri tercih edenler arasında ise 65 üzeri yaştakilerin oranının yüksekliği dikkat çekici bir bulgudur. Bu bulgu, popüler kültürün genç yetişkinlerce farklı kanallardan takip edildiğini göstermektedir. Ayrıca bu durum, ileri yaştaki yetişkinlerin siyaseti takip etme ve siyasal iklimden etkilenme eğilimde olduklarını düşündürmektedir. Öte yandan bu durum, gençlerden ziyade ileri yaştakilerin bu tür dergilerin okunduğunu belirtmekten kaçınmamasıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 74'te öğrencilerin Açık Öğretim Ortaokulu'nda okuyarak okuma alışkanlıklarının değişip değişmediğine yönelik değerlendirmelerine ilişkin dağılımları yer almaktadır.

Tablo 74

Okuma alışkanlıklarının değişimine yönelik değerlendirmeye göre dağılım

Değişim	(f)	(%)
Okumaya olan ilgimi artırdı	151	65.1
Etkilemedi	81	34.9
Toplam	232	100.0

Tablo 74 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun okumaya olan ilgisinin arttığı, %34.9'unun ise etkilenmediği görülmektedir. Gazete, kitap ve dergi okuma durumlarını gösterir sonuçlardan; öğrencilerin %18.1'inin gazete, %21.1'inin kitap ve %57.8'inin dergi okumadığı görülmektedir. Kitap okuyorum diyenlerin sadece %12.1'i Türkiye ortalaması ve üzerinde (KTB'ye (2011) göre 7.2 ve TYB'ye (2018) göre 7.08) kitap okumaktadır. Bu durumda, okumaya ilgisinin arttığını belirten %65.1'lik kesimin okumaya ilişkin tutumunun esasen sadece ilgi düzeyinde kaldığı söylenebilmektedir. Bu ise, ülkemizin okuryazarlık düzeyinin artırılmaması, bireyler arasında okuma kültürünün yaygınlaşamaması sorunlarının çalışma grubunda yer alan katılımcılar açısından da geçerli olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 75'te öğrencilerin, Açık Öğretim Ortaokulu'nda okuyarak okuma alışkanlıklarının değişip değişmediğine yönelik değerlendirmeleri ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 75

Okuma alışkanlıklarının değişimine yönelik değerlendirme ve cinsiyete göre dağılım

Okuma Alışkanlığındaki Değişim	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Okumaya olan ilgimi artırdı	117	71.8	34	49.3	151	65.1
Etkilemedi	46	28.2	35	50.7	81	34.9
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=10.804$ $p<0.05$

Öğrencilerin Açık Öğretim Ortaokulu'nda okuyarak okuma alışkanlıklarının değişip değişmediğine yönelik değerlendirmeleri ile cinsiyetleri arasında .05 düzeyinde

anlamli bir iliski bulunmaktadir. Tablo 75 incelendiğinde, kadınların büyük bir çoğunluğunun okumaya olan ilgisinin artığı görülmektedir. Erkeklerde seçenekler arasında neredeyse eşit dağılım gözlenmektedir. Bu durum, Okul'un, evde duran, dış dünyayla bütünleşmeyen, sözlü ve görsel kültür içerisinde sıkışıp kalan, toplumun kendisi için belirlediği rolleri yerine getirmeye çalışan kadınlara nazaran, artık okullu olan ve belki ilerisi için kendisine hedefler koyan kadınlar açısından okumaya duyulan ihtiyacı ve okuma kültürüne sahip olmaktan işlevsel beklentiyi artırdığını, söz konusu kadınlar için okuma kültürünün yerleştirilmesinde etkili olduğunu düşündürmektedir.

Öğrencilerin Açık Öğretim Ortaokulu'nda okuyarak okuma alışkanlıklarının değişip değişmediğine yönelik değerlendirmeleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 8).

Geleneksel Medya Alışkanlıklarıyla İlgili Özellikler

Bu başlık altında, katılımcıların; televizyon izleme ve radyo dinleme özelliklerine ilişkin bulgular aktarılmaktadır.

Tablo 76'da öğrencilerin günde ortalama olarak televizyon izleme süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 76

Televizyon izleme süresine göre dağılım

Televizyon İzleme Süresi	(f)	(%)
Hiç	4	1.7
1 saatten az	21	9.1
1-2 saat	74	31.9
3-4 saat	86	37.1
5-6 saat	37	15.9
6 saatten fazla	10	4.3
Toplam	232	100.0

Tablo 76 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun günde 3-4 saat aralığında televizyon izlediği, saat bakımından izleme oranlarının 1-4 saat arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Hiç televizyon izlemediğini belirten öğrenci oranı %1.7, günde 6 saatten fazla televizyon izlediğini belirten öğrenci oranı ise %4.3'tür.

TÜİK (2006) kültürel faaliyetlere katılım ve ayrılan zaman istatistiklerine göre, ülkemizde televizyon izlemeye bir ayda ayrılan ortalama süre kadınlarda 61 saat 48

dakika, erkeklerde 64 saat 47 dakikadır (bir günlük projeksiyon alındığında yaklaşık olarak sırasıyla 2.1 ve 2.2 saate denk gelmektedir). Oransal olarak bakıldığında, kültürel faaliyetler dikkate alındığında, kadınlar bir ayda zamanlarının %88.3'ünü erkekler ise %86.4'ünü televizyon izlemeye ayırmaktadır. Bireylerin zaman kullanım araştırması çıktılarına göre ise, kadınlar bir günlerinin 2 saat 18 dakikasını, erkekler 2 saat 23 dakikasını televizyon izleme ile radyo ve müzik dinlemeye ayırmaktadır. Sosyal yaşam, eğlence, spor, hobi, oyun ve kitle iletişim araçlarına ayrılan faaliyetlerde zaman dağılımına bakıldığında, kadınların zamanının %46.7'sini, erkeklerin %44.8'ini televizyon ve video izlemeye ayırdığı görülmektedir (TÜİK, 2015). Diğer taraftan, dijital pazarlama konusunda uluslararası alanda çalışan ve sunduğu verilerle özellikle dijital medya kullanım araştırmalarına ilişkin yürütülen bilimsel çalışmalara kaynak sağlayan We Are Social (WAS) adlı ajans tarafından her yıl Ocak ayında bir önceki yıla ait küresel çapta ve ülkeler bazında araştırma raporları yayımlanmaktadır. Söz konusu raporlar dünyadaki dijital dönüşüme, dijital medya kullanımına ve elektronik ticaretin gidişatına ilişkin dijital verileri içermektedir. İşletmeler için sosyal medya platformu olan “HootSuite” işbirliği ile hazırlanan 2018 yılı raporuna göre ülkemizde televizyon izlemeye bir günde ayrılan ortalama süre 3 saat 9 dakikadır (WAS, 2019b).

Farklı kaynakların ortaya koyduğu bu rakamlar, televizyon izlemenin ülke olarak en önemli kültürel aktivitemiz olduğunu ve bu aktiviteye oldukça fazla zaman ayırdığımızı göstermektedir. TÜİK (2006) tarafından açıklanan ülke ortalamamız yaklaşık olarak 2 saat 15 dakika olarak alındığında, öğrencilerin %42.7'sinin (hiç izlemeyenler, 1 saatten az ve 1-2 saat aralığında izleyenler) ortalamasının altında, %57.3'ünün (3-4 saat ile 5-6 saat aralığında ve 6 saatten fazla izleyenler) ortalamasının üzerinde televizyon izlediği görülmektedir. Bu haliyle, öğrencilerin televizyon izleme süreleri ülkemiz gerçekliğiyle örtüşmektedir.

Tablo 77'de öğrencilerin günde ortalama olarak televizyon izleme süresi ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 77

Televizyon izleme süresi ve cinsiyete göre dağılım

Televizyon İzleme Süresi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Hiç	3	1.8	1	1.4	4	1.7
1 saatten az	14	8.6	7	10.1	21	9.1
1-2 saat	51	31.3	23	33.3	74	31.9
3-4 saat	54	33.1	32	46.4	86	37.1
5-6 saat	33	20.2	4	5.8	37	15.9
6 saatten fazla	8	4.9	2	2.9	10	4.3
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Tablo 77 incelendiğinde, 3-4 saat aralığına kadar televizyon izleyenler arasında erkeklerin, 5-6 saat aralığında televizyon izleyenlerden itibaren ise kadınların izleme oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, kadın katılımcılar oransal olarak gün içerisinde daha uzun sürelerde televizyon izlemektedir. Bu durum, öğrencilerin cinsiyete göre televizyon izleme sürelerinin, erkeklerin daha fazla televizyon izlediğini gösterir TÜİK (2006, 2015) verileriyle çeliştiğini göstermektedir. Kadınların oranının erkeklerden yüksek çıkması, kadınların çalışma hayatına daha az dahil olmalarıyla ve böylece gün içinde evde bulunma ihtimallerinin yüksekliğiyle ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 78’de öğrencilerin günde ortalama olarak televizyon izleme süresi ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 78

Televizyon izleme süresi ve yaşa göre dağılım

Televizyon İzleme Süresi	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Hiç	1	7.1	1	2.6	2	3.1	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	1.7
1 saatten az	2	14.3	3	7.7	7	10.8	4	6.5	5	12.5	0	0.0	21	9.1
1-2 saat	3	21.4	18	46.2	23	35.4	17	27.4	9	22.5	4	33.3	74	31.9
3-4 saat	6	42.9	11	28.2	27	41.5	24	38.7	16	40.0	2	16.7	86	37.1
5-6 saat	2	14.3	5	12.8	5	7.7	12	19.4	7	17.5	6	50.0	37	15.9
6 saatten fazla	0	0.0	1	2.6	1	1.5	5	8.1	3	7.5	0	0.0	10	4.3
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Tablo 78 incelendiğinde, daha az sürelerle televizyon izleyenler arasında çoğunlukla genç yetişkinlerin oranının yüksek olduğu gözlenmektedir. Çalışma durumu ve yaş ilişkisini gösterir tablo verileri incelendiğinde, sürekli bir işte çalışanlarla iş

buldukça çalışanlar arasında söz konusu kişilerin oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. Buna göre, çalışma durumu verileriyle ilişkilendirildiğinde, genç yetişkin katılımcıların çalışma hayatına daha fazla dahil olarak televizyon izlemeye daha az vakit ayırdıkları söylenebilmektedir. Diğer taraftan, televizyon izleme sürelerinin 5-6 saat aralığından itibaren yaşla birlikte arttığı görülmektedir. Bu durum, ileri yaş gruplarına dahil olan katılımcıların daha çok evde bulunduğunu ve farklı aktiviteler yerine televizyon izlemeye yöneldiğini düşündürmektedir.

Tablo 79’da öğrencilerin evlerinde bulunan televizyon sayısına göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 79

Evde bulunan televizyon sayısına göre dağılım

Televizyon Sayısı	(f)	(%)
Hiç yok	2	0.9
1	143	61.6
2	76	32.8
3 ve daha fazla	11	4.7
Toplam	232	100.0

Tablo 79 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun evinde bir televizyon bulunduğu, neredeyse televizyon bulunmayan ev olmadığı görülmektedir. Bu ise, TÜİK (2006, 2015) rakamlarına göre ‘milli kültürel aktivitemiz’ olarak görülebilecek televizyon izlemenin her evde gerçekleşebildiğini göstermektedir. Diğer taraftan, WAS’a (2019b) göre ülkemizde yetişkinlerin %99.0’unun televizyon erişimi bulunmakta ve bu kişiler tarafından televizyon kullanılmaktadır. Buna göre, açıklanan rakamlarla öğrencilerin televizyon erişimine ilişkin bulgu uyuşmaktadır.

Tablo 80’de öğrencilerin evlerinde bulunan televizyon sayısı ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 80

Evde bulunan televizyon sayısı ve cinsiyete göre dağılım

Televizyon Sayısı	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Hiç yok	1	0.6	1	1.4	2	0.9
1	101	62.0	42	60.9	143	61.6
2	53	32.5	23	33.3	76	32.8
3 ve daha fazla	8	4.9	3	4.3	11	4.7
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Tablo 80 incelendiğinde, evde televizyon bulunma durumuna ilişkin cinsiyetlere bağlı oranların bir birine çok yakın olduğu, bu haliyle cinsiyete bağlı bir ayırt edicilik bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 81’de öğrencilerin evlerinde bulunan televizyon sayısı ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 81

Evde bulunan televizyon sayısı ve yaşa göre dağılım

Televizyon Sayısı	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Hiç yok	1	7.1	0	0.0	1	1.5	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	0.9
1	9	64.3	24	61.5	43	66.2	41	66.1	20	50.0	6	50.0	143	61.6
2	4	28.6	15	38.5	18	27.7	19	30.6	16	40.0	4	33.3	76	32.8
3 ve daha fazla	0	0.0	0	0.0	3	4.6	2	3.2	4	10.0	2	16.7	11	4.7
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Evinde üç ve daha fazla televizyon bulunanlar arasında 56 ve üzeri yaştakilerin oranının yüksekliği dikkat çekici bir bulgudur. Bu durum, söz konusu kişilerin televizyon izleme sürelerinin yüksekliğiyle ve buna bağlı olarak televizyona daha fazla ihtiyaç duyuyor olmalarıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 82’de öğrencilerin televizyonda izledikleri programlara göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 82

Televizyonda izlenen programlara göre dağılım

Programlar	(f)	(%)
Haber	106	45.7
Spor	37	15.9
Dizi	126	54.3
Film	67	28.9
Belgesel	64	27.6
Yarışma	87	37.5
Eğlence	70	30.2
Reality Show (kayıp bulma, evlendirme)	40	17.2
Tüm programları izliyorum	40	17.2
Diğer	5	2.2

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 642 cevap verilmiş olup, yüzdeler araştırmaya katılım sağlayan 232 öğrenci üzerinden alınmıştır.

İzlenen televizyon programları arasında en yüksek oranı %54.3'le “dizi” seçeneğinin oluşturduğu görülmektedir. Bunu %45.7'yle “haber” ve %30.2'yle “eğlence” seçeneği izlemektedir. Öğrencilerin %2.2'si tarafından “diğer” seçeneği en düşük oran olarak belirtilmiş olup, “dini programlar”, “magazin” ve “siyasi oturumlar” izlenen programlar arasında gösterilmektedir. Ayrıca, “diğer” seçeneği altında iki öğrenci tarafından “hiç izlemiyorum” seçeneği belirtilmektedir. Diğer seçeneğinin ardından en düşük oran ise %17.2'yle eşit olarak “reality show (kayıp bulma, evlendirme)” ve “tüm programlar” seçeneklerinde görülmektedir.

Gün içerisinde televizyon kanallarının içeriklerinde uzun saatler süren pek çok dizinin yayınlanıyor olduğu düşünüldüğünde, bu bulgular, kanal içerikleriyle öğrencilerin izlemeyi tercih ettikleri programların örtüştüğünü göstermektedir. Okunan kitap türünü gösteren verilere göre, öğrencilerin %28.4'ü dini içerikli kitapları okumayı tercih etmektedir. Fakat dini program tercihi sadece %2.2'lik diğer seçeneği altında kendisine yer bulmaktadır. Bu veriler, dini yayın okuduğunu belirten kişilerin esasen dini program izlemeyi tercih etmediklerini göstermektedir. Bu durum, dinin, görsel olan veya birlikte/aileyle birlikte gerçekleştirilen kültürel aktiviteler içerisine dahil edilmediğini düşündürmektedir.

Tablo 83'te öğrencilerin televizyonda izledikleri programlara ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 83

Televizyonda izlenen programlara ve cinsiyete göre dağılım

Programlar	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Haber	57	35.0	49	71.0	106
Spor	6	3.7	31	44.9	37
Dizi	99	60.7	27	39.1	126
Film	48	29.4	19	27.5	67
Belgesel	36	22.1	28	40.6	64
Yarışma	66	40.5	21	30.4	87
Eğlence	56	34.4	14	20.3	70
Reality Show (kayıp bulma, evlendirme)	39	23.9	1	1.4	40
Tüm programları izliyorum	27	16.6	13	18.8	40
Diğer	4	2.5	1	1.4	5

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, 232 öğrenci tarafından izlenen programlara yönelik olarak toplam 642 cevap verilmiştir. Yüzdelere cinsiyet (163 kadın, 69 erkek katılımcı) içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Dizi izleyen kadınların oranı erkeklerin bir buçuk katıyken, cinsiyetler arası bu oransal kat, kayıp bulma veya evlendirme programları ile eğlence programlarında sırasıyla on yedi ile yaklaşık olarak ikidir. Haber izleyen erkeklerin oranı kadınların yaklaşık iki katıyken, bu fark spor programları için on ikidir. Bu bulgular, katılımcıların izledikleri program tercihlerinde cinsiyetlerinin büyük bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu durum, kadın ve erkeğin toplumsal rolleriyle ilişkilendirilmektedir.

Tablo 84'te öğrencilerin televizyonda izledikleri programlara ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 84

Televizyonda izlenen programlara ve yaşa göre dağılım

Nedenler	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Haber	2	14.3	15	38.5	30	46.2	31	50.0	23	57.5	5	41.7	106
Spor	1	7.1	7	17.9	11	16.9	10	16.1	6	15.0	2	16.7	37
Dizi	8	57.1	22	56.4	36	55.4	34	54.8	20	50.0	6	50.0	126
Film	8	57.1	13	33.3	19	29.2	17	27.4	9	22.5	1	8.3	67
Belgesel	1	7.1	10	25.6	15	23.1	19	30.6	17	42.5	2	16.7	64
Yarışma	6	42.9	13	33.3	24	36.9	21	33.9	18	45.0	5	41.7	87
Eğlence	5	35.7	13	33.3	17	26.2	18	29.0	13	32.5	4	33.3	70
Reality Show (kayıp bulma, evlendirme)	3	21.4	11	28.2	8	12.3	10	16.1	6	15.0	2	16.7	40
Tüm Programları İzliyorum	4	28.6	4	10.3	13	20.0	11	17.7	5	12.5	3	25.0	40
Diğer	1	7.1	3	7.7	0	0.0	1	1.6	0	0.0	0	0.0	5

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, 232 öğrenci tarafından izlenen programlara yönelik olarak toplam 642 cevap verilmiştir. Yüzdelere yaş aralıkları içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Tablo 84 incelendiğinde, dizilerin her yaş grubundan katılımcılarca hemen hemen benzer oranlarda izlendiği görülmektedir. Ancak çoğunlukla popüler kültürün ürünü olan dizi ve filmlerin tercih oranının 18-25 yaş arasındakiler içinde diğer yaş gruplarına göre yüksek olması, genç yetişkin öğrencilerin popüler kültürle ilişkilerinin yüksek olduğunu düşündürmektedir. Haber programlarının orta yetişkinlik yaşındakilerce daha yüksek oranda tercih edilmesi, bu tarz programların içeriklerinin anılan yaştaki bireylere hitap ettiğini düşündürmektedir.

Tablo 85'te öğrencilerin evinde radyo bulunma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 85

Evde radyo bulunma durumuna göre dağılım

Evde Radyo Bulunma Durumu	(f)	(%)
Evet	128	55.2
Hayır	104	44.8
Toplam	232	100.0

Öğrencilerin sadece %0.9'unun evinde televizyon bulunmazken, evinde radyo bulunmayan öğrencilerin oranı %44.8'dir. Bu sonuç, radyonun, artık evlerde yavaş yavaş kendisine yer bulamayan bir medya aracı haline gelmiş olduğunu düşündürmektedir.

Öğrencilerin evlerinde radyo bulunma durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 9). Öğrencilerin evlerinde radyo bulunma durumu ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 10).

Tablo 86'da öğrencilerin günde ortalama olarak radyo dinleme süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 86

Radyo dinleme süresine göre dağılım

Radyo Dinleme Süresi	(f)	(%)
Hiç	137	59.1
1 saatten az	49	21.1
1-2 saat	34	14.7
3-4 saat	9	3.9
5-6 saat	1	0.4
6 saatten fazla	2	0.9
Toplam	232	100.0

Tablo 86'ya göre, öğrencilerin %59.1'i hiç radyo dinlememektedir. Bu oran televizyon için sadece %1.7'dir. En çok radyo dinleyenler %21.1'lik oranla 1 saatten az seçeneğinde yoğunlaşmaktadır. Televizyon izleme süresi için en yüksek oran ise %37.1'le 3-4 saat aralığındadır. 3 ve daha fazla saat radyo dinleyenlerin toplam oranı ise %5.2'dir. Bu bulgular, bir zamanların tek bilgi ve eğlence kaynağı durumunda olan radyonun, katılımcıların evlerindeki popülaritesinin düşük olduğuna işaret etmektedir.

TÜİK (2006) kültürel faaliyetlere katılım ve ayrılan zaman istatistiklerine göre, ülkemizde radyo dinlemeye bir ayda ayrılan ortalama süre kadınlarda 1 saat 4 dakika, erkeklerde 47 dakikadır (bir günlük projeksiyon alındığında yaklaşık olarak sırasıyla 2.1 ve 1.6 dakikaya denk gelmektedir). Oransal olarak bakıldığında, kültürel faaliyetler

dikkate alındığında, kadınlar bir ayda zamanlarının %1.5'ini erkekler ise %1.1'ini radyo dinlemeye ayırmaktadır (TÜİK, 2015). Bireylerin zaman kullanım araştırması çıktılarında televizyon izleme ile radyo ve müzik dinleme süreleri birlikte verildiğinden, radyo dinleme süresinin ayrıştırılması mümkün bulunmamaktadır. Fakat sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, radyonun evde gözlerden düştüğü, en azından bu araştırmadaki öğrencilerin evlerinde kullanılmayan bir medya aracı haline geldiği söylenebilmektedir.

Tablo 87'de öğrencilerin günde ortalama olarak radyo dinleme süresi ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 87

Radyo dinleme süresi ve cinsiyete göre dağılım

Radyo Dinleme Süresi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Hiç	95	58.3	42	60.9	137	59.1
1 saatten az	34	20.9	15	21.7	49	21.1
1-2 saat	26	16.0	8	11.6	34	14.7
3-4 saat	5	3.1	4	5.8	9	3.9
5-6 saat	1	0.6	0	0.0	1	0.4
6 saatten fazla	2	1.2	0	0.0	2	0.9
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Radyo dinleme süreleri açısından cinsiyetler arası anlamlı farklılıklar bulunmamakla birlikte, erkeklerin gün içerisinde daha az süreyle radyo dinledikleri söylenebilmektedir.

Tablo 88'de öğrencilerin günde ortalama olarak radyo dinleme süresi ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 88

Radyo dinleme süresi ve yaşa göre dağılım

Radyo Dinleme Süresi	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Hiç	11	78.6	28	71.8	42	64.6	31	50.0	20	50.0	5	41.7	137	59.1
1 saatten az	2	14.3	7	17.9	13	20.0	17	27.4	8	20.0	2	16.7	49	21.1
1-2 saat	0	0.0	3	7.7	7	10.8	10	16.1	10	25.0	4	33.3	34	14.7
3-4 saat	1	7.1	1	2.6	1	1.5	3	4.8	2	5.0	1	8.3	9	3.9
5-6 saat	0	0.0	0	0.0	1	1.5	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.4
6 saatten fazla	0	0.0	0	0.0	1	1.5	1	1.6	0	0.0	0	0.0	2	0.9
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Hiç radyo dinlemeyenlerin oranının artan yaşla birlikte azaldığı dikkat çekici bir bulgudur. Bu durum, günümüz genç yetişkinlerinin radyo kullanımının yoğun olduğu dönemleri deneyimlememiş olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Bunun tersi olarak, ileri yaştaki yetişkinlerin radyonun popüler olduğu dönemleri yaşamış olduklarından, günümüzde de radyoyu tam olarak hayatlarından çıkarmadıkları ve az da olsa radyo dinlemeyi tercih ettikleri söylenebilmektedir.

Yeni Teknoloji İzleme Alışkanlıklarıyla İlgili Özellikler

Bu başlık altında, katılımcıların; günlük hayatlarında karşılaştıkları teknolojik ortamlarla ilgili özelliklerine, bilgisayar, internet ve cep telefonu sahipliği ve kullanımıyla ilgili özellikleri ile elektronik devlet hizmetleri kullanımıyla ilgili özelliklerine ilişkin bulgular aktarılmaktadır.

Teknolojik Ortamlarla İlgili Özellikler

Bu başlık altında, katılımcıların; teknoloji kavramıyla ilgili düşüncelerine, çevrelerindeki temel teknolojik araçlar ve ortamlarla olan ilişkilerine yönelik bulgular aktarılmaktadır.

Öğrencilerin teknoloji kavramını duyduklarında veya düşündüklerinde akıllarına gelenleri ifade edebilmelerini ve günlük hayatlarında çevrelerinde karşılaştıkları teknolojik ortamlardan bahsedebilmelerini sağlamak üzere kendilerine yapılandırılmamış iki adet soru yöneltilmiş olup, aşağıda yer verilen tablolar bahsi geçen sorulara ilişkin dağılımları vermektedir.

Tablo 89’da “teknoloji” denildiğinde öğrencilerin aklına gelen ifadeler yer almaktadır.

Tablo 89

Teknoloji denilince akla gelen ifadeler

İfadeler	(f)	(%)
Bilgisayar	59	28.8
Telefon/cep telefonu	57	27.8
İnternet	46	22.4
Televizyon	33	16.1
Kolaylık, hayatın kolaylaşması	27	13.2

(Devam ediyor)

Tablo 89 (Devam)

Teknoloji denilince akla gelen ifadeler

İfadeler	(f)	(%)
Yenilik	19	9.3
Bilgisayarlı/elektronik/teknolojik araçlar	13	6.3
Gelişmek	9	4.4
Bilim	9	4.4
Pahalılık	6	2.9
Radyo	5	2.4
Haberleşme	5	2.4
İcatlar, buluşlar	5	2.4
Akıllı telefon	5	2.4
Ev eşyaları	5	2.4
Diğer	70	34.1

*Birden fazla ifade belirtilebilmiş olup, bu soruyu cevaplayan 205 öğrenci tarafından toplam 373 cevap verilmiştir. Yüzdelere 205 öğrenci içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Katılımcılarca belirtilen ifadeler arasında en yüksek oranları %28.4’le “bilgisayar”, %27.7’yle “telefon/cep telefonu” ifadeleri oluşturmaktadır. Öğrencilerin %13.2’si tarafından belirtilen “kolaylık” ifadesi dışında en yüksek oranlara sahip ifadelerin hepsinin, günlük hayatta ilk aşamada karşılaşılan somut teknolojiler olduğu görülmektedir. Yani öğrencilerin çoğunun teknoloji algısı evlerindeki ya da çevrelerindeki bilgisayar, televizyon veya telefondur. Bu durum, öğrencilerin teknoloji algısının çok temel düzeyde olduğunu düşündürmektedir. Belirtilen ifadelerden, telefon/cep telefonu ve akıllı telefonun farklı kategorilerde değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Teknolojinin kendisine, toplumla ilişkisine, insanlık, çevre veya bilim üzerindeki etkisine, teknolojinin önemine, teknolojiyle birlikte yaşanan değişime, teknoloji kullanımıyla birlikte ortaya çıkan sorunlara, bu haliyle teknolojinin getirdiklerine veya götördüklerine yoğunlaşarak teknoloji algısını ifade eden öğrenci neredeyse bulunmamaktadır. Katılımcıların %2.9’unun teknolojiyi pahalılıkla ilişkilendirmesi oldukça ilginç bir bulgudur. Gelir durumunu gösterir tabloda ifade edildiği üzere, öğrencilerin %78.0’inin açlık ve en az %91.4’ünün yoksulluk sınırında yaşadığı düşünülürse teknolojinin pahalılıkla ilişkilendirilmesi anlamlı bulunmaktadır. Öğrencilerin %2.4’ü için teknoloji sadece evlerindeki beyaz eşyayı veya mutfak eşyasını ifade etmektedir. Diğer taraftan, frekansı 5’i geçmeyen ifadeler “diğer” kategorisi içerisinde sunulmuş olup, bunlar arasında “üretim”, “güç”, “Amerika”, “Japonya, Çin, ABD gibi gelişmiş ülkeler”, “bilgi”, “zenginlik”, “uygarlık” ve “sosyal medya” ifadeleri dikkat çekicidir. Görsel 2’de katılımcılar tarafından belirtilen ifadelerden oluşan kelime bulutu yer almaktadır.

Katılımcılarca belirtilen ifadeler arasında en yüksek oranları %53.7'yle “bilgisayar”, %39.9'la “telefon/cep telefonu” ifadeleri oluşturmaktadır. Yine en yüksek oranlara sahip ifadelerin hepsinin, günlük hayatta ilk aşamada karşılaşılan somut teknolojiler olduğu görülmektedir. Öğrencilerin büyük bir bölümünün çevrelerindeki teknolojiye yönelik farkındalığı bilgisayar, telefon veya televizyondur. Bu durum, öğrencilerin teknoloji farkındalığının ihtiyaçları doğrultusunda kullandıkları araç ve gereçlerden ibaret olduğunu düşündürmektedir. Öğrenciler bu soruya yaşam pratikleri ve temas halinde oldukları çevre bağlamında cevap verdiklerinden bu sonuçlar onların, günlük yaşantılarında teknolojinin yeteri kadar bulunduğu ve kullanıldığı ortamlarda yer almadıklarını, yeterli teknolojik imkanlara sahip olmadıklarını, farklı ve yeni teknolojilerle karşılaşmadıklarını düşündürmektedir. Öğrencilerin %8.5'i çevrelerindeki teknolojik ortamı buzdolabı, çamaşır makinası veya fırın gibi ev eşyası olarak ifade etmektedir. Diğer taraftan, frekansı 5'i geçmeyen ifadeler “diğer” kategorisi içerisinde sunulmuş olup, bunlar arasında “robotlar”, “devlet kurumları”, “metro”, “minarelerden bangır bangır ezan okunması”, “akıllı araçlar” ve “dokunmatik ekranlar” ifadeleri dikkat çekicidir. Görsel 3'te katılımcılar tarafından belirtilen ifadelerden oluşan kelime bulutu yer almaktadır.

Görsel 3. Çevredeki teknolojik ortamlar kelime bulutu

Tablo 91’de öğrencilerin bankamatik/banka kartı sahipliği durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 91

Bankamatik/banka kartı sahipliğine göre dağılım

Sahiplik Durumu	(f)	(%)
Evet	150	64.7
Hayır	82	35.3
Toplam	232	100.0

Tablo 91 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun bankamatik/banka kartı sahibi olduğu görülmektedir. Çalışma durumu verileri dikkate alındığında, kendi işyerinde veya sürekli bir işte çalışanlar ile emekli olanların toplam oranı %51.3'tür. Buna göre, çalışmamasına veya sürekli bir işte çalışmamasına rağmen bankamatik/banka kartı sahibi olan %13.4'lük bir kesim bulunmaktadır.

Tablo 92'de öğrencilerin bankamatik/banka kartı sahipliği durumu ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 92

Bankamatik/banka kartı sahipliği ve cinsiyete göre dağılım

Sahiplik Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	84	51.5	66	95.7	150	64.7
Hayır	79	48.5	3	4.3	82	35.3
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=41.291$ $p<0.05$

Öğrencilerin bankamatik/banka kartı sahipliği durumu ile cinsiyetleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kadınlar arasında bankamatik/banka kartı sahibi olma ve olmama durumu neredeyse eşit orandadır. Buna rağmen, kart sahibi olmayan erkek oranı sadece %4.3'tür. Diğer taraftan, çalışma durumu ve cinsiyet ile gelir durumu ve cinsiyet verileri dikkate alındığında kadınlar açısından dezavantajlı bir durumun varlığı görülmektedir. Söz konusu verilerle ilişkilendirildiğinde, çalışıyor olmanın ve gelir sahipliğinin cinsiyete bağlı bankamatik/banka kartı sahipliği sonuçları üzerinde etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Buna göre, artık pek çok finansal işlemin banka kartlarıyla yapılabildiği modern dünyada çalışmanın ve gelir sahipliğinin, kart sahipliğini de beraberinde getirdiği söylenebilmektedir. Diğer taraftan, gelir durumu ve cinsiyet verileriyle ilişkilendirildiğinde, geliri olmamasına rağmen bankamatik/banka

kartı bulunan erkeklerin ve geliri olmasına rağmen bankamatik/banka kartı bulunmayan kadınların varlığı dikkat çekicidir.

Tablo 93'te öğrencilerin bankamatik/banka kartı sahipliği durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 93

Bankamatik/banka kartı sahipliği ve yaşa göre dağılım

Sahiplik Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	7	50.0	25	64.1	49	75.4	31	50.0	31	77.5	7	58.3	150	64.7
Hayır	7	50.0	14	35.9	16	24.6	31	50.0	9	22.5	5	41.7	82	35.3
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0
sd=5 x²=13.520 p<0.05														

sd=5 $\chi^2=13.520$ $p<0.05$

Öğrencilerin bankamatik/banka kartı sahipliği durumu ile yaşları arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. 18-25 ile 46-55 yaş grupları içerisinde kart sahibi olma ve olmama durumu eşit oranda gözlenmektedir. Çalışma durumu ve yaş ile gelir durumu ve yaş verileriyle ilişkilendirildiğinde, belirtilen yaş grupları içerisinde olup çalışmamasına ve geliri olmamasına rağmen bankamatik/banka kartı sahibi olan öğrencilerin bulunduğu görülmektedir.

Çalışma durumu ve yaş ilişkisini gösterir verilerle ilişkilendirildiğinde, 26-35, 36-45, 56-65 ile 65 üzeri yaştakiler için, çalışmayan ve kartı bulunmayan öğrenci oranlarının kısmen örtüştüğü söylenebilmektedir. Diğer taraftan, gelir durumu ve yaş ilişkisini gösterir verilerle ilişkilendirildiğinde, 26-35, 36-45 ve 56-65 yaştakiler için, geliri olmayan ve kartı bulunmayan öğrenci oranlarının kısmen tutarlı olduğu belirtilebilmekte olup, 65 üzeri yaştakiler için bu oranlar birebir aynıdır.

Tablo 94'te bankamatik/banka kartı olduğunu belirten öğrencilerin bankamatik/banka kartını kullanma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 94

Bankamatik/banka kartı kullanma durumuna göre dağılım

Kullanma Durumu	(f)	(%)
Evet, kendi kendime kullanıyorum	145	96.7
Evet, yakınlarımla yardımıyla kullanıyorum	3	2.0
Hayır, kullanmayı bilmediğim için kullanmıyorum	2	1.3
Toplam	150	100.0

Tablo 94 incelendiğinde, öğrencilerin hemen hemen tamamının kartını kendi kendine kullandığı, düşük oranda da olsa kartını yardım alarak kullanan veya kartını kullanmayı bilmeyenlerin de bulunduğu görülmektedir.

Tablo 95'te bankamatik/banka kartı olduğunu belirten öğrencilerin bankamatik/banka kartını kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 95

Bankamatik/banka kartı kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Kullanma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet, kendi kendime kullanıyorum	80	95.2	65	98.5	145	96.7
Evet, yakınlarımın yardımıyla kullanıyorum	2	2.4	1	1.5	3	2.0
Hayır, kullanmayı bilmediğim için kullanmıyorum	2	2.4	0	0.0	2	1.3
Toplam	84	100.0	66	100.0	150	100.0

Kartını kendi kendine kullanan öğrencilerin oranları arasında cinsiyete bağlı dikkat çekici bir farklılık bulunmasa da, kartını yardım alarak kullanan veya kullanmayı bilmeyenlerin arasında kadınların oranı erkeklerin oranından yüksektir. Kart sahipliğindeki cinsiyetler arası var olan eşitsiz durum, sahip olunan kartın kullanımı açısından da mevcuttur.

Tablo 96'da bankamatik/banka kartı olduğunu belirten öğrencilerin bankamatik/banka kartını kullanma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 96

Bankamatik/banka kartı kullanma durumu ve yaşa göre dağılım

Kullanma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet, kendi kendime kullanıyorum	7	100.0	23	92.0	48	98.0	32	100.0	29	93.5	6	100.0	145	96.7
Evet, yakınlarımın yardımıyla kullanıyorum	0	0.0	0	0.0	1	2.0	0	0.0	2	6.5	0	0.0	3	2.0
Hayır, kullanmayı bilmediğim için kullanmıyorum	0	0.0	2	8.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	1.3
Toplam	7	100.0	25	100.0	49	100.0	32	100.0	31	100.0	6	100.0	150	100.0

Kartını kendi kendine kullanan öğrencilerin oranı yüksek olduğundan, öğrencilerin yaş grupları arasındaki oranları da yüksektir. Diğer taraftan, kartını kullanmayı bilmediği için kullanamayan öğrencilerin 26-35 yaş aralığında olması ilginç bir bulgudur. Genç yetişkinlik yaşlarında bulunan bu öğrencilerin kart kullanmayı öğrenerek bunu hayatlarına henüz entegre edememiş olmaları dikkat çekicidir.

Tablo 97’de bankamatik/banka kartı olduğunu belirten öğrencilerin bankamatik/banka kartını kullanma amacına göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 97

Bankamatik/banka kartını kullanma amaçlarına göre dağılım

Kullanım Amacı	(f)	(%)
Para çekmek	140	93.3
Para yatırmak	78	52.0
Hesap bilgilerimi takip etmek	48	32.0
Fatura ödemek	41	27.3
Para transferi yapmak (havale, eft vb.)	36	24.0
Alışveriş yapmak	84	56.0

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 427 kullanma amacı belirtilmiş olup, yüzdeler bankamatik kartı/banka kartı olduğunu belirten 150 öğrenci üzerinden alınmıştır.*

Kullanım amaçları arasında en yüksek oranı %93.3’le “para çekmek” seçeneği oluşturmaktadır. Bunu %56.0’yla “alışveriş yapmak” ve %52.0’yle “para yatırmak” seçeneği izlemektedir. En düşük oran olarak %24.0’le “para transferi yapmak (havale, eft vb.)” seçeneği belirtilmektedir. Buna göre, öğrenciler açısından bankamatik/banka kartlarının temel işlevi para çekmektir. Bu durum, öğrencilerin büyük bir bölümünün, banka kartlarını temel düzeyde kullandığını, kartlarıyla çoğunlukla birkaç aşamada gerçekleştirilebilen, basit ve karmaşık olmayan para çekme veya para çekmeye benzeyen sadece şifre girmeyi gerektiren alışveriş yapma işlemlerini yapabildiğini düşündürmektedir. Hesap takibi, fatura ödeme veya para transferi gibi sıra halinde pek çok aşamayı gerçekleştirmeyi içeren ve bu haliyle daha karmaşık olan işlemleri yapabilen öğrenci oranı sınırlıdır. Buna rağmen, kartını para yatırma gibi görece karmaşık bir işlemi yapmak için kullanan %52.0’lik öğrenci oranının varlığı ve bu öğrencilerin neden fatura ödeme veya para transferi gibi işlemleri kartlarıyla gerçekleştirmediği dikkat çekici bulunmaktadır. Buna göre, sayılan işlemleri yapmanın bir tercih olabileceği, belki süregelen alışkanlıklarla ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 98’de bankamatik/banka kartı olduğunu belirten öğrencilerin kartlarını kullanma amacına ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 98

Bankamatik/banka kartını kullanma amaçları ve cinsiyete göre dağılım

Kullanım Amacı	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Para çekmek	77	91.7	63	95.5	140
Para yatırmak	38	45.2	40	60.6	78
Hesap bilgilerimi takip etmek	27	32.1	21	31.8	48
Fatura ödemek	22	26.2	19	28.8	41
Para transferi yapmak (havale, eft vb.)	21	25.0	15	22.7	36
Alışveriş yapmak	45	53.6	39	59.1	84

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, bankamatik/banka kartı olduğunu belirten 150 öğrenci tarafından kart kullanım amacına yönelik olarak toplam 427 cevap verilmiştir. Yüzdelere cinsiyet (84 kadın, 66 erkek katılımcı) içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Bankamatik/banka kartı kullanım amaçlarında cinsiyete bağlı dikkate değer bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak kartla para yatıranlar arasında erkeklerin oranı kadınlardan %15.0 fazladır. Bu durum, çalışan ve geliri olan erkeklerin oranının kadınlardan yüksek olmasıyla, böylece para kazananlar olarak para yatırma veya para yatırarak borç ödeme gibi işlemleri kendilerinin yapmasıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 99’da bankamatik/banka kartı olduğunu belirten öğrencilerin kartlarını kullanma amacına ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 99

Bankamatik/banka kartını kullanma amaçları ve yaşa göre dağılım

Kullanım Amacı	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Para çekmek	6	85.7	19	76.0	49	100.0	30	93.8	30	96.8	6	100.0	140
Para yatırmak	4	57.1	14	56.0	21	42.9	19	59.4	16	51.6	4	66.7	78
Hesap bilgilerimi takip etmek	1	14.3	5	20.0	14	28.6	11	34.4	13	41.9	4	66.7	48
Fatura ödemek	1	14.3	4	16.0	13	26.5	10	31.3	9	29.0	4	66.7	41
Para transferi yapmak (havale, eft vb.)	2	28.6	5	20.0	12	24.5	9	28.1	5	16.1	3	50.0	36
Alışveriş yapmak	4	57.1	16	64.0	24	49.0	18	56.3	19	61.3	3	50.0	84
Toplam	18	-	63	-	133	-	97	-	92	-	24	-	427

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, bankamatik/banka kartı olduğunu belirten 150 öğrenci tarafından kart kullanım amacına yönelik olarak toplam 427 cevap verilmiştir. Yüzdelere yaş aralıkları içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Alışveriş yapma dışındaki kullanım amaçlarında 65 üzeri yaştakilerin en yüksek oranlara sahip olduğu dikkat çekmektedir. Kartı alışveriş yapma amacıyla kullananlar çoğunlukla 26-35 yaş aralığındakilerdir. Bunun dışında, 18-25 yaş aralığındaki genç yetişkinlerin kartlarını daha az oranla hesap takibi yapma ve fatura ödeme amacıyla kullanıyor olmaları dikkat çekicidir. Hesap takibi yapma ve fatura ödeme işlemlerinden sonraki en az oranlar diğer genç yetişkin sınıfı olan 26-35 yaş arasındakilerdedir. Bu nedenle, sayılan işlemlerin ileri yaştaki yetişkinlerle ilişkilendirilmesi mümkün bulunmaktadır.

Tablo 100’de öğrencilerin sıramatik/numaratör (hastane, banka vb.) kullanma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 100

Sıramatik/numaratör kullanma durumuna göre dağılım

Kullanma Durumu	(f)	(%)
Sıramatik/numaratör nedir bilmiyorum	15	6.5
Evet, kendi kendime kullandım	188	81.0
Evet, yakınlarımla yardımıyla kullandım	6	2.6
Evet, başkalarından yardım alarak kullandım	9	3.9
Kullanmadım, ihtiyaç duymadım	14	6.0
Toplam	232	100.0

Tablo 100 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun sıramatiği/numaratörü kendi kendine kullandığı, yakınlarından veya başkalarından yardım alarak bu araçları kullananların da bulunduğu görülmektedir. Söz konusu araçların kamusal alanların hemen hemen hepsinde bulunmasına rağmen, sıramatiğe/numaratöre bugüne kadar ihtiyaç duymayan %6.0’lık bir kesim bulunmaktadır. Halk eğitim merkezine giderek ilk kaydını yaptıran, bankaya para yatıran, Açık Öğretim Ortaokulu’na devam eden bir bireyin kamusal alanlarda hiç bulunmaması çok gerçekçi olmadığından bu durum, öğrencilerin teknoloji farkındalıklarıyla ilişkilendirilmektedir. Dahası, sıramatiğin/numaratörün ne olduğunu bilmeyen öğrenci oranı %6.5’tir. Bu durum, öğrencilerin çevrelerindeki basit teknolojileri bile fark edemediklerini, teknoloji farkındalıklarının çok düşük olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 101’de öğrencilerin sıramatik/numaratör (hastane, banka vb.) kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 101

Sıramatik/numaratör kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Kullanma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Sıramatik/numaratör nedir bilmiyorum	12	7.4	3	4.3	15	6.5
Evet, kendi kendime kullandım	128	78.5	60	87.0	188	81.0
Evet, yakınlarımın yardımıyla kullandım	6	3.7	0	0.0	6	2.6
Evet, başkalarından yardım alarak kullandım	8	4.9	1	1.4	9	3.9
Kullanmadım, ihtiyaç duymadım	9	5.5	5	7.2	14	6.0
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Sıramatiği/numaratörü yardım alarak kullanan kadınların toplam oranı erkeklerin oranından altı kat fazladır. Diğer taraftan, kadınların %7.4'ü erkeklerin ise %4.3'ü bunların ne olduğunu bilmemektedir. Çalışma durumu ve cinsiyet verileri dikkate alındığında bu durum, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek oranlarda çalışma hayatına dahil olmasıyla, bunun doğal sonucu olarak söz konusu araçların kullanıldığı alanlarla daha fazla temas halinde bulunmasıyla ilişkilendirilmektedir. Ancak kadın ve erkeklerin çalışma oranları arasındaki yüksek fark dikkate alındığında, ortaya çıkan bu farkın yine de az olduğu değerlendirilmektedir. Tablo 102'de öğrencilerin sıramatik/numaratör (hastane, banka vb.) kullanma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 102

Sıramatik/numaratör kullanma durumu ve yaşa göre dağılım

Kullanma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Sıramatik/Nu- maratör nedir bilmiyorum	0	0.0	2	5.1	3	4.6	5	8.1	3	7.5	2	16.7	15	6.5
Evet, kendi kendime kullandım	12	85.7	34	87.2	53	81.5	46	74.2	36	90.0	7	58.3	188	81.0
Evet, yakınlarımla yardımıyla kullandım	1	7.1	0	0.0	2	3.1	3	4.8	0	0.0	0	0.0	6	2.6
Evet, başkalarından yardım alarak kullandım	0	0.0	0	0.0	3	4.6	3	4.8	0	0.0	3	25.0	9	3.9
Kullanmadım, ihtiyaç duymadım	1	7.1	3	7.7	4	6.2	5	8.1	1	2.5	0	0.0	14	6.0
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Sıramatiği/numaratörü kendi kendine kullananların en düşük oranı 65 üzeri yaştakiler arasındadır. Dahası, sıramatiği/numaratörü başkalarından yardım alarak kullananlar arasında en yüksek oran yine 65 üzeri yaştakilerdedir. Bu durum, ileri yaştaki bu kişilerin basit teknolojilerin kullanımında bile zorlandıklarına ve bunların kullanımında yardıma daha yüksek oranda ihtiyaç duyduklarına işaret etmektedir. 18-25 yaş aralığındaki genç yetişkinler arasında sıramatiğin/numaratörün ne olduğunu bilmeyen bulunmamakta olup, bu oran ilerleyen yaşla birlikte artmakta, 65 üzeri yaştakiler arasında en yüksek olarak gözlenmektedir. Bu durum, daha genç yaştakilerin, çevrelerindeki teknolojiye ve teknolojik değişime yönelik farkındalıklarının daha yüksek olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 103'te öğrencilerin para yükleme makinesi (EGO otobüs, metro, su, doğalgaz kartları vb.) kullanma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 103

Para yükleme makinesi kullanma durumuna göre dağılım

Kullanma Durumu	(f)	(%)
Para yükleme makinesi nedir bilmiyorum	22	9.5
Evet, kendi kendime kullandım	121	52.2
Evet, yakınlarımın yardımıyla kullandım	4	1.7
Evet, başkalarından yardım alarak kullandım	11	4.7
Kullanmayı bilmediğim için kullanmadım	14	6.0
Kullanmadım, ihtiyaç duymadım	60	25.9
Toplam	232	100.0

Tablo 103 incelendiğinde, öğrencilerin yarısının para yükleme makinesini kendi kendine kullandığı, kullanımda yakınlarından veya başkalarından yardım alanların da bulunduğu görülmektedir. Öğrencilerin dörtte birinin para yükleme makinesine bugüne kadar ihtiyaç duymadığını belirtmesi ilginç bir bulgudur. Ankara'da yaşama süresini gösterir veriler dikkate alındığında, öğrencilerin çoğunluğunun şehir yaşamına entegre olmuş olması beklenirken, şehir içinde günlük hayatta neredeyse her alanda bulunan ve bir şehirlinin şehirde hayatını idame ettirmesi için ihtiyacı olan, en azından toplu taşıma kullanmak için gerek duyulan söz konusu araçları hiç ihtiyacı olmadığı için kullanmadığını belirtenlerin varlığı dikkat çekicidir. Bununla birlikte, para yükleme makinesinin ne olduğunu bilmeyen azımsanmayacak öğrenci grubu bulunmaktadır. Bu durum, bu kişilerin teknoloji farkındalığının düşük olduğunu düşündürmektedir.

Diğer taraftan, öğrencilerin %6.0'sı para yükleme makinesini kullanmayı bilmediği için kullanmadığını belirtmektedir. Oysaki sunulan ifadeler arasında yardım alarak kullanmaya ilişkin seçenekler de bulunmaktadır. Esasen bu seçenekleri belirtenler, söz konusu araçların nasıl kullanılacağını tam olarak bilemeyenler ve bu nedenle yardım alarak bu araçları kullananlar olarak değerlendirilebilmektedir. Buna rağmen, %6.0'lık bir grup kullanmayı bilmediği gerekçesiyle doğrudan hiç kullanmadığını, yardım alarak da olsa kullanmayı tercih etmediğini belirtmektedir. Bunların, teknoloji kullanımında sorun yaşayan veya teknolojiye uzak öğrenciler olduğu düşünülmektedir.

Tablo 104'te öğrencilerin para yükleme makinesi (EGO otobüs, metro, su, doğalgaz kartları vb.) kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 104

Para yükleme makinesi kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Kullanma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Para yükleme makinesi nedir bilmiyorum	16	9.8	6	8.7	22	9.5
Evet, kendi kendime kullandım	80	49.1	41	59.4	121	52.2
Evet, yakınlarımla kullandım	1	0.6	3	4.3	4	1.7
Evet, başkalarından yardım alarak kullandım	8	4.9	3	4.3	11	4.7
Kullanmayı bilmediğim için kullanmadım	10	6.1	4	5.8	14	6.0
Kullanmadım, ihtiyaç duymadım	48	29.4	12	17.4	60	25.9
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

Erkeklerin yarısından fazlası, kadınların ise yarısı para yükleme makinesini kendi kendine kullanmaktadır. Diğer taraftan, oranlar yakın olmakla birlikte, para yükleme makinesinin ne olduğunu bilmeyen kadınların oranının erkeklerin oranından yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, ihtiyaç duymadığı için bu araçları kullanmadığını belirten kadınların oranı erkeklerin oranından 1.7 kat fazladır. Çalışma durumu ve cinsiyet verileri dikkate alındığında bu sonuçlar, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek oranlarda çalışma hayatına dahil olmasıyla ve böylece söz konusu araçların kullanıldığı alanlarla daha fazla temas halinde bulunmasıyla ilişkilendirilmektedir. Ancak kadın ve erkeklerin çalışma oranları arasındaki yüksek fark dikkate alındığında, ortaya çıkan bu farkın yine de az olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 105'te öğrencilerin para yükleme makinesi (EGO otobüs, metro, su, doğalgaz kartları vb.) kullanma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 105

Para yükleme makinesi kullanma durumu ve yaşa göre dağılım

Kullanma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Para yükleme makinesi nedir bilmiyorum	0	0.0	3	7.7	6	9.2	5	8.1	4	10.0	4	33.3	22	9.5
Evet, kendi kendime kullandım	9	64.3	22	56.4	35	53.8	30	48.4	22	55.0	3	25.0	121	52.2
Evet, yakınlarımla kullandım	1	7.1	1	2.6	1	1.5	0	0.0	1	2.5	0	0.0	4	1.7
Evet, başkalarından yardım alarak kullandım	0	0.0	2	5.1	4	6.2	3	4.8	2	5.0	0	0.0	11	4.7
Kullanmayı bilmediğim için kullanmadım	0	0.0	3	7.7	1	1.5	6	9.7	3	7.5	1	8.3	14	6.0
Kullanmadım, ihtiyaç duymadım	4	28.6	8	20.5	18	27.7	18	29.0	8	20.0	4	33.3	60	25.9
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Para yükleme makinesini yardım alarak kullananlar için yaşa bağlı bir ayırt edicilik bulunmamaktadır. Bu araçları kendi kendine kullananların en yüksek oranı 18-25 yaş aralığındakilerde, en düşük oranı ise 65 üzeri yaştakilerdedir. Ayrıca, 18-25 yaştaki genç yetişkinler arasında para yükleme makinesinin ne olduğunu bilmeyen bulunmamakta olup, bu oran ilerleyen yaşla birlikte artmakta, 65 üzeri yaştakiler arasında en yüksek olarak gözlenmektedir. Diğer taraftan, kullanmayı bilmediği için bu araçları kullanmayanlar arasında 18-25 yaş aralığında öğrenci bulunmamasına rağmen, bu duruma ait oranlar yaşla birlikte genel olarak artmaktadır. Bu bulgular, genç yetişkinlerin teknolojik değişime daha kolay uyum sağlayabildiklerini, genç yetişkinler arasında teknoloji kullanımının daha yaygın olduğunu düşündürmektedir.

Bilgisayar Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özellikler

Bu başlık altında, katılımcıların; bilgisayar sahipliğine, bilgisayar kullanma özellikleri, süreleri ve amaçlarına, çalışıyorlarsa iş yerlerinde bilgisayar kullanma durumlarına ilişkin bulgular aktarılmaktadır.

Tablo 106’da öğrencilerin evinde bilgisayar (masaüstü, dizüstü, tablet bilgisayar dahil) bulunma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 106

Evde bilgisayar bulunma durumuna göre dağılım

Evde Bilgisayar Bulunma Durumu	(f)	(%)
Evet	162	69.8
Hayır	70	30.2
Toplam	232	100.0

Tablo 106 incelendiğinde, öğrencilerin %69.8’lik çoğunluğunun evinde masaüstü, dizüstü veya tablet şeklinde en az bir bilgisayar bulunduğu görülmektedir. TÜİK (2018b) verilerine göre, ülkemiz hanelerinin %19.2’sinde masaüstü bilgisayar, %37.9’unda taşınabilir sınıfta bilgisayar (dizüstü, netbook vb.) ve %28.4’ünde tablet bulunmakta olup, 2018 yılı için bilgisayar bulunan hane oranı toplam %85.5’tir. Evde bilgisayar sahipliğine göre, öğrenciler Türkiye ortalamasının bir hayli altında kalmaktadır. Bu durum, öğrencilerin, evlerinde bilgisayar teknolojisinin sunduğu olası imkanlardan toplumun diğer kesimine oranla daha az faydalandığını düşündürmektedir. Bu ise, sadece evde bilgisayar sahipliği açısından bile bireyler arasında bir dezavantajın varlığına işaret etmektedir. Öğrencilerin evinde bilgisayar bulunma durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 11).

Tablo 107’de öğrencilerin evinde bilgisayar (masaüstü, dizüstü, tablet bilgisayar dahil) bulunma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 107

Evde bilgisayar bulunma durumu ve yaşa göre dağılım

Evde Bilgisayar Bulunma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	10	71.4	23	59.0	49	75.4	49	79.0	28	70.0	3	25.0	162	69.8
Hayır	4	28.6	16	41.0	16	24.6	13	21.0	12	30.0	9	75.0	70	30.2
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0
sd=5 x²=17.090 p<0.05														

sd=5 $\chi^2=17.090$ $p<0.05$

Öğrencilerin evinde bilgisayar bulunma durumu ile yaşları arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Evinde bilgisayar bulunduğunu belirtenler arasındaki en yüksek oranlar sırasıyla 46-55 ve 36-45 yaş aralığındakilerde

görülmektedir. Buna göre, orta yetişkinlik yaşında olan yetişkinlerin evde bilgisayara erişiminin ve bu kesimin bilgisayarla ilişkisinin yüksekliğinden bahsedilebilmektedir. Diğer taraftan, 65 üzeri yaştakilerin evlerinde bilgisayar bulunma oranı diğer yaş gruplarına göre dikkate değer biçimde düşüktür. Bu bulgu, bu kişilerin evde bilgisayara erişimlerinin ve buna bağlı olarak bilgisayarla ilişkilerinin son derece sınırlı kaldığına işaret etmektedir. Bu durum, ileri yaştaki yetişkinlerin yaşlılığın yanı sıra teknolojik nedenlerden dolayı da toplumdan yalıtılabileceklerini düşündürmektedir.

Tablo 108’de evinde bilgisayar bulunmadığını belirten öğrencilerin eve bilgisayar almama nedenine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 108

Eve bilgisayar almama nedenine göre dağılım

Nedenler	(f)	(%)
İhtiyaç duymuyoruz	44	62.9
Bilgisayar kullanmayı bilmediğimiz için almıyoruz	8	11.4
Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan kullanıyoruz	2	2.9
İşte kullanıyoruz	1	1.4
Bilgisayar pahalı, alamıyoruz	13	18.6
Diğer	2	2.9
Toplam	70	100.0

Tablo 108 incelendiğinde, öğrencilerin neredeyse üçte ikisinin ihtiyaç duymadığı için evine bilgisayar almadığı görülmektedir. Bunların, arkadaş veya iş gibi farklı kaynaklar vasıtasıyla bilgisayarın kullanıldığını ifade eden seçeneklere yönelmeyerek doğrudan hiç kullanılmadığı için bilgisayara ihtiyaç duymadığını belirtmesi son derece ilginç bir bulgudur. Bunlara, kullanmayı bilmediği için bilgisayar almayanlar da eklendiğinde oran %74.3’e ulaşmaktadır. Hayatın hemen hemen her yerinde, ülkemiz hanelerinin %85.5’inde (TÜİK, 2018b) bilgisayarın bulunduğu günümüzde pek çok iş ve işlem bilgisayar kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bu durumda, bilgisayara ihtiyaç duymadığını belirten ve bilgisayarı farklı kaynaklardan da kullanmayan söz konusu öğrencilerin varlığı, bilgisayar ve bilgisayarlı araçlarla çevrili teknolojiyle iç içe geçmiş hayata ve bunların getirdiği teknolojik değişime entegre olunamadığını düşündürmektedir. Ayrıca bu durum, söz konusu kişilerin bilgisayar kullanmaktan işlevsel beklentilerinin bulunmadığını göstermektedir. Bu aynı zamanda, bilgisayar kullanılmıyor olmasından kaynaklı dezavantaja ve bireyler arasında teknoloji kullanımındaki eksikliğin neden olduğu dijital bölünmeye de işaret etmektedir.

Tabloya göre, pahalı bulduğu için evine bilgisayar alamadığını belirten öğrenci oranı %18.6'dır. Bu ciddi oranın varlığı, ekonomik yoksulluğun bilgi ve iletişim teknolojilerine ulaşmayı güçleştirdiğine, ekonomik nedenlerden dolayı teknolojiye erişilemediğine ve teknoloji sahipliğinin kısıtlandığına işaret etmektedir. Bu sonuç, dijital bölünmenin ve bireylerarasındaki teknolojik uçurumun önemli bir nedeninin ekonomik imkansızlıklar olduğunu göstermektedir. Nitekim benzer bir sonuç Ergül, Gökalp ve Cangöz (2012) tarafından yürütülen çalışmada da vurgulanmaktadır. Diğer taraftan, gelir durumu verileri dikkate alındığında, teknolojinin pahalılıkla ilişkilendirilmesi anlamlı bulunmakla birlikte, pahalı olduğu için bilgisayar alamadığını belirten öğrenci oranının yine de sınırlı kaldığı söylenebilmektedir. Yine teknoloji denildiğinde öğrencilerin akıllarına gelen ifadelerle bakıldığında, sadece %2.9'unun teknoloji ile pahalılığı bağdaştırdığı görülmektedir. Her iki sorudaki teknoloji ve pahalılık algısını gösteren oranların beklenenden az olması birbirine paralellik göstermektedir. Veriler öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun alt sosyo-ekonomik sınıfa dahil olduğunu doğrulamaktadır. Buna göre, öğrencilerin kendi ekonomik durumlarının gerçekliği ile büyük bir çoğunluğu yurtdışından ithal edilen teknolojik araçların ve teknolojinin pahalılığını tam anlamıyla ilişkilendiremedikleri görülmektedir. Bunun bir nedeninin, Ergül, Gökalp ve Cangöz (2012) tarafından yapılan çalışmada belirtildiği üzere, yoksulların kendi yoksulluklarına ilişkin algılarının farklılığı olabileceği düşünülmektedir. Buna göre, pahalı olduğu için evine bilgisayar alamayan öğrenci oranının gerçekte daha da fazla olabileceği değerlendirilmektedir.

Tabloya göre, doğrudan kullanmayı bilmediği için evine bilgisayar almadığını belirten öğrenci oranı azımsanmayacak ölçüdedir. Diğerleriyle kıyaslandığında eski ve yaygın bir teknoloji olduğu söylenebilen bilgisayarın dikkat çekici bir öğrenci kesimi tarafından halen kullanılmıyor olması, doğrudan dijital bölünmenin varlığını göstermektedir. Ayrıca bu sonuç, ekonomik yeterliğe sahip olmanın teknolojinin neden olduğu bölünmelerle başa çıkmada tek başına yetersiz kalacağına, bireyler arasında sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı teknolojinin kullanılmasına yönelik eksikliklerin bulunduğu ve bunların giderilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Öte yandan, öğrencilerin %2.9'u tarafından "diğer" seçeneği belirtilmiş olup, cep telefonunun ihtiyacı karşılaması nedeniyle eve bilgisayar alınmadığı ifade edilmektedir.

Tablo 109'da evinde bilgisayar bulunmadığını belirten öğrencilerin eve bilgisayar almama nedeni ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 109

Eve bilgisayar almama nedeni ve cinsiyete göre dağılım

Nedenler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
İhtiyaç duymuyoruz	36	67.9	8	47.1	44	62.9
Bilgisayar kullanmayı bilmediğimiz için almıyoruz	6	11.3	2	11.8	8	11.4
Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan kullanıyoruz	0	0.0	2	11.8	2	2.9
İşte kullanıyoruz	1	1.9	0	0.0	1	1.4
Bilgisayar pahalı, alamıyoruz	10	18.9	3	17.6	13	18.6
Diğer	0	0.0	2	11.8	2	2.9
Toplam	53	100.0	17	100.0	70	100.0

İhtiyaç duymadığı için eve bilgisayar almayanlar arasında kadınların oranı erkeklere göre daha yüksektir. Bu durum, yaygın olarak kullanılan bu teknolojinin kullanımına kadınlarca entegre olunamadığını ve kadınların bilgisayar kullanımından işlevsel beklentilerinin erkeklere oranla daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, cinsiyetler arasında bilgisayar sahipliğine bağlı kadınlar aleyhine bir dezavantaja işaret etmektedir. Diğer taraftan, bilgisayarın akraba veya arkadaş gibi kaynaklardan kullanan kadınların bulunmaması, kadınlarca bu tarz teknolojilerin dış kaynaklardan kullanımına sıcak bakılmadığını düşündürmektedir.

Tablo 110'da evinde bilgisayar bulunmadığını belirten öğrencilerin eve bilgisayar almama nedeni ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 110

Eve bilgisayar almama nedeni ve yaşa göre dağılım

Nedenler	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
İhtiyaç duymuyoruz	2	50.0	7	43.8	10	62.5	8	61.5	10	83.3	7	77.8	44	62.9
Bilgisayar kullanmayı bilmediğimiz için almıyoruz	1	25.0	2	12.5	2	12.5	0	0.0	2	16.7	1	11.1	8	11.4
Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan kullanıyoruz	0	0.0	1	6.3	1	6.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	2.9
İşte kullanıyoruz	0	0.0	1	6.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.4
Bilgisayar pahalı, alamıyoruz	1	25.0	4	25.0	3	18.8	4	30.8	0	0.0	1	11.1	13	18.6
Diğer	0	0.0	1	6.3	0	0.0	1	7.7	0	0.0	0	0.0	2	2.9
Toplam	4	100.0	16	100.0	16	100.0	13	100.0	12	100.0	9	100.0	70	100.0

İhtiyaç duymadığı için eve bilgisayar almayanların oranı yaşla birlikte genel olarak artmaktadır. Bu durum, ileri yaştakilerin bilgisayardan işlevsel beklentilerinin düşüklüğüne işaret etmektedir. Kullanmayı bilmediği için bilgisayar almadığını belirtenler içinde 18-25 yaş arasındakilerin oranının yüksekliği ilginç bir bulgudur. Bu durum, genç yetişkinler arasında bilgisayar kullanımına yönelik beceri eksikliğinin varlığını akla getirmektedir. Pahalı olduğu için bilgisayar almayanlar arasında genç yetişkinlerin oranının yüksekliği, gençlerin bilgisayar edinimlerinde ekonomik durumlarının önemli bir kısıt oluşturduğunu göstermektedir.

Tablo 111’de evinde bilgisayar bulunduğunu belirten öğrencilerin evde bilgisayar bulunma süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 111

Evde bilgisayar bulunma süresine göre dağılım

Süre	(f)	(%)
1 yıldan az	1	0.6
1-2 yıldır	4	2.5
3-5 yıldır	33	20.4
6-10 yıldır	65	40.1
11-15 yıldır	33	20.4
15 yıldan fazla	26	16.0
Toplam	162	100.0

Tablo 111 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun 6-10 yıl aralığında bir süredir evinde bilgisayar bulunduğu, 3-5 yıl ile 11-15 yıl aralığında bir süredir evinde bilgisayar bulunan öğrenci oranının aynı olduğu görülmektedir. 15 yıldan fazla süredir evinde bilgisayar bulunan öğrencilerin sayısı, oransal olarak evinde bilgisayar bulunmayan öğrencilerin %37.1’ine karşılık gelmektedir. Öğrenciler arasında teknolojiye erişim ve teknoloji sahipliği açısından büyük uçurumların bulunduğunu gösteren bu bulgu, dijital bölünmeye işaret etmesi nedeniyle dikkat çekici bulunmaktadır. Çünkü genel anlamda benzer sosyal, kültürel ve ekonomik yapıya sahip bireyler arasında bile teknolojiden kaynaklı büyük farklılıkların olması, söz konusu kesim ile özellikle toplumun üst tabakası arasındaki farklılığın sınırının tahmin edilemeyeceğine işaret etmektedir.

Tablo 112’de evinde bilgisayar bulunduğunu belirten öğrencilerin evde bilgisayar bulunma süresi ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 112

Evde bilgisayar bulunma süresi ve cinsiyete göre dağılım

Süre	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1 yıldan az	1	0.9	0	0.0	1	0.6
1-2 yıldır	2	1.8	2	3.8	4	2.5
3-5 yıldır	18	16.4	15	28.8	33	20.4
6-10 yıldır	43	39.1	22	42.3	65	40.1
11-15 yıldır	25	22.7	8	15.4	33	20.4
15 yıldan fazla	21	19.1	5	9.6	26	16.0
Toplam	110	100.0	52	100.0	162	100.0

Uzun sürelerdir (11 yıl ve üzeri) evinde bilgisayar bulunanlar arasında kadınların oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. Buna göre, evinde bilgisayar bulunanlar dikkate alındığında, kadınların evde bilgisayarla daha uzun süredir tanışık oldukları, bilgisayarın sunduğu imkanlardan evlerinde daha uzun süredir yararlandıkları söylenebilmektedir.

Tablo 113'te evinde bilgisayar bulunduğunu belirten öğrencilerin evde bilgisayar bulunma süresi ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 113

Evde bilgisayar bulunma süresi ve yaşa göre dağılım

Süre	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1 yıldan az	1	10.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.6
1-2 yıldır	0	0.0	3	13.0	1	2.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	2.5
3-5 yıldır	3	30.0	9	39.1	11	22.4	5	10.2	4	14.3	1	33.3	33	20.4
6-10 yıldır	5	50.0	6	26.1	28	57.1	19	38.8	5	17.9	2	66.7	65	40.1
11-15 yıldır	0	0.0	4	17.4	5	10.2	15	30.6	9	32.1	0	0.0	33	20.4
15 yıldan fazla	1	10.0	1	4.3	4	8.2	10	20.4	10	35.7	0	0.0	26	16.0
Toplam	10	100.0	23	100.0	49	100.0	49	100.0	28	100.0	3	100.0	162	100.0

Tablo incelendiğinde, 6-10 yıl aralığından itibaren her yıl aralığında, ileri yaş gruplarının evde bilgisayar bulunma süresinin genç yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, 1 yıldan az ve 1-2 yıl aralığında bir süredir evinde bilgisayar bulunanlar içerisinde 18-35 yaş aralığındakilerin oranı yüksektir. Pahalı olduğu için bilgisayar almayanlar arasında da genç yetişkinlerin oranı yüksektir.

Dolayısıyla bu bulgular, gençlerin ekonomik durumlarının kısıtlılığıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 114'te öğrencilerin bilgisayar kullanmayı bilme durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 114

Bilgisayar kullanmayı bilme durumuna göre dağılım

Durum	(f)	(%)
Evet	145	62.5
Hayır	87	37.5
Toplam	232	100.0

Tablo 114 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun bilgisayar kullanmayı bilmesine rağmen, halen %37.5'inin bilgisayar kullanmadığı görülmektedir. TÜİK (2018b) verileri ülkemizde bireylerin %40.4'ünün (kadınların %49.4'ünün, erkeklerin %31.4'ünün) hiç bilgisayar kullanmadığını göstermektedir. Söz konusu kesimin, ihtiyaç ya da alışkanlık duymadığı veya kullanmayı bilmediği için mi hayatı boyunca hiç bilgisayar kullanmadığı tam olarak bilinmemekle birlikte, hiç kullanılmayan bir aracın nasıl kullanılacağına da bilinmeyeceği dikkate alındığında, bu kesimin esasen bilgisayar kullanmayı bilmeyenler olarak kabul edilebileceği değerlendirilmektedir. Bu durumda, bilgisayar kullanmayı bilmeyen öğrencilerin oranı, ülkemizde bilgisayar kullanmayı bilmeyen birey oranıyla hemen hemen aynıdır.

Diğer taraftan, PIAAC'ın (OECD, 2016; TEDMEM, 2016) teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerisine yönelik sonuçları incelendiğinde, ülkemizden araştırmaya katılan bireylerin %35.6'sının (OECD ortalaması %10.0) daha önce bilgisayar deneyimi olmadığını ifade ettiği görülmektedir. Buna göre, bu araştırmayla tespit edilen bilgisayar kullanmayı bilmeyen öğrenci oranı PIAAC'ın ülkemiz geneline yansıtan sonucuyla da benzerlik göstermektedir. Öte yandan, WAS (2019b) tarafından yayımlanan 2018 yılı Türkiye raporuna göre, ülkemizdeki yetişkinlerin %48.0'i bilgisayar kullanmaktadır. Açıklanan bu sonuç, bilgisayar kullanmayı bilen öğrenci oranının ülke ortalamamızın üzerinde olduğuna işaret etmektedir.

Her alanda çok hızlı bir değişimin yaşandığı günümüzde bilgisayar kullanmayı bilmeyenlerin ve bilgisayar kullanamayanların varlığı, bilgisayarın sunduğu imkanlardan yararlanamayan ciddi bir kesime işaret etmektedir (Bozer, 2019). Yaygın bir teknoloji olan bilgisayarın kullanımının ciddi boyutta bir öğrenci grubu tarafından

halen bilinmiyor olması, bireyler arasında sadece teknolojik değil, günümüz dünyasının sunduğu olası imkanların elde edilip değerlendirilememesinden kaynaklanan sosyal, kültürel ve ekonomik uçurumların artmasının da nedenleri arasında sayılabilmektedir. Çünkü kullanımı geniş bir alana yayılan bilgisayarın kullanılamıyor olması, aynı zamanda bilgiye erişimi kısıtlayarak bilgi yoksulluğunu beraberinde getirmektedir (Bozer, 2019). Böylece “erişenler-erişemeyenler, sahip olanlar-sahip olamayanlar, kullanabilenler-kullanamayanlar” arasında hayatın her alanındaki farklılaşma artmaktadır. Bilgisayar kullanmayan, böyle bir ihtiyacı bulunmayanların varlığı, bu kişilerin giderek teknoloji yoğun hale gelen hayata dahil olmalarına yönelik soru işaretlerini beraberinde getirmektedir.

Öte yandan, meslek gruplarına göre bilgisayar kullanım oranlarını gösterir TÜİK (2018b) verilerine göre, mesleklerin beklenen eğitim seviyesi gerekliliği, yani eğitim düzeyi arttıkça bireylerin bilgisayar kullanım oranları artmaktadır. Yine benzer şekilde eğitim durumu ve dönemsel bilgisayar kullanım oranları dikkate alındığında, bir okul bitirmeyenlerin sadece %3.5’inin ve üniversite veya yükseköğretim mezunlarının %89.1’inin son üç aylık periyot içerisinde bilgisayar kullandığı görülmektedir. Bu oran ilköğretim, ortaokul veya mesleki ortaokul mezunları için %52.6’dır. Buna göre, eğitim seviyesi yüksek bireylerin bilgisayar kullanım oranı, eğitim seviyesi düşük olanlara göre daha fazladır. Eğitim seviyesi yüksek olanlar, eğitimsel avantajlarını teknoloji ve teknolojinin sunduğu imkanlardan yararlanma konusunda da sürdürebilmekte olup, sosyal, kültürel ve ekonomik arka planlarını daha fazla teknoloji erişimi, sahipliği ve kullanımı açısından avantaja dönüştürebilmektedir. Dezavantajlı durum henüz ortaokul düzeyinde olan bu araştırma kapsamındaki öğrenciler açısından da mevcuttur. Eğitim düzeyi düşüklüğü nedeniyle zaten dezavantajlı konumda bulunan öğrencilerin teknoloji kullanımındaki yetersizlikleri nedeniyle mevcut dezavantajlı konumlarının yeniden üretilerek ve artarak devam ettiği değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin bilgisayar kullanmayı bilme durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 12).

Öğrencilerin bilgisayar kullanmayı bilme durumu ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 13).

Tablo 115’te öğrencilerin bilgisayar kullanmayı bilme durumu ve gelir durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 115

Bilgisayar kullanmayı bilme durumu ve gelir durumuna göre dağılım

Durum	Gelir Durumu												Toplam	
	Gelirim Yok		1000 TL ve Altı		1001-2000 TL		2001-3000 TL		3001 TL ve Üstü		Geliri Olup Belirtmedi			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)		
Evet	46	60.5	7	36.8	50	58.1	23	74.2	6	100.0	13	92.9	145	62.5
Hayır	30	39.5	12	63.2	36	41.9	8	25.8	0	0.0	1	7.1	87	37.5
Toplam	76	100.0	19	100.0	86	100.0	31	100.0	6	100.0	14	100.0	232	100.0

sd=5 $\chi^2=17.074$ $p<0.05$

Öğrencilerin bilgisayar kullanmayı bilme durumu ile gelir durumları arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 115 incelendiğinde, geliri olmadığını belirtenler hariç olmak üzere, gelir yükseldikçe bilgisayar kullanmayı bilenlerin oranının yükseldiği görülmektedir. Bunun tam tersi olarak, bilgisayar kullanmayı bilmeyenlerin oranı düşük gelirliiler arasında yüksektir. Bu sonuç, ekonomik anlamda teknolojiye erişebilen ve teknoloji sahibi olan bireylerin onun kullanımını da öğrenebileceğine işaret etmektedir. Diğer taraftan, gelir seviyesiyle bilgisayar kullanımının bilinmesi arasındaki doğru orantı, yüksek gelire sahip olunmasıyla teknolojik araçların daha fazla ihtiyaç haline gelmesinin ve bunların kullanımının öğrenilmesinin ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Bununla birlikte, icra edilen mesleklerin eğitim seviyesi gerekliliği, yani bireylerin eğitim düzeyi arttıkça bilgisayar kullanım oranının yanı sıra kazanç da yükselmektedir (TÜİK, 2010). Bu durum, kazanç ile bilgisayar kullanım oranı arasında doğru orantı olduğunu düşündürmektedir. Nitekim öğrencilerin gelir durumu ile bilgisayar kullanmayı bilme durumları arasındaki ilişki bunu yansıtmaktadır. Buna göre, öğrencilerin sahip oldukları ekonomik dezavantaj teknolojik dezavantajı beraberinde getirmekte olup, ekonomik imkansızlıklar, öğrenciler arasında teknoloji erişimi ve sahipliği farklılığına bağlı olarak dijital bölünmeye neden olmaktadır.

Tablo 116’da bilgisayar kullanmayı bilmediğini belirten öğrencilerin bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 116

Bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme durumuna göre dağılım

Durum	(f)	(%)
Evet	77	88.5
Hayır	10	11.5
Toplam	87	100.0

Öğrencilerin büyük çoğunluğu bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemesine rağmen, yaşanan her türlü teknolojik gelişme dikkate alındığında, bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemeyen, hayatında buna yönelik bir ihtiyaç hissetmeyen %11.5'lik ciddi sayılabilecek bir öğrenci grubunun varlığı dikkat çekicidir. Bu durum, öğrencilerin; teknolojinin ne demek olduğu, hangi aşamada bulunduğu ve nereye gittiği kapsamındaki teknoloji farkındalıklarının eksikliğine, teknolojiyle ilişkilerinin ve teknolojiye karşı olan ilgilerinin azlığına işaret etmektedir. Ayrıca bu durum, onların teknolojiyi anlama, kendi hayatlarına entegre ederek kullanma, gerektiği gibi ondan faydalanma ve onu eleştirme düşüncesinden bir hayli uzak olduklarını düşündürmektedir. Bu haliyle, halen bilgisayar kullanamayan öğrenciler bir yana, bunlar içerisinde bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme gibi bir motivasyona sahip olmayanlar için teknoloji okuryazarlığından bahsetmek zaten mümkün gözükmemektedir.

Bilgisayar kullanmayı bilmediğini belirten öğrencilerin bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 14).

Tablo 117'de bilgisayar kullanmayı bilmediğini belirten öğrencilerin bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 117

Bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme durumu ve yaşa göre dağılım

Durum	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	3	100.0	12	100.0	21	91.3	19	86.4	15	78.9	7	87.5	77	88.5
Hayır	0	0.0	0	0.0	2	8.7	3	13.6	4	21.1	1	12.5	10	11.5
Toplam	3	100.0	12	100.0	23	100.0	22	100.0	19	100.0	8	100.0	87	100.0

Tablo incelendiğinde, 18-35 yaş arasındaki öğrencilerin tamamının bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemesi ilginç bir bulgudur. Bu durum, genç yetişkin öğrencilerin teknolojiye karşı ilgilerinin yüksek olduğuna, teknolojik değişimin farkında olarak teknolojiyi hayatlarına entegre etmek istediklerine işaret etmektedir. Diğer taraftan, bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemeyenlerin oranının 46 yaşından itibaren bir hayli yüksek olması dikkat çekicidir. Bu, öğrenciler arasında ileri yaşla birlikte teknoloji ilgisinin azaldığını düşündürmektedir.

Tablo 118’de bilgisayar kullanmayı bilmeyen öğrencilerden bilgisayar kullanmayı öğrenmek istediğini belirtenlerin bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme nedenine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 118

Bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme nedenlerine göre dağılım

Nedenler	(f)	(%)
Teknolojiye, bilgisayara ilgi duyduğum için	27	35.1
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için	16	20.8
İş bulmak için	12	15.6
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	7	9.1
İşte yükselmek için	4	5.2
İşimde daha iyi/yeterli olmak için	9	11.7
Kendimi geliştirmek için	55	71.4
Zamanımı geçirmek, değerlendirmek için	31	40.3
Yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için	22	28.6
Diğer	9	11.7

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 192 öğrenmek isteme nedeni belirtilmiş olup, yüzdelere bilgisayar kullanmayı bilmeyip bilgisayar kullanmayı öğrenmek istediğini belirten 77 öğrenci üzerinden alınmıştır.*

Bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme nedenleri arasında en yüksek oranı %71.4’le “kendimi geliştirmek için” seçeneği oluşturmaktadır. Bunu %40.3’le “zamanımı geçirmek, değerlendirmek için” seçeneği ve %35.1’le “teknolojiye, bilgisayara ilgi duyduğum için” seçeneği izlemektedir. Tespit edilen en yüksek orana ait seçeneğin “kişisel gelişimle ilgili neden” olduğu görülmektedir. Buna göre, öğrenciler açısından bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemedeki temel ve açık ara motivasyon kendilerine yatırım yapma düşüncesidir. Bu, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun amaca dönük olduğunu göstermektedir. Ancak bu kesim içerisindekilerin bir kısmı da dahil olmak üzere, bilgisayarı boş zaman geçirme ve değerlendirme aracı olarak gören bir öğrenci topluluğu da bulunmaktadır. Diğer taraftan, teknolojiye ve bilgisayara ilgi duyduğu için bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteyen öğrenci oranı azımsanmayacak ölçüdedir. Bilgisayara ilgi duymasına rağmen bugüne kadar bilgisayar kullanmayı öğrenmeyenlerin varlığı, öğrenciler için bilgisayar kullanmayı öğrenmede sosyal, kültürel veya ekonomik bazı bariyerlerin bulunduğunu düşündürmektedir. İş bulmak, iş değiştirmek, işte yükselmek, işte yeterli olmak gibi “mesleki nedenlerle” bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteyenlerin oranı %5.2 ile %15.6 arasında değişmektedir. Bu durum, öğrencilerin bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemedeki temel motivasyonlarının işle ilgili nedenler olmadığına işaret etmektedir. Öte yandan, sınav

belgelerine veya sınav sonuçlarına bilgisayardan erişimin sağlandığı, kayıt durumunun, ders notlarının veya bilgilerinin takibi gibi tüm öğrencilik iş ve işlemlerinin bilgisayardan yapılabildiği sistem içerisinde “eğitsel nedenlerle” bilgisayar kullanmayı öğrenmek istediğini belirten öğrenci oranı sadece %20.8’dir. Bu durum, bu öğrencilerin okul ve derslerle ilgili işlerini çoğunlukla başkaları vasıtasıyla yaptığını, bu nedenle bilgisayar kullanmayı bilmeye dair öncelikli ihtiyaç hissetmediğini düşündürmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %11.7’si tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, “bilgi öğrenmek için”, “çocuklara yardımcı olmak için”, “dünyaya uyum sağlamak için”, “e-devlet kullanabilmek için”, “hayatı kolaylaştırmak için”, “internet kullanabilmek için”, “kendi kendime araştırma yapmak için” ve “yeni şeyler öğrenmek için” ifadeleri bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme nedenleri arasında gösterilmektedir.

Tablo 119’da öğrenciler tarafından kendileri için en önemli olan nedenin belirtilmesi durumunda oluşan dağılım gösterilmektedir.

Tablo 119

<i>Bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedenine göre dağılım</i>		
Nedenler	(f)	(%)
Teknolojiye, bilgisayara ilgi duyduğum için	6	7.8
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için	2	2.6
İş bulmak için	8	10.4
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	4	5.2
İşte yükselmek için	1	1.3
İşimde daha iyi/yeterli olmak için	1	1.3
Kendimi geliştirmek için	37	48.1
Zamanımı geçirmek, değerlendirmek için	7	9.1
Yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için	6	7.8
Diğer	5	6.5
Toplam	77	100.0

Tablo 119 incelendiğinde, “kendimi geliştirmek için” seçeneğinin en yüksek oranla bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme nedenleri arasında en önemli neden olarak belirtildiği görülmektedir. Bunu, öğrencilerin %10.4’ü tarafından belirtilen “iş bulmak için” seçeneğiyle, öğrencilerin %9.1’i tarafından belirtilen “zamanımı geçirmek, değerlendirmek için” seçeneği izlemektedir. Tablo 118 ile birlikte değerlendirildiğinde, sadece bir tane nedenin belirtilmesi istenilse bile, öğrenciler tarafından belirtilen en önemli nedende bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu çerçevede, tespit edilen en yüksek orana ait seçeneğin “kişisel gelişimle ilgili neden” olduğu görülmekte olup, bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemedeki en önemli motivasyon öğrencilerin kendilerine

yatırım yapma düşüncesidir. Diğer taraftan, daha önce altıncı sırada belirtilen “iş bulmak için” seçeneğinin en önemli nedenin belirtilmesi istenildiğinde ikinci sırada ifade edilmesi dikkat çekicidir. Önceliklendirme göz önüne alındığında bu durum, bilgisayar kullanmayı biliyor olmanın bir iş sahibi olmakla ilişkilendirildiğine ve daha kolay iş bulmada bir araç olarak değerlendirildiğine işaret etmektedir. Nitekim Bozer (2019) tarafından, bilgisayarı gerektiği gibi kullanıyor olmanın mesleki anlamda ayırt edici bir seçim kriteri olarak görüldüğü belirtilmektedir. Ancak iş bulmak dışında; iş değiştirmek, işte yükselmek veya işte yeterli olmak gibi “mesleki nedenleri” bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemedeki en önemli nedenler olarak gören öğrenci oranı ise %1.3 ile %5.2 arasında değişmekte olup, bu haliyle mesleki kaygılar nedeniyle bilgisayar öğrenmek isteme oranlarının düşük kaldığı söylenebilmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %3.9’u tarafından “diğer” seçeneğinde kendilerince belirtilen “çocuklara yardımcı olmak için”, “dünyaya uyum sağlamak için”, “e-devlet kullanabilmek için”, “hayatı kolaylaştırmak için” ve “kendi kendime araştırma yapmak için” ifadeleri en önemli nedenler olarak gösterilmektedir.

Tablo 120’de bilgisayar kullanmayı bilmeyen öğrencilerden bilgisayar kullanmayı öğrenmek istediğini belirtenlerin bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemelerinin en önemli nedeni ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 120

Bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedeni ve cinsiyete göre dağılım

Nedenler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Teknolojiye, bilgisayara ilgi duyduğum için	4	7.5	2	8.3	6	7.8
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için	2	3.8	0	0.0	2	2.6
İş bulmak için	6	11.3	2	8.3	8	10.4
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	3	5.7	1	4.2	4	5.2
İşte yükselmek için	0	0.0	1	4.2	1	1.3
İşimde daha iyi/yeterli olmak için	0	0.0	1	4.2	1	1.3
Kendimi geliştirmek için	25	47.2	12	50.0	37	48.1
Zamanımı geçirmek, değerlendirmek için	5	9.4	2	8.3	7	9.1
Yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için	5	9.4	1	4.2	6	7.8
Diğer	3	5.7	2	8.3	5	6.5
Toplam	53	100.0	24	100.0	77	100.0

İş bulma ve iş değiştirme/daha iyi bir iş bulma amacıyla bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteyenler arasında kadınların oranının yüksekliği ilginç bir bulgudur. Çalışma durumu ve cinsiyet verileri dikkate alındığında, kadınların daha az oranda

çalışıyor olmaları, onların bilgisayar kullanmayı öğrenerek iş hayatına daha kolay dahil olmayı düşünmeleriyle ilişkilendirilebilmektedir. Öte yandan, işte yükselme ve yeterli olma seçeneklerini belirtenler arasında erkeklerin oranı daha yüksektir. Buna göre, hem kadınlar hem de erkekler bilgisayar gibi teknolojilere hakim olmayı mesleki açıdan avantaj olarak görmektedir. Ayrıca, zaman geçirme, değerlendirme ile karşılaşılan sorunları çözme amacıyla bilgisayar öğrenmek isteyen kadınların oranının erkeklerin oranından yüksek olması, bilgisayarın zaman geçirmeye ve sorun çözmeye yardımcı olma fonksiyonlarının kadınlarca daha fazla önceliklendirildiğine işaret etmektedir.

Tablo 121’de bilgisayar kullanmayı bilmeyen öğrencilerden bilgisayar kullanmayı öğrenmek istediğini belirtenlerin bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemelerinin en önemli nedeni ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 121

Bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedeni ve yaşa göre dağılım

Nedenler	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Teknolojiye, bilgisayara ilgi duyduğum için	0	0.0	1	8.3	1	4.8	0	0.0	3	20.0	1	14.3	6	7.8
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için	0	0.0	1	8.3	1	4.8	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	2.6
İş bulmak için	2	66.7	1	8.3	4	19.0	1	5.3	0	0.0	0	0.0	8	10.4
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	0	0.0	0	0.0	3	14.3	0	0.0	1	6.7	0	0.0	4	5.2
İşte yükselmek için	0	0.0	0	0.0	1	4.8	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.3
İşimde daha iyi/yeterli olmak için	0	0.0	1	8.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.3
Kendimi geliştirmek için	0	0.0	5	41.7	11	52.4	12	63.2	5	33.3	4	57.1	37	48.1
Zamanımı geçirmek, değerlendirmek için	1	33.3	1	8.3	0	0.0	2	10.5	2	13.3	1	14.3	7	9.1
Yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için	0	0.0	1	8.3	0	0.0	2	10.5	2	13.3	1	14.3	6	7.8
Diğer	0	0.0	1	8.3	0	0.0	2	10.5	2	13.3	0	0.0	5	6.5
Toplam	3	100.0	12	100.0	21	100.0	19	100.0	15	100.0	7	100.0	77	100.0

İş bulma, zaman geçirme ve değerlendirme amacıyla bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteyenler arasında 18-25 yaş aralığındakilerin oranının yüksekliği dikkat çekicidir. Bu durum, genç yetişkinlerde, işsizliğin giderilmesinde bilgisayar kullanmayı bilmenin kendilerine bir avantaj oluşturacağı düşüncesinin yaygın olduğuna ve bilgisayarın zaman geçirme açısından sunduğu içeriklerin çoğunlukla gençlerce takip edildiğine işaret etmektedir. Öte yandan, bilgisayarı sorun çözmede yardımcı olarak görenler arasında en yüksek oran 65 üzeri yaştakilerdedir. Buna göre, ileri yaştakiler, bilgisayarın sorun çözme fonksiyonunu gençlere nazaran önceliklendirmektedir. Diğer taraftan, bilgisayarın kişisel gelişimle ilgili katkısını ön plana çıkaranların oranının ilerleyen yaşla birlikte hemen hemen bir ‘çan eğrisi’ şeklinde olması oldukça ilginç bir bulgudur. Bu durum, bireyin, kişisel gelişim motivasyonunun ve kendini gerçekleştirme ihtiyacının çoğunlukla orta yetişkinlik yaşlarında en tepe noktaya ulaştığını düşündürmektedir.

Tablo 122’de öğrencilerin bilgisayar kullanma süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 122

Bilgisayar kullanma süresine göre dağılım

Süre	(f)	(%)
1 yıldan az	10	6.9
1-2 yıldır	22	15.2
3-5 yıldır	37	25.5
6-10 yıldır	36	24.8
11-15 yıldır	21	14.5
15 yıldan fazla	19	13.1
Toplam	145	100.0

Tablo 122 incelendiğinde, 3-5 yıl ve 6-10 yıl aralığından beri bilgisayar kullanan öğrenci oranının neredeyse aynı olduğu, bu haliyle bilgisayar kullanma süresine ilişkin yoğunluğun 3-10 yıl aralına denk geldiği görülmektedir. 10 yıldan fazla süredir bilgisayar kullandığını belirten öğrencilerin sayısı, oransal olarak bilgisayar kullanmayı bilmeyenlerin %45.6’sına karşılık gelmektedir. Bu sonuç, öğrenciler arasında bilgisayar kullanma durumundan kaynaklanan ciddi bir teknolojik uçuruma işaret etmektedir. Günümüzde teknoloji kaynaklı uçurum sadece teknoloji boyutuyla kalmamakta olup, bireyin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimine de etki ederek her alandaki farklılaşmayı artırmakta, bireylerarasındaki uçurumu yeniden yaratarak

derinleştirmektedir (Bozer, 2019). Buna göre öğrenciler, kendi dahil oldukları grup içerisinde de eşit olmayan koşullarla mücadele etmek durumundadır. Bu durum, dışarıya karşı halihazırda pek çok açıdan dezavantajlı durumda bulunan öğrencilerin kendi aralarındaki eşitsizliklerin teknoloji kaynaklı olarak derinleştiğine, “eşitsizler içinde eşitsizlerin” yaratıldığına işaret etmektedir. Öğrencilerin bilgisayar kullanma süresi ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 15).

Tablo 123’te öğrencilerin bilgisayar kullanma süresi ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 123

Bilgisayar kullanma süresi ve yaşa göre dağılım

Süre	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1 yıldan az	0	0.0	2	7.4	3	7.1	2	5.0	3	14.3	0	0.0	10	6.9
1-2 yıldır	0	0.0	7	25.9	6	14.3	7	17.5	2	9.5	0	0.0	22	15.2
3-5 yıldır	3	27.3	5	18.5	15	35.7	6	15.0	6	28.6	2	50.0	37	25.5
6-10 yıldır	6	54.5	9	33.3	8	19.0	10	25.0	2	9.5	1	25.0	36	24.8
11-15 yıldır	1	9.1	3	11.1	7	16.7	6	15.0	3	14.3	1	25.0	21	14.5
15 yıldan fazla	1	9.1	1	3.7	3	7.1	9	22.5	5	23.8	0	0.0	19	13.1
Toplam	11	100.0	27	100.0	42	100.0	40	100.0	21	100.0	4	100.0	145	100.0

Tablo 123 incelendiğinde, 15 yıldan fazla süredir bilgisayar kullananların 46-65 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Uzun sürelerdir bilgisayar kullanan öğrenciler ileri yaştaki yetişkinlerden oluşmaktadır. Öte yandan, 18-25 yaş aralığındakilerin kullanım süresinin 6-10 yıl aralığında en yüksek oranda gözlenmesi, bu kişilerin en erken 8-12 yaşları arasında bilgisayar kullanmaya başlamış olabilecekleri düşünüldüğünde beklenen bir sonuçtur.

Tablo 124’te öğrencilerin bilgisayar kullanmayı bilme düzeyine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 124

Bilgisayar kullanmayı bilme düzeyine göre dağılım

Düzye	(f)	(%)
Az	53	36.5
Orta	67	46.2
İyi	21	14.5
Çok iyi	4	2.8
Toplam	145	100.0

Tablo 124 incelendiğinde, öğrencilerin hemen hemen yarısının orta düzeyde bilgisayar kullanabildiği, katılımcıların neredeyse üçte birinin çok basit düzeyde bilgisayar kullanıyor olmaya karşılık gelen ‘az’ seçeneğini belirttiği görülmektedir. Öte yandan, diğer seçeneklere göre daha bilinçli tercih yapmayı gerektiren ‘iyi’ ve ‘çok iyi’ seçeneklerine yönelen öğrenci oranı toplamı %17.3’tür. Bu bulgu, bilgisayar kullanabilen öğrencilerin %82.7’sinin bilgisayarın kullanımını esasen temel düzeyde bildiğine işaret etmektedir. Bu durum, söz konusu kişiler için bilgisayar kullanımı açısından literatürde yaygın haliyle tanımlanmış bir teknoloji okuryazarlığından bahsedilemeyeceğini düşündürmektedir.

PIAAC’ın (OECD, 2016; TEDMEM, 2016) teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerisine yönelik sonuçları incelendiğinde, ülkemizden araştırmaya katılan bireylerin %34.6’sının internet tarayıcısı veya elektronik posta kullanarak problemleri çözme ve az da olsa interneti kullanmayı kapsayan 1. düzey ve altında bulunduğu, %6.9’unun (OECD ortalaması %25.7) bilgisayar kullanarak problem çözme, çözüm için çeşitli işlem ve aşamaları uygulamayı içeren 2. düzeyde bulunduğu, yalnızca %0.9’unun (OECD ortalaması %5.4) bilgisayar uygulamalarını kullanarak karmaşık sorunları çözme içeren 3. düzeyde bulunduğu görülmektedir. Söz konusu beceriler teknoloji kullanmayı gerektirdiğinden, bu sonuçların ülkemiz yetişkinlerinin teknoloji kullanım düzeylerinin ortaya konulmasında yol gösterici olacağı söylenebilmektedir. Ülkemiz yetişkinlerinin sadece %0.9’unun üst düzey beceri sınıfında yer almasına karşın, araştırmaya katılan öğrencilerin %2.8’i ‘çok iyi’ düzeyde bilgisayar kullandığını ifade etmektedir. Bu haliyle, üst düzey kullanım açısından, öğrencilerin bilgisayar kullanmayı bilme düzeyinin ülkemiz ortalamasının üzerinde olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 125’te öğrencilerin bilgisayar kullanmayı bilme düzeyi ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 125

Bilgisayar kullanmayı bilme düzeyi ve cinsiyete göre dağılım

Düzye	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Az	35	34.0	18	42.9	53	36.6
Orta	46	44.7	21	50.0	67	46.2
İyi	18	17.5	3	7.1	21	14.5
Çok iyi	4	3.9	0	0.0	4	2.8
Toplam	103	100.0	42	100.0	145	100.0

Bilgisayarı az ve orta düzeyde kullanabilen erkeklerin oranı kadınlardan yüksektir. İyi düzeyde bilgisayar kullanabilen kadınların oranı erkeklerin oranının iki buçuk katıdır. Ayrıca, çok iyi düzeyde bilgisayar kullanabilen erkek bulunmamasına rağmen, bu kategorideki kadınların oranı %3.9'dur. Bilgisayarın kadınlar tarafından daha fonksiyonel kullanıldığını gösterir bu bulgular ilginçtir. Veriler, kadınların üst düzey bilgisayar kullanma becerisinin erkeklerden yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 126'da öğrencilerin bilgisayar kullanmayı bilme düzeyi ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 126

Bilgisayar kullanmayı bilme düzeyi ve yaşa göre dağılım

Düzey	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Az	3	27.3	10	37.0	12	28.6	14	35.0	12	57.1	2	50.0	53	36.6
Orta	5	45.5	16	59.3	22	52.4	19	47.5	4	19.0	1	25.0	67	46.2
İyi	3	27.3	1	3.7	7	16.7	4	10.0	5	23.8	1	25.0	21	14.5
Çok iyi	0	0.0	0	0.0	1	2.4	3	7.5	0	0.0	0	0.0	4	2.8
Toplam	11	100.0	27	100.0	42	100.0	40	100.0	21	100.0	4	100.0	145	100.0

Bilgisayar kullanım düzeyini az olarak belirtenler içerisindeki en yüksek oran 56-65 yaş aralığındakilerde olup, sonrasında 65 üzeri yaşta olanlar gelmektedir. Bu durum, ileri yaşlardakilerin bilgisayar kullanımını temel düzeyde bildiğini ve bilgisayar kullanım becerileri açısından esasen yetersiz olduklarını düşündürmektedir. Bilgisayarı orta düzeyde kullananlar arasında en yüksek oran 26-35 yaş aralığında olup, orta düzey kullanım için yoğunluk 26-55 yaş aralığındadır. Buna göre, orta yetişkinlik yaşları için de bilgisayar kullanım beceri düzeyinin yetersiz olduğu söylenebilmektedir. Diğer taraftan, iyi düzeyde bilgisayar kullananlar arasındaki yoğunluk 18-25 yaş aralığındakilerdedir. Ancak çok iyi kullanım düzeyi için 18-35 yaş aralığında bulunan hiçbir birey yoktur. Yine de genç yetişkinlerin bilgisayar kullanım becerilerinin daha üst düzeyde olduğu görülmektedir. Yaş aralıkları dikkate alındığında bu bulgular, bilgisayar kullanım becerisi açısından doğrudan teknoloji okuryazarı olarak ön plana çıkabilecek bir yaş grubu bulunmadığına işaret etmektedir.

Tablo 127'de bilgisayar kullanmayı bilen öğrencilerden herhangi bir işte çalışanların, çalıştıkları işin bilgisayar kullanmayı gerektirme durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 127

Çalışılan işin bilgisayar kullanmayı gerektirme durumuna göre dağılım

Durum	(f)	(%)
Evet	28	34.2
Hayır	54	65.8
Toplam	82	100.0

Tablo 127 incelendiğinde, katılımcıların neredeyse üçte ikisinin çalıştığı işin bilgisayar kullanmayı gerektirmediği görülmektedir. Öğrenciler her ne kadar bilgisayar kullanmayı bilse de, günün büyük bir bölümünün geçtiği iş yerinde bilgisayar kullanımına yönelik bir gereksinim olmadığından, bu kişilerin bilgisayar kullanmaya duyduğu ihtiyacın artmayacağı ve bilgisayar kullanıyor olmaktan işlevsel beklentilerinin yükselmeyeceği savunulabilmektedir. Böylece, bu öğrencilerin bilgisayarı daha üst düzeyde kullanmaya yönelik mesleki motivasyonlarının olamayacağı ifade edilebilmektedir. Diğer taraftan, mesleklerin beklenen eğitim seviyesi gerekliliği arttıkça mesleğe mensup bireyler arasında bilgisayar kullanım oranlarının arttığı bilinmektedir (TÜİK, 2018b). Bu nedenle, henüz ortaokul düzeyinde bulunan ve eğitimsel dezavantaja sahip olan öğrencilerin bilgisayar kullanımını gerektiren bir meslek sahibi olma oranları beklendiği gibi düşüktür. Ayrıca bu durum, bu kişilerin, bilgisayar kullanmayı bilmelerine rağmen bilgisayar kullanım düzeylerinin de düşük olduğunu düşündürmektedir. Nitekim öğrencilerin bilgisayar kullanmayı bilme düzeyini gösterir tablo bu durumu doğrulamaktadır.

Öğrencilerin çalıştıkları işin bilgisayar kullanmayı gerektirme durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 16).

Tablo 128’de bilgisayar kullanmayı bilen öğrencilerden herhangi bir işte çalışanların, çalıştıkları işin bilgisayar kullanmayı gerektirme durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 128

Çalışılan işin bilgisayar kullanmayı gerektirme durumuna ve yaşa göre dağılım

Durum	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	4	50.0	8	42.1	9	26.5	5	27.8	1	50.0	1	100.0	28	34.1
Hayır	4	50.0	11	57.9	25	73.5	13	72.2	1	50.0	0	0.0	54	65.9
Toplam	8	100.0	19	100.0	34	100.0	18	100.0	2	100.0	1	100.0	82	100.0

Çalıştığı iş bilgisayar kullanmayı gerektirenlerin oranı en yüksek 65 üzeri yaştakilerde olup, bu oran 56 yaşından itibaren artmaktadır. Diğer taraftan, çalıştığı iş bilgisayar kullanmayı gerektirmeyenlerin oranı ise 26-45 yaş aralığında yüksektir. Buna göre, ileri yaşıta bulunan öğrencilerin bilgisayar kullanımı gerektiren meslek sahibi olma oranı yüksekken, bu oran orta yaş yetişkinleri arasında düşüktür.

Tablo 129’da öğrencilerin bilgisayar kullanmayı öğrendiği kişiye/yere göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 129

Bilgisayar kullanmayı öğrenilen kişiye/yere göre dağılım

Kişi/Yer	(f)	(%)
Kendi kendime öğrendim	70	48.3
Çocuğumdan öğrendim	42	29.0
Eşimden öğrendim	18	12.4
Annemden/babamdan öğrendim	3	2.1
Kardeşimden öğrendim	11	7.6
Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan öğrendim	24	16.6
İş yerinde öğrendim	28	19.3
Okulda öğrendim	2	1.4
Bilgisayar kursunda öğrendim	35	24.1
Diğer	1	0.7

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve toplam 234 cevap verilmiş olup, yüzdeler bilgisayar kullanmayı bildiğini belirten 145 öğrenci üzerinden alınmıştır.

Bilgisayar kullanmayı öğrenilen kişi/yer arasında en yüksek oranı %48.3’le “kendi kendime öğrendim” seçeneği oluşturmaktadır. Bunu %29.0’la “çocuğumdan öğrendim” ve %24.1’le “bilgisayar kursunda öğrendim” seçeneği izlemektedir. En düşük oran %0.7’yle “diğer” seçeneğinde görülmüş olup, “internet kafede öğrendim” seçeneği bilgisayar kullanmayı öğrenilen yer arasında gösterilmektedir. Bunun dışındaki en düşük oran olarak %1.4’le “okulda öğrendim” seçeneği belirtilmektedir. Buna göre, öğrencilerin neredeyse yarısının kendi kendilerine güdülenerek, kendi çabalarıyla bilgisayarın kullanımını öğrendikleri görülmektedir. Bu güdülenmenin kaynağının, yeni şeyler öğrenmek veya kendini geliştirmek şeklinde “kişisel gelişimle ilgili nedenler” olabileceği gibi, eğitimleriyle ilgili bir hedefe yönelik “eğitsel nedenler” veya iş hayatlarıyla ilgili bir hedefe yönelik “mesleki nedenler” olabileceği düşünülmektedir. Ayrı bir motivasyonla hareket ederek özel olarak kursa katılıp bilgisayar kullanmayı öğrenen öğrenci oranının yüksekliği de azımsanmayacak ölçüdedir. Bu durum, söz konusu kişilerin teknolojiye karşı olan ilgilerinin ve teknolojiyle ilişkilerinin yüksek olduğunu düşündürmektedir. Diğer taraftan, iş yerinde bilgisayar kullanmayı

öğrendiğini belirten öğrenci oranının yüksekliği, iş yerlerinin çalışanlar için informal öğrenme ortamı oluşturduğunu ve buna yönelik ciddi bir potansiyel taşıdığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Ayrıca, eşi ve çocuğu içeren kendi ailesinden bilgisayar kullanmayı öğrendiğini belirtenlerin çokluğu, aile içinde bireyler arasında kurulan etkileşimle öğrenmenin gerçekleşebileceğine işaret etmektedir. Öte yandan, okulda bilgisayar kullanmayı öğrendiğini belirten öğrenci oranı sadece %1.4'tür. Halen bilgisayar kullanmayı hiç bilmeyen öğrencilerin varlığı da dikkate alındığında bu durum, Açık Öğretim Ortaokulu'nun öğrencilerine teknolojiyi anlatmada, onların teknolojiye karşı olan ilgilerini artırmada, onları teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı hayata hazırlamada ve onların bu anlamdaki ihtiyaçlarını karşılamada, kısacası onları teknolojiyi anlayan, özümseyen, ihtiyaçları doğrultusunda yaşantılarına entegre eden, gerektiğinde eleştiren, teknoloji kullanımını bilen birer teknoloji okuryazarı birey konumuna ve donanımına getirmede eksik kaldığını düşündürmektedir. Ayrıca bu durum, Okul'un öğrencilerine bilgisayar kullanmayı öğretmede bir alternatif oluşturmadığına işaret etmektedir.

Tablo 130'da öğrencilerin bilgisayar kullanmayı öğrendiği kişiye/yere ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 130

Bilgisayar kullanmayı öğrenilen kişi/yere ve cinsiyete göre dağılım

Kişi/Yer	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Kendi kendime öğrendim	42	40.8	28	66.7	70
Çocuğumdan öğrendim	33	32.0	9	21.4	42
Eşimden öğrendim	17	16.5	1	2.4	18
Annemden/babamdan öğrendim	3	2.9	0	0.0	3
Kardeşimden öğrendim	9	8.7	2	4.8	11
Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan öğrendim	11	10.7	13	31.0	24
İş yerinde öğrendim	18	17.5	9	21.4	27
Okulda öğrendim	1	1.0	1	2.4	2
Bilgisayar kursunda öğrendim	31	30.1	4	9.5	35
Diğer	1	1.0	1	2.4	2

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, bilgisayar kullanmayı bildiğini belirten 145 öğrenci tarafından bilgisayar kullanmayı öğrenilen kişiye/yere yönelik olarak toplam 234 cevap verilmiştir. Yüzdelere cinsiyet (103 kadın, 42 erkek katılımcı) içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Bilgisayar kullanmayı kendi kendine öğrenen erkeklerin oranının kadınların oranından bir buçuk kat fazla olduğu görülmektedir. Bilgisayarı eşinden öğrenen

kadınların oranı aynı durumdaki erkeklerin oranından neredeyse yedi kat fazladır. Bu bulgular, bilgisayar kullanmayı öğrenme ve öğretmenin cinsiyete bağlı bir yönü olduğunu düşündürmektedir. Diğer taraftan, bilgisayarı kursta öğrenen kadınların oranı erkeklerin oranından üç kat fazladır. Bu durum, kadınların erkeklere göre daha fazla amaca dönük olduklarına ve erkeklere göre teknolojinin kullanımıyla ilgili kurslara katılım göstermeye daha yatkın olduklarına işaret etmektedir.

Tablo 131’de öğrencilerin bilgisayar kullanmayı öğrendiği kişiye/yere ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 131

Bilgisayar kullanmayı öğrenilen kişi/yere ve yaşa göre dağılım

Kişi/Yer	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Kendi kendime öğrendim	7	63.6	18	66.7	23	54.8	13	32.5	8	38.1	1	25.0	70
Çocuğumdan öğrendim	0	0.0	2	7.4	11	26.2	19	47.5	9	42.9	1	25.0	42
Eşimden öğrendim	2	18.2	3	11.1	7	16.7	5	12.5	1	4.8	0	0.0	18
Annemden /babamdan öğrendim	2	18.2	0	0.0	1	2.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3
Kardeşimden öğrendim	4	36.4	4	14.8	3	7.1	0	0.0	0	0.0	0	0.0	11
Akrabamdan/ komşumdan/ arkadaşımдан öğrendim	1	9.1	5	18.5	10	23.8	5	12.5	3	14.3	0	0.0	24
İş yerinde öğrendim	1	9.1	3	11.1	8	19.0	10	25.0	4	19.0	1	25.0	27
Okulda öğrendim	0	0.0	1	3.7	0	0.0	1	2.5	0	0.0	0	0.0	2
Bilgisayar kursunda öğrendim	3	27.3	7	25.9	10	23.8	10	25.0	3	14.3	2	50.0	35
Diğer	0	0.0	2	7.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2
Toplam	20	-	45	-	73	-	63	-	28	-	5	-	234

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, bilgisayar kullanmayı bildiğini belirten 145 öğrenci tarafından bilgisayar kullanmayı öğrenilen kişiye/yere yönelik olarak toplam 234 cevap verilmiştir. Yüzdelere yaş aralıkları içerisindeki yüzdeleri göstermektedir.

Bilgisayar kullanmayı çocuğundan öğrenenlerin oranı 46-65 yaş aralığındakilerde yüksektir. Bu, pek çoğumuzun çevremizde de şahit olduğu üzere, orta yetişkinlik yaşlarından itibaren teknoloji kullanımının öğrenilmesinde çocukların

rolünün önemini göstermesi bakımından ilginç bir bulgudur. Bilgisayarın kendi kendine öğrenilme oranı yaşı azalmasıyla birlikte artmaktadır. Bu bulgu, genç yetişkin öğrenciler arasında bilgisayar kullanımını deneyerek öğrenme motivasyonunun güçlülüğüne işaret etmektedir. Bilgisayar kullanmayı kursta öğrenenler arasında en yüksek oran 65 üzeri yaştakiler arasındadır. Bu durum, ileri yetişkinlik yaşındakilerin genç yaştakilere oranla daha fazla amaca dönük ve teknolojinin kullanımıyla ilgili kurslara katılım göstermeye daha yatkın olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 132’de öğrencilerin, eğer varsa cep telefonundaki internet kullanımı hariç olmak üzere, günde ortalama olarak bilgisayarda geçirdiği süreye göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 132

Bilgisayarda geçirilen süreye göre dağılım

Süre	(f)	(%)
Hiç	34	23.4
1 saatten az	55	37.9
1-2 saat	34	23.4
3-4 saat	15	10.3
5-6 saat	3	2.1
6 saatten fazla	4	2.8
Toplam	145	100.0

Tablo 132 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun günde 1 saatten az bilgisayar kullandığı, saat bakımından kullanım oranlarının 1 saatten az ve 1-2 saat arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Gün içinde hiç bilgisayar kullanmadığını belirten öğrencilerin oranı yüksek olup, bunların bilgisayar kullanmayı bilmesine rağmen hiç bilgisayar kullanmamaları dikkat çekicidir. Bu durum, teknolojiyle ilişkisi bulunan söz konusu kişilerin bilgisayarı kullanmayan internet kullanıcıları olduğunu düşündürmektedir. Günde 6 saatten fazla bilgisayar kullandığını belirten öğrenci oranı ise sadece %2.8’dir.

TÜİK (2006) kültürel faaliyetlere katılım ve ayrılan zaman istatistiklerine göre, ülkemizde internet dışı bilgisayar kullanımına bir ayda ayrılan ortalama süre kadınlarda 38 dakika, erkeklerde 2 saat 54 dakika olmak üzere toplam 1 saat 45 dakikadır (bir günlük projeksiyon alındığında yaklaşık olarak sırasıyla 1.3, 5.8 ve 3.5 dakikaya denk gelmektedir). Oransal olarak bakıldığında, internet ve internet dışı bilgisayar kullanımı dikkate alındığında, kadınlar bir ayda zamanlarının %39.1’ini erkekler ise %46.8’ini

(toplam %45.2) internet dışı bilgisayar kullanmaya ayırmaktadır. Günlük bilgisayar kullanımına dair ülke ortalamamız olan 3.5 dakika temel alındığında, öğrencilerin %61.3'ü (hiç kullanmayanlar ve 1 saatten az kullananlar) ortalamamızın altında, geri kalan %38.7'si ortalamamızın üzerinde bilgisayar kullanmaktadır. Bu haliyle, öğrencilerin günlük bilgisayar kullanım süresinin ülke ortalamamızın altında olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan, TÜİK (2018b) araştırmasına göre, üç aylık bir dönem içerisinde bilgisayar kullandığını belirten birey oranının %45.5 olduğu görülmektedir. Üç ay ile bir yıl arasındaki bir zamanda bilgisayar kullandığını belirten birey oranı %3.7, bir yıldan daha önce bir zamanda bilgisayar kullandığını belirten birey oranı ise %10.4'tür. Yoğunluk üç aylık dönemdeki kullanımda olsa da, bilgisayar kullananların üç aylık dönemdeki kullanım sıklığı bilinmemektedir. Üç aylık aralık bilgisayar kullanımı için uzun bir süre olarak değerlendirilebileceğinden, söz konusu oranın düşük olduğu söylenebilmektedir. Buna göre, ülkemizde bilgisayar kullanım süresinin azlığını gösterir verilerle bu araştırmanın çıktıları örtüşmektedir.

Tablo 133'te öğrencilerin, eğer varsa cep telefonundaki internet kullanımı hariç olmak üzere, günde ortalama olarak bilgisayarda geçirdikleri süre ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 133

Bilgisayarda geçirilen süre ve cinsiyete göre dağılım

Süre	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Hiç	31	30.1	3	7.1	34	23.4
1 saatten az	39	37.9	16	38.1	55	37.9
1-2 saat	21	20.4	13	31.0	34	23.4
3-4 saat	8	7.8	7	16.7	15	10.3
5-6 saat	2	1.9	1	2.4	3	2.1
6 saatten fazla	2	1.9	2	4.8	4	2.8
Toplam	103	100.0	42	100.0	145	100.0

Gün içerisinde hiç bilgisayar kullanmadığını belirten kadınların oranı erkeklerin oranından dört kat fazladır. Her kullanım süresi aralığında erkeklerin oranı kadınlardan daha yüksektir. Bu durum, erkeklerin bilgisayarla ilişkisinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, TÜİK (2006) verileri de, ülkemizde erkeklerin bilgisayar kullanım süresinin kadınlara göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu durum,

bilgisayar kullanımı ve dolayısıyla bilgisayar kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından cinsiyetler arası dezavantajın varlığına işaret etmektedir.

Diğer taraftan, TÜİK (2018b) araştırmasına göre, üç aylık bir dönem içerisinde bilgisayar kullandığını belirten kadınların oranı %37.3, erkekler oranı ise %53.6'dır. Üç ay ile bir yıl arasındaki bir zamanda bilgisayar kullandığını belirten kadın ve erkek oranı sırasıyla %3.4 ve %4.0, bir yıldan daha önce bir zamanda bilgisayar kullandığını belirten kadın ve erkek oranı sırasıyla %9.8 ve %11.0'dir. En son kullanım zamanı açısından da cinsiyetler arası eşitsizlik mevcuttur. Cinsiyetler arası dezavantajı gösterir ülkemiz verileriyle bu araştırmanın cinsiyete bağlı çıktıları örtüşmektedir.

Tablo 134'te öğrencilerin, eğer varsa cep telefonundaki internet kullanımı hariç olmak üzere, günde ortalama olarak bilgisayarda geçirdiği süre ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 134

Bilgisayarda geçirilen süre ve yaşa göre dağılım

Süre	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Hiç	2	18.2	4	14.8	9	21.4	12	30.0	6	28.6	1	25.0	34	23.4
1 saatten az	4	36.4	8	29.6	20	47.6	15	37.5	8	38.1	0	0.0	55	37.9
1-2 saat	2	18.2	7	25.9	7	16.7	9	22.5	6	28.6	3	75.0	34	23.4
3-4 saat	2	18.2	6	2.2	2	4.8	4	10.0	1	4.8	0	0.0	15	10.3
5-6 saat	0	0.0	2	7.4	1	2.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	2.1
6 saatten fazla	1	9.1	0	0.0	3	7.1	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	2.8
Toplam	11	100.0	27	100.0	42	100.0	40	100.0	21	100.0	4	100.0	145	100.0

Gün içerisinde hiç bilgisayar kullanmadığını belirtenler arasında 46 ve üzeri yaştakilerin, 3 saate kadar olan kullanım sürelerinde ise orta ve ileri yaşlarda olan öğrencilerin oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. 3 saatten sonraki kullanım süreleri içinde özellikle 18-25 yaş aralığındaki gençlerin oranının yüksekliği göze çarpmaktadır. Buna göre, genç yetişkin öğrenciler bilgisayarı daha uzun sürelerde kullanmaktadır. Bu durum, bilgisayar kullanımı ve dolayısıyla bilgisayar kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından ileri yaştan kaynaklanan bir dezavantajın varlığını düşündürmektedir.

Tablo 135'te öğrencilerin bilgisayarı en çok kullanma amacına göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 135

Bilgisayarı en çok kullanma amacına göre dağılım

Kullanım Amacı	(f)	(%)
Yazım programını kullanma (word, excel vb.)	16	11.0
İnternet olmaksızın film CD'lerinden film izleme	7	4.8
İnternet olmaksızın müzik CD'lerinden müzik dinleme	13	9.0
İnternet olmaksızın oyun CD'lerinden oyun oynama	2	1.4
İnternete girme, internet hizmetlerinden yararlanma	97	66.9
Diğer	10	6.9
Toplam	145	100.0

Tablo 135 incelendiğinde, öğrencilerin üçte ikisi tarafından bilgisayarın en çok “internete girme, internet hizmetlerinden yararlanma” amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Bunu, öğrencilerin %11.0’i tarafından belirtilen “yazım programını kullanma” seçeneği izlemektedir. Buna göre, bilgisayar, bilgi işleme ve bilgi saklama gibi temel fonksiyonları dışında, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu tarafından internete erişim sağlamada bir araç olarak görülmektedir. Popüler ofis programları için bilgisayar kullanan öğrenci oranı azımsanmayacak ölçüdedir. Ayrıca, internet olmaksızın film izleme, müzik dinleme ve oyun oynama amacıyla bilgisayarı kullanan öğrenci oranı toplam %15.2’dir. Bu oran, bilgisayarın bazılarınca öncelikle boş zaman geçirme amacıyla kullanıldığını göstermektedir. Buna göre, öğrenciler için bilgisayarın en çok kullanım amaçları; internete girme, boş zaman geçirme ve ofis programlarını kullanma olarak gruplanabilmektedir. Öğrencilerin %6.9’u tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, “e-devlete girme”, “iş amacıyla kullanma”, “müzik kayıt etme ve aktarma”, “photoshop kullanma” ve “stok takibi ve muhasebe programı kullanma” bilgisayarın en çok kullanım amaçları arasında gösterilmektedir. Tablo 136’da öğrencilerin bilgisayarı en çok kullanma amacına ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 136

Bilgisayarı en çok kullanma amacı ve cinsiyete göre dağılım

Kullanım Amacı	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Yazım programını kullanma (word, excel vb.)	10	9.7	6	14.3	16	11.0
İnternet olmaksızın film CD'lerinden film izleme	6	5.8	1	2.4	7	4.8
İnternet olmaksızın müzik CD'lerinden müzik dinleme	9	8.7	4	9.5	13	9.0
İnternet olmaksızın oyun CD'lerinden oyun oynama	1	1.0	1	2.4	2	1.4
İnternete girme, internet hizmetlerinden yararlanma	71	68.9	26	61.9	97	66.9
Diğer	6	5.8	4	9.5	10	6.9
Toplam	103	100.0	42	100.0	145	100.0

Bilgisayarı en çok yazım programını kullanma amacıyla kullananlar arasında erkeklerin oranı kadınların oranından bir buçuk kat yüksektir. Bu durum, erkeklerin daha fazla oranda çalışma hayatına dahil olmasıyla ve erkeklerin çalıştıkları işin bilgisayar kullanmayı gerektirme oranının kadınların oranından %17.0 daha fazla olmasıyla ilişkilendirilebilmektedir. Diğer taraftan, bilgisayarı en çok film izleme amacıyla kullananlar arasında kadınların, oyun oynama amacıyla kullananlar arasında ise erkeklerin oranı yüksektir. Ayrıca, bilgisayarı en çok internete girme amacıyla kullananlar arasında kadınların oranının yüksekliği, bilgisayarın internete erişim sağlama fonksiyonunun daha çok kadınlar tarafından kullanıldığını göstermektedir.

Tablo 137’de öğrencilerin bilgisayarı en çok kullanma amacına ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 137

Bilgisayarı en çok kullanma amacı ve yaşa göre dağılım

Kullanım Amacı	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Yazım programını kullanma (word,excel vb)	1	9.1	5	18.5	6	14.3	4	10.0	0	0.0	0	0.0	16	11.0
İnternet olmaksızın film CD'lerinden film izleme	1	9.1	3	11.1	2	4.8	0	0.0	1	4.8	0	0.0	7	4.8
İnternet olmaksızın müzik CD'lerinden müzik dinleme	1	9.1	0	0.0	4	9.5	7	17.5	1	4.8	0	0.0	13	9.0
İnternet olmaksızın oyun CD'lerinden oyun oynama	0	0.0	1	3.7	1	2.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	1.4
İnternete girme, internet hizmetlerinden yararlanma	8	72.7	14	51.9	27	64.3	25	62.5	19	90.5	4	100.0	97	66.9
Diğer	0	0.0	4	14.8	2	4.8	4	10.0	0	0.0	0	0.0	10	6.9
Toplam	11	100.0	27	100.0	42	100.0	40	100.0	21	100.0	4	100.0	145	100.0

Bilgisayarı en çok internete girme amacıyla kullananlar arasında en yüksek oran 65 üzeri yaştakilerde olup, sonrasında 56-65 yaş aralığındakiler gelmektedir. Bu durum,

ileri yaştakilerin interneti bilgisayardan kullanma eğilimlerinin yüksekliğini, bunlar dışındaki öğrencilerce internete erişim için alternatif yollar kullanıldığını düşündürmektedir. Diğer taraftan, bilgisayarı en çok film izleme ve oyun oynama amacıyla kullanan öğrencilerin oranı 26-35 yaş aralığında, müzik dinleme amacıyla kullanan öğrenci oranı ise 46-55 yaş aralığında yüksektir. Buna göre, bilgisayarın boş zaman geçirmeye yardımcı olma fonksiyonu çoğunlukla belirtilen yaş gruplarınca önceliklendirilmektedir.

İnternet Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özellikler

Bu başlık altında, katılımcıların; internet bağlantısı sahipliğine, internet kullanma özellikleri, süreleri ve amaçlarına, çalışıyorlarsa iş yerlerinde internet kullanma durumlarına, onlar arasında bazı popüler internet uygulamalarının bilinirliği ile söz konusu uygulamaların kullanılma durumuna ilişkin bulgular aktarılmaktadır.

Tablo 138’de öğrencilerin evinde internet bağlantısı bulunma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 138

Evde internet bağlantısı bulunma durumuna göre dağılım

İnternet Bağlantısı Bulunma Durumu	(f)	(%)
Evet	158	68.1
Hayır	74	31.9
Toplam	232	100.0

Tablo 138 incelendiğinde, öğrencilerin %68.1’lik çoğunluğunun evinde internet bağlantısı bulunduğu görülmektedir. TÜİK (2018b) verilerine göre, ülkemizde evinde internet erişimi bulunmayan hane oranı %16.2’dir. Evde internet bağlantısı bulunma oranına göre öğrenciler Türkiye ortalamasının %15.7 altında kalmaktadır. Bu durum, öğrencilerin, evlerinde internet teknolojisinin sunduğu olası imkanlardan toplumun diğer kesimine oranla daha az faydalandığını düşündürmektedir. Bu ise, sadece evde internet bağlantısı sahipliği açısından bile bireyler arasında bir dezavantajın varlığına işaret etmektedir. Diğer taraftan, evinde bilgisayar bulunan öğrenci oranı evinde internet bağlantısı bulunan öğrenci oranından fazla olsa da, evinde bilgisayar ve internet bağlantısı bulunan öğrenci oranlarının her ikisinin de ülkemiz ortalamasından %15.7 daha az olduğu görülmektedir. Bu durum, evde bilgisayar ve internet bağlantısı sahibi

olunmaması açısından öğrenciler ile bu teknolojiye sahip olan toplumun diğer kesimi arasındaki teknolojik uçurumun eşit oranda olduğunu düşündürmektedir.

Öğrencilerin evinde internet bağlantısı bulunma durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 17).

Öğrencilerin evinde internet bağlantısı bulunma durumu ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 18).

Tablo 139’da evinde internet bağlantısı bulunmadığını belirten öğrencilerin eve internet bağlantısı almama nedenine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 139

Eve internet bağlantısı almama nedenine göre dağılım

Nedenler	(f)	(%)
İhtiyaç duymuyoruz	43	58.1
Kullanmayı bilmediğimiz için internet bağlatmıyoruz	11	14.9
Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan kullanıyoruz	2	2.7
İnternet kafeye gidiyoruz	1	1.4
İnternet pahalı, bağlatamıyoruz	8	10.8
Diğer	9	12.2
Toplam	74	100.0

Tablo 139 incelendiğinde, öğrencilerin yarısından fazlasının ihtiyaç duymadığı için evine internet bağlantısı almadığı görülmektedir. Bunların, kendilerine sunulan ve arkadaş veya iş gibi farklı kaynaklar vasıtasıyla internetin kullanıldığını ifade eden diğer seçeneklere yönelmeyerek doğrudan hiç kullanılmadığı için internet bağlantısına ihtiyaç duymadıklarını belirtmesi dikkat çekicidir. Dahası, bunlara kullanmayı bilmediği için internet bağlatmayan öğrenciler de eklendiğinde oran %73.0’e ulaşmaktadır. İnternet, günümüzde hayatın her alanına dahil olmuş durumdadır. Küresel çapta 4.4 milyar insan tarafından internet kullanılmakta olup, bu rakam dünya nüfusunun %57.0’sine karşılık gelmektedir. Bir önceki yıla göre internet kullananların oranındaki artış %9.1’dir. Bu, bir yıl içerisinde 367 milyon yeni insanın internet kullanmaya başladığını ifade etmektedir (WAS, 2019a). Dolayısıyla internetin kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Günlük hayatta pek çok iş ve işlem internet tabanlı çalışan uygulamalar kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde ise hanelerin %83.8’inde (TÜİK, 2018b) internet bağlantısı bulunmakta ve bu teknoloji kullanılmaktadır. Durum böyleyken, internet kullanımına ihtiyaç duymadığını belirten ve interneti farklı kaynaklardan da kullanmayan öğrencilerin varlığı, internetin yoğun olarak kullanıldığı teknolojiyle iç içe

geçmiş hayata, internetin yaygınlaşmasıyla meydana gelen değişime ve iş yapma biçimlerinde oluşan farklılaşmaya entegre olunamadığını düşündürmektedir. Ayrıca, bu kişilerin internet kullanmaktan ve onun sunacağı olası imkanlardan işlevsel beklentilerinin bulunmadığı söylenebilmektedir. Aynı zamanda bu durum, internet kullanılmıyor olmasından kaynaklı dezavantaja ve bireyler arasında teknolojinin yarattığı dijital bölünmeye de işaret etmektedir.

Tabloya göre, pahalı bulduğu için evine internet bağlantısı alamadığını belirten öğrenci oranı %10.8'dir. Bu oranın varlığı, tıpkı bilgisayar sahipliğinde olduğu gibi, ekonomik yoksulluğun bilgi ve iletişim teknolojilerine ulaşmayı güçleştirdiğine, ekonomik nedenlerden dolayı teknolojiye erişilemediğine ve teknoloji sahipliğinin kısıtlandığına işaret etmektedir. Bu durum, dijital bölünmenin ve bireyler arasındaki teknolojik uçurumun önemli bir nedeninin ekonomik imkansızlıklar olduğunu internet bağlantısı sahipliği açısından da göstermektedir. Diğer taraftan, gelir durumu verileri açlık ve yoksulluk sınırına işaret ederek öğrencilerin alt sosyo-ekonomik sınıfa dahil olduğunu doğrulamasına rağmen, pahalı olduğu için internet bağlantısı alamadığını belirten öğrenci oranının yine de sınırlı kaldığı söylenebilmektedir. Bu durum, öğrencilerin kendi yoksulluklarına ilişkin gerçeklikleri ile teknolojiye yönelik pahalılık algılarının tam anlamıyla uyuşmadığına işaret etmektedir. Nitekim ekonomik durumları ortadayken öğrencilerin sadece %2.9'u teknoloji ile pahalılığı bağdaştırmaktadır. Bu sonuçlar, Ergül, Gökalp ve Cangöz (2012) tarafından yapılan çalışmada elde edilen bulguları desteklemektedir. Buna göre, pahalı olduğu için evine internet bağlantısı alamayan öğrenci oranının gerçekte daha da fazla olabileceği değerlendirilmektedir.

Tabloya göre, doğrudan kullanmayı bilmediği için evine internet bağlantısı alamadığını belirten öğrenci oranı azımsanmayacak ölçüdedir. Özellikle son yıllarda kullanımının iyice yaygınlaştığı görülen internetin dikkat çekici bir öğrenci grubu tarafından halen kullanılmıyor olması, doğrudan dijital bölünmenin varlığını göstermektedir. Ayrıca bu durum, internet kullanımı açısından da, ekonomik yeterliliğe sahip olmanın teknolojinin neden olduğu bölünmelerle başa çıkmada tek başına yetersiz kalacağına, bireyler arasında sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı teknolojinin kullanılmasına yönelik eksikliklerin bulunduğu ve bunların giderilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Öte yandan, öğrencilerin %12.2'si tarafından "diğer" seçeneği belirtilmiş olup, "cep telefonundan internet kullandığım için", "çocukların ders çalışmalarını engellediği için" ve "çocukları olumsuz etkilediği için" ifadeleri eve internet bağlantısı almama nedenleri arasında gösterilmektedir.

Bununla birlikte, TÜİK (2016) tarafından açıklanan hanelerin evden internet erişimi olmama nedenleri incelendiğinde, evde kimsenin internet kullanmasına gerek olmaması seçeneğinin %59.0’la en üst sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu %29.4’le internetin iş, okul veya internet kafe gibi başka yerlerde kullanılıyor olması, %28.6’yla internet bağlantı ücretinin yüksek olması ve %27.8’le fiyatların yüksek olması nedeniyle bilgisayar gibi gerekli araçların alınamaması seçenekleri izlemektedir. Buna göre, TÜİK araştırması sonucunda tespit edilen en yüksek oranlı seçenek olan “internete gerek duyulmaması” ile bu araştırma sonucu elde edilen en yüksek oranlı seçenek “internete ihtiyaç duyulmaması” ifadeleri birbirleriyle örtüşmektedir. Yani, öğrencilerin evlerine internet bağlantısı almamalarının en önemli nedeni, ülkemiz genelindeki eğilimle paralellik göstermektedir. Diğer taraftan, TÜİK (2016) araştırmasına göre, internet bağlantı ücretleri ile gerekli araçların fiyatlarının yüksek olmasını gerekçe gösterenlerin toplam oranı %56.4’tür. Bu oran, ülkemizin ekonomik gerçeklerinin bireyler üzerindeki yansımalarına işaret etmekte olup, bu araştırmada pahalılığı gerekçe gösteren öğrenci oranından beş kat fazladır.

Tablo 140’ta evinde internet bağlantısı bulunmadığını belirten öğrencilerin eve internet bağlantısı almama nedeni ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 140

Eve internet bağlantısı almama nedeni ve cinsiyete göre dağılım

Nedenler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
İhtiyaç duymuyoruz	34	65.4	9	40.9	43	58.1
Kullanmayı bilmediğimiz için internet bağlatmıyoruz	6	11.5	5	22.7	11	14.9
Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan kullanıyoruz	1	1.9	1	4.5	2	2.7
İnternet kafeye gidiyoruz	0	0.0	1	4.5	1	1.4
İnternet pahalı, bağlatamıyoruz	7	13.5	1	4.5	8	10.8
Diğer	4	7.7	5	22.7	9	12.2
Toplam	52	100.0	22	100.0	74	100.0

İhtiyaç duymadığı için eve internet bağlantısı almayanlar arasında kadınların oranı erkeklere göre daha yüksektir. Bu durum, internet teknolojisinin kadınlar açısından ihtiyaç haline gelemediğini, kadınlarca bu teknolojiye entegre olunamadığını ve kadınların internet kullanımından işlevsel beklentilerinin erkeklere oranla daha düşük olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, doğrudan kullanmayı bilmediği için internet bağlantısı almadığını belirten erkeklerin oranı kadınların oranından neredeyse iki kat

fazladır. Bu ise, kullanıma yönelik bilgi eksikliğinin erkekler arasında daha yaygın olduğunu ve erkekler arasında da internet teknolojisine entegre olamayanların ve internet kullanımından işlevsel beklentisi bulunmayanların olduğu göstermektedir. İnternetin pahalı olmasını gerekçe gösteren kadınların oranının erkeklerin oranından üç kat fazla olması ilginç bir bulgudur. Bu durum, kadınların kendi ekonomik durumlarına ilişkin gerçekliğin farkında olmasıyla ilişkilendirilebilmektedir. Diğer taraftan, internetin akraba veya arkadaş gibi kaynaklardan kullanan kadınların oranının düşük olması ve internet kafe gibi yerlerden internet kullanan kadınların bulunmaması, kadınlarca bu tarz teknolojilerin dış kaynaklardan kullanımına sıcak bakılmadığını düşündürmektedir.

Tablo 141’de evinde internet bağlantısı bulunmadığını belirten öğrencilerin eve internet bağlantısı almama nedeni ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 141

Eve internet bağlantısı almama nedeni ve yaşa göre dağılım

Nedenler	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
İhtiyaç duymuyoruz	4	100.0	5	33.3	11	57.9	9	60.0	9	64.3	5	71.4	43	58.1
Kullanmayı bilmediğimiz için internet bağlatmıyoruz	0	0.0	3	20.0	3	15.8	1	6.7	2	14.3	2	28.6	11	14.9
Akrabadan/komşudan/arkadaştan kullanıyoruz	0	0.0	1	6.7	1	5.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	2.7
İnternet kafeye gidiyoruz	0	0.0	0	0.0	1	5.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.4
İnternet pahalı, bağlatamıyoruz	0	0.0	3	20.0	2	10.5	2	13.3	1	7.1	0	0.0	8	10.8
Diğer	0	0.0	3	20.0	1	5.3	3	20.0	2	14.3	0	0.0	9	12.2
Toplam	4	100.0	15	100.0	19	100.0	15	100.0	14	100.0	7	100.0	74	100.0

İhtiyaç duymadığı için eve internet bağlantısı almayanların oranının 18-25 yaş aralığında en yüksek olması dikkat çekicidir. Bu yaş grubu dışında, bu oranın ilerleyen yaşla birlikte arttığı gözlenmektedir. 18-25 yaş aralığındakilerin interneti, örneğin cep telefonu gibi farklı kaynaklardan kullanıyor olmaları nedeniyle internet bağlantısına evde ihtiyaç duymadığı düşünülmektedir. Diğer taraftan, ilerleyen yaşla birlikte evde internete ihtiyaç duymayanların oranının artması, ileri yaştakilerin internetten işlevsel

beklentilerinin düşüklüğüne işaret etmektedir. Kullanmayı bilmediği için eve internet bağlantısı almadığını belirtenlerin oranı 65 üzeri yaştakilerde en yüksektir. Bu durum, ileri yaş yetişkinleri arasında internet kullanımına yönelik beceri eksikliğinin varlığını akla getirmektedir. Pahalı olduğu için internet bağlantısı alamayanların oranı 26-55 yaş aralığında yoğunlaşmakta olup, bu durum söz konusu kişilerin internet edinimlerinde ekonomik durumlarının önemli bir kısıt oluşturduğunu göstermektedir.

Tablo 142’de evinde internet bağlantısı bulunduğunu belirten öğrencilerin evde internet bağlantısı bulunma süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 142

Evde internet bağlantısı bulunma süresine göre dağılım

Süre	(f)	(%)
1 yıldan az	6	3.8
1-2 yıldır	14	8.9
3-5 yıldır	45	28.5
6-10 yıldır	65	41.1
11-15 yıldır	14	8.9
15 yıldan fazla	14	8.9
Toplam	158	100.0

Tablo 142 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun 6-10 yıl aralığında bir süredir evinde internet bağlantısı bulunduğu görülmektedir. Daha sonraki yoğunluk 3-5 yıl aralığında bir süredir internet bağlantısı olanlardadır. 1-2 yıl, 11-15 yıl aralıkları ile 15 yıldan fazla süredir evinde internet bağlantısı bulunan öğrenci oranları aynıdır. Diğer taraftan, dağılım 3-10 yıl aralığında yoğunlaşmış olup, 3 yılın altında ve 10 yılın üzerinde internet bağlantısı sahibi olan öğrenci oranı belirtilen aralığa göre oldukça düşüktür. Bu durum, öğrenciler arasında evde internete erişim süresi ve dolayısıyla internet kullanımıyla elde edilebilecek olası imkanlar açısından bir eşitsizlik olduğunu göstermektedir. Öte yandan, 15 yıldan fazla süredir evinde internet bağlantısı bulunan öğrencilerin sayısı, oransal olarak evinde internet bağlantısı bulunmayan öğrencilerin neredeyse %20.0’sine karşılık gelmektedir. Bu durum, benzer sosyal, kültürel ve ekonomik yapıya sahip öğrenciler arasında bile internet erişimi sahipliğinden kaynaklanan farklılıkların büyüklüğüne işaret etmektedir. Eşit durumda olanlar arasındaki teknolojik eşitsizlik, bu öğrenciler ile her türlü imkana erişim açısından toplumun üst tabakasında yer alan kesim arasındaki farklılığın boyutunun çok daha

büyük olduğunu düşündürmektedir. Bu farklılık ise, temel olarak bireyler arasındaki dijital bölünmenin kaynağını oluşturmaktadır.

Tablo 143'te evinde internet bağlantısı bulunduğunu belirten öğrencilerin evde internet bağlantısı bulunma süresi ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 143

Evde internet bağlantısı bulunma süresi ve cinsiyete göre dağılım

Süre	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1 yıldan az	4	3.6	2	4.3	6	3.8
1-2 yıldır	8	7.2	6	12.8	14	8.9
3-5 yıldır	32	28.8	13	27.7	45	28.5
6-10 yıldır	43	38.7	22	46.8	65	41.1
11-15 yıldır	11	9.9	3	6.4	14	8.9
15 yıldan fazla	13	11.7	1	2.1	14	8.9
Toplam	111	100.0	47	100.0	158	100.0

Uzun sürelerdir (11 yıl ve üzeri) evinde internet bağlantısı bulunanlar arasında kadınların, 10 yıla kadar olan internet sahipliğinde ise erkeklerin oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. Buna göre, kadınların evde internetle daha uzun süredir tanışık oldukları, evlerinde internetin sunduğu imkanlardan daha uzun süredir yararlandıkları söylenebilmektedir.

Tablo 144'te evinde internet bağlantısı bulunduğunu belirten öğrencilerin evde internet bağlantısı bulunma süresi ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 144

Evde internet bağlantısı bulunma süresi ve yaşa göre dağılım

Süre	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1 yıldan az	3	30.0	0	0.0	0	0.0	1	2.1	2	7.7	0	0.0	6	3.8
1-2 yıldır	1	10.0	4	16.7	3	6.5	3	6.4	2	7.7	1	20.0	14	8.9
3-5 yıldır	3	30.0	9	37.5	17	37.0	10	21.3	3	11.5	3	60.0	45	28.5
6-10 yıldır	2	20.0	9	37.5	22	47.8	21	44.7	10	38.5	1	20.0	65	41.1
11-15 yıldır	1	10.0	2	8.3	1	2.2	6	12.8	4	15.4	0	0.0	14	8.9
15 yıldan fazla	0	0.0	0	0.0	3	6.5	6	12.8	5	19.2	0	0.0	14	8.9
Toplam	10	100.0	24	100.0	46	100.0	47	100.0	26	100.0	5	100.0	158	100.0

Tablo 144 incelendiğinde, 3-5 yıl aralığından itibaren her yıl aralığında, ileri yaş gruplarının evde internet bağlantısı bulunma süresinin genç yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, 11 yıl ve üzeri süredir evinde internet bağlantısı bulunanlar arasında en yüksek oranın 56-65 yaş aralığındakilerde olması dikkat çekicidir. Bu durum, söz konusu kişilerin evde internetle ilişkilerinin uzun süreler önceye dayandığını göstermektedir. Bunların internet kullanıcısı olmadığı düşünülse bile, bu kişiler yıllardır internet ve internet teknolojisinin varlığından haberdar olan kişilerdir. Öte yandan, evinde 1 yıldan az süredir internet bağlantısı bulunanlar içerisinde 18-25 yaş aralığındakilerin, 1-2 yıl aralığında bir süredir internet bağlantısı bulunanlar arasında ise 26-35 yaş aralığındakilerin oranı yüksektir. Pahalı olduğu için internet alamayanlar arasında da bu yaş grubunun oranı yüksektir. Dolayısıyla bu durum, gençlerin ekonomik durumlarının ve teknoloji edinimine ayıracak gelirlerinin kısıtlılığıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 145'te öğrencilerin internet kullanmayı bilme durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 145

İnternet kullanmayı bilme durumuna göre dağılım

Durum	(f)	(%)
Evet	182	78.4
Hayır	50	21.6
Toplam	232	100.0

Tablo 145 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun internet kullanmayı bildiği görülmektedir. TÜİK (2018b) verileri ülkemizde bireylerin %27.1'inin (kadınların %34.5'inin, erkeklerin %19.6'ünün) hiç internet kullanmadığını göstermektedir. Bunların, ihtiyaç ya da alışkanlık duymadığı veya kullanmayı bilmediği için mi hayatları boyunca hiç internet kullanmadığı tam olarak bilinmemekle birlikte, hiç kullanılmayan bir teknolojinin nasıl kullanılacağına da bilinmeyeceği dikkate alındığında, bu kesimin esasen internet kullanmayı bilmeyenler olarak kabul edilebileceği değerlendirilmektedir. Buna göre, internet kullanmayı bilmeyen öğrencilerin oranı, ülkemizde internet kullanmayı bilmeyen birey oranından daha azdır. Bu durum, öğrencilerin internet kullanımıyla elde edilebilecek olası imkanlar açısından ülke ortalamamızdan pozitif ayrıştığına işaret etmektedir. Bu ise, öğrencilerin internetten toplumun diğer kesimine oranla daha çok faydalandığını düşündürmektedir.

Öte yandan, bilgisayar kullanmayı bilme durumunu gösterir veriler dikkate alındığında, bilgisayar kullanmayı bilmemesine rağmen internet kullanmayı bilen %15.9'luk öğrenci grubunun varlığı görülmektedir. Bu bulgu, öğrencilerin interneti, bilgisayardan ziyade internete bağlanma özelliği bulunan farklı teknolojik araçlar vasıtasıyla kullandıklarına işaret etmektedir. Bu durum, öğrenciler açısından, internet kullanabilmek için bilgisayar kullanmayı bilmek gibi bir ön koşulun bulunmadığını düşündürmektedir. Nitekim TÜİK (2018b) verileri de bu sonuçla paralellik göstermekte olup, her değerlendirme sınıfında internet kullanım oranlarının bilgisayar kullanım oranlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan, WAS'a (2019a) göre, dünyada 4.4 milyar insan internet kullanmakta olup, bu rakam dünya nüfusunun %57.0'sine karşılık gelmektedir. Ülkemizde ise 59.36 milyon insan tarafından internet kullanılmakta olup, bu rakam ülke nüfusumuzun %72.0'sine karşılık gelmektedir. Ülkemizde, bir önceki yıla göre internet kullananların oranındaki artış %9.3'tür. Bu, bir yıl içerisinde 5 milyon yeni insanın internet kullanmaya başladığını ifade etmektedir (WAS, 2019b). Dolayısıyla, internet kullanımı dünya genelinde olduğu kadar, ülkemizde de giderek artmaktadır. Öte yandan, öğrencilerin bu araştırmada tespit edilen internet kullanmayı bilme oranı, WAS (2019b) tarafından açıklanan ülkemiz geneline ilişkin sonuçlardan %6.4 fazladır. Bu durum, TÜİK (2018b) verilerinin yanı sıra, uluslararası bir ajans tarafından açıklanan veriler değerlendirildiğinde de, elde edilebilecek olası imkanlar açısından öğrenciler lehine bir sonucun mevcut olduğuna işaret etmekte olup, öğrencilerin toplumun diğer kesimine oranla internetten daha çok faydalandığını düşündürmektedir.

Rakamlar, öğrencilerin internet kullanmayı bilme durumunun ülke ortalamamızdan yüksek olduğunu gösterse de, günümüzde internet kullanmayı bilmeyenlerin varlığı, halen internetin sunduğu imkanlardan yararlanamayan ciddi bir kesime işaret etmektedir (Bozer, 2019). Bu durum, bilgisayar kullanımında olduğu gibi internet kullanımı açısından da, bireyler arasında sadece teknolojik değil, günümüz dünyasının sunduğu olası imkanların elde edilip değerlendirilememesinden kaynaklanan sosyal, kültürel ve ekonomik uçurumların artmasının nedenleri arasında sayılabilmektedir. Kullanımı geniş bir alana yayılan ve hem küresel çapta hem de ülkemiz genelinde kullanımı giderek artan (WAS, 2019a, 2019b) internetin kullanılamıyor olması, artık çoğunlukla çevrimiçi ortama aktarılmış olan bilgiye erişimi kısıtlayarak bilgi yoksulluğunu beraberinde getirmektedir (Bozer, 2019). Böylece “erişenler-erişemeyenler, sahip olanlar-sahip olamayanlar, kullanabilenler-

kullanamayanlar” arasında hayatın her alanındaki farklılaşma yoğunlaşarak artmaktadır. Neredeyse tüm iş ve işlemlerin internet tabanlı ortama aktarıldığı günümüzde, kullanımı giderek artan internetin halen bazı öğrencilerce kullanılamıyor olması, bunların esasen hayata entegre olmalarının önünde ciddi bir bariyer oluşturduğunu düşündürmektedir.

Öte yandan, meslek gruplarına göre internet kullanım oranlarını gösterir TÜİK (2018b) verilerine göre, mesleklerin beklenen eğitim seviyesi gerekliliği, yani eğitim düzeyi arttıkça bireylerin internet kullanım oranları artmaktadır. Yine benzer şekilde, TÜİK’in (2018b) eğitim durumu ve dönemsel internet kullanım oranları dikkate alındığında, bir okul bitirmeyenlerin sadece %16.2’sinin ve üniversite veya yükseköğretim mezunlarının %97.7’sinin son üç aylık periyot içerisinde internet kullandığı görülmektedir. Bu oran ilköğretim, ortaokul veya mesleki ortaokul mezunları için %86.5’tir. Buna göre, tıpkı bilgisayar kullanım oranlarında olduğu gibi, eğitim seviyesi yüksek bireylerin internet kullanım oranı, eğitim seviyesi düşük olanlara göre daha fazladır. Eğitimsel avantaj, sosyal, kültürel ve ekonomik arka planın da etkisiyle daha fazla internet erişimi, sahipliği ve kullanımı açısından avantaja dönüştürülebilmektedir. Bu durum, henüz ortaokul düzeyinde olan bu araştırma kapsamındaki öğrenciler açısından da benzerlik göstermektedir. Eğitim düzeyi düşüklüğü nedeniyle zaten dezavantajlı konumda bulunan öğrencilerin internet ve teknoloji kullanımındaki yetersizlikleri nedeniyle mevcut dezavantajlı konumlarının yeniden üretilerek ve yıkıcı bir biçimde artarak devam ettiği değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, TÜİK (2018) verilerine göre ülkemizdeki bireylerin %78.4’ü, WAS (2019b) verilerine göre ise %72.0’si internet kullanmayı bilmektedir. Fakat PIAAC’ın (OECD, 2016; TEDMEM, 2016) teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerisine yönelik sonuçları incelendiğinde, ülkemizden araştırmaya katılan bireylerin %34.6’sının internet tarayıcısı veya elektronik posta kullanarak problemleri çözmeyi ve az da olsa interneti kullanmayı kapsayan birinci düzey ve altında bulunduğu, görülmektedir. Buna göre, internet kullanım oranları yüksek olsa da, bu durum, internetin gerektiği gibi kullanıldığını veya internet kullandığını belirten her bireyin işlevsel internet kullanıcısı olduğunu göstermemektedir. Benzer sonuçların bu araştırma kapsamındaki öğrenciler açısından da geçerli olabileceği değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin internet kullanmayı bilme durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 19).

Tablo 146’da öğrencilerin internet kullanmayı bilme durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 146

İnternet kullanmayı bilme durumu ve yaşa göre dağılım

Durum	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	13	92.9	35	89.7	53	81.5	48	77.4	26	65.0	7	58.3	182	78.4
Hayır	1	7.1	4	10.3	12	18.5	14	22.6	14	35.0	5	41.7	50	21.6
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0
sd=5 x²=12.219 p<0.05														

Öğrencilerin internet kullanmayı bilme durumu ile yaşları arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 146'ya göre, yaş azaldıkça internet kullanmayı bilme oranı yükselmekte, tersi olarak artan yaşla birlikte internet kullanmayı bilme oranı azalmaktadır. Bu durum, genç bireylerin, değişimi kolaylıkla benimseyerek internet teknolojisini yaygın olarak kullandıklarını, internetin yoğun olarak kullanıldığı hayata ileri yaştakilere oranla daha kolay uyum sağlayabildiklerini düşündürmektedir. Diğer taraftan, TÜİK'in (2018b) yaş ve dönemsel internet kullanım oranları incelendiğinde, en yüksek kullanımın genç bireyler arasında olduğu, artan yaşla birlikte kullanım oranlarının düştüğü, ileri yaştakiler için bu oranların dikkate değer biçimde azaldığı görülmektedir. Rakamlar, ileri yaştaki yetişkinlerin internet teknolojisiyle olan ilişkisinin sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu durum, yaşlıların, internetin daha da yaygınlaşmasıyla birlikte internet kullanamıyor olmalarından dolayı toplumdan giderek yalıtılabileceklerini düşündürmekte olup, yaşlılar açısından daha ciddi risklerin varlığına işaret etmektedir. Buna göre, TÜİK (2018b) verileriyle bu araştırmanın yaşa bağlı internet kullanmayı bilme durumu bulguları örtüşmektedir.

Tablo 147'de internet kullanmayı bilmediğini belirten öğrencilerin internet kullanmayı öğrenmek isteme durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 147

İnternet kullanmayı öğrenmek isteme durumuna göre dağılım

Durum	(f)	(%)
Evet	42	84.0
Hayır	8	16.0
Toplam	50	100.0

Tablo 147 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun internet kullanmayı öğrenmek istediği görülmektedir. Diğer taraftan, TÜİK (2018b) ve WAS (2019a, 2019b) verilerine göre yıldan yıla kullanımı giderek yaygınlaşan ve hayatın her alanına

sirayet eden interneti kullanmayı öğrenmek istemeyen, buna yönelik bir ihtiyacı bulunmayan öğrenci oranı ciddi boyuttur. Azımsanmayacak bu oran, internetin ne demek olduğunu, internet ve internetle ilişkili teknolojilerin günümüzde geldiği aşamanın, gelecekte internet kullanımıyla yaşanabilecek daha ileri boyuttaki değişimlerin neler olabileceğinin farkına varmayan, bu kapsamda internet ve teknoloji farkındalığı eksik olan öğrencilerin varlığına işaret etmektedir. Ayrıca bu oran, yaşama ve iş yapma biçimlerinde yaşanan bunca değişime rağmen, bu öğrencilerin, internet ve teknolojiyle ilişkisi ve bunlara karşı ilgisinin bulunmadığını göstermektedir. Bu durum, internet kullanımı açısından da, bazı öğrencilerin teknolojiyi anlama, kendi hayatlarına entegre ederek kullanma, gerektiği gibi ondan faydalanma ve onu eleştirme düşüncesinden çok uzak olduğunu düşündürmektedir. Bu haliyle, internet kullanmayı bilmemesine rağmen halen internet kullanmayı öğrenmek istemeyen, buna yönelik bir motivasyona sahip olmayanlar için genel anlamda teknoloji okuryazarlığından bahsetmenin mümkün olmadığı değerlendirilmektedir. İnternet kullanmayı bilmediğini belirten öğrencilerin internet kullanmayı öğrenmek isteme durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 20).

Tablo 148’de internet kullanmayı bilmediğini belirten öğrencilerin internet kullanmayı öğrenmek isteme durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 148

İnternet kullanmayı öğrenmek isteme durumu ve yaşa göre dağılım

Durum	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	1	100.0	4	100.0	12	100.0	11	78.6	9	64.3	5	100.0	42	84.0
Hayır	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	21.4	5	35.7	0	0.0	8	16.0
Toplam	1	100.0	4	100.0	12	100.0	14	100.0	14	100.0	5	100.0	50	100.0

18-35 yaş arasındaki öğrencilerin tamamının internet kullanmayı öğrenmek istemesi ilginç bir bulgudur. Bu durum, genç öğrencilerin internete ve teknolojiye karşı ilgilerinin yüksek olduğunu, teknolojik değişimin farkında olarak teknolojiyi hayatlarına entegre etmek istediklerini düşündürmektedir. Diğer taraftan, internet kullanmayı öğrenmek istemeyenlerin oranının 46-65 yaş aralığında yüksek olup yaşla birlikte artması, ileri yaşla birlikte teknoloji ilgisinin azaldığına işaret etmektedir. Ancak 65 üzeri yaştakilerin tamamının internet kullanmayı öğrenmek istemesi ileri yaşla birlikte internete olan ilginin azaldığı çıkarımıyla çelişmektedir.

Tablo 149’da internet kullanmayı bilmeyen öğrencilerden internet kullanmayı öğrenmek istediğini belirtenlerin internet kullanmayı öğrenmek isteme nedenine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 149

İnternet kullanmayı öğrenmek isteme nedenlerine göre dağılım

Nedenler	(f)	(%)
Teknolojiye, internete ilgi duyduğum için	13	31.0
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için	7	16.7
İş bulmak için	9	21.4
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	6	14.3
İşte yükselmek için	3	7.1
İşimde daha iyi/yeterli olmak için	3	7.1
Kendimi geliştirmek için	30	71.4
Zamanımı geçirmek, değerlendirmek için	22	52.4
Yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için	15	35.7
Diğer	3	7.1

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 111 öğrenmek isteme nedeni belirtilmiş olup, yüzdelere internet kullanmayı bilmeyen ve internet kullanmayı öğrenmek istediğini belirten 42 öğrenci üzerinden alınmıştır.*

İnternet kullanmayı öğrenmek isteme nedenleri arasında en yüksek oranı %71.4’le “kendimi geliştirmek için” seçeneği oluşturmaktadır. Bunu %52.4’le “zamanımı geçirmek, değerlendirmek için” seçeneği ve %35.7’yle “yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için” seçeneği izlemektedir. Tespit edilen en yüksek orana ait seçeneğin “kişisel gelişimle ilgili neden” olduğu görülmekte olup, bu aynı zamanda bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme nedenine ilişkin tespit edilen en yüksek oranlı seçenekle aynıdır. Buna göre, öğrenciler açısından internet kullanmayı öğrenmek istemedeki temel motivasyon kendilerine yatırım yapma düşüncesidir. Bu, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun amaca dönük olduğunu göstermektedir. Ancak bu kesim içerisindekilerin bir kısmı da dahil olmak üzere, interneti boş zaman geçirme ve değerlendirme aracı olarak gören büyük bir öğrenci topluluğu da bulunmaktadır. Bununla birlikte, interneti kullanamamasına rağmen, yaşamda karşılaştığı sorunları çözmek için interneti bir araç olarak değerlendirebileceğinin farkında olan %35.7’lik bir öğrenci grubu bulunmaktadır. Bu durum, söz konusu öğrencilerin internet teknolojisine ve onun potansiyeline yönelik farkındalığının yüksek olduğunu düşündürmektedir. Diğer taraftan, teknolojiye ve internete ilgi duyduğu için internet kullanmayı öğrenmek isteyen öğrenci oranı azımsanmayacak ölçüdedir. Ancak internete ilgi duymasına rağmen bugüne kadar internet kullanmayı öğrenmeyenlerin varlığı, öğrenciler için

internet kullanmayı öğrenmede sosyal, kültürel veya ekonomik bazı bariyerlerin bulunduğunu düşündürmektedir. İş bulmak, iş değiştirmek, işte yükselmek veya işte yeterli olmak gibi “mesleki nedenlerle” internet kullanmayı öğrenmek isteyen öğrenci oranı %7.1 ile %21.4 arasında değişmektedir. Daha önce sayılan yüksek oranlı seçeneklere göre düşük oranlarda tespit edilmesi nedeniyle bu durum, öğrencilerin internet kullanmayı öğrenmek istemedeki temel motivasyonlarının işle ilgili nedenler olmadığına işaret etmektedir. Öte yandan anılan oranlar, bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemenin mesleki nedenlerine ilişkin tespit edilen oranlardan daha yüksektir. Bu durum, öğrencilerin, internet kullanmayı biliyor olmanın mesleki statü açısından bilgisayar kullanmayı biliyor olmaya göre daha avantajlı olduğunu düşündüğüne işaret etmektedir. Bu ise onların, mesleki açıdan, bilgisayardan ziyade internet kullanmayı bilmeyi önceliklendirdiklerini düşündürmektedir. Öte yandan, sınav belgelerine veya sınav sonuçlarına internet kullanılarak çevrimiçi erişimin sağlandığı, tüm öğrencilik iş ve işlemlerinin internette yapılabildiği sistem içerisinde “eğitsel nedenlerle” internet kullanmayı öğrenmek istediğini belirten öğrenci oranı ise sadece %16.7’dir. Bu durum, söz konusu öğrencilerin okul ve derslerle ilgili işlerini çoğunlukla başkaları vasıtasıyla yaptığını ve bu nedenle internet kullanmayı bilmeye dair öncelikli bir ihtiyaç hissetmediğini düşündürmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %7.1’i tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, “araştırma yapmak ve internet kullanabildiğimi göstermek için”, “bilgilenmek ve tüm işlemlerimi yapmak için” ve “bilmediklerimi öğrenmek için” ifadeleri internet kullanmayı öğrenmek isteme nedenleri arasında gösterilmektedir.

Tablo 150’de öğrenciler tarafından kendileri için en önemli olan nedenin belirtilmesi durumunda oluşan dağılım gösterilmektedir.

Tablo 150

İnternet kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedenine göre dağılım

Nedenler	(f)	(%)
Teknolojiye, internete ilgi duyduğum için	6	14.3
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için	1	2.4
İş bulmak için	4	9.5
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	4	9.5
İşte yükselmek için	1	2.4
Kendimi geliştirmek için	16	38.1
Zamanımı geçirmek, değerlendirmek için	3	7.1
Yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için	5	11.9
Diğer	2	4.8
Toplam	42	100.0

Tablo 150 incelendiğinde, “kendimi geliştirmek için” seçeneğinin en yüksek oranla internet kullanmayı öğrenmek isteme nedenleri arasında en önemli neden olarak belirtildiği görülmektedir. Bunu, öğrencilerin %14.3’ü tarafından belirtilen “teknolojiye, internete ilgi duyduğum için” seçeneği ile öğrencilerin %11.9’u tarafından belirtilen “yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için” seçeneği izlemektedir. Tablo 149’la birlikte değerlendirildiğinde, sadece bir tane nedenin belirtilmesi istenilse bile, öğrenciler tarafından belirtilen en önemli nedende bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu çerçevede, tespit edilen en yüksek orana ait seçeneğin “kişisel gelişimle ilgili neden” olduğu görülmekte olup, internet kullanmayı öğrenmek istemedeki en önemli motivasyon yine öğrencilerin kendilerine yatırım yapma düşüncesidir. Diğer taraftan, daha önce dördüncü sırada belirtilen “teknolojiye, internete ilgi duyduğum için” seçeneğinin en önemli nedenin belirtilmesi istenildiğinde ikinci sırada ifade edilmesi dikkat çekicidir. Bu durum, ilgi duyuyor olmanın ve bu nedenle öğrenmeye değer vermenin öğrencilerin teknoloji ve internete ilişkin öğrenmeleri üzerinde motive edici ciddi bir güce sahip olduğunu düşündürmektedir. Diğer taraftan, iş bulmak, iş değiştirmek, daha iyi bir iş bulmak veya işte yükselmek gibi “mesleki nedenleri” internet kullanmayı öğrenmek istemedeki en önemli nedenler olarak gören öğrenci oranı ise %2.4 ile %9.5 arasında değişmektedir. Bu durum, mesleki kaygılar nedeniyle internet öğrenmek isteme oranlarının düşük kaldığını göstermekte olup, en önemli nedenin belirtilmesi istenildiğinde de, işle ilgili nedenlerin öğrenciler tarafından önceliklendirilmediğine işaret etmektedir. Oysaki bilgisayar ve interneti gerektiği gibi kullanıyor olmak, mesleki anlamda ayırt edici bir seçim kriteri olarak görülmektedir (Bozer, 2019). Nitekim internet için olmasa da, bilgisayar kullanmayı biliyor olmanın öğrenciler tarafından bir iş sahibi olmakla ilişkilendirildiği, bu nedene en önemli nedenler arasında üst sıralarda yer verildiği görülmektedir. Ancak üst sıralarda belirtilen nedenler arasında yer almasa da, yine de internet kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli mesleki nedenlerine ilişkin oranların hepsi, bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli mesleki nedenlerine ilişkin tespit edilen oranlardan yüksektir. Ayrıca, öğrencilerin %4.8’i tarafından “diğer” seçeneğinde kendilerince belirtilen “bilgilenmek ve tüm işlemlerimi yapmak için” ve “bilmediklerimi öğrenmek için” ifadeleri en önemli nedenler olarak gösterilmektedir.

Tablo 151’de internet kullanmayı bilmeyen öğrencilerden internet kullanmayı öğrenmek istediğini belirtenlerin internet kullanmayı öğrenmek istemelerinin en önemli nedeni ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 151

İnternet kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedeni ve cinsiyete göre dağılım

Nedenler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Teknolojiye, internete ilgi duyduğum için	5	18.5	1	6.7	6	14.3
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için	1	3.7	0	0.0	1	2.4
İş bulmak için	2	7.4	2	13.3	4	9.5
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	3	11.1	1	6.7	4	9.5
İşte yükselmek için	0	0.0	1	6.7	1	2.4
Kendimi geliştirmek için	10	37.0	6	40.0	16	38.1
Zamanımı geçirmek, değerlendirmek için	3	11.1	0	0.0	3	7.1
Yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için	3	11.1	2	13.3	5	11.9
Diğer	0	0.0	2	13.3	2	4.8
Toplam	27	100.0	15	100.0	42	100.0

Teknolojiye ilgi duyduğu için internet kullanmayı öğrenmek isteyenler arasında kadınların oranı erkeklerin oranından neredeyse üç kat fazladır. Bu durum, öngörülenin aksine, kadınların internete karşı olan ilgilerinin daha yoğun olduğunu göstermektedir. İş değiştirme/daha iyi bir iş bulma amacıyla internet kullanmayı öğrenmek isteyenler arasında kadınların oranı yüksektir. Bu durum, çalışma durumu ve cinsiyet verileri dikkate alındığında, zaten daha az oranda çalışıyor olan kadınların internet kullanmayı öğrenerek daha iyi şartlara sahip iş bulmayı düşünmeleriyle ilişkilendirilebilmektedir. Diğer taraftan, iş bulma ve işte yükselme seçeneklerini belirtenler arasında erkeklerin oranı daha yüksektir. Buna göre, esasen hem kadınlar hem de erkekler internet teknolojisine hakim olmayı mesleki açıdan avantaj olarak görmektedir. Öte yandan, zaman geçirme amacıyla internet kullanmayı öğrenmek isteyen erkek bulunmazken, bu amacı belirten kadınların oranı azımsanmayacak ölçüdedir. İnternetin zaman geçirmeye yardımcı olma fonksiyonunun sadece kadınlarca önceliklendirilmesi ilginç bir bulgudur. Bu durum, internetin, çalışma hayatının da tam olarak içine girememiş, belki zamanının büyük bir çoğunluğunu evde geçiren kadınlar için zaman geçirme ve sosyalleşme ortamı yarattığını düşündürmektedir.

Tablo 152’de internet kullanmayı bilmeyen öğrencilerden internet kullanmayı öğrenmek istediğini belirtenlerin internet kullanmayı öğrenmek istemelerinin en önemli nedeni ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 152

İnternet kullanmayı öğrenmek istemenin en önemli nedeni ve yaşa göre dağılım

Nedenler	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Teknolojiye, internete ilgi duyduğum için	0	0.0	1	25.0	1	8.3	2	18.2	0	0.0	2	40.0	6	14.3
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	9.1	0	0.0	0	0.0	1	2.4
İş bulmak için	0	0.0	1	25.0	2	16.7	1	9.1	0	0.0	0	0.0	4	9.5
İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için	0	0.0	0	0.0	3	25.0	0	0.0	1	11.1	0	0.0	4	9.5
İşte yükselmek için	0	0.0	0	0.0	1	8.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	2.4
Kendimi geliştirmek için	1	100.0	1	25.0	4	33.3	4	36.4	5	55.6	1	20.0	16	38.1
Zamanımı geçirmek, değerlendirmek için	0	0.0	0	0.0	1	8.3	1	9.1	1	11.1	0	0.0	3	7.1
Yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için	0	0.0	1	25.0	0	0.0	1	9.1	2	22.2	1	20.0	5	11.9
Diğer	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	9.1	0	0.0	1	20.0	2	4.8
Toplam	1	100.0	4	100.0	12	100.0	11	100.0	9	100.0	5	100.0	42	100.0

Teknolojiye ilgi duyduğu için internet kullanmayı öğrenmek isteyenlerin oranı 65 üzeri yaştakilerde en yüksektir. Bu bulgu, ileri yaştaki yetişkinlerin de internet teknolojisine ilgi duyduğunu göstermektedir. İş bulma ve iş değiştirme/daha iyi bir iş bulma amacıyla internet kullanmayı öğrenmek isteyenler 26-45 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Bu durum, gençlerde, internete hakim olmanın kendilerine mesleki açıdan bir avantaj oluşturacağı düşüncesinin yaygın olduğuna işaret etmektedir. Kişisel gelişimle ilgili nedenleri ön plana çıkaranların oranı 18-25 yaş aralığındakilerde en yüksektir. Bu, genç yetişkin katılımcıların internet sayesinde gelişen eğilimleri takip ederek kişisel gelişimlerini sağlayacakları düşüncesinde olduklarına işaret etmektedir.

Tablo 153'te öğrencilerin internet kullanma süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 153

İnternet kullanma süresine göre dağılım

Süre	(f)	(%)
1 yıldan az	6	3.3
1-2 yıldır	47	25.8
3-5 yıldır	61	33.5
6-10 yıldır	46	25.3
11-15 yıldır	11	6.0
15 yıldan fazla	11	6.0
Toplam	182	100.0

Tablo 153 incelendiğinde, 1-2 yıl ve 6-10 yıldır internet kullananların oranının neredeyse aynı olduğu, çoğunluğun 3-5 yıldır internet kullandığı görülmektedir. 10 yıldan fazla süredir internet kullananların sayısı, oransal olarak internet kullanmayı bilmeyenlerin %44.0'üne karşılık gelmektedir. Bilgisayar için bu oran %45.6'dır. Buna göre, pek çok açıdan dezavantajlı durumda bulunan öğrenciler, internet sahipliği, erişimi ve kullanımı açısından kendi aralarında eşit olmayan koşullarda mücadele etmektedir. Bu durum, internet kullanımı açısından da “eşitsizler içinde eşitsizlerin” varlığını düşündürmektedir. Bu ise, öğrenciler arasında internet kullanma durumundan kaynaklanan ciddi bir teknolojik uçuruma ve dijital bölünmeye işaret etmektedir. Dahası, teknoloji kaynaklı uçurum sadece teknoloji boyutuyla kalmamakta olup, bireyin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimine de etki ederek her alandaki farklılaşmayı artırmakta, bireylerarasındaki uçurumu yeniden yaratarak derinleştirmektedir (Bozer, 2019). Buna göre, kaynaklara kolaylıkla ulaşabilen toplumun diğer kesimiyle öğrenciler arasındaki mevcut uçurum büyüdüğü gibi, aynı durumda bulunan öğrencilerin kendi aralarındaki bölünme ve farklılaşma da artmaktadır. Tablo 154'te öğrencilerin internet kullanma süresi ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 154

İnternet kullanma süresi ve cinsiyete göre dağılım

Süre	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1 yıldan az	3	2.3	3	5.9	6	3.3
1-2 yıldır	40	30.5	7	13.7	47	25.8
3-5 yıldır	39	29.8	22	43.1	61	33.5
6-10 yıldır	31	23.7	15	29.4	46	25.3
11-15 yıldır	9	6.9	2	3.9	11	6.0
15 yıldan fazla	9	6.9	2	3.9	11	6.0
Toplam	131	100.0	51	100.0	182	100.0

11 yıldan fazla süredir internet kullananlar arasında kadınların oranı erkeklerden daha yüksektir. Buna göre, uzun süredir internet kullanıcısı olma dikkate alındığında, kadınlar ortalamada daha uzun süredir internet kullanmakta ve internetin sunduğu olası imkanlardan daha uzun süredir yararlanmaktadır. Öte yandan, 3-10 yıl aralığında bir süredir internet kullanan erkeklerin oranı kadınlardan yüksektir. Tablo 155'te öğrencilerin internet kullanma süresi ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 155

İnternet kullanma süresi ve yaşa göre dağılım

Süre	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1 yıldan az	0	0.0	2	5.7	0	0.0	2	4.2	2	7.7	0	0.0	6	3.3
1-2 yıldır	1	7.7	8	22.9	14	26.4	15	31.3	5	19.2	4	57.1	47	25.8
3-5 yıldır	5	38.5	13	37.1	23	43.4	10	20.8	9	34.6	1	14.3	61	33.5
6-10 yıldır	5	38.5	9	25.7	12	22.6	15	31.3	3	11.5	2	28.6	46	25.3
11-15 yıldır	2	15.4	2	5.7	2	3.8	3	6.3	2	7.7	0	0.0	11	6.0
15 yıldan fazla	0	0.0	1	2.9	2	3.8	3	6.3	5	19.2	0	0.0	11	6.0
Toplam	13	100.0	35	100.0	53	100.0	48	100.0	26	100.0	7	100.0	182	100.0

Tablo 155'e göre, 15 yıldan fazla süredir internet kullananlar 56-65 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Uzun sürelerdir internet kullananlar ileri yaştakilerden oluşmaktadır. Bu, ileri yaştaki öğrencilerin uzun süredir internetle ilişkide olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan, 11-15 yıl aralığındaki kullanım süresinde yoğunluk 18-25 yaş aralığındakilerdedir. Bu kişilerin en erken 3-10 yaşları arasında internet kullanmaya başlamış olabilecekleri dikkate alındığında, internet kullananların yaş ortalamasının son yıllarda bir hayli düşmüş olabileceği söylenebilmektedir. Tablo 156'da öğrencilerin internet kullanmayı öğrendiği kişiye/yere göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 156

İnternet kullanmayı öğrenilen kişiye/yere göre dağılım

Kişi/Yer	(f)	(%)
Kendi kendime öğrendim	112	61.5
Çocuğumdan öğrendim	66	36.3
Eşimden öğrendim	30	16.5
Annemden/babamdan öğrendim	2	1.1
Kardeşimden öğrendim	10	5.5
Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan öğrendim	49	26.9
Diğer	17	9.3

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve toplam 286 cevap verilmiş olup, yüzdelere internet kullanmayı bildiğini belirten 182 öğrenci üzerinden alınmıştır.

İnternet kullanmayı öğrenilen kişi/yer arasında en yüksek oranı %48.3'le "kendi kendime öğrendim" seçeneği oluşturmaktadır. Bunu %36.3'le "çocuğumdan öğrendim" ve %26.9'la "akrabamdan/komşumdan/ arkadaşımından öğrendim" seçeneği izlemektedir. En düşük oran ise %1.1'le "annemden/babamdan öğrendim" seçeneğinde görülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %9.3'ü tarafından "diğer" seçeneği belirtilmiş olup, "internet kafede öğrendim", "iş yerinde öğrendim" ve "kursta öğrendim" ifadeleri internet kullanmayı öğrenilen yerler arasında gösterilmektedir.

Buna göre, öğrencilerin büyük çoğunluğunun kendi kendine güdülenerek, kendi çabalarıyla internet kullanımını öğrendikleri görülmektedir. Bu durum, öğrencilerde buna yönelik olarak kişisel, mesleki veya eğitsel bir ihtiyacın ortaya çıktığına işaret etmektedir. Kendi kendine internet kullanımını öğrenen kişilerin oranı kendi kendine bilgisayar kullanımını öğrenenlerin oranından yüksektir. Bu durum, internet kullanımının öğrenilmesinin daha bireysel bir eylem olduğunu düşündürmektedir. Öte yandan, eşi ve çocuğunu içeren kendi ailesi ile çevresinden internet kullanımını öğrenen öğrencilerin oranının yüksekliği dikkat çekicidir. Kendi kendine öğrenmeyle yakınlık gösteren bu durum, internet kullanımının "görerek, sorarak ve deneyerek" öğrenilebildiğini düşündürmektedir. Aynı zamanda bu durum, tıpkı bilgisayar kullanımının öğreniminde olduğu gibi, internet kullanımında çevreyle kurulan etkileşimle öğrenmenin meydana gelebileceğine işaret etmektedir. Bu haliyle, bireylerarası etkileşimin, özellikle teknoloji kullanımının öğreniminde büyük önem taşıdığı ve dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Diğer taraftan, özel olarak kursa katılıp bilgisayar kullanmayı öğrenen öğrenci oranı %24.1 iken, bu seçenek internet kullanımı açısından "diğer" seçeneği içerisinde kendisine yer bulmaktadır. Buna ek olarak, seçenekler arasında sunulmayan "okulda öğrendim", hiçbir öğrenci tarafından "diğer" seçeneği altında da belirtilmemiştir. Bu durum, Açık Öğretim Ortaokulu'nun bilgisayar kullanımının öğretilmesinde olduğu gibi, kendi öğrencilerinin; internete ve teknolojiye karşı ilgilerini, onların internet ve teknolojiyle olan ilişkilerini artırmadaki ve öğrencilerini teknoloji okuryazarı konumuna getirmedeki eksikliğine işaret etmektedir. Halen hiç internet kullanmayı bilmeyenlerin varlığı da göz önüne alındığında, bu durum Okul'un, öğrencilerinin internet kullanımını öğrenmelerinde bir alternatif oluşturmadığını düşündürmektedir.

Tablo 157'de öğrencilerin internet kullanmayı öğrendiği kişiye/yere ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 157

İnternet kullanmayı öğrenilen kişi/yere ve cinsiyete göre dağılım

Kişi/Yer	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Kendi kendime öğrendim	74	56.5	38	74.5	112
Çocuğumdan öğrendim	52	39.7	14	27.5	66
Eşimden öğrendim	29	22.1	1	2.0	30
Annemden/babamdan öğrendim	2	1.5	0	0.0	2
Kardeşimden öğrendim	8	6.1	2	3.9	10
Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan öğrendim	26	19.8	23	45.1	49
Diğer	15	11.5	2	3.9	17

* *Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, internet kullanmayı bildiğini belirten 182 öğrenci tarafından internet kullanmayı öğrenilen kişiye/yere yönelik olarak toplam 286 cevap verilmiştir. Yüzdelere cinsiyet (131 kadın, 51 erkek katılımcı) içerisindeki yüzdelere göstermektedir.*

İnternet kullanmayı kendi kendine öğrenen erkeklerin oranı kadınların oranından neredeyse bir buçuk kat, internet kullanmayı eşinden öğrenen kadınların oranı aynı durumdaki erkeklerin oranından on bir kat fazladır. Bu bulgular, internet kullanmayı öğrenme ve öğretmenin cinsiyete bağlı bir yönü olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca, internet kullanmayı çocuğundan, anne/babasından ve kardeşinden öğrenen kadınların oranı erkeklerden yüksektir. Bu oranların kadınlar açısından yüksekliği bilgisayar kullanımının öğrenilmesi bakımından da geçerlidir. Bu durum, aile ve yakın çevreyle kurulan iletişimin, kadınların internet ve teknoloji kullanımını öğrenmeleri üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir. Tablo 158’de öğrencilerin internet kullanmayı öğrendiği kişiye/yere ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 158

İnternet kullanmayı öğrenilen kişi/yere ve yaşa göre dağılım

Kişi/Yer	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Kendi kendime öğrendim	11	84.6	23	65.7	38	71.7	24	50.0	14	53.8	2	28.6	112
Çocuğumdan öğrendim	0	0.0	3	8.6	19	35.8	29	60.4	11	42.3	4	57.1	66
Eşimden öğrendim	1	7.7	7	20.0	10	18.9	9	18.8	3	11.5	0	0.0	30
Annemden/ babamdan öğrendim	2	15.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2
Kardeşimden öğrendim	4	30.8	4	11.4	2	3.8	0	0.0	0	0.0	0	0.0	10
Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan öğrendim	5	38.5	11	31.4	18	34.0	8	16.7	5	19.2	2	28.6	49
Diğer	2	15.4	3	8.6	3	5.7	5	10.4	3	11.5	1	14.3	17

* *Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, internet kullanmayı bildiğini belirten 182 öğrenci tarafından internet kullanmayı öğrenilen kişiye/yere yönelik olarak toplam 286 cevap verilmiştir. Yüzdelere yaş aralığı içerisindeki yüzdelere göstermektedir.*

İnternet kullanmayı çocuğundan öğrenenlerin oranı 46-65 yaş aralığındakilerde yüksektir. Bu, pek çoğumuzun çevremizde de şahit olduğu üzere, orta yetişkinlik yaşlarından itibaren teknoloji kullanımının öğrenilmesinde çocukların rolünün önemini göstermesi bakımından ilginç bir bulgudur. İnternetin kendi kendine öğrenilme oranı yaştan azalmasıyla birlikte artmaktadır. Bu bulgu, genç yetişkin öğrenciler arasında internet kullanımını deneyerek öğrenme motivasyonunun güçlülüğüne işaret etmektedir.

Tablo 159’da öğrencilerin internet kullanım amacına göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 159

İnternet kullanım amacına göre dağılım

Kullanım Amacı	(f)	(%)
Bilgi edinme	126	69.2
Araştırma yapma	78	42.9
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçları karşılamak için (ödev, kayıt, ders izleme vb.)	69	37.9
Haber/gazete/dergi okuma	73	40.1
Devletle olan işimde (kamu hizmetlerini kullanma)	34	18.7
Oyun oynama	13	7.1
Film, dizi izleme	29	15.9
Müzik dinleme	56	30.8
Alışveriş	34	18.7
Rezervasyon yapma	9	4.9
Bilet alma (otobüs bileti, sinema bileti vb.)	17	9.3
Bankacılık	16	8.8
Mail gönderme	24	13.2
Sohbet etme	67	36.8
Arkadaşlık kurma	13	7.1
Sosyal medya	87	47.8
Diğer	8	4.4
Hepsi	6	3.3

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 759 kullanım amacı belirtilmiş olup, yüzdelere internet kullanmayı bildiğini belirten 182 öğrenci üzerinden alınmıştır.*

İnternet kullanım amaçları arasındaki en yüksek oranı %69.2’yle “bilgi edinme” seçeneği oluşturmaktadır. Bunu %47.8’le “sosyal medya” seçeneği ve %42.9’la “araştırma yapma” seçeneği izlemektedir. İlk üç seçenek içerisinde, internetin, bilgi kaynağı olma ve bireyin gelişimini sağlama fonksiyonlarının ön plana çıktığı ve bunların yüksek oranlarla belirtildiği görülmektedir. Bu durum, internetin, öğrenciler tarafından temel olarak bilgiye ulaşmada bir araç olarak kullanıldığını düşündürmektedir. Diğer taraftan, 2018 yılı sonu itibarıyla dünyada sosyal medya 3.5 milyar insan tarafından kullanılmakta olup, bu rakam dünya nüfusunun %45.0’ine karşılık gelmektedir. Bir önceki yıla göre sosyal medya kullananların oranındaki artış

%9.0'dur. Bu, bir yıl içerisinde 288 milyon yeni insanın sosyal medya kullanmaya başladığını göstermektedir (WAS, 2019a). Ülkemizde ise sosyal medya 52 milyon insan tarafından kullanılmakta olup, bu rakam nüfusumuzun %63.0'üne karşılık gelmektedir. Buna göre, bir önceki yıla göre sosyal medya kullananların oranındaki artış %2.0'dir. Ülkemizde sosyal medya kullanımı dünya ortalamasına göre daha düşük hızda artsa da, bu rakam, bir yıl içerisinde 1 milyon yeni insanın sosyal medya kullanmaya başladığını göstermektedir (WAS, 2019b). Buna göre, dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de sosyal medya kullanımı yaygınlaşmaktadır. Bu durum, öğrenciler arasında internetin çoğunlukla sosyal medya amacıyla kullanılıyor olmasının tespit edilmesiyle paralellik göstermektedir. Fakat öğrencilerin sosyal medya kullanım oranının ülkemiz ortalamasından düşük olduğu görülmektedir. Ancak bilindiği üzere, pek çok sosyal medya ortamı mesajlaşma altyapısı da sunmaktadır. Dolayısıyla, seçenekler arasında yer alan “sohbet etme” ve “arkadaşlık kurma” seçeneklerinin de sosyal medya kullanımıyla ilişkilendirilmesi, bu anlamda ülke ortalamamıza ulaşılabilmesine işaret etmektedir.

İnterneti haber, gazete ve dergi okuma amacıyla kullandığını belirten öğrenci oranı %40.1'dir. İnternette gazete okuma durumunu gösterir tabloya göre, gazete okumak için interneti kullanan öğrenci oranı %55.8'dir. İnternette dergi okuyan veya haber izleyen öğrenci oranı bilinmemekle birlikte, tespit edilen bu oranların tutarlı olduğu görülmektedir. Öte yandan, okulla ilgili tüm öğrencilik iş ve işlemlerinin gerçekleştirilebilmesine ve farklı kanallar kullanılarak derslerle ilgili pek çok açık kaynağa/içeriğe erişim sağlanabilmesine rağmen internet, öğrencilerin sadece %37.9'u tarafından okul ve derslerle ilgili ihtiyaçların karşılanması amacıyla kullanılmaktadır. Bu durum, internetin doğrudan “eğitsel nedenlerle” kullanımının kısıtlı olduğunu düşündürmektedir. Bu oranın düşüklüğü henüz internet kullanmayı bilmeyenler için de geçerlidir. Çünkü internet kullanmayı bilmeyenler arasında okul ve derslerle ilgili ihtiyaçları karşılamak için internet kullanmayı öğrenmek isteyenlerin oranı sadece %16.7'dir. Buna göre, tespit edilen düşük oranlar birbirleriyle paralellik göstermekte olup, internet kullanım amaçları arasında eğitsel nedenlerin hem kullananlar hem de kullanamayanlar için öncelik olmadığı görülmektedir. Oyun oynama, film/dizi izleme ve müzik dinleme gibi aktiviteler için interneti kullanan öğrenci oranı sırasıyla %7.1, %15.9 ve %30.8'dir. Ülkemizde internet kullananların; %96.0'sı çevrimiçi video izlemekte, %43.0'ü çevrimiçi televizyon izlemekte, %36.0'sı oyun oynamaktadır (WAS, 2019b). Çevrimiçi video veya televizyon izleyenlerin oranlarının film, dizi veya müzik şeklinde ayırt edilmesi mümkün olmamakla birlikte, tüm kategorilerde

öğrencilerin bu aktiviteler için internet kullanım amaçlarının ülkemiz ortalamasından düşük olduğu söylenebilmektedir. İnterneti, sayılan amaçların hepsi için kullandığını belirten öğrenci oranı sadece %3.3'tür. Söz konusu öğrencilerin, teknolojik ortamda ortalama olarak problem becerisine sahip olan ve interneti iyi düzeyde kullanabilen işlevsel internet kullanıcıları olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %4.4'ü tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, “iş arama”, “iş yerinde iş amaçlı kullanma”, “kira ve fatura yatırma”, “satış yapma”, “video izleme” ve “whatsapp kullanma” ifadeleri internet kullanım amaçları arasında gösterilmektedir.

Diğer taraftan, WAS'a (2019a) göre, ülkemizde internet üzerinden ürün veya hizmet satın alan internet kullanıcısı oranı %67.0'dir. Fakat öğrencilerin sadece %13.2'sinin interneti alışveriş yapmak için kullandığı görülmektedir. Bu haliyle, ürün veya hizmetin çevrimiçi olarak aranıp bulunmasını, çoğunlukla kullanıcı hesabı açılmasını, banka veya kredi kartı sahibi olunmasını, bazı bilgilerin girilmesi gibi peş peşe işlem adımlarının gerçekleştirilmesini ve sonrasında işlem takibini içeren internet üzerinden alışveriş gibi teknolojik ortamda problem çözme becerisini gerektiren bu işlemin yapılması açısından öğrenciler ortalamadan bir hayli altında kalmaktadır. Öte yandan, öğrencilerin sadece %13.2'sinin interneti mail göndermek amacıyla kullandığı görülmektedir. Dahası, internet üzerinden rezervasyon yapan, bilet alan veya bankacılık işlemlerini gerçekleştiren öğrenci oranının azlığı dikkat çekmektedir. Sayılan işlemlerin hepsinin teknolojik ortamda problem çözme becerisini gerektirdiği görülmektedir. Hep birlikte değerlendirildiğinde bu bulgular, internetin sunduğu imkanların, internet kullanabilen öğrenciler tarafından bile esasen yeteri kadar kullanılmadığına veya kullanılmadığına işaret etmektedir. Kapsamı bilinmemekle birlikte, bilgi edinme veya araştırma yapma amacıyla interneti kullananların oranı görece olarak yüksek olsa da, internetin tüm işlevleriyle kullanılamıyor olması, internet kullandığını belirtenlerin işlevsel internet kullanıcıları olmadığını düşündürmektedir. Oysaki günümüzde kullanımı her alana yayılan internet insanların iş yapma biçimlerini ve hayatı yaşayış tarzlarını değiştirmektedir (Bozer, 2019). Buna göre, sadece bilgi edinme, sosyal medya kullanma veya oyun oynama amacıyla internet kullanıyor olmak tek başına kişiyi fonksiyonel internet kullanıcısı yapmamaktadır. İnternet kullanan öğrenciler için durum böyleyken, halihazırda internet kullanmayı bilmeyenler için ise daha dramatiktir. Bu durum, interneti kullanabilen fakat işlevsel internet kullanıcısı olmayan öğrencilerle hiç internet kullanamayanların internet kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından dezavantajlı konumda bulunduklarını düşündürmektedir. Bu ise,

bireyler arasında hem teknolojik hem de sosyal, kültürel ve ekonomik uçurumlara, teknolojinin neden olduğu bölünmelere işaret etmektedir. Tablo 160'ta öğrencilerin internet kullanım amacına ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 160

İnternet kullanım amacı ve cinsiyete göre dağılım

Kullanım Amacı	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Bilgi edinme	88	67.2	38	74.5	126
Araştırma yapma	51	38.9	27	52.9	78
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçları karşılamak için (ödev, kayıt, ders izleme vb.)	50	38.2	19	37.3	69
Haber/gazete/dergi okuma	50	38.2	23	45.1	73
Devletle olan işimde (kamu hizmetlerini kullanma)	15	11.5	19	37.3	34
Oyun oynama	11	8.4	2	3.9	13
Film, dizi izleme	18	13.7	11	21.6	29
Müzik dinleme	42	32.1	14	27.5	56
Alışveriş	27	20.6	7	13.7	34
Rezervasyon yapma	5	3.8	4	7.8	9
Bilet alma (otobüs bileti, sinema bileti vb.)	9	6.9	8	15.7	17
Bankacılık	8	6.1	8	15.7	16
Mail gönderme	16	12.2	8	15.7	24
Sohbet etme	48	36.6	19	37.3	67
Arkadaşlık kurma	4	3.1	9	17.6	13
Sosyal medya	65	49.6	22	43.1	87
Diğer	5	3.8	3	5.9	8
Hepsi	3	2.3	3	5.9	6

* Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve internet kullanmayı bildiğini belirten 182 öğrenci tarafından 759 kullanım amacı belirtilmiştir. Yüzdelere cinsiyet (131 kadın, 51 erkek katılımcı) içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Bilgi edinme ve araştırma yapma amacıyla internet kullananlar arasında erkeklerin oranının yüksekliği internetin bilgi kaynağı olma ve bireyin gelişimini sağlama fonksiyonlarının erkeklerce daha yoğun kullanıldığını düşündürmektedir. Haber, gazete ve dergi takibi amacıyla internet kullanan erkeklerin oranı daha yüksektir. Bu durum, dergi için olmasa da, haber ve gazete takibi oranının erkekler arasında daha yüksek olmasıyla ilişkilendirilebilmektedir. İnternet kullanarak oyun oynayan ve müzik dinleyenler arasında kadınların, film/dizi izleyenler arasında ise erkeklerin oranı yüksektir. Bu bulgu, internetin hem kadınlar hem de erkeklerce söz konusu aktiviteler için kullanıldığını göstermektedir. Diğer taraftan, alışverişte internet kullananlar arasında kadınların oranı yüksek olmasına rağmen, internetle bankacılık işlemi yapanlar arasında erkeklerin oranının iki buçuk kat, bilet alanlar ve rezervasyon yapanlar arasında iki kat fazla olması, bir bütün halinde teknolojik ortamda ortalama ve üzeri

problem çözme becerisi gerektiren söz konusu işlemler açısından erkeklerin becerilerinin kadınlardan yüksek olduğuna işaret etmektedir. Sosyal medya kullandığını doğrudan belirtenler arasında kadınların oranı yüksekken, sosyal medya içeriğinde yer aldığı değerlendirilebilecek sohbet etme amacıyla internet kullananlar arasında erkeklerin oranı yüksektir. Arkadaşlık kurma amacıyla internet kullanan erkeklerin oranı kadınların oranından neredeyse altı kat fazladır. Bu durum, sosyal medyanın esasen erkeklerce daha fazla kullanıldığını göstermektedir. Bu veriler, belli başlı ve bilinen sosyal medya platformlarının ülkemizde çoğunlukla erkeklerce kullanıldığını gösterir WAS (2019b) verileriyle örtüşmektedir. Buna göre, erkeklerin sosyal medyanın olumsuz içeriklerinden daha yoğun ve kolay etkilenebileceği söylenebilmektedir. Tablo 161’de öğrencilerin internet kullanım amacına ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 161

İnternet kullanım amacı ve yaşa göre dağılım

Kullanım Amacı	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Bilgi edinme	10	76.9	24	68.6	36	67.9	34	70.8	19	73.1	3	42.9	126
Araştırma yapma	4	30.8	15	42.9	26	49.1	21	43.8	10	38.5	2	28.6	78
Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için (ödev, kayıt, ders izleme vb.)	6	46.2	18	51.4	28	52.8	13	27.1	4	15.4	0	0.0	69
Haber/gazete/ dergi okuma	7	53.8	12	34.3	18	34.0	21	43.8	13	50.0	2	28.6	73
Devletle olan işimde (kamu hizmetlerini kullanma)	0	0.0	4	11.4	14	26.4	6	12.5	9	34.6	1	14.3	34
Oyun oynama	0	0.0	3	8.6	4	7.5	5	10.4	1	3.8	0	0.0	13
Film, dizi izleme	4	30.8	8	22.9	9	17.0	6	12.5	2	7.7	0	0.0	29
Müzik dinleme	8	61.5	10	28.6	16	30.2	17	35.4	5	19.2	0	0.0	56
Alışveriş	6	46.2	8	22.9	13	24.5	3	6.3	3	11.5	1	14.3	34
Rezervasyon yapma	1	7.7	0	0.0	4	7.5	2	4.2	1	3.8	1	14.3	9
Bilet alma (otobüs-sinema bileti vb.)	1	7.7	4	11.4	6	11.3	4	8.3	2	7.7	0	0.0	17
Bankacılık	0	0.0	3	8.6	7	13.2	3	6.3	3	11.5	0	0.0	16
Mail gönderme	2	15.4	4	11.4	8	15.1	4	8.3	4	15.4	2	28.6	24
Sohbet etme	7	53.8	13	37.1	18	34.0	20	41.7	7	26.9	2	28.6	67
Arkadaşlık kurma	3	23.1	3	8.6	2	3.8	3	6.3	1	3.8	1	14.3	13
Sosyal medya	10	76.9	20	57.1	27	50.9	18	37.5	7	26.9	5	71.4	87
Diğer	1	7.7	3	8.6	2	3.8	1	2.1	1	3.8	0	0.0	8
Hepsi	1	7.7	2	5.7	2	3.8	1	2.1	0	0.0	0	0.0	6

* Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve internet kullanmayı bildiğini belirten 182 öğrenci tarafından 759 kullanım amacı belirtilmiştir. Yüzdelere yaş aralıkları içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

İnterneti doğrudan sosyal medya amacıyla kullandığını belirtenler arasında 18-25 yaştakilerin oransal yüksekliği dikkat çekmektedir. Sohbet etme ve arkadaşlık kurma amacıyla internet kullanımı da bu kişiler arasında en yüksektir. Sonrasında 26-35 yaştakiler gelmektedir. Genç yetişkinler arasında sosyal medya kullanımının bir hayli yaygın olduğuna işaret eden bu veriler, ülkemizde sosyal medya kullananların 18-34 yaş aralığında yoğunlaştığını gösterir WAS (2019b) verileriyle örtüşmektedir. Öte yandan, oyun oynama, film/dizi izleme veya müzik dinleme gibi amaçlarla interneti kullananlar arasında genç yetişkinlerin oranının yüksekliği, boş zaman geçirme aktiviteleri için internet kullanımının gençler arasında daha yaygın olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 162’de internet kullanmayı bilen öğrencilerden herhangi bir işte çalışanların, iş yerinde internet bağlantısı bulunma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 162

İş yerinde internet bağlantısı bulunma durumuna göre dağılım

Durum	(f)	(%)
Evet	53	51.0
Hayır	51	49.0
Toplam	104	100.0

Tablo 162 incelendiğinde, öğrencilerin neredeyse yarısının iş yerinde internet bağlantısı bulunduğu, bu haliyle iş yerinde internet bağlantısı bulunanlarla bulunmayanlar arasında eşit bir dağılım olduğu görülmektedir. Öğrencilerin iş yerinde internet bağlantısı bulunma durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 21).

Tablo 163’te internet kullanmayı bilen öğrencilerden herhangi bir işte çalışanların, iş yerinde internet bağlantısı bulunma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 163

İş yerinde internet bağlantısı bulunma durumu ve yaşa göre dağılım

Durum	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	6	60.0	12	48.0	22	51.2	11	47.8	1	50.0	1	100.0	53	51.0
Hayır	4	40.0	13	52.0	21	48.8	12	52.2	1	50.0	0	0.0	51	49.0
Toplam	10	100.0	25	100.0	43	100.0	23	100.0	2	100.0	1	100.0	104	100.0

Tablo 163 incelendiğinde, iş yerinde internet bağlantısı bulunan ve bulunmayanların yaş aralıklarına göre dağılımının çok yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 164'te öğrencilerin iş yerindeki internet bağlantısını kullanma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 164

İş yerindeki internet bağlantısını kullanma durumuna göre dağılım

Durum	(f)	(%)
Evet, kullanıyorum	28	52.8
İşim internet kullanmayı gerektirmediğinden kullanmıyorum	14	26.4
Hayır, kullanmıyorum	11	20.8
Toplam	53	100.0

Tablo 164 incelendiğinde, iş yerinde internet bağlantısı bulunan öğrencilerin yarısının iş yerindeki internet bağlantısını kullandığı, bu kişilerin işlerinin internet kullanmayı gerektirdiği görülmektedir. Bu, mesleki nedenlerle de internet kullanan söz konusu kişilerin internet kullanımına duyduğu ihtiyacın arttığını ve bunların internet kullanıyor olmaktan işlevsel beklentilerinin yükseldiğini düşündürmektedir. Bu durum, bu öğrencilerin daha üst düzeyde internet kullanmaya yönelik motivasyonlarının da yükseleceğine işaret etmektedir. Diğer taraftan, işi internet kullanımını gerektirmeyenler ile iş yerindeki interneti kullanmayanların oluşturduğu ve iş yerinde internet kullananlarla neredeyse eşit orandaki öğrencilerin mesleki nedenlerle güdülenerek üst düzey internet kullanıcısı haline gelme ihtimalinin düşük olduğu söylenebilmektedir. Diğer taraftan, mesleklerin beklenen eğitim seviyesi gerekliliği arttıkça mesleğe mensup bireyler arasında internet kullanım oranlarının arttığı bilinmektedir (TÜİK, 2018b). İnterneti gerektiği gibi kullanıyor olmak, mesleki anlamda ayırt edici bir seçim kriteri olarak görülmektedir (Bozer, 2019). Henüz ortaokul düzeyinde olup eğitimsel dezavantaja sahip, internet kullanmayı bilen, çalışan ve iş yerinde internet bağlantısı bulunan bu öğrencilerin neredeyse yarısının internet kullanımını gerektirmeyen bir işte çalışıyor olması bu tespitle örtüşmektedir. Mesleklerin beklenen eğitim seviyesi gerekliliğine bağlı bu durum, söz konusu öğrencilerin internet kullanmayı bilmelerine rağmen internet kullanım düzeylerinin de az olduğunu düşündürmektedir. Bu durumda, eğitim düzeyi düşüklüğünün neden olduğu dezavantajlı konum, internet kullanımındaki yetersizlikler nedeniyle sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda da artarak devam etmektedir.

Öğrencilerin iş yerindeki internet bağlantısını kullanma durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 22).

Tablo 165'te öğrencilerin iş yerindeki internet bağlantısını kullanma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 165

İş yerindeki internet bağlantısını kullanma durumu ve yaşa göre dağılım

Durum	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet, kullanıyorum	4	66.7	6	50.0	10	45.5	6	54.5	1	100.0	1	100.0	28	52.8
İşim internet kullanmayı gerektirmediğinden kullanmıyorum	1	16.7	4	33.3	5	22.7	4	36.4	0	0.0	0	0.0	14	26.4
Hayır, kullanmıyorum	1	16.7	2	16.7	7	31.8	1	9.1	0	0.0	0	0.0	11	20.8
Toplam	6	100.0	12	100.0	22	100.0	11	100.0	1	100.0	1	100.0	53	100.0

İş yerindeki internet bağlantısını kullananların oranı en yüksek 56 ve üzeri yaştakilerdedir. Diğer taraftan, çalıştığı iş internet kullanmayı gerektirmeyenlerin oranı 46-55 yaş aralığında, iş yerindeki internet bağlantısını kullanmayanların oranı ise 36-45 yaş aralığında yüksektir. Buna göre, ileri yaşta bulunan öğrencilerin internet kullanımı gerektiren meslek sahibi olma oranının yüksekliğinden, bunlardan sonra ise genç yetişkinlerin geldiğinden bahsedilebilmektedir.

Tablo 166'da öğrencilerin günde ortalama olarak internette geçirdikleri süreye göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 166

İnternette geçirilen süreye göre dağılım

Süre	(f)	(%)
Hiç	6	3.3
1 saatten az	68	37.4
1-2 saat	68	37.4
3-4 saat	28	15.4
5-6 saat	4	2.2
6 saatten fazla	8	4.4
Toplam	182	100.0

Tablo 166 incelendiğinde, 1 saatten az ve 1-2 saat aralığında internet kullanan öğrenci oranlarının aynı olduğu görülmekte olup, öğrencilerin internet kullanım süresi belirtilen aralıklarda yoğunlaşmaktadır. Gün içerisinde hiç bilgisayar kullanmayan öğrenci oranı %23.4 olmasına rağmen, bu oran internet kullanımı için sadece %3.3'tür. Bu durum, internet kullanımının bilgisayar kullanımına oranla daha yaygın olduğuna, internetin bilgisayardan ziyade internete bağlanabilme özelliği bulunan farklı araçlar vasıtasıyla kullanıldığına işaret etmektedir. Ayrıca bu durum, internet kullanabilmek için bilgisayar kullanmayı bilmek gibi bir ön koşulun bulunmadığını doğrulamaktadır.

TÜİK (2006) kültürel faaliyetlere katılım ve ayrılan zaman istatistiklerine göre, ülkemizde internet kullanımına bir ayda ayrılan ortalama süre kadınlarda 59 dakika, erkeklerde 3 saat 18 dakika olmak üzere toplam 2 saat 7 dakikadır (bir günlük projeksiyon alındığında yaklaşık olarak sırasıyla 2.0, 6.6 ve 4.2 dakikaya denk gelmektedir). Oransal olarak bakıldığında, internet ve internet dışı bilgisayar kullanımı dikkate alındığında, kadınlar bir ayda zamanlarının %60.9'unu, erkekler ise %53.2'sini (toplam %54.8) internet kullanımına ayırmaktadır. Günlük internet kullanımına dair ülke ortalamamız olan 4.2 dakika temel alındığında, öğrencilerin %40.7'si (hiç kullanmayanlar ve 1 saatten az kullananlar) ortalamanın altında, geri kalan %59.3'ü ortalamanın üzerinde internet kullanmaktadır. Bu haliyle, öğrencilerin günlük internet kullanım süresinin ülke ortalamamızın üzerinde olduğu görülmektedir.

Öte yandan, WAS'a (2019a, 2019b) göre, gün içerisinde internet kullanımına dünyada ayrılan ortalama süre 6 saat 42 dakika olup, bu süre ülkemiz için 7 saat 15 dakikadır. WAS tarafından açıklanan söz konusu süreler TÜİK tarafından açıklanan sürelerden farklılık göstermektedir. WAS verileri baz alındığında, öğrencilerin sadece %4.4'ünün ülkemiz ortalamasına yakın sürelerde internet kullandığı görülmektedir.

Diğer taraftan, TÜİK (2018b) araştırmasına göre, üç aylık bir dönem içerisinde internet kullandığını belirten birey oranının %71.0 olduğu görülmektedir. Üç ay ile bir yıl arasındaki bir zamanda internet kullandığını belirten birey oranı %0.9, bir yıldan daha önce bir zamanda internet kullandığını belirten birey oranı ise %0.9'dur. Yoğunluk üç aylık dönemdeki kullanımda olsa da, internet kullananların üç aylık dönemdeki kullanım sıklığı bilinmemektedir. Üç aylık aralık internet kullanımı için uzun bir süre olarak değerlendirilebileceğinden, yine de bu oranın düşük olduğu söylenebilmektedir.

WAS (2019b) tarafından açıklanan ülkemizdeki internet kullanıcılarının internet kullanım sıklığına ilişkin verilere bakıldığında ise, kullanıcıların %84.0'ünün her gün, %12.0'sinin haftada en az bir kez, %2.0'sinin ayda en az bir kez ve %2.0'sinin aybaşına

bir kereden daha az internete eriştiği/girdiği görülmektedir. Buna göre, ülkemizde kullanıcıların çoğunluğu her gün internet kullanma alışkanlığına sahiptir. İnternette geçirilen süre farklılaşsa da, hiç kullanmayan %3.3 hariç olmak üzere bu araştırma kapsamındaki öğrencilerin tamamı interneti her gün kullanmaktadır. Bu durum, interneti her gün kullanan öğrenci oranının ülke ortalamamızdan fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 167’de öğrencilerin günde ortalama olarak internette geçirdikleri süre ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 167

İnternette geçirilen süre ve cinsiyete göre dağılım

Süre	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Hiç	6	4.6	0	0.0	6	3.3
1 saatten az	52	39.7	16	31.4	68	37.4
1-2 saat	50	38.2	18	35.3	68	37.4
3-4 saat	15	11.5	13	25.5	28	15.4
5-6 saat	3	2.3	1	2.0	4	2.2
6 saatten fazla	5	3.8	3	5.9	8	4.4
Toplam	131	100.0	51	100.0	182	100.0

Gün içerisinde hiç internet kullanmadığını belirten erkek bulunmazken, bu kategorideki kadınların oranı %4.6’dır. Ayrıca, 3 saatten fazla kullanım süresi dikkate alındığında, erkeklerin oranının kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadınların kullanım süresi ise 1 saatten az ve 1-2 saat aralığında yoğunlaşmaktadır. Bu durum, gün içerisinde erkeklerin internetle ilişkisinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, TÜİK (2006) verileri de, ülkemizde erkeklerin internet kullanım süresinin kadınlara göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu durum, internet kullanımı ve dolayısıyla internet kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından cinsiyetler arası dezavantajın varlığına işaret etmektedir.

Diğer taraftan, TÜİK (2018b) araştırmasına göre, üç aylık bir dönem içerisinde internet kullandığını belirten kadınların oranı %63.9, erkeklerin oranı ise %78.2’dir. Üç ay ile bir yıl arasındaki bir zamanda internet kullandığını belirten kadın ve erkek oranı sırasıyla %0.8 ve %1.0, bir yıldan daha önce bir zamanda internet kullandığını belirten kadın ve erkek oranı sırasıyla %0.8 ve %1.1’dir. En son kullanım zamanı açısından da cinsiyetler arası eşitsizlik mevcuttur. İnternet kullanımında cinsiyetler arası dezavantajı gösterir verilerle bu araştırmanın cinsiyete bağlı çıktıları örtüşmektedir.

Tablo 168’de öğrencilerin günde ortalama olarak internette geçirdikleri süre ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 168

İnternette geçirilen süre ve yaşa göre dağılım

Süre	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Hiç	0	0.0	1	2.9	0	0.0	3	6.3	2	7.7	0	0.0	6	3.3
1 saatten az	4	30.8	13	37.1	20	37.7	18	37.5	11	42.3	2	28.6	68	37.4
1-2 saat	5	38.5	10	28.6	21	39.6	15	31.3	12	46.2	5	71.4	68	37.4
3-4 saat	3	23.1	7	20.0	5	9.4	12	25.0	1	3.8	0	0.0	28	15.4
5-6 saat	0	0.0	2	5.7	2	3.8	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	2.2
6 saatten fazla	1	7.7	2	5.7	5	9.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	8	4.4
Toplam	13	100.0	35	100.0	53	100.0	48	100.0	26	100.0	7	100.0	182	100.0

Gün içerisinde hiç internet kullanmadığını ve 1 saatten az süre internet kullandığını belirtenler arasında 56-65 yaş aralığındakilerin, 1-2 saat aralığında internet kullandığını belirtenler arasında ise 65 üzeri yaştakilerin oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. Ayrıca, 3 saatten fazla süre internet kullananların en yüksek oranları 26-55 yaş aralığındakilerdedir. Buna göre, genç ve orta yaşlarda bulunan yetişkin katılımcıların interneti daha uzun sürelerde kullandığı söylenebilmektedir. Bu durum, internet kullanımı ve dolayısıyla internet kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından ileri yaştan kaynaklanan bir dezavantajın varlığını düşündürmektedir.

Tablo 169’da öğrencilerin, onlar arasında bazı popüler internet uygulamalarının bilinirliğine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 169

İnternet uygulamalarının bilinirliğine göre dağılım

Uygulama	(f)	(%)
Facebook	174	95.6
Twitter	108	59.3
Instagram	116	63.7
Google	149	81.9
Youtube	138	75.8
Whatsapp	169	92.9
MSN	78	42.9

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve toplam 932 cevap verilmiş olup, yüzdeler internet kullandığını belirten 182 öğrenci üzerinden alınmıştır.

Bilinirlik açısından en yüksek oran %95.6'yla Facebook'tadır. Bunu %92.9'la Whatsapp ve %81.9'la Google izlemektedir. En düşük oranlar ise %42.9'la kısmen daha eski bir uygulama olan MSN ve %59.3'le Twitter'dadır. Öğrenciler arasında en bilinir popüler internet uygulamalarının sosyal medya uygulamaları olduğu görülmektedir.

Sosyal medya uygulamaları dünyada 3.5 milyar (nüfusun %45.0'i), ülkemizde ise 52 milyon insan (nüfusun %63.0'ü) tarafından kullanılmaktadır (WAS, 2019a, 2019b). Dolayısıyla söz konusu uygulamaların dünyada ve ülkemizdeki bilinirliği yüksektir. Ayrıca, uygulamaların kullanımı her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Dünyada 3.3 milyar (nüfusun %42.0'si), ülkemizde ise 44 milyon (nüfusun %53.0'ü) insan anılan uygulamaları mobil ortamda kullanmaktadır. Bir yılda mobil ortamda sosyal medya kullanımındaki artış dünyada %10.0'a (297 milyon insan) denk gelirken, ülkemiz açısından son bir yılda değişiklik gözlenmemektedir (WAS, 2019a, 2019b). Buna göre, öğrenciler arasında bu uygulamaların bilinirliğinin yüksekliği dünya ve ülkemiz gerçekliğiyle paralellik göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin internet uygulamaları açısından gelişen eğilimleri ve dünyadaki popüleriteyi takip ettiğini ve yakından izlediğini düşündürmektedir. Tablo 170'te öğrencilerin, onlar arasında bazı popüler internet uygulamalarının bilinirliğine ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 170

İnternet uygulamalarının bilinirliği ve cinsiyete göre dağılım

Uygulama	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Facebook	124	94.7	50	98.0	174
Twitter	76	58.0	32	62.7	108
Instagram	88	67.2	28	54.9	116
Google	104	79.4	45	88.2	149
Youtube	94	71.8	44	86.3	138
Whatsapp	123	93.9	46	90.2	169
MSN	51	38.9	27	52.9	78

* Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, internet kullanmayı bildiğini belirten 182 öğrenci tarafından toplam 932 cevap verilmiştir. Yüzdelere cinsiyet (131 kadın, 51 erkek katılımcı) içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Uygulamaların bilinirliği açısından, kadın ve erkekler arasında dikkate değer bir farklılık bulunmasa da, Instagram ve Whatsapp uygulamalarının bilinirliği kadınların, kalan diğer uygulamaların bilinirliği ise erkeklerin arasında daha yüksektir. Bu durum, sosyal medya uygulamalarının bilinirliğinin erkekler arasında yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, internetin, erkekler tarafından sosyal medya amacıyla daha

yüksek oranda kullanıldığını gösterir bu araştırma verileriyle uyumludur. Tablo 171’de öğrencilerin, onlar arasında bazı popüler internet uygulamalarının bilinirliğine ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 171

İnternet uygulamalarının bilinirliği ve yaşa göre dağılım

Uygulama	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Facebook	13	100.0	35	100.0	50	94.3	45	93.8	24	92.3	7	100.0	174
Twitter	10	76.9	25	71.4	33	62.3	27	56.3	12	46.2	1	14.3	108
Instagram	11	84.6	27	77.1	35	66.0	28	58.3	14	53.8	1	14.3	116
Google	13	100.0	32	91.4	45	84.9	35	72.9	21	80.8	3	42.9	149
Youtube	13	100.0	31	88.6	41	77.4	33	68.8	19	73.1	1	14.3	138
Whatsapp	13	100.0	32	91.4	50	94.3	45	93.8	23	88.5	6	85.7	169
MSN	6	46.2	12	34.3	28	52.8	19	39.6	11	42.3	2	28.6	78

* Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, internet kullanmayı bildiğini belirten 182 öğrenci tarafından toplam 932 cevap verilmiştir. Yüzdelere yaş aralıkları içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Facebook dışında, 65 üzeri yaşta kişiler için uygulamaların bilinirliğinin dikkate değer biçimde düşük olduğu görülmektedir. Facebook uygulamasında ise yaş grupları arasında ciddi farklar bulunmamaktadır. Uygulama bilinirlikleri artan yaşla birlikte çoğunlukla azalmaktadır. Bu durum, ileri yaştaki öğrencilerin, sosyal medya başta olmak üzere gelişen internet uygulamalarıyla ve eğilimleriyle ilişkilerinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, internetin, genç yetişkin öğrencilerce sosyal medya amacıyla daha yüksek oranda kullanıldığını gösterir bu araştırma verileriyle uyumludur.

Tablo 172’de öğrencilerin, onlar arasında bazı popüler internet uygulamalarının kullanılma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 172

İnternet uygulamalarını kullanma durumuna göre dağılım

Uygulama	(f)	(%)
Facebook	131	72.0
Twitter	27	14.8
Instagram	67	36.8
Google	128	70.3
Youtube	113	62.1
Whatsapp	158	86.8
MSN	37	20.3
Hiçbirini kullanmadım	4	2.2

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve toplam 665 cevap verilmiş olup, yüzdelere internet kullandığını belirten 182 öğrenci üzerinden alınmıştır.

Kullanım açısından en yüksek oran %86.8'le Whatsapp uygulamasındadır. Bunu %72.0'yle Facebook ve %70.3'le Google izlemektedir. En düşük oranlar ise %14.8'le Twitter ve %20.3'le kısmen daha eski bir uygulama olan MSN uygulamasındadır. Buna göre, öğrenciler arasında kullanımı en yaygın popüler internet uygulamalarının yine sosyal medya uygulamaları olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, uygulamaların bilinirlik oranlarının kullanım oranlarından çok daha yüksek olduğu görülmekte olup, bu durum, söz konusu uygulamaları bilmesine rağmen kullanmayan, kullanamayan veya kullanmayı tercih etmeyen bir öğrenci grubuna işaret etmektedir. Ayrıca, bahsi geçen uygulamaları duymadığını belirten hiçbir öğrenci bulunmazken, öğrencilerin %2.2'si bu uygulamaları kullanmadığını doğrudan belirtmektedir. Öte yandan, daha çok bilgi ve haber içeriklerinin paylaşıldığı, gerçek ve tüzel kişilere ait resmi hesapların bulunduğu, bu kapsamda, yapılan paylaşımların kamuoyu tarafından önemsendiği ve dikkate değer bulunduğu Twitter uygulamasının kullanımının diğer uygulamalara oranla çok düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin, bahsi geçen içerikleri daha az önemsendiğini, temel amaçlarının bilgi ve haber içeriklerine ulaşmak olmadığını düşündürmektedir.

İnternet kullanım amaçlarını gösterir tablo dikkate alındığında, öğrencilerin neredeyse yarısının doğrudan sosyal medya amacıyla internet kullandığı görülmektedir. Bu haliyle, internetin sosyal medya amacıyla kullanım oranı, bahsi geçen uygulamaların kullanım oranlarından çoğunlukla düşüktür. Fakat örneğin Whatsapp uygulaması esasen mesajlaşma amacıyla kullanılan sosyal medya uygulamasıdır. Yine Facebook veya Instagram uygulamaları da mesajlaşma altyapısını içermektedir. Bu durumda, internet kullanım amaçları arasında yer alan sohbet etme (%36.8) ve arkadaşlık kurma (%7.1) seçenekleri de sosyal medya kullanım oranına eklendiğinde, bahsi geçen popüler internet uygulamalarının kullanım oranlarına ulaşılabilir.

Günümüzde sosyal medya uygulamalarının kullanım oranlarının hızla yaygınlaştığı bilinmektedir. WAS (2019a, 2019b) tarafından açıklanan verilere bakıldığında, dünyada sosyal medya kullanımına gün içerisinde ayrılan ortalama sürenin 2 saat 16 dakika, ülkemizde ise 2 saat 46 dakika olduğu görülmektedir. Ülkemizde internet kullanıcılarının sosyal medya kullanım davranışlarına bakıldığında; son bir ay içerisinde herhangi bir sosyal medya platformunu kullanan veya sosyal medya kanalıyla mesajlaşan kullanıcı oranının %98.0 olduğu görülmektedir. Son bir ayda aktif olarak sosyal medya kullanmış olan kullanıcı oranı ise %86.0'dır. Ülkemizde internet kullanıcısı başına düşen ortalama sosyal medya hesabı sayısı 9.7'dir. İş

amacıyla sosyal medyayı kullanan internet kullanıcısı oranımız ise %26.0'dır (küresel çapta aynı oranlar sırasıyla %98.0, %83.0, 8.9 ve %24.0'tür) (WAS, 2019a, 2019b). Veriler ülkemizde sosyal medya kullanım eğiliminin dünya ortalamasına göre yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Ülkemizde en yaygın olarak kullanılan sosyal medya uygulaması, internet kullanıcılarının %92.0'si tarafından kullanılan Youtube platformudur. Bunu %84.0'le Instagram, %83.0'le Whatsapp, %82.0'yle Facebook ve %58.0'le Twitter izlemektedir (WAS, 2019b). Buna göre, ülkemizin genel tercihleriyle öğrencilerin kullanım tercihleri Whatsapp ve Facebook uygulamaları için eşleşirken, diğer uygulamaların öğrenciler tarafından kullanım oranları ülke ortalamamızın altında kalmaktadır.

Öte yandan, ülkemizde aylık aktif Facebook reklam kitlesi 43 milyonken, bu rakam Instagram için 38 milyon, Twitter için 9 milyon, LinkedIn için 7.3 milyon ve Snapchat için 6.3 milyondur. Dünyada söz konusu rakamlar ise sırasıyla; 2.1 milyar, 895 milyon, 251 milyon, 604 milyon ve 307 milyondur (WAS, 2019a, 2019b). Etki alanının genişliğini gösterir bu durum, söz konusu uygulamaların yaygınlaştırılmasının, özellikle son dönemde yaratılan tüketime dayalı toplum ve piyasa açısından desteklendiğini düşündürmektedir. Nitekim, her yıl WAS tarafından yapılanlar da dahil olmak üzere, sosyal medya alanı üzerine gerçekleştirilen pek çok araştırmanın ve üretilen istatistiklerin temel olarak tüketim, pazarlama, elektronik ticaret ve kitlesel etki üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Uygulamaların ekonomik anlamda çıkar elde etmek veya güdümler, yönlendirme yapmak isteyen hakim ülke, iktidar, grup veya küresel şirketler açısından yarattığı pastanın büyüklüğü dikkate değerdir. Bu nedenle, sosyal medyanın ve sosyal medya kullanımının, bilgiye, habere ve gündeme kolay ulaşım için bir araç oluşturması, kitlelerin bir araya gelmesini kolaylaştırması gibi olumlu taraflarının yanında, hakim ekonomik ve siyasal yapının devamına ve bu yapının yeniden üretimine zemin hazırlaması açısından ele alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sosyal medyanın kitleleri yönlendirme gücünün özellikle hakim iktidar güçlerince nasıl kullanıldığının dikkat çekici ve son örneğine, bir sosyal medya platformu olan Twitter'ın (Twitter Güvenlik Birimi) kendi kullanıcılarıyla ilgili olarak 12.06.2020 tarihinde yaptığı kamuoyu duyurusunda rastlanmaktadır (Twitter Safety, 2020). Söz konusu duyuruda, Çin, Rusya ve Türkiye'de bulunan siyasi iktidarların kendi kontrollerindeki kullanıcı hesaplarını ve sosyal medya zeminini; kendi siyasi propagandalarını yapmak, muhaliflerini ve sosyal medyada faaliyet gösteren

alternatif/yeni basını baskı altına almak ve susturmak, bunları ve kendi kitlelerini yönlendirmek, kısaca “devlet destekli enformasyon operasyonları” yapmak amacıyla kullandıklarının tespit edildiği belirtilmektedir. Bu kapsamda, Çin’de 23.750, Rusya’da 1.152 ve Türkiye’de 7.340 olmak üzere toplam 32.242 kullanıcı hesabının Stanford Üniversitesi işbirliğiyle yapılan davranış analizi çalışmaları sonucu tespit edildiği ve kapatıldığı ifade edilmektedir. Ülkemizde kapatılan hesapların temel kapatılma sebebi de hakim iktidar adına manipülasyon yapılmasıdır.

Bu gibi nedenle, öğrenciler arasında sosyal medya kullanımının yaygın olmasının esasen eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin teknoloji okuryazarlığının sınırlı olduğu, teknolojiyi anlama ve eleştirme noktasında kısıtlı kaldıkları düşünüldüğünde, onların sosyal medyanın zararlarından etkilenmesinin daha olası olduğu değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, hayatımızın her alanına sirayet eden teknolojinin olumsuz etkilerinden korunabilmek, teknolojiye, onun sunduklarına ve içeriklerine karşı eleştirel bakış açısı geliştirebilmek amacıyla herkes için teknoloji okuryazarlığına sahip olunması ile bunun geliştirilip yaygınlaştırılmasının önemi bir kez daha görülmektedir.

Tablo 173’te öğrencilerin, onlar arasında bazı popüler internet uygulamalarının kullanılma durumuna ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 173

İnternet uygulamalarını kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Uygulama	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Facebook	91	69.5	40	78.4	131
Twitter	20	15.3	7	13.7	27
Instagram	54	41.2	13	25.5	67
Google	87	66.4	41	80.4	128
Youtube	75	57.3	38	74.5	113
Whatsapp	113	86.3	45	88.2	158
MSN	23	17.6	14	27.5	37
Hiçbirini Kullanmadım	4	3.1	0	0.0	4

* Bir den fazla seçenek işaretlenmiş olup, internet kullanmayı bildiğini belirten 182 öğrenci tarafından toplam 665 cevap verilmiştir. Yüzdelere cinsiyet (131 kadın, 51 erkek katılımcı) içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Twitter ve Instagram uygulamalarının kullanımı kadınların, kalan diğer uygulamaların kullanımı ise erkeklerin arasında daha yüksektir. Ayrıca, uygulamaların hiçbirini kullanmadığını belirten erkek bulunmazken, bu oran kadınlar için %3.1’dir.

Diğer taraftan, uygulamaların bilinirliğine kıyasla, her uygulama için kadın ve erkek kullanım oranları arasındaki farkın yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, sosyal medya uygulamalarının kullanımının erkekler arasında yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, internetin, erkekler tarafından sosyal medya amacıyla daha yüksek oranda kullanıldığını gösterir bu araştırma verileriyle uyumludur. Öte yandan bu veriler, belli başlı ve bilinen sosyal medya uygulamalarının ülkemizde çoğunlukla erkeklerce kullanıldığını gösterir WAS (2019b) verileriyle örtüşmektedir. Buna göre, erkeklerin sosyal medyanın olumsuz içeriklerinden daha yoğun ve kolay etkilenebileceği savunulabilmektedir.

Tablo 174'te öğrencilerin, onlar arasında bazı popüler internet uygulamalarının kullanılma durumuna ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 174

İnternet uygulamalarını kullanma durumu ve yaşa göre dağılım

Uygulama	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Facebook	12	92.3	31	88.6	40	75.5	29	60.4	15	57.7	4	57.1	131
Twitter	3	23.1	3	8.6	11	20.8	5	10.4	5	19.2	0	0.0	27
Instagram	8	61.5	15	42.9	22	41.5	12	25.0	10	38.5	0	0.0	67
Google	13	100.0	26	74.3	37	69.8	30	62.5	19	73.1	3	42.9	128
Youtube	13	100.0	24	68.6	33	62.3	26	54.2	16	61.5	1	14.3	113
Whatsapp	12	92.3	31	88.6	46	86.8	42	87.5	21	80.8	6	85.7	158
MSN	2	15.4	4	11.4	14	26.4	11	22.9	5	19.2	1	14.3	37
Hiçbirini kullanmadım	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	6.3	1	3.8	0	0.0	4

* Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, internet kullanmayı bildiğini belirten 182 öğrenci tarafından toplam 665 cevap verilmiştir. Yüzdelere yaş aralıkları içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Whatsapp ve MSN uygulamaları dışında, 65 üzeri yaştakiler için uygulamaların kullanımının dikkate değer biçimde düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, uygulama kullanımı artan yaşla birlikte çoğunlukla azalmaktadır. Bu durum, ileri yaştakilerin, sosyal medya başta olmak üzere gelişen internet uygulamalarıyla ve eğilimleriyle ilişkilerinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, internetin, genç yetişkin öğrenciler tarafından sosyal medya amacıyla daha yüksek oranda kullanıldığını gösterir bu araştırma verileriyle uyumludur. Öte yandan bu veriler, belli başlı ve bilinen sosyal medya uygulamalarını kullananların yaşının 18-34 aralığında yoğunlaştığını ve yaş arttıkça kullanım oranlarının azaldığını gösterir WAS (2019b) verileriyle

örtüşmektedir. Buna göre, gençlerin sosyal medyanın olumsuz içeriklerinden daha yoğun ve kolay etkilenebileceği savunulabilmektedir.

Cep Telefonu Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özellikler

Bu başlık altında, katılımcıların; cep telefonu sahipliğine, cep telefonu kullanma sürelerine, cep telefonunda internet bağlantısı bulunma durumlarına, cep telefonunda kullanabildikleri özelliklere ve internet kullanan öğrencilerin genel olarak internete bağlandıkları yere ilişkin bulgular aktarılmaktadır.

Tablo 175’te öğrencilerin cep telefonu kullanma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 175

Cep telefonu kullanma durumuna göre dağılım

Durum	(f)	(%)
Evet	230	99.1
Hayır	2	0.9
Toplam	232	100.0

Tablo 175 incelendiğinde, öğrencilerin neredeyse tamamının cep telefonu kullandığı görülmektedir. TÜİK (2018b) verilerine göre, ülkemiz hanelerinin %98.7’sinde cep telefonu bulunmaktadır. Küresel çapta 5.1 milyar tekil kullanıcı tarafından cep telefonu kullanmakta olup, bu rakam dünya nüfusunun %67.0’sine karşılık gelmektedir. Bir önceki yıla göre bu orandaki artış %2.0’dır. Buna göre, bir yıl içerisinde 100 milyon yeni tekil kullanıcı tarafından cep telefonu kullanılmaya başlandığı görülmektedir (WAS, 2019a). Dolayısıyla dünyada cep telefonu kullanımı yaygınlaşmaya devam etmektedir. Duruma bizim açıımızdan bakıldığında, ülkemizde 76.34 milyon mobil operatör aboneliğinin bulunduğu, bu rakamın ülke nüfusumuzun %93.0’üne karşılık geldiği görülmektedir. Ülkemizde bir yıl içerisinde mobil operatör aboneliğindeki artış oranı %3.9 olup, bu oran bir yılda 3 milyon yeni aboneliğin açıldığını ifade etmektedir. Bununla birlikte, ülkemizde herhangi bir tür cep telefonu sahibi olan yetişkin birey oranı %98.0, “akıllı telefon” olarak tanımlanan cep telefonu sahibi olan yetişkin birey oranı ise %77.0’dır (WAS, 2019b). Bu rakamlar, ülkemizde cep telefonu sahipliği ve kullanım oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin cep telefonu kullanma oranı, TÜİK tarafından açıklanan hanelerde cep

telefonu bulunma oranıyla paralellik göstermektedir. Yine, ülkemiz yetişkinlerinin WAS tarafından açıklanan cep telefonu sahipliği oranıyla, öğrencilerin bu araştırmada tespit edilen cep telefonu sahipliği oranı örtüşmektedir. Katılımcıların cep telefonu sahipliği ve kullanım oranları, dünyadaki ve ülkemizdeki eğilimlerle benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin cep telefonu kullanma durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 23).

Tablo 176’da öğrencilerin cep telefonu kullanma durumu ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 176

Cep telefonu kullanma durumu ve yaşa göre dağılım

Durum	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	38	95.0	12	100.0	230	99.1
Hayır	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	5.0	0	0.0	2	0.9
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

Cep telefonu kullanımı her yaş aralığında yaygın olmakla birlikte, cep telefonu kullanmayan öğrenciler sadece 56-65 yaş aralığında bulunmaktadır. Anılan araçların günümüzdeki kullanım yaygınlığı düşünüldüğünde, söz konusu öğrencilerin teknolojiye ve teknolojik gelişmelere karşı ilgisinin düşük olduğu savunulabilmektedir.

Tablo 177’de öğrencilerin cep telefonu kullanma süresine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 177

Cep telefonu kullanma süresine göre dağılım

Süre	(f)	(%)
1-2 yıldır	3	1.3
3-5 yıldır	18	7.8
6-10 yıldır	74	32.2
11-15 yıldır	64	27.8
15 yıldan fazla	71	30.9
Toplam	230	100.0

Tablo 177 incelendiğinde, cep telefonu kullanma süresine ilişkin yoğunluğun 6-10 yıl aralığına denk geldiği görülmektedir. Öğrencilerin %90.9’u 6 yıl ve üzeri süredir

cep telefonu kullanmaktadır. Dahası, 15 yıldan fazla süredir cep telefonu kullanan öğrenci oranı %30.9'dur. Bu yüksek oran, öğrencilerin neredeyse üçte birinin ülkemizde cep telefonunun genel olarak yaygınlaşmaya başladığı dönemden itibaren cep telefonu sahibi olduğunu göstermektedir.

Tablo 178'de öğrencilerin cep telefonu kullanma süresine ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 178

Cep telefonu kullanma süresi ve cinsiyete göre dağılım

Süre	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1-2 yıldır	3	1.9	0	0.0	3	1.3
3-5 yıldır	16	9.9	2	2.9	18	7.8
6-10 yıldır	64	39.5	10	14.7	74	32.2
11-15 yıldır	40	24.7	24	35.3	64	27.8
15 yıldan fazla	39	24.1	32	47.1	71	30.9
Toplam	162	100.0	68	100.0	230	100.0

sd=4 $\chi^2=23.491$ $p<0.05$

Öğrencilerin cep telefonu kullanma süresi ile cinsiyetleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. 10 yıl ve altındaki sürelerde kadınların cep telefonu kullanım oranları, 11 yıl ve üzerindeki sürelerde ise erkeklerin cep telefonu kullanım oranları yüksektir. 15 yıldan fazla süredir cep telefonu kullanan erkeklerin oranı kadınların neredeyse iki katıdır. Benzer şekilde, 11-15 yıl aralığı için erkekler lehine bir durum söz konusu olup, erkeklerin kullanım oranı kadınların bir buçuk katına denk gelmektedir. 6-10 yıl aralığı için kadınların cep telefonu kullanım oranı erkeklerin iki buçuk katı, 3-5 yıl aralığı için ise üç buçuk katıdır. 1-2 yıl aralığında bir süredir cep telefonu kullanan erkek bulunmazken, bu aralık için kadınların oranı %1.9'dur. Rakamlar, cep telefonu kullanım süresi açısından cinsiyetler arası bir dezavantajın varlığına işaret etmektedir. Erkekler kadınlara göre cep telefonunu daha uzun zamandır kullanmakta olup, cep telefonu kullanımına bağlı elde edilebilecek olası faydalardan kadınlara göre daha uzun süredir yararlanmaktadır. Aynı zamanda bu durum, yeni bir teknolojinin öncelikle erkekler tarafından kullanılmaya başlandığına, kullanımının ilk olarak erkekler arasında yaygınlaştığına, teknoloji toplumun geneline yayıldığına ve kısmen eskidiğinde ise kadınlar tarafından da kullanıldığına işaret etmektedir. Bu durum, erkek egemen toplumun bir yansıması olarak görülmektedir.

Tablo 179’da öğrencilerin cep telefonu kullanma süresine ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 179

Cep telefonu kullanma süresi ve yaşa göre dağılım

Süre	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1-2 yıldır	2	14.3	0	0.0	0	0.0	1	1.6	0	0.0	0	0.0	3	1.3
3-5 yıldır	3	21.4	2	5.1	2	3.1	4	6.5	4	10.5	3	25.0	18	7.8
6-10 yıldır	8	57.1	16	41.0	22	33.8	16	25.8	8	21.1	4	33.3	74	32.2
11-15 yıldır	0	0.0	12	30.8	26	40.0	16	25.8	8	21.1	2	16.7	64	27.8
15 yıldan fazla	1	7.1	9	23.1	15	23.1	25	40.3	18	47.4	3	25.0	71	30.9
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	38	100.0	12	100.0	230	100.0

Tablo incelendiğinde, 10 yıla kadar olan kullanım sürelerinde 18-25 yaş aralığındakilerin oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. 15 yıldan fazla süredir cep telefonu kullananlar arasında 56-65 yaş aralığındakilerin oranı yüksektir. Bu veriler, öğrencilerin bulundukları yaşlarla ilişkilendirildiğinde tutarlı gözükmektedir.

Tablo 180’de öğrencilerin cep telefonunun internete bağlanabilme özelliğine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 180

Cep telefonunun internete bağlanabilme özelliğine göre dağılım

İnternete Bağlanabilme	(f)	(%)
Evet	180	78.3
Hayır	41	17.8
Bilmiyorum, hiç denemedim	9	3.9
Toplam	230	100.0

Tablo 180 incelendiğinde, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun cep telefonunun internete bağlanabilme özelliğine sahip akıllı telefon niteliğinde olduğu görülmektedir. WAS’a (2019b) göre ülkemizde akıllı telefon olarak tanımlanan cep telefonu sahibi olan yetişkin birey oranı %77.0’dır. Buna göre, öğrencilerin cep telefonu tercihleri özellik bakımından ülkemiz yetişkinlerinin tercihleriyle neredeyse birebir örtüşmektedir. Bu durum, öğrencilerin cep telefonu teknolojisini ve bu teknolojiye yaşanan gelişmeleri ülke ortalamamızda takip ettiğini göstermektedir. Diğer taraftan, gelir durumu verilerine göre alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin çoğunluğunun diğer telefon

türlerine göre daha pahalı olan akıllı telefonları tercih etmesi kendi ekonomik durumlarıyla çelişmektedir. Bu durum, öğrencilerin teknoloji ediniminde ekonomik durumlarının gerçekliğini göz ardı ettiklerini düşündürmektedir. Ayrıca bu durum, öğrencilerin teknoloji ve pahalılık ilişkisine yönelik algılarını ortaya koyan bu araştırmanın diğer bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Öte yandan, cep telefonunda internete bağlanabilme özelliği olup olmadığını bilmeyen öğrenci oranı %3.9'dur. Bu oran her ne kadar düşük olsa da, sahip olduğu teknolojik aracın hangi özellikleri içerdiğini bilmeyen, bu haliyle esasen bu aracın işlevleriyle ilgilenmeyen, teknolojiye karşı ilgisi son derece sınırlı olan, sahip olmasına rağmen teknoloji kullanmayan veya kullanamayan öğrencilerin varlığını doğrudan göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Tablo 181'de öğrencilerin cep telefonunun internete bağlanabilme özelliği ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 181

Cep telefonunun internete bağlanabilme özelliğine ve cinsiyete göre dağılım

İnternete Bağlanabilme	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	132	81.5	48	70.6	180	78.3
Hayır	22	13.6	19	27.9	41	17.8
Bilmiyorum, hiç denemedim	8	4.9	1	1.5	9	3.9
Toplam	162	100.0	68	100.0	230	100.0

sd=2 $\chi^2=7.739$ $p<0.05$

Öğrencilerin cep telefonunun internete bağlanma özelliği ile cinsiyetleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kadınların cep telefonlarının internete bağlanabilme özelliğine sahip olma oranı erkeklerinkine göre daha yüksektir. Oysaki öğrencilerin cep telefonu kullanım süresi ve cinsiyet ilişkisine bakıldığında, kadınlar arasında cep telefonu kullanımının daha yeni olduğu görülmektedir. Kadınların cep telefonu sahipliği ve kullanımı daha yeni olmasına rağmen, bu durum, kadınlar tarafından teknolojiye erişildikten sonra erkeklere oranla daha yeni eğilimlerin takip edildiğini, kadınların teknolojiye bir kere erişim sağladıktan sonra bunun daha yeni versiyonuna sahip olmayı tercih ettiğini düşündürmektedir. Diğer taraftan, cep telefonunun internete bağlanabilme özelliği olup olmadığını bilmeyen erkeklerin oranı kadınların oranının üç katından fazladır. Bu durum, erkeklerin kullanmalarına rağmen cep telefonunun işlevleriyle ve özellikleriyle daha az ilgili olduğuna işaret etmektedir.

Ayrıca bu durum, cep telefonundan internet kullanımı konusunda kadınların erkeklere göre daha istekli veya yatkın olduğunu düşündürmektedir. Nitekim internete bağlanılan yer ve cinsiyet dağılımı verilerine bakıldığında, cep telefonundan internete bağlanan kadınların oranının erkeklerden daha yüksek olduğu görülebilmektedir.

Tablo 182’de öğrencilerin cep telefonunun internete bağlanabilme özelliği ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 182

Cep telefonunun internete bağlanabilme özelliği ve yaşa göre dağılım

İnternete Bağlanabilme	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	13	92.9	35	89.7	57	87.7	46	74.2	23	60.5	6	50.0	180	78.3
Hayır	1	7.1	4	10.3	7	10.8	13	21.0	13	34.2	3	25.0	41	17.8
Bilmiyorum, hiç denemedim	0	0.0	0	0.0	1	1.5	3	4.8	2	5.3	3	25.0	9	3.9
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	38	100.0	12	100.0	230	100.0

Cep telefonunda internete bağlanabilme özelliği bulunanların oranı 18-25 yaş aralığındakilerde en yüksektir. Ayrıca bu oran, yaş arttıkça azalmaktadır. Ters olarak, cep telefonunda internete bağlanma özelliği bulunmayanların oranı ise yaş arttıkça artmaktadır. Bu durum, teknolojiye yeni özelliklerin, yeni ve gelişen eğilimlerin daha çok gençler tarafından takip edildiğini göstermektedir. İnternete bağlanabilme gibi bir özelliği içeren teknolojik aracın o özelliği kullanmak üzere alınacağı düşünüldüğünde, bu durum, internetin cep telefonundan kullanım oranının çoğunlukla düşük yaşta bulunan öğrenciler tarafından tercih edildiğini düşündürmektedir. Nitekim internete bağlanılan yer ve yaş dağılımı verileri bu bulguyu desteklemektedir.

Diğer taraftan, cep telefonunda internete bağlanabilme özelliği olup olmadığını bilmeyenlerin oranının 18-35 yaş aralığında sıfır olması, bu oranın yaşla birlikte artması ve en yüksek 65 üzeri yaştakiler arasında görülmesi oldukça ilginç bir bulgudur. Bu bulgu, yaş ilerledikçe teknoloji ve teknolojinin işlevleriyle ilginin azaldığını doğrudan göstermektedir. Ayrıca bu durum, ileri yaştaki katılımcıların teknolojiye sahip olsalar bile bu teknolojiyi kullanmayı tercih etmediklerini veya kullanamadıklarını, bu haliyle, teknoloji kullanımında beceri eksikliği yaşadıklarını ya da teknoloji kullanımlarını sınırlayan sosyal ve kültürel bazı kısıtlara sahip olduklarını düşündürmektedir. Buna

göre, yaşla birlikte teknoloji okuryazarlığı düzeyinin azaldığı ve dijital bölünmenin etkilerinin arttığı çıkarımı yapılabilmektedir.

Tablo 183'te öğrencilerin cep telefonunda kullanabildikleri özelliklere göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 183

Cep telefonunda kullanılabilen özelliklere göre dağılım

Özellikler	(f)	(%)
Arama yapma	139	60.4
Mesaj yazma	115	50.0
Rehbere kişi ekleme veya rehberden kişi silme	110	47.8
Saat (alarm vb.) ve takvim özellikleri	79	34.3
Hesap makinesi kullanma	43	18.7
Görüntülü arama	18	7.8
Fotoğraf veya video çekme	87	37.8
Çekilen fotoğraf veya videoları görüntüleme	73	31.7
Ses kaydetme	8	3.5
Ses veya ekran ayarları gibi ayarları yapma	10	4.3
Not alma	6	2.6
İnternete girme	80	34.8
Uygulama indirme	16	7.0
Uygulama kullanma	24	10.4
Hepsini kullanabiliyorum	90	39.1
Diğer	2	0.9

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 900 cevap verilmiş olup, yüzdeler cep telefonu kullandığını belirten 230 öğrenci üzerinden alınmıştır.

Kullanılabilen özellikler arasındaki en yüksek oranı %60.4'le "arama yapma" seçeneği oluşturmaktadır. Arama yapma seçeneğini %50.0'yle "mesaj yazma" seçeneği ve %47.8'le "rehbere kişi ekleme veya rehberden kişi silme" seçeneği izlemektedir. Diğer taraftan, cep telefonunun tüm özelliklerini kullanabildiğini belirten öğrenci oranı %39.1'dir. Dolayısıyla, belirtilen diğer tüm oranlara bu oranının eklenmesi gerekmektedir. Bu haliyle, öğrencilerin tamamının arama yapabildiği, mesaj yazabilen ve rehbere kişi ekleyebilen/silebilen öğrenci oranının ise %90.0'lara ulaştığı görülmektedir. Diğer taraftan, arama yapma gibi işlevlerin dışında, fotoğraf/video çekme veya görüntüleme, alarm veya hesap makinesi kullanma gibi günümüz standart cep telefonlarının diğer işlevleri pek çok öğrenci tarafından kullanılamamaktadır. Dahası, telefon ayarı yapma, ses kaydetme, görüntülü arama yapma, uygulama indirme ve uygulama kullanma gibi kısmen daha orta ve üst düzey kullanım becerisi gerektiren özellikler açısından kullanım oranları dikkate değer biçimde düşüktür. Oysaki cep telefonu kullanım süresine bakıldığında, 1 yıldan az bir süredir telefon kullanan hiçbir

öğrencinin bulunmadığı, en düşük kullanım süresinin 1-2 yıl aralığında (%1.3) olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, öğrencilerin küçük bir kısmı açısından cep telefonu sahipliği yenidir, fakat yine de bu süreler cep telefonunun sayılan pek çok işlevinin öğrenilmesi açısından yeter sürelerdir. Bu itibarla, cep telefonunun bu işlevlerini kullanamayan öğrencilerin, teknolojiye erişim sağlasa da teknolojiye karşı ilgisi bulunmayan, belki teknoloji kullanımı açısından orta ve ileri düzeyde beceri geliştiremeyen öğrenciler olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, arama yapma veya mesaj yazma gibi çok temel işlevler dahil edilmediğinde bu öğrencilerin, günümüzdeki fonksiyonel cep telefonu kullanıcısı olmadıkları görülmektedir. Bu durum, söz konusu öğrencilerin işlevsel cep telefonu kullanımı açısından teknoloji okuryazarlığının bulunmadığına işaret etmektedir.

Öte yandan, cep telefonundan internete girenlerin oranı %34.8 olup, bu rakama bütün özellikleri kullanabilenler eklendiğinde oran %73.9'a ulaşmaktadır. Buna göre, cep telefonunun internete bağlanabilme özelliği olduğunu belirten öğrencilerin (%78.3) bir kısmının cep telefonunun bu özelliğini kullanmadığı görülmektedir. Cep telefonlarındaki uygulamaları kullanabilen öğrenci oranı, telefonuna uygulama indirebilen öğrenci oranından fazladır. Bu durum, bazı öğrencilerin uygulamaları kendi başına kullanabildiğine, ancak daha karmaşık olan ve bu haliyle beceri gerektiren cep telefonuna uygulama indirme işlemi için başkalarından yardım aldığına işaret etmektedir. Bu bulgu, teknoloji kullanan öğrencilerde bile esasen orta ve ileri düzeyde teknoloji kullanım becerisi eksikliğinin mevcut olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca, öğrencilerin %0.9'u tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, “gelen mesajı okuma” ve “fener kullanma” ifadeleri cep telefonunda kullanılabilen özellikler arasında gösterilmektedir.

Tablo 184'te öğrencilerin cep telefonunda kullanabildikleri özelliklere ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 184

Cep telefonunda kullanılabilen özelliklere ve cinsiyete göre dağılım

Özellikler	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Arama yapma	100	61.7	39	57.4	139
Mesaj yazma	82	50.6	33	48.5	115
Rehbere kişi ekleme veya rehberden kişi silme	75	46.3	35	51.5	110

(Devam ediyor)

Tablo 184 (Devam)

Cep telefonunda kullanılabilen özelliklere ve cinsiyete göre dağılım

Özellikler	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Saat (alarm vb.) ve takvim özellikleri	50	30.9	29	42.6	79
Hesap makinesi kullanma	23	14.2	20	29.4	43
Görüntülü arama	12	7.4	6	8.8	18
Fotoğraf veya video çekme	63	38.9	24	35.3	87
Çekilen fotoğraf veya videoları görüntüleme	52	32.1	21	30.9	73
Ses kaydetme	3	1.9	5	7.4	8
Ses veya ekran ayarları gibi ayarları yapma	5	3.1	5	7.4	10
Not alma	2	1.2	4	5.9	6
İnternete girme	63	38.9	17	25.0	80
Uygulama indirme	7	4.3	9	13.2	16
Uygulama kullanma	13	8.0	11	16.2	24
Hepsini kullanabiliyorum	61	37.7	29	42.6	90
Diğer	2	1.2	0	0.0	2

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve cep telefonu kullandığını belirten 230 öğrenci tarafından 900 cevap verilmiştir. Yüzdelere cinsiyet (162 kadın, 68 erkek katılımcı) içerisindeki yüzdelere göstermektedir.*

Cep telefonunun tüm özelliklerini kullananlar da dahil edildiğinde, cep telefonundan internete girenler arasında kadınların oranının erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, internetin cep telefonundan kullanımının kadınlar tarafından daha çok tercih edildiğini düşündürmektedir. Bu bulgu, kadınların cep telefonunun internete bağlanabilme özelliğine sahip olma oranının erkeklerinkine göre daha yüksek olmasıyla ve araştırmanın internete bağlanılan yer ve cinsiyet verileriyle de tutarlıdır. Diğer taraftan, alarm veya hesap makinesi kullanma, telefon ayarı yapma, ses kaydetme, görüntülü arama yapma, uygulama indirme ve uygulama kullanma gibi kısmen daha orta ve üst düzey kullanım becerisi gerektiren özellikleri kullanan erkeklerin oranı kadınlardan daha yüksektir. Buna göre, cep telefonun erkekler tarafından daha işlevsel kullanıldığı, erkeklerin cep telefonu kullanım becerisinin kadınlara göre daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 185'te öğrencilerin cep telefonunda kullanabildikleri özelliklere ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 185

Cep telefonunda kullanılabilen özelliklere ve yaşa göre dağılım

Özellikler	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Arama yapma	3	21.4	20	51.3	34	52.3	43	69.4	28	73.7	11	91.7	139
Mesaj yazma	4	28.6	18	46.2	29	44.6	39	62.9	20	52.6	5	41.7	115
Rehbere kişi ekleme veya rehberden kişi silme	4	28.6	17	43.6	30	46.2	33	53.2	20	52.6	6	50.0	110
Saat (alarm vb.) ve takvim özellikleri	4	28.6	13	33.3	24	36.9	22	35.5	13	34.2	3	25.0	79
Hesap makinesi kullanma	4	28.6	8	20.5	9	13.8	15	24.2	7	18.4	0	0.0	43
Görüntülü arama	0	0.0	5	12.8	3	4.6	5	8.1	3	7.9	2	16.7	18
Fotoğraf veya video çekme	3	21.4	16	41.0	25	38.5	24	38.7	15	39.5	4	33.3	87
Çekilen fotoğraf veya videoları görüntüleme	3	21.4	12	30.8	20	30.8	22	35.5	12	31.6	4	33.3	73
Ses kaydetme	1	7.1	2	5.1	1	1.5	3	4.8	1	2.6	0	0.0	8
Ses veya ekran ayarları gibi ayarları yapma	2	14.3	2	5.1	2	3.1	2	3.2	2	5.3	0	0.0	10
Not alma	0	0.0	1	2.6	1	1.5	3	4.8	1	2.6	0	0.0	6
İnternete girme	2	14.3	15	38.5	21	32.3	26	41.9	11	28.9	5	41.7	80
Uygulama indirme	1	7.1	6	15.4	4	6.2	4	6.5	0	0.0	1	8.3	16
Uygulama kullanma	1	7.1	7	17.9	9	13.8	4	6.5	0	0.0	3	25.0	24
Hepsini kullanıyorum	10	71.4	19	48.7	31	47.7	19	30.6	10	26.3	1	8.3	90
Diğer	0	0.0	1	2.6	1	1.5	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve cep telefonu kullandığını belirten 230 öğrenci tarafından 900 cevap verilmiştir. Yüzdeler yaş aralıkları içerisindeki yüzdeleri göstermektedir.

Cep telefonunun tüm özelliklerini kullananlar da dahil edildiğinde, tüm özellikler bakımından 18-25 yaş aralığındakilerin kullanım oranlarının en yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, genç yetişkin öğrenciler cep telefonunu daha işlevsel kullanmakta olup, onların cep telefonu kullanım becerisi yüksektir. Diğer taraftan, cep telefonunun kısmen daha orta ve üst düzey kullanım becerisi gerektiren özelliklerinin kullanım oranları çoğunlukla yaşla birlikte azalmaktadır. Bu durum, cep telefonu kullanım becerisinin yaşla birlikte azaldığına işaret etmektedir. Buna göre, cep telefonu kullanımı açısından teknoloji okuryazarlığının yaş ilerledikçe azaldığı söylenebilmektedir.

Tablo 186’da internet kullandığını belirten öğrencilerin internete bağlandığı yere göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 186

İnternete bağlanılan yere göre dağılım

İnternete Bağlanılan Yer	(f)	(%)
Evdeki bilgisayardan	102	56.0
İşteki bilgisayardan	24	13.2
Cep telefonundan	165	90.7
İnternet kafeden	12	6.6
Akrabadan/komşudan/arkadaştan	5	2.7
Okuldan	2	1.1
Kurstan	5	2.7
Diğer	1	0.5

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 316 seçenek belirtilmiş olup, yüzdeler internet kullandığını belirten 182 öğrenci üzerinden alınmıştır.*

İnternete bağlanılan yerler arasındaki en yüksek oranı %90.7'yle "cep telefonundan" seçeneği oluşturmaktadır. Bunu, %56.0'yla "evdeki bilgisayardan" ve %13.2'yle "işteki bilgisayardan" seçeneği izlemektedir. Evdeki veya işteki bilgisayardan internete bağlananların toplam oranı sadece %69.2'dir. Buna göre, internet kullananların büyük çoğunluğu mobil internet kullanıcısıdır. Bu durum, internet kullanmayı bilme durumunun aktarıldığı verilerde olduğu gibi, internet kullanabilmek için bilgisayar kullanmayı bilme ön koşulunun bulunmadığını gösteren bu araştırmanın daha önce değinilen bulgularıyla ve TÜİK (2018b) verileriyle benzerlik göstermektedir.

Diğer taraftan, cep telefonunda kullanılan özelliklerin aktarıldığı tabloya göre, cep telefonundan internete girdiğini belirten 170 öğrenci bulunmaktadır. Bu durum, bazı öğrencilerin aile bireyleri veya arkadaşları gibi başkalarına ait cep telefonundan internet kullandıklarını düşündürmektedir. Öte yandan, iş yerindeki internet bağlantısını kullanma durumunun aktarıldığı tabloya göre, iş yerindeki internet bağlantısını kullandığını belirten 28 öğrenci bulunmaktadır. Ancak burada, 24 öğrenci tarafından iş yerindeki bilgisayardan internet kullanıldığı belirtilmektedir. Bu durum, bazılarının iş yerindeki interneti cep telefonlarından kullandığını veya bu soruya verdikleri cevaba şahsi/özel internet kullanımlarını dahil ederek işteki iş amaçlı internet kullanımlarını dahil etmediklerini düşündürmektedir. Öte yandan, interneti internet kafeden, doğrudan çevresinden, okuldan ve kurstan kullanan öğrenciler bulunsun da, bunların oranları son derece düşüktür. Ayrıca, öğrencilerin %0.5'i tarafından "diğer" seçeneği belirtilmiş olup, "annemin telefonundan" ifadesi internete bağlanılan yer arasında gösterilmektedir.

Tablo 187'de internet kullandığını belirten öğrencilerin internete bağlandığı yere ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 187

İnternete bağlanılan yer ve cinsiyete göre dağılım

İnternete Bağlanılan Yer	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Evdeki bilgisayardan	69	52.7	33	64.7	102
İşteki bilgisayardan	11	8.4	13	25.5	24
Cep telefonundan	121	92.4	44	86.3	165
İnternet kafeden	6	4.6	6	11.8	12
Akrabadan/komşudan/arkadaştan	3	2.3	2	3.9	5
Okuldan	1	0.8	1	2.0	2
Kurstan	4	3.1	1	2.0	5
Diğer	1	0.8	0	0.0	1

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, internet kullandığını belirten 182 öğrenci tarafından internete bağlanılan yere yönelik olarak toplam 316 cevap verilmiştir. Yüzdelere cinsiyet (131 kadın, 51 erkek katılımcı) içerisindeki yüzdeleri göstermektedir.*

İşteki bilgisayardan internete bağlanan erkeklerin oranı kadınların üç katıdır. Bu durum, erkeklerin daha yüksek oranla çalışıyor olmalarıyla ilişkilendirilebilmektedir. Cep telefonundan internete bağlanan kadınların oranı erkeklerden yüksektir. Bu bulgu, cep telefonunda kullanılan özellikler arasında yer alan “internete girmenin” kadınlarca daha yüksek oranda belirtilmesiyle örtüşmektedir. Diğer taraftan, kurs dışında internet kafe veya okul gibi dış kaynaklardan internete bağlanan erkeklerin oranı kadınlardan daha yüksektir. Bu, erkeklerin kadınlara göre internet kullanımı açısından dış kaynaklara daha çok yöneldiğini düşündürmektedir. Bu durum, erkeklerin toplumsal rolleriyle ilişkilendirilebilmektedir. Tablo 188’de internet kullandığını belirten öğrencilerin internete bağlandığı yere ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 188

İnternete bağlanılan yer ve yaşa göre dağılım

İnternete Bağlanılan Yer	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Evdeki bilgisayardan	7	53.8	19	54.3	31	58.5	26	54.2	16	61.5	3	42.9	102
İşteki bilgisayardan	3	23.1	6	17.1	9	17.0	4	8.3	1	3.8	1	14.3	24
Cep telefonundan	12	92.3	32	91.4	49	92.5	46	95.8	20	76.9	6	85.7	165
İnternet kafeden	1	7.7	4	11.4	3	5.7	2	4.2	2	7.7	0	0.0	12
Akrabadan/ komşudan/ arkadaştan	1	7.7	2	5.7	0	0.0	0	0.0	2	7.7	0	0.0	5
Okuldan	1	7.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	3.8	0	0.0	2
Kurstan	3	23.1	1	2.9	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	14.3	5
Diğer	1	7.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, internet kullandığını belirten 182 öğrenci tarafından internete bağlanılan yere yönelik olarak toplam 316 cevap verilmiştir. Yüzdelere yaş aralıkları içerisindeki yüzdeleri göstermektedir.*

Cep telefonundan internete bağlananların oranı 46-55 yaş aralığındakilerde en yüksek olsa da, 18-45 yaş aralığındakilerin de cep telefonundan internet kullanım oranları yüksektir. Buna karşı, cep telefonundan internet kullanım oranları 56 ve üzeri yaştakiler için dikkate değer biçimde düşüktür. Buna göre, internetin cep telefonundan kullanımı genç ve orta yaştaki yetişkinler tarafından daha çok tercih edilmekte olup, bu oran ileri yaşla birlikte düşmektedir. Diğer taraftan, internet kafe dışında, dış kaynaklardan internete bağlananların oranı en yüksek 18-25 yaş aralığındakilerdedir. Bu durum, daha çok genç yetişkin katılımcıların internet kullanımı açısından dış kaynaklara yöneldiğini düşündürmektedir.

E-Devlet Hizmetlerinin Kullanımıyla İlgili Özellikler

Bu başlık altında, katılımcıların; e-devlet kavramına yönelik bilinirlik durumlarına, e-devlet hesabı/şifresi sahipliğine, e-devlet hizmetlerini kullanma durumları ve amaçlarına ilişkin bulgular aktarılmaktadır.

Tablo 189’da öğrencilerin devlet kurumlarıyla olan işlerini birlikte yaptığı kişilere göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 189

Devlet kurumlarıyla olan işin birlikte yapıldığı kişiye göre dağılım

Kişi	(f)	(%)
Kendi kendime yaparım	147	63.4
Çocuğumla birlikte yaparım	41	17.7
Eşimle birlikte yaparım	76	32.8
Annemle/babamla birlikte yaparım	16	6.9
Kardeşimle birlikte yaparım	10	4.3
Akrabamla/komşumla/arkadaşımle birlikte yaparım	26	11.2

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 316 cevap verilmiş olup, yüzdeler 232 öğrenci üzerinden alınmıştır.*

En yüksek oranı %63.4’le “kendi kendime yaparım” seçeneği oluşturmaktadır. Bunu, %32.8’le “eşimle birlikte yaparım” seçeneği ve %17.7’yle “çocuğumla birlikte yaparım” seçeneği izlemektedir. Öğrencilerin azımsanmayacak bir bölümünün devlet kurumlarıyla olan işlerini kendi kendine yapmadığı, yapmayı tercih etmediği veya yapamadığı, bu tür işler için başta kendi aile üyeleri olmak üzere yakın çevrelerinden destek ve yardım aldığı görülmektedir.

Tablo 190’da öğrencilerin devlet kurumlarıyla olan işlerini birlikte yaptığı kişilere ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 190

Devlet kurumlarıyla olan işin birlikte yapıldığı kişiye ve cinsiyete göre dağılım

Kişi	Cinsiyet				
	Kadın		Erkek		Toplam
	(f)	(%)	(f)	(%)	
Kendi kendime yaparım	86	52.8	61	88.4	147
Çocuğumla birlikte yaparım	32	19.6	9	13.0	41
Eşimle birlikte yaparım	73	44.8	3	4.3	76
Annemle/babamla birlikte yaparım	13	8.0	3	4.3	16
Kardeşimle birlikte yaparım	9	5.5	1	1.4	10
Akrabamla/komşumla/arkadaşımle birlikte yaparım	15	9.2	11	15.9	26

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, 232 öğrenci tarafından devlet kurumlarıyla olan işin birlikte yapıldığı kişiye yönelik olarak toplam 316 cevap verilmiştir. Yüzdelere cinsiyet (163 kadın, 69 erkek katılımcı) içerisindeki yüzdelere göstermektedir.*

Tablo 190 incelendiğinde, devlet kurumlarıyla olan işini kendi kendine yapan erkeklerin oranının kadınların oranından bir buçuk kat fazla olduğu görülmektedir. Bu işleri eşinden yardım alarak yapan kadınların oranı ise erkeklerin on katından fazladır. Ayrıca, akrabası/komşusu/arkadaşı dışında başkalarından yardım olarak bu işleri yapan kadınların oranı her seçenekte erkeklerden yüksektir. Cinsiyetler arası eşitsizliğin bir göstergesi olan bu durum, erkek egemen toplum özelliğine ve kadınlara yüklenen toplumsal rollere işaret etmektedir. Ayrıca bu durum, yanında erkek olmayan bir kadının devlet karşısında bile dikkate alınmayacağına yönelik bir algının varlığını ve ‘kadın başına’ yanılığının yerleşikliğini düşündürmektedir.

Tablo 191’de öğrencilerin devlet kurumlarıyla olan işlerini birlikte yaptığı kişilere ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 191

Devlet kurumlarıyla olan işin birlikte yapıldığı kişiye ve yaşa göre dağılım

Kişi	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Kendi kendime yaparım	9	64.3	24	61.5	46	70.8	40	64.5	21	52.5	7	58.3	147
Çocuğumla birlikte yaparım	0	0.0	1	2.6	7	10.8	11	17.7	16	40.0	6	50.0	41
Eşimle birlikte yaparım	1	7.1	16	41.0	21	32.3	24	38.7	11	27.5	3	25.0	76
Annemle/ babamla birlikte yaparım	9	64.3	6	15.4	1	1.5	0	0.0	0	0.0	0	0.0	16

(Devam ediyor)

Tablo 191 (Devam)

Devlet kurumlarıyla olan işin birlikte yapıldığı kişiye ve yaşa göre dağılım

Kişi	Yaş												Toplam
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	
Kardeşimle birlikte yaparım	3	21.4	3	7.7	1	1.5	1	1.6	1	2.5	1	8.3	10
Akrabamla/ komşumla/ arkadaşım ile birlikte yaparım	2	14.3	6	15.4	9	13.8	4	6.5	4	10.0	1	8.3	26

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş olup, 232 öğrenci tarafından devlet kurumlarıyla olan işin birlikte yapıldığı kişiye yönelik olarak toplam 316 cevap verilmiştir. Yüzdelere yaş aralıkları içerisindeki yüzdelere göstermektedir.

Devlet kurumlarıyla olan işini kendi kendine yapanlar arasında en yüksek oran 36-45 yaş aralığındakilerdedir. Bu oran, 55 yaşa kadar belli bir seviyede olup, 56 yaşından itibaren dikkate değer bir biçimde düşmektedir. Ayrıca, bu işleri çocuğuyla birlikte yapanların oranı da 56 yaşından itibaren son derece yüksektir. Bu durum, ileri yaşta olanların devletle olan işini kendi kendine yapamadığını, çoğunlukla çocuklarından yardım aldığını göstermektedir. Bu durumun kişilerin kendi tercihleri olup olmadığı bilinmemekle birlikte, ileri yaşta kişilerin devlet karşısında da kısıtla yaşadıkları söylenebilmektedir. Diğer taraftan, devletle olan işlerini yardım alarak yapanlar arasında 18-35 yaş aralığındakilerin oranının yüksekliği ilginç bir bulgudur. Genç yetişkin olan bu öğrencilerin devletle olan resmi işlemleri için yardım alıyor olmaları, söz konusu kişilerin devlet işlemlerinin yapılma yol ve yöntemlerinin bilinmesi ile tecrübe açısından yetersiz kaldıklarını düşündürmektedir.

Tablo 192’de öğrenciler arasında elektronik devlet (e-devlet) kavramının bilinirlik durumuna göre dağılım yer almaktadır.

Tablo 192

E-devlet kavramının bilinirliğine göre dağılım

E-devlet Kavramının Bilinirliği	(f)	(%)
Evet	191	82.3
Hayır	41	17.7
Toplam	232	100.0

Tablo 192 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun e-devlet kavramını daha önce duyduğu, söz konusu kavramın öğrenciler arasında bilinirliğinin yüksek

olduğu görülmektedir. Buna rağmen, halen bu kavramı duymadığını ve bilmediğini belirten azımsanmayacak bir öğrenci grubunun varlığı dikkat çekicidir.

Öğrenciler arasında e-devlet kavramının bilinirlik durumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 24).

Tablo 193'te öğrenciler arasında e-devlet kavramının bilinirlik durumuna ve yaşa göre dağılım yer almaktadır.

Tablo 193

E-devlet kavramının bilinirliği ve yaşa göre dağılım

E-devlet Kavramının Bilinirliği	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	11	78.6	35	89.7	60	92.3	49	79.9	31	77.5	5	41.7	191	82.3
Hayır	3	21.4	4	10.3	5	7.7	13	21.0	9	22.5	7	58.3	41	17.7
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

sd=5 $\chi^2=20.800$ $p<0.05$

Öğrenciler arasında e-devlet kavramının bilinirlik durumu ile yaş arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 193 incelendiğinde, 45 yaşına kadar artan yaşla birlikte e-devlet kavramının bilinirliğinin arttığı, 46 yaşından itibaren ise artan yaşla birlikte bilinirliğinin azaldığı görülmektedir. Kavramın bilinirliğinin artış ve azalış oranları 65 üzeri yaştakiler için yüksek ve dikkat çekicidir. Buna göre, e-devlet kavramına yönelik bilinirlik orta yetişkinlik yaşlarında bulunan öğrenciler arasında yüksektir. Bu durum, bu kişilerin bulundukları yaş itibarıyla devlet işlemleriyle (vergi, sigorta, iş başvurusu vb.) daha çok muhatap olma ihtimalinin yüksekliğiyle ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 194'te öğrencilerin e-devlet (www.turkiye.gov.tr) hesabı/şifresi bulunma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 194

E-devlet hesabı/şifresi bulunma durumuna göre dağılım

E-devlet Hesabı/Şifresi Bulunma Durumu	(f)	(%)
Evet	131	56.5
Hayır	101	43.5
Toplam	232	100.0

Tablo 194 incelendiğinde, e-devlet hesabı/şifresi bulunan öğrenci oranı fazla olsa da, hesap/şifre sahibi olan öğrencilerle olmayan öğrencilerin neredeyse eşit dağılım gösterdiği görülmektedir. Ülkemizde 2018 yılı sonu itibarıyla 41 milyon 113 bin kayıtlı e-devlet kapısı kullanıcısı bulunmakta olup, bu rakam ülke nüfusumuzun %52.2'sine karşılık gelmektedir. Bu kullanıcıların %37.0'si kadın, %63.0'ü ise erkektir. Yaş aralıklarına bakıldığında kullanıcıların %32.4'ünün 15-30 yaş aralığında, %35.4'ünün 31-46 yaş aralığında, %22.8'inin 47-62 yaş aralığında, %8.3'ünün 63-78 yaş aralığında ve %1.1'inin 79 ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir (E-devlette işlem sayısı 2.5 milyarı geçti, 2018). E-devlet hesapları 15 yaş ve üstü bireylerce kullanılabildiğinden bu oranlar, katılımcıların tespit edilen oranlarıyla bir kıyaslama yapma imkanı sunmamaktadır.

Diğer taraftan, e-devlet kavramının bilinirliğini gösteren sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde ve e-devlet hesabı/şifresi olmayan öğrenciler içerisinde e-devlet kavramını daha önce duymayan öğrencilerin bulunduğu dolaylı sonucu dikkate alındığında, öğrencilerin %25.8'inin e-devletin varlığından haberdar olduğu fakat e-devlet hesabı/şifresi almamak suretiyle e-devlet uygulamalarını kullanmadığı veya kullanmayı tercih etmediği ifade edilebilmektedir.

Tablo 195'te öğrencilerin e-devlet hesabı/şifresi bulunma durumu ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 195

E-devlet hesabı/şifresi bulunma durumu ve cinsiyete göre dağılım

E-devlet Hesabı/Şifresi Bulunma Durumu	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	81	49.7	50	72.5	131	56.5
Hayır	82	50.3	19	27.5	101	43.5
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=10.225$ $p<0.05$

Öğrencilerin e-devlet hesabı/şifresi bulunma durumu ile cinsiyetleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 195 incelendiğinde, erkeklerin e-devlet hesabı/şifresi bulunma oranının kadınların oranından bir buçuk kat fazla olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, kadınların e-devlet hesabı/şifresi bulunmama oranı erkeklerin oranından neredeyse iki kat fazladır. Buna göre, e-devlet hesabı/şifresi sahipliği erkek öğrenciler arasında yaygındır. Erkekler elektronik ortamda sunulan

devlet hizmetlerinden kadınlara oranla daha fazla yararlanabilmektedir. Bu durum, hesap/şifre sahipliği, dolayısıyla e-devlet kullanımı açısından cinsiyetler arası bir dezavantajın varlığına işaret etmektedir. Teknolojiyle ilgili hemen hemen her alanda kadınların aleyhine var olan eşitsizlik e-devlet hesabı/şifresi sahipliği açısından da mevcuttur.

Öğrencilerin e-devlet hesabı/şifresi bulunma durumu ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 25).

Tablo 196’da öğrencilerin daha önce e-devlet hizmetlerini kullanma durumuna göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 196

E-devlet hizmetlerini kullanma durumuna göre dağılım

E-devlet Hizmetlerinin Kullanımı	(f)	(%)
Evet	127	54.7
Hayır	105	45.3
Toplam	232	100.0

Tablo 196 incelendiğinde, e-devlet hizmetlerini kullanan öğrencilerle kullanmayan öğrencilerin hemen hemen eşit dağılım gösterdiği görülmektedir.

Diğer taraftan, e-devlet kavramının bilinirliğini gösteren sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde ve e-devlet hizmetlerini kullanmayan öğrenciler içerisinde e-devlet hesabı/şifresi olmayan öğrencilerin bulunduğu dolaylı sonucu dikkate alındığında, öğrencilerin %1.8’inin e-devlet hesabı/şifresi bulunduğu fakat e-devlet hizmetlerini kullanmadığı veya kullanmayı tercih etmediği ifade edilebilmektedir.

Tablo 197’de öğrencilerin daha önce e-devlet hizmetlerini kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 197

E-devlet hizmetlerini kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım

E-devlet Hizmetlerinin Kullanımı	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	77	47.2	50	72.5	127	54.7
Hayır	86	52.8	19	27.5	105	45.3
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=12.450$ $p<0.05$

Öğrencilerin daha önce e-devlet hizmetlerini kullanma durumu ile cinsiyetleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 197 incelendiğinde, e-devlet hizmetlerini kullananlar arasında erkeklerin oranının kadınların oranından bir buçuk kat fazla olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, e-devlet hizmetlerini kullanmayanlar arasında kadınların oranı erkeklerin oranından neredeyse iki kat fazladır. Buna göre, e-devlet hesabı/şifresi sahipliğinde olduğu gibi, e-devlet hizmetlerinin kullanımı da erkek öğrenciler arasında yaygındır. Bu durum, erkeklerin elektronik ortamda sunulan devlet hizmetlerinden kadınlara oranla daha fazla yararlandığını doğrulamaktadır. Buna göre, elektronik devlet hizmetlerinin kullanımı açısından cinsiyetler arası bir dezavantaj mevcuttur. Bu durum, kamu tarafından sunulan elektronik hizmetlerin kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından kadınlar aleyhine sonuçlara işaret etmektedir. Teknolojiyle ilgili hemen hemen her alanda erkekler lehine var olan eşitsizlik e-devlet hizmetlerinin kullanımı açısından da mevcuttur. Bu ise, kadın ve erkek arasındaki uçurumun artarak devam etmesine, dijital bölünmenin derinleşmesine neden olmaktadır.

Öğrencilerin daha önce e-devlet hizmetlerini kullanma durumu ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (EK 8 Tablo 26).

Tablo 198’de öğrencilerin e-devlet hizmetlerini kullanma amacına göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 198

E-devlet hizmetlerini kullanma amaçlarına göre dağılım

Amaçlar	(f)	(%)
Okul işlemleri için	70	55.1
Kurslara kayıt olmak için	15	11.8
Tren veya uçak bileti almak için	6	4.7
Mahkeme işlemleriyle ilgili sorgulama yapmak için	23	18.1
İş kurumları aracılığıyla iş arama hizmetleri için	23	18.1
Anayasa, Kanunlar, Yönetmelik gibi belgelere erişim için	12	9.4
Resmi Gazeteyi takip etmek için	7	5.5
Vergi bildirimleri için	15	11.8
Vergi ödemeleri yapmak için	14	11.0
Hava durumu gibi bilgilendirme hizmetlerinden yararlanmak için	6	4.7
Bilgi edinme başvuruları (BİMER, CİMER) yapmak için	27	21.3
Adres veya telefon numarası öğrenmek için	13	10.2
Şikayette bulunmak veya sorun bildirmek için	11	8.7
Hastane randevusu gibi randevu hizmetleri için	30	23.6
Sinema, tiyatro, konser gibi etkinlikler için	1	0.8
Elektrik, su, doğalgaz gibi borçlar hakkında bilgi edinmek için	9	7.1
Elektrik, su, doğalgaz gibi borçları ödemek için	5	3.9

(Devam ediyor)

Tablo 198 (Devam)

E-devlet hizmetlerini kullanma amaçlarına göre dağılım

Amaçlar	(f)	(%)
Sigorta primleriyle (SSK, Bağkur vb.) ilgili bilgi edinmek için	41	32.3
Sigorta primlerini (SSK, Bağkur vb.) ödeme gibi işlemler için	12	9.4
Trafik cezası sorgulamak için	26	20.5
Trafik cezası ödemek için	9	7.1
Motorlu taşıt sorgulaması yapmak için	25	19.7
Nüfus bilgileri, T.C. kimlik numarası gibi sorgulamaları yapmak için	74	58.3
Kurumların adreslerini ya da diğer iletişim bilgilerini öğrenmek için	12	9.4
Pasaport başvurusu yapmak için	10	7.9
Kurumlara yapılan başvuruların durumunu öğrenmek için	17	13.4
Çocukların okullarıyla ilgili işlemler için	15	11.8
Diğer	3	2.4

**Birden fazla seçenek işaretlenmiş ve 531 amaç belirtilmiş olup, yüzdelere e-devlet hizmetlerini kullandığını belirten 127 öğrenci üzerinden alınmıştır.*

E-devlet hizmetlerinin kullanım amaçları arasındaki en yüksek oranı %58.3’le “nüfus bilgileri, T.C. kimlik numarası gibi sorgulamaları yapma” seçeneği oluşturmaktadır. Bu hizmetin kullanımının yüksek oranda çıkmasının temel sebebinin, nüfus kütük bilgilerinin e-devlet kapısı üzerinden çevrimiçi olarak sorgulanabilmesine yönelik hizmetin ilk olarak araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde kullanıma sunulması ve vatandaşlar arasında kısa süre içerisinde popüler hale gelmesi olduğu değerlendirilmektedir. Bu hizmeti %55.1’le “okul işlemleri için” seçeneği ve %32.3’le “sigorta primleriyle (SSK, Bağkur vb.) ilgili bilgi edinmek için” seçeneği izlemektedir. Öğrencilerin internet kullanım amaçlarına ilişkin veriler incelendiğinde, okulla ilgili işlemler için internet kullandığını belirten öğrenci sayısının 69 (internet kullananların %37.9’u) olduğu görülmektedir. Bu haliyle, okul işlemleri için internet kullananlar ile okul işlemleri için e-devlet hizmetlerini kullananların sayısı tutarlıdır. Öğrenciler tarafından kullanılan hizmetlerin geneline bakıldığında, çoğunlukla sorgulama hizmetleri ile halk arasında popüler olan bilinirliği yüksek hizmetlerin kullanımının tercih edildiği görülmektedir. Diğer taraftan, borç ödeme, bilet alma veya bildirim yapma amacıyla sunulan hizmetlerin kullanım oranları diğer hizmetlere göre düşüktür. Bu hizmetler karmaşık bulunduğu için öğrenciler tarafından kullanılmıyor olabileceği gibi, kullanım oranının azlığı bilinirliklerinin düşük olmasından da kaynaklanabilmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %2.4’ü tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, “maaş sorgulaması yapmak için”, “resmi kurumlarca istenen evrakları almak için” ve “sağlık, muayene, reçete ile ilgili işler için” ifadeleri kullanım amaçları arasında gösterilmektedir.

Tablo 199’da öğrenciler tarafından kendileri için en önemli olan amacın belirtilmesi durumunda oluşan dağılım gösterilmektedir.

Tablo 199

E-devlet hizmetlerini kullanmanın en önemli amacına göre dağılım

Amaçlar	(f)	(%)
Okul işlemleri için	45	35.4
Kurslara kayıt olmak için	2	1.6
Mahkeme işlemleriyle ilgili sorgulama yapmak için	4	3.1
İş kurumları aracılığıyla iş arama hizmetleri için	4	3.1
Anayasa, Kanunlar, Yönetmelik gibi belgelere erişim için	2	1.6
Resmi Gazeteyi takip etmek için	1	0.8
Vergi bildirimleri için	2	1.6
Vergi ödemeleri yapmak için	1	0.8
Bilgi edinme başvuruları (BİMER, CİMER) yapmak için	7	5.5
Şikayette bulunmak veya sorun bildirmek için	2	1.6
Hastane randevusu gibi randevu hizmetleri için	11	8.7
Elektrik, su, doğalgaz gibi borçları ödemek için	1	0.8
Sigorta primleriyle (SSK, Bağkur vb.) ilgili bilgi edinmek için	15	11.8
Sigorta primlerini (SSK, Bağkur vb.) ödeme gibi işlemler için	2	1.6
Trafik cezası sorgulamak için	2	1.6
Nüfus bilgileri, T.C. kimlik numarası gibi sorgulamaları yapmak için	19	15.0
Kurumların adreslerini veya diğer iletişim bilgilerini öğrenmek için	2	1.6
Pasaport başvurusu yapmak için	1	0.8
Kurumlara yapılan başvuruların durumunu öğrenmek için	1	0.8
Çocukların okullarıyla ilgili işlemler için	2	1.6
Diğer	1	0.8
Toplam	127	100.0

Tablo 199 incelendiğinde, “okul işlemleri için” seçeneğinin en yüksek oranla e-devlet hizmetlerinin kullanım amaçları arasında en önemli amaç olarak belirtildiği görülmektedir. Bunu öğrencilerin %15.0’i tarafından belirtilen “nüfus bilgileri, T.C. kimlik numarası gibi sorgulamaları yapma” seçeneği ile öğrencilerin %11.8’i tarafından belirtilen “sigorta primleriyle (SSK, Bağkur vb.) ilgili bilgi edinmek için” seçeneği izlemektedir. Tablo 198’le birlikte değerlendirildiğinde, sadece bir tane amacın belirtilmesi istenilse bile, öğrenciler tarafından belirtilen en önemli amaçlarda bir değişiklik gözlenmemektedir. Öğrenciler tarafından e-devlet hizmetlerinin kullanılmasındaki en önemli amaçlar çoğunlukla sorgulama hizmetlerinin kullanılmasıdır. Ayrıca, öğrencilerin yine %0.8’i tarafından “diğer” seçeneğinde kendisince belirtilen “maaş sorgulaması yapmak için” ifadesi en önemli amaç olarak gösterilmektedir.

Tablo 200’de öğrencilerin e-devlet hizmetlerini kullanma amaçları arasından belirttikleri kendileri için en önemli amaç ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 200

E-devlet hizmetlerini kullanmanın en önemli amacına ve cinsiyete göre dağılım

Amaçlar	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Okul işlemleri için	31	40.3	14	28.0	45	35.4
Kurslara kayıt olmak için	2	2.6	0	0.0	2	1.6
Mahkeme işlemleriyle ilgili sorgulama yapmak için	2	2.6	2	4.0	4	3.1
İş kurumları aracılığıyla iş arama hizmetleri için	3	3.9	1	2.0	4	3.1
Anayasa, Kanunlar, Yönetmelik gibi belgelere erişim için	1	1.3	1	2.0	2	1.6
Resmi Gazeteyi takip etmek için	1	1.3	0	0.0	1	0.8
Vergi bildirimleri için	0	0.0	2	4.0	2	1.6
Vergi ödemeleri yapmak için	0	0.0	1	2.0	1	0.8
Bilgi edinme başvuruları (BİMER, CİMER) yapmak için	5	6.5	2	4.0	7	5.5
Şikayette bulunmak veya sorun bildirmek için	0	0.0	2	4.0	2	1.6
Hastane randevusu gibi randevu hizmetleri için	10	13.0	1	2.0	11	8.7
Elektrik, su, doğalgaz gibi borçları ödemek için	0	0.0	1	2.0	1	0.8
Sigorta primleriyle (SSK, Bağkur vb.) ilgili bilgi edinmek için	6	7.8	9	18.0	15	11.8
Sigorta primlerini (SSK, Bağkur vb.) ödeme gibi işlemler için	1	1.3	1	2.0	2	1.6
Trafik cezası sorgulamak için	0	0.0	2	4.0	2	1.6
Nüfus bilgileri, T.C. kimlik numarası gibi sorgulamaları yapmak için	13	16.9	6	12.0	19	15.0
Kurumların adreslerini veya diğer iletişim bilgilerini öğrenmek için	0	0.0	2	4.0	2	1.6
Pasaport başvurusu yapmak için	1	1.3	0	0.0	1	0.8
Kurumlara yapılan başvuruların durumunu öğrenmek için	0	0.0	1	2.0	1	0.8
Çocukların okullarıyla ilgili işlemler için	1	1.3	1	0.8	2	1.6
Diğer	0	0.0	1	2.0	1	0.8
Toplam	77	100.0	50	100.0	127	100.0

Okul işlemleri için ve çocuklarının okullarıyla ilgili işlemler için e-devlet hizmetlerini kullanan kadınların oranı erkeklerin oranının bir buçuk katı, randevu almak için e-devlet hizmetlerini kullanan kadınların oranı ise erkeklerin altı buçuk katıdır. Kurslara kayıt olma amacıyla e-devlet hizmetlerini kullanan erkek bulunmazken, bu oran kadınlar için %2.6’dır. Diğer taraftan, vergi bildirimi ve ödeme, fatura ödeme ve trafik cezası sorgulama hizmetleri sadece erkekler tarafından kullanılmaktadır. Cinsiyetlere göre kullanılan hizmetlerin farklılaştığını gösterir bu durum, kadın ve erkeğin toplumsal rolleriyle ve günlük hayatta da var olan iş dağılımıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 201’de öğrencilerin e-devlet hizmetlerini kullanma amaçları arasından belirttikleri kendileri için en önemli amaç ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 201

E-devlet hizmetlerini kullanmanın en önemli amacı ve yaşa göre dağılım

Amaçlar	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Okul işlemleri için	7	63.6	9	39.1	19	48.7	5	15.6	5	26.3	0	0.0	45	35.4
Kurslara kayıt olmak için	0	0.0	0	0.0	1	2.6	0	0.0	1	5.3	0	0.0	2	1.6
Mahkeme işlemleriyle ilgili sorgulama yapmak için	0	0.0	0	0.0	1	2.6	2	6.3	1	5.3	0	0.0	4	3.1
İş kurumları aracılığıyla iş arama hizmetleri için	1	9.1	0	0.0	2	5.1	1	3.1	0	0.0	0	0.0	4	3.1
Anayasa, Kanunlar, Yönetmelik gibi belgelere erişim için	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	3.1	1	5.3	0	0.0	2	1.6
Resmi Gazeteyi takip etmek için	0	0.0	0	0.0	1	2.6	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.8
Vergi bildirimleri için	0	0.0	1	4.3	0	0.0	1	3.1	0	0.0	0	0.0	2	1.6
Vergi ödemeleri yapmak için	0	0.0	1	4.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.8
Bilgi edinme başvuruları (BİMER, CİMER) yapmak için	0	0.0	0	0.0	3	7.7	2	6.3	1	5.3	1	33.3	7	5.5
Şikayette bulunmak ya da sorun bildirmek için	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	6.3	0	0.0	0	0.0	2	1.6
Hastane randevusu gibi randevu hizmetleri için	0	0.0	1	4.3	2	5.1	4	12.5	4	21.1	0	0.0	11	8.7
Elektrik, su, doğalgaz gibi borçları ödemek için	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	3.1	0	0.0	0	0.0	1	0.8
Sigorta primleriyle (SSK, Bağkur vb.) ilgili bilgi edinmek için	1	9.1	6	26.1	4	10.3	3	9.4	1	5.3	0	0.0	15	11.8
Sigorta primlerini (SSK, Bağkur vb.) ödeme gibi işlemler için	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	6.3	0	0.0	0	0.0	2	1.6
Trafik cezası sorgulamak için	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	6.3	0	0.0	0	0.0	2	1.6
Nüfus bilgileri, T.C. kimlik numarası gibi sorgulamaları yapmak için	2	18.2	5	21.7	4	10.3	4	12.5	3	15.8	1	33.3	19	15.0
Kurumların adreslerini ya da diğer iletişim bilgilerini öğrenmek için	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	5.3	1	33.3	2	1.6
Pasaport başvurusu yapmak için	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	5.3	0	0.0	1	0.8

(Devam ediyor)

Tablo 201 (Devam)

E-devlet hizmetlerini kullanmanın en önemli amacı ve yaşa göre dağılım

Amaçlar	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Kurumlara yapılan başvuruların durumunu öğrenmek için	0	0.0	0	0.0	1	2.6	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.8
Çocukların okullarıyla ilgili işlemler için	0	0.0	0	0.0	1	2.6	1	3.1	0	0.0	0	0.0	2	1.6
Diğer	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	3.1	0	0.0	0	0.0	1	0.8
Toplam	11	100.0	23	100.0	39	100.0	32	100.0	19	100.0	3	100.0	127	100.0

Okul işlemleri için e-devlet hizmetlerini kullananlar arasında en yüksek oran 18-25 yaş aralığındakilerdedir. Bu durum, okul işlemlerinin çoğunlukla genç yetişkin öğrenciler tarafından elektronik ortamda yapıldığına işaret etmektedir.

Tablo 202’de öğrencilerin e-devlet hizmetlerini kullanırken yardım aldığı kişiye göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 202

E-devlet hizmetlerini kullanırken yardım alınan kişiye göre dağılım

Yardım Alınan Kişi	(f)	(%)
Kendi kendime kullanıyorum	81	63.8
Çocuğumdan yardım alıyorum	19	15.0
Eşimden yardım alıyorum	12	9.4
Kardeşimden yardım alıyorum	4	3.1
Diğer	11	8.7
Toplam	127	100.0

Tablo 202 incelendiğinde, öğrencilerin %63.8’inin e-devlet hizmetlerini kendi kendine kullandığı görülmektedir. E-devlet hesapları kişinin kimlik numarasına bağlıdır ve prensip olarak sadece kişinin kendisi tarafından kullanılması gerekmektedir.

Bu temel prensip kapsamında, hizmetleri kendi kendine kullanan öğrenci oranının düşük olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, kullanılan e-devlet hizmetlerinin pek çoğunun basit kullanımı içeren sorgulama hizmetleri olması ile bilet alma, bildirim yapma, borç ödeme gibi birden fazla işlemi peş peşe gerçekleştirmeyi içeren görece daha karmaşık hizmetlerin kullanım oranlarının düşüklüğü dikkate alındığında,

hizmetleri kendi kendine kullanan öğrenci oranının aslında düşük olduğu söylenebilmektedir.

Diğer taraftan, hizmetleri kullanırken çocuğundan, eşinden ve kardeşinden yardım aldığını belirten öğrenci oranı toplamı %27.5'tir. Bu durum, e-devlet hesabı/şifresi olan ve e-devlet hizmetlerini kullanan öğrencilerin üçte birinin e-devlet hizmetlerinin kullanımına hakim olmadığını, söz konusu hizmetleri kendi başına kullanmadığını, bu haliyle hizmetlerin kullanımı için başkalarına bağımlı olduğunu göstermektedir. Bu açıdan, söz konusu öğrencilerin e-devlet hizmetlerini kullanma becerisine sahip olduğunu söylemek mümkün bulunmamaktadır. Ayrıca bu bulgu, bu öğrencilerin elektronik ortamda sunulan kamu hizmetlerinin çevrimiçi kullanımı açısından teknoloji okuryazarlıklarının bulunmadığını düşündürmektedir. Öte yandan bu durum, e-devlet hizmetlerinin kullanıldığının belirtilmesinin, her zaman işlevsel kullanıma işaret etmediğini, öğrencilerin azımsanamayacak bir çoğunluğunun fonksiyonel kullanıcı olmadığını göstermektedir.

Benzer çıkarım bilgisayar ve internet kullanımı için de geçerlidir. Bilgisayar veya internet kullandığını belirten ancak esasen bilgisayar ve internet teknolojisiyle ilgili çok temel düzeyde bilgi ve beceriye sahip olan, hatta aslında bu teknolojileri kullanamayan bazı öğrenciler bulunmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin %8.7'si tarafından “diğer” seçeneği belirtilmiş olup, “arkadaşlar”, “babam” ve “banka görevlisi” ifadeleri yardım alınan kişiler arasında gösterilmektedir.

Tablo 203'te öğrencilerin e-devlet hizmetlerini kullanırken yardım aldığı kişi ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 203

E-devlet hizmetlerini kullanırken yardım alınan kişiye ve cinsiyete göre dağılım

Yardım Alınan Kişi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Kendi kendime kullanıyorum	46	59.7	35	70.0	81	63.8
Çocuğumdan yardım alıyorum	14	18.2	5	10.0	19	15.0
Eşimden yardım alıyorum	12	15.6	0	0.0	12	9.4
Kardeşimden yardım alıyorum	2	2.6	2	4.0	4	3.1
Diğer	3	3.6	8	16.0	11	8.7
Toplam	77	100.0	50	100.0	127	100.0

E-devlet hizmetlerini kendi kendine kullanan erkeklerin oranı kadınların oranından bir kat fazladır. Bu durum, erkeklerin e-devlet hizmetlerini kullanma

becerisinin kadınlardan daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Bu hizmetleri kullanırken eşinden yardım alan erkek bulunmazken bu oran kadınlar için %15.6'dır. Ayrıca, hizmetleri çocuğundan yardım olarak kullanan kadınların oranı erkeklerden %8.2 daha yüksektir. Kadınların daha yüksek oranda yardım alıyor olmaları, e-devlet hizmetlerinin kullanımının cinsiyete bağlı bir yönü olduğunu düşündürmektedir. Devlet kurumlarıyla olan işin birlikte yapıldığı kişileri gösterir tablo dikkate alındığında, bu işleri yardım olarak yapan kadınların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, hizmetlerin sunumu elektronik ortama aktarılmış olsa da cinsiyetler arasındaki eşitsizlik değişmemektedir. Bu durum, erkek egemen toplum özelliği ve kadınlara yüklenen toplumsal rollerle ilişkilendirilebilmektedir.

Tablo 204'te öğrencilerin e-devlet hizmetlerini kullanırken yardım aldığı kişi ve yaşa göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 204

E-devlet hizmetlerini kullanırken yardım alınan kişiye ve yaşa göre dağılım

Yardım Alınan Kişi	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Kendi kendime kullanıyorum	8	72.7	15	65.2	28	71.8	19	59.4	11	57.9	0	0.0	81	63.8
Çocuğumdan yardım alıyorum	0	0.0	0	0.0	4	10.3	7	21.9	7	36.8	1	33.3	19	15.0
Eşimden yardım alıyorum	0	0.0	3	13.0	5	12.8	3	9.4	1	5.3	0	0.0	12	9.4
Kardeşimden yardım alıyorum	1	9.1	1	4.3	1	2.6	0	0.0	0	0.0	1	33.3	4	3.1
Diğer	2	18.2	4	17.4	1	2.6	3	9.4	0	0.0	1	33.3	11	8.7
Toplam	11	100.0	23	100.0	39	100.0	32	100.0	19	100.0	3	100.0	127	100.0

E-devlet hizmetlerini kendi kendine kullananların oranı 18-25 yaş aralığındakiler için en yüksek olup, bu oran artan yaşla birlikte azalmaktadır. Bu durum, e-devlet hizmetlerini kullanma becerisinin yaşla birlikte azaldığına işaret etmektedir. Bu hizmetleri çocuğundan yardım olarak kullananların oranı 56-65 yaş aralığındakilerde, kardeşinden yardım olarak kullananların oranı ise 65 üzeri yaştakilerde en yüksektir. Buna göre, yaşla birlikte söz konusu hizmetlerin yardım olarak kullanılma oranının

arttığı ifade edilebilmektedir. Bu durum, artan yaşla birlikte teknoloji kullanım becerisinin de azalmasıyla ilişkilendirilebilmektedir.

BÖLÜM 4

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın temel amaçları ve bulguları kapsamında ortaya çıkan sonuçlara ve bu sonuçlarla bağlantılı önerilere yer verilmektedir.

Sonuçlar

Bu başlık altında, araştırmanın temel amaçları ve bulguları kapsamında ortaya çıkan sonuçlara; demografik özelliklere ilişkin sonuçlar ile okuma, geleneksel medya ve yeni teknoloji izleme alışkanlıklarıyla ilgili özelliklere ilişkin sonuçlar olmak üzere dört alt başlık altında yer verilmektedir.

Demografik Özelliklere İlişkin Sonuçlar

Bu başlık altında, katılımcıların; cinsiyet, yaş, medeni durum, doğum yeri, yerleşim yeri, çalışma durumu, kişisel gelir, ekonomik durum, oturulan konut tipi ile Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıt şekli, devam süresi ve devam nedeni özelliklerine ilişkin sonuçlar aktarılmaktadır.

Araştırmaya katılanların %70.3'ü kadın, %29.7'si erkektir. Kadınların oranı, ülkemizde örgün resmi veya özel ortaokula devam eden ve 2018-2019 eğitim öğretim yılı için %48.8 olan kadın oranından yüksektir. Kadın oranının yüksekliği, eğitim süreci dışında kalan kadınların tekrar eğitime dönebilmeleri için Açık Öğretim Ortaokulu'nun bir fırsat yarattığına işaret etmektedir. Diğer taraftan, açık öğretimde kadın oranının bu denli yüksek olması, kadınların, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkili olarak örgün eğitimin dışında kaldıklarını da göstermektedir. Yaş bakımından yoğunluk 36-55 yaş aralığındadır. Öğrencilerin %6.0'sı 18-25 yaş aralığında, %5.2'si ise 65 üzeri yaşta bulunmaktadır. 65 üzeri yaştaki öğrenci oranı az da olsa, bu oran, kaybedilen öğrenim fırsatının ileri yetişkinlik yıllarında Açık Öğretim Ortaokulu sayesinde yeniden yakalandığını göstermesi bakımından önemlidir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu evlidir.

Dul veya boşanmış öğrenciler de bulunmakta olup, bunlar arasında kadınların oranı daha yüksektir.

Katılımcıların üçte birinin büyükşehir il merkezinde doğduğu görülmektedir. İl merkezinde doğanlar da dahil edildiğinde, öğrencilerin neredeyse yarısının geçmişi, görece olarak imkanların daha gelişmiş olduğu şehir hayatıyla ilişkili bulunmaktadır. Doğduğundan beri ve 20 yıldan fazla süredir Ankara'da yaşayanlar, katılımcıların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Uzun süredir büyükşehirde bulunmasına rağmen örgün eğitime devam etmemiş olan bu büyük kesimin varlığı, örgün ortaokulun çağ nüfusunu kapsamayla ilgili sorunlarına ve Açık Öğretim Ortaokulu'nun örgün eğitime alternatif olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Diğer taraftan, öğrencilerin %72.4'ünün başka yerleşim yerlerinden Ankara'ya göç ettiği görülmekte olup, öğrenciler arasında göç oranının yüksekliğinden bahsedilebilmektedir. Göç edenler arasında cinsiyete bağlı bir ayırt edicilik bulunmamaktadır. Göç edenlerin çoğunlukla köyden veya il merkezinden göç ettiği görülmektedir. En önemli göç nedeni evlenmedir. Bunu, iş bulmak/çalışmak için göç izlemektedir. Evlenme nedeniyle göç oranı kadınlar arasında, iş bulmak/çalışmak amacıyla göç oranı ise erkekler arasında yüksektir.

Öğrencilerin neredeyse üçte biri herhangi bir işte çalışmamaktadır. Bu rakam, büyük bir çoğunluğu iş gücü nüfusuna dahil olan öğrenciler arasında işsizliğin hakim olduğuna işaret etmektedir. Çalışanlar arasında sürekli bir işte çalışanların oranı düşüktür. Emekli olanlar dışında kalan diğer kesim iş buldukça çalıştığını, evde bir şeyler yapıp sattığını veya ev işlerine gittiğini belirtmektedir. Çalışmayan kadınların oranı çalışmayan erkeklerin oranının neredeyse on katıdır. Sürekli bir işte çalışan erkeklerin oranı ise kadınların oranının iki katından fazladır. Buna göre, kadınlar çalışma hayatına daha az dahildir, çalışanlar ise çoğunlukla geçici işlerde çalışmakta ve daha çok yardımcı iş gücünü oluşturmaktadır. Bu durum, iş sahibi olmayla ilgili cinsiyetler arası önemli bir eşitsizliğin bulunduğunu göstermektedir. Sürekli bir işte çalışanlar arasında genç yetişkinlerin oranı yüksek olmasına rağmen, çalışmayanlar arasında, iş gücünün önemli bir kısmını oluşturan 18-45 yaş arasında bulunanların oranı yüksektir. Buna göre işsizlik, özellikle genç yetişkin öğrenciler arasında yıkıcı bir sorundur.

Çalışma süresine göre dağılım 15 yıldan fazla süredir çalışanlarda yoğunlaşmaktadır. Buna göre, öğrenciler uzun yıllardır ekonomik hayatın içinde bulunmaktadır. Bu sonuç, örgün eğitimin dışında kalma nedenlerinden birisinin de ekonomik gerçekler olduğuna işaret etmektedir. Diğer taraftan, 15 yıla kadar olan

çalışma süresinde kadınların oranı yüksektir. 15 yıldan fazla süredir çalışan erkeklerin oranı ise kadınların oranının yaklaşık on katıdır. Çalışan kadınlar esasen daha yeni çalışma hayatına dahildir. Bu durum, ekonomik koşulların yıllar itibariyle daha da ağırlaşmasıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Öğrencilerin yaklaşık üçte birinin herhangi bir geliri bulunmamaktadır. Gelir yoğunluğu 1.001 TL-2.000 TL aralığındadır. 3.001 TL ve üzeri gelire sahip olduğunu belirten öğrenci oranı son derece düşüktür. Buna göre, öğrencilerin %78.0'i açlık sınırında ve en az %91.4'ü yoksulluk sınırında yaşamaktadır (TÜRK-İŞ, 2018). Gelir durumuna ilişkin bu özellikler, öğrencilerin alt sosyo-ekonomik statüye dahil olduğunu göstermektedir. Ancak buna rağmen, öğrencilerin sadece %19.8'i kendisini fakir olarak tanımlamakta olup, büyük bir çoğunluk ekonomik durumunu orta halli olarak görmektedir. Bu sonuç, yoksulların, kendilerine yoksul demediklerini ortaya koyan diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Ergül, Gökalp ve Cangöz, 2012). Geliri olmayanlar arasında kadınların oranı erkeklerin oranının yaklaşık sekiz katıdır. Gelir durumu açısından cinsiyete bağlı açık ve derin bir eşitsizlik mevcuttur. Öğrencilerin çoğunluğu apartman dairesinde oturmaktadır. Bu durum, kentli yoksulların yoğunluğunu ve yoksulların kent yaşamına entegre olmaya çalıştığını göstermektedir.

Öğrencilerin yarısından fazlasının ilkokulu (4 üncü veya 5 inci sınıf) tamamladıktan sonra, neredeyse üçte birinin ise ortaokul veya imam hatip ortaokulundan ayrıldıktan sonra Açık Öğretim Ortaokulu'na kayıt olduğu görülmektedir. Bu rakamlar, ilkokuldan sonra örgün eğitimden kopan veya örgün eğitime ara veren kesim ile ortaokul düzeyinde örgün eğitimi terk eden kesimin fazlalığına işaret etmektedir. Ortaokul düzeyinde örgün eğitim terk oranı yüksektir. Okul'a devam süresi bakımından öğrencilerin 1-4 yıl aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Diğer taraftan, öğrencilerin dikkate değer bir bölümü 4 yıldan fazla süredir Okul'a devam etmektedir. Buna göre, normal mezuniyet süresinde mezun olamayan öğrenci oranı azımsanmayacak ölçüdedir.

Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme nedenine ilişkin olarak tespit edilen en yüksek oranlara ait seçenekler kişisel gelişimle ilgili nedenler ile genel olarak öğrenime devam etme isteğinden kaynaklı eğitsel nedenler başlığı altında toplanmaktadır. İş bulmak, işte yükselmek veya işte yeterli olmak gibi mesleki nedenlerle devam eden öğrenci oranı görece olarak azdır. Bu, mesleki veya iş kaygısının öğrenciler tarafından önceliklendirilmediğine işaret etmektedir. Öte yandan, toplumda daha iyi bir statü elde etmek için Okul'a devam ettiğini belirten öğrenci oranının yüksekliği dikkat çekici

olup, bu yüksek oran, yetişkin eğitime katılımı insancıl psikoloji perspektifini hatırlatmaktadır. Genel olarak, çalışmada tespit edilen devam etme nedenleri, yetişkin eğitiminde katılma nedenleri ile ilgili yürütülen önceki araştırmalarda (Tekin, 1990; Ünlühisarcıklı, 2009, Şahin, 2017) ortaya konulan tiyolojiilerle ve güdülenme nedenleriyle benzerlik göstermektedir.

Okuma Alışkanlıklarıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar

Bu başlık altında, katılımcıların; okuryazarlık sürelerine, okuryazar olmalarının yararına ilişkin düşüncelerine, gazete, kitap ve dergi okuma özellikleri ile Açık Öğretim Ortaokulu'nun okuma alışkanlıkları üzerindeki etkisine ilişkin sonuçlar aktarılmaktadır.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu 21 yıldan fazla süredir okuryazardır. Ancak, hiç kitap okumayan öğrenci oranının yüksekliği ile düzenli olarak gazete okuyan öğrenci oranının düşük olması göz önüne alındığında, uzun sürelerdir okuryazar olmanın işlevsel okuryazarlığı göstermediği anlaşılmaktadır. 21 yıldan fazla süredir okuryazar olanlar arasında erkeklerin oranı yüksekken, daha az süredir okuryazarlıkta kadınlar ön plandadır. Bu sonuç, ülkemizdeki okumaz yazmazlık sorunun, daha çok kadınlara ait bir sorun olduğu gerçeğiyle örtüşmektedir.

Öğrencilerin okuryazar olmalarının yararına yönelik değerlendirmelerine ilişkin tespit edilen en yüksek oranlı yararlar doğrudan öğrenmeyle ilişkili eğitsel yararlardır. Sonrasında mesleki yararlar gelmektedir. Buna göre, öğrencilerin okuryazarlıktan, eğitsel ya da mesleki gelişimlerini sağlayacak veya günlük ihtiyaçlarını karşılayacak işlevsel beklentileri bulunmakta olup, birer okuryazar birey olarak bu beklentilerini karşıladıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Aynı zamanda bunlar, öğrencilerin Okul'a devam etme nedenleri ve motivasyonlarıyla da paralellik göstermektedir.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun evine düzenli olarak gazete alınmamaktadır. Rakamlar, ülkemizde gazete tirajlarının düştüğünü göstermektedir (TÜİK, 2018e). Bu nedenle, eve düzenli gazete alınma oranının düşük çıkması beklense de, bu sonuç tek başına ayırt edici bir durumu yansıtmamaktadır. Eve düzenli olarak gazete alınma oranının yaşla birlikte arttığı gözlenmektedir. Bu ise, basılı gazete alma ve okumanın daha ileri yaştaki bireylerle ilgili bir alışkanlık veya kültür olduğuna, genç yetişkinlerin gazete okumak için alternatif yollar kullandığına işaret etmektedir. Nitekim sadece basılı gazete okuduğunu belirten öğrenciler arasında 46 ve üzeri yaştakilerin

oranı yüksektir. Bunun tersi olarak, internetten gazete okuyanlar arasında 18-45 yaş aralığındakilerin oranının yüksekliği dikkat çekicidir.

Düzenli olarak gazete okuyan öğrenci oranı sadece %15.1'dir. Öğrencilerin neredeyse üçte ikisi ara sıra gazete okuduğunu belirtmektedir. Ülkemizde gazete okumayanların oranı ciddi bir biçimde azalmaktadır (Erşin, 2019). Ülkemizde genel olarak gazete okunmuyor olmasına ilişkin sonuçlar Açık Öğretim Ortaokulu öğrencileri için de benzerlik göstermektedir. Genel okuma alışkanlığının düşüklüğü bir yana, geleneksel medyanın lokomotif olarak değerlendirilen ve özgür ve bağımsız olması gereken “basının” son yıllarda içinde bulunduğu durumun etkisi göz ardı edilerek bu sonucun analiz edilmesi mümkün bulunmamaktadır.

Ara sıra gazete okumaya ilişkin oranlarda cinsiyete bağlı bir farklılık gözlenirse de, düzenli olarak gazete okuyan erkeklerin oranı kadınların üç katı, hiç gazete okumayan kadınların oranı ise erkeklerin üç katıdır. Öğrenciler açısından gazete okumanın da cinsiyetle ilişkili bir yönü bulunmaktadır. Gazete okumak erkeklere ait bir kültüre işaret etmektedir. Kişinin istihdam edilmesi ve bir iş sahibi olarak çalışma hayatında bulunması, onun okumaya duyduğu ihtiyacı ve okuma kültürüne sahip olmaktan işlevsel beklentisini artırdığından (Yıldız, 2009) bu durumun, erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek oranda iş hayatına, dolayısıyla günlük hayata dahil olmalarıyla ilişkilendirilmesi mümkün bulunmaktadır. Çalışmayan, çoğunlukla evde duran, günlük hayatını sözlü kültür ve hızla yaygınlaşan görsel kültür içerisinde idame ettiren bir kadın profilinin, okuma yazmaya duyduğu ihtiyacın ve kendi okuma kültürünün artmasına yönelik motivasyonunun olamayacağı, okumanın her türlüünden işlevsel beklentisinin bulunamayacağı değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, yaş değişkeni dikkate alındığında, düzenli olarak gazete okuyanlar arasında ileri yaştaki yetişkinlerin, hiç gazete okumayanlar arasında ise genç yetişkinlerin oranının yüksekliği göze çarpmaktadır. Gazete okumak çoğunlukla ileri yaştakilere ait bir kültüre işaret etmektedir. Bu durum, ileri yaştakilerin haber alma açısından gazetelerin önemli, değerli ve yaygın olduğu bir kültürde yetişmiş olmalarıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Öğrencilerin neredeyse yarısı basılı olan gazeteyi okumaktadır. Sadece internetten gazete okuyan öğrenci oranı ise %25.3'tür. Basılı gazete okuyanlar arasında erkeklerin, internetten gazete okuyanların arasında kadınların oranı yüksektir. Öte yandan, basılı gazete okuyanlar arasında ileri yaştaki yetişkinlerin, internetten gazete okuyanlar arasında ise genç yetişkinlerin oranı yüksektir. Teknoloji kullanarak gazete okuma çoğunlukla genç yetişkinler arasında yaygındır. Geleneksel anlamda basılı olarak

yayımlanan gazete sayısı ile bu gazetelerin tirajlarındaki düşüş eğilimi ve buna tezat olacak şekilde, internetten yayım yapan gazete sayısındaki artış eğilimi dikkate alındığında, ileriki yıllarda öğrencilerin internetten gazete okuma alışkanlığının artabileceği öngörülebilmektedir.

Öğrencilerin sadece %12.1'i, 2018 yılı için ülke ortalamamız olan yedi ve üzeri sayıda kitap okumaktadır (KTB, 2011). Dahası, bir yılda hiç kitap okumadığını belirten öğrenci oranı %21.1'dir. Sonuçlar, ülke gerçeğimize paralel bir şekilde, Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinin de okumadığını göstermektedir. Okuma yazma bilmek ya da bir okula devam ediyor olmak okuma kültürünün kazanıldığı anlamına gelmemektedir. Ülkemizde okuma yazma sorunu halen ilkel bir sorun olarak çözüm beklemektedir. Okumaz yazmazlık sorununa ek olarak, bu araştırma sonuçları, okuma kültürünün yerleştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına yönelik sorunun da güncelliğini koruduğunu göstermektedir. Kitap okumayanlar arasında erkeklerin oranı yüksekken, yılda 3 ve üzeri sayıda kitap okuyanlar arasında kadınların oranı dikkate değer biçimde yüksektir. Buna göre, kitap okuma alışkanlığı ile kitap okuma kültürünün yaygınlığı kadınlar arasında daha yüksektir.

Okunan kitap türlerine bakıldığında, öğrencilerin çoğunluğunun hikaye/roman tercih ettiği, bunun ardından dini içerikli kitapların geldiği görülmektedir. Dönemin hakim ideolojisinin ve muhafazakar ikliminin dini içerikli kitap okuma oranının yüksek çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Son dönemlerde yaşanan siyasal kutuplaşma ortamına rağmen siyasal içerikli kitap okuma oranı düşüktür. Bunun bir nedeninin, bu tür yayımların okunduğunun belirtilmesinden kaçınılması olduğu düşünülmektedir. Hikaye/roman türünü tercih edenler arasında kadınların oranı, dini içerikli kitapları tercih edenler arasında ise erkeklerin oranı yüksektir. Bu haliyle, erkeklerin okuma kültürünün hakim ideolojiden daha fazla etkilendiği söylenebilmektedir. Ayrıca, dini içerikli yayın okuyanların oranı 46-55 yaş aralığından itibaren düzenli olarak artmaktadır. Bu durum, çoğunlukla ileri yetişkinlik yaşlarında dinsel aktivitelerin yoğunlaşmasıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Düzenli olarak dergi okuyan öğrenci oranı yok denecek kadar azdır. Hiç dergi okumayanlar öğrencilerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Erkeklerin büyük bir bölümü, kadınların ise yarısı hiç dergi okumamaktadır. Buna göre, öğrenciler arasında dergi okuma kültüründen bahsedilememektedir. Ara sıra dergi okuyanlar içinde 18-25 yaş aralığındakilerin oranı yüksektir. Bu durum, dergilerin çoğunlukla popüler kültürü ve yükselen trendleri içerik olarak ele almasıyla, bu haliyle içeriklerin çoğunlukla genç

yetişkinlere hitap etmesiyle ilişkilendirilebilmektedir. Okunan dergi türleri açısından en yüksek oran moda/örgü dergilerindedir. Moda/örgü dergileri ile magazin dergileri sadece kadınlar tarafından okunmaktadır. Bu sonuç, kadınların okuma kültürünün oluşmasında toplumsal rollerinin etkisini göstermektedir. Diğer taraftan, siyasal içerikli dergi okuyanlar arasında erkeklerin oranı yüksektir. Öğrencilerin dergi okuma kültürleri üzerinde cinsiyetin etkisini büyüktür.

Öğrencilerin %65.1'i Açık Öğretim Ortaokulu'nda okumanın, onların okumaya olan ilgilerini artırdığını belirtmektedir. Ancak gazete, kitap ve dergi okuma durumlarını gösterir sonuçlar incelendiğinde, öğrenciler arasında okuma kültürünün yaygınlaşmadığı, öğrencilerin okuma alışkanlıklarının düşük olduğu, genel bir ifadeyle okumadıkları görülmektedir. Buna göre, okumaya ilgisinin arttığını belirten öğrenciler arasında dahi okumaya ilişkin tutum esasen sadece ilgi düzeyinde kalmaktadır. Okumaya ilgisi artanlar içerisinde kadınların oranı yüksektir. Bu sonuç, Açık Öğretim Ortaokulu'nun, okullu olan ve belki ilerisi için kendisine hedefler koyan kadınlar açısından okumaya duyulan ihtiyacı ve okuma kültürüne sahip olmaktan işlevsel beklentiyi artırdığına, söz konusu kadınlar için okuma kültürünün yerleştirilmesinde etkili olduğuna işaret etmektedir.

Geleneksel Medya Alışkanlıklarıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar

Bu başlık altında, katılımcıların; televizyon izleme ve radyo dinleme özelliklerine ilişkin sonuçlar aktarılmaktadır.

Öğrenciler çoğunlukla günde 3-4 saat aralığında televizyon izlemekte olup, saat bakımından izleme oranları 1-4 saat aralığında yoğunlaşmaktadır. Hiç televizyon izlemeyen öğrenci neredeyse bulunmamaktadır. Öğrencilerin yarısından fazlası, günde 2 saat 15 dakika olan ülke ortalamamızın (TÜİK, 2006) üzerinde televizyon izlemektedir. Buna göre, öğrencilerin en fazla zaman harcadığı kültürel aktivite televizyon izlemektir. Televizyon olmayan sadece iki ev bulunmaktadır. Kadınlar erkeklere göre gün içerisinde daha uzun sürelerde televizyon izlemektedir. Öte yandan, genç yetişkinler daha az sürelerle televizyon izlemektedir. Bu durum, çalışma hayatına daha fazla dahil olmayla ve evde daha sık vakit geçirmeyle ilişkilendirilebilmektedir.

Televizyonda izlenen programlara ilişkin olarak en yüksek oran dizilerdedir. Bu durum ülkemiz popüler kültürünün öğrenciler üzerindeki yansımaları göstermektedir. Dini program izlediğini belirten öğrenci yok denecek kadar azdır. Oysaki öğrencilerin

neredeyse üçte biri dini içerikli kitap okuduğunu belirtmektedir. Buna göre, dini kitap okuduğunu belirten ancak dini program izlemeyen bir çoğunluk bulunmaktadır. Din, öğrencilerin büyük bir bölümü tarafından, görsel olan veya birlikte gerçekleştirilen kültürel aktivitelere dahil edilmemektedir. Diğer taraftan, izlenen televizyon programları da cinsiyet ve toplumsal rollerle bağlantılıdır. Dizi, kayıp bulma veya evlendirme programları ile eğlence programlarını izleyenler içinde kadınların, haber veya spor programlarını izleyenler içinde ise erkeklerin oranı daha yüksektir. Bu durum, kadın ve erkeklerin toplumsal rollerinin tercih edilen televizyon programları üzerindeki etkisini doğrulamaktadır. Çoğunlukla popüler kültürün ürünü olan dizi ve filmler yoğunlukla genç yetişkinlerce tercih edilmektedir. Bu öğrencilerin popüler kültürle ilişkileri yüksektir.

Öğrencilerin neredeyse yarısının evinde radyo bulunmamaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin çoğunluğu gün içerisinde hiç radyo dinlememektedir. Radyo dinleyenler ise çoğunlukla bir saatten az radyo dinlemektedir. Evinde radyo bulunmasına rağmen hiç dinlemeyen öğrenciler bulunmaktadır. Bu kapsamda, öğrencilerin radyo dinleme alışkanlıkları genel anlamda TÜİK (2006, 2015) verileriyle örtüşmektedir. Araştırma çıktıları, radyonun evlerde gözden düşmüş, kullanılmayan bir medya aracı haline geldiğini göstermektedir. Hiç radyo dinlemeyenlerin oranı artan yaşla birlikte azalmaktadır. İleri yaştaki yetişkinlerin radyoyu tam olarak hayatlarından çıkarmadıkları ve az da olsa radyo dinlemeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Yeni Teknoloji İzleme Alışkanlıklarıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar

Bu başlık altında, katılımcıların; günlük hayatlarında karşılaştıkları teknolojik ortamlarla ilgili özelliklerine, bilgisayar, internet ve cep telefonu sahipliği ve kullanımıyla ilgili özellikleri ile elektronik devlet hizmetleri kullanımıyla ilgili özelliklerine yönelik sonuçlar aktarılmaktadır.

Teknolojik Ortamlarla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar. Bu başlık altında, katılımcıların; teknoloji kavramıyla ilgili düşüncelerine, çevrelerindeki temel teknolojik araçlar ve ortamlarla olan ilişkilerine yönelik sonuçlar aktarılmaktadır.

Teknoloji denildiğinde öğrencilerin aklına en çok bilgisayar ve telefon/cep telefonu gelmektedir. Bunları internet ve televizyon izlemektedir. Bunların hepsi,

öğrencilerin günlük hayatlarında ilk aşamada karşılaştıkları somut teknolojilerdir. Buna göre, öğrencilerin teknoloji algısı evlerinde bulunan veya çevrelerinde kolaylıkla görülebilen bilgisayar, televizyon ya da telefondan ibarettir. Öğrencilerin çoğunluğu için teknoloji ev eşyalarına karşılık gelmektedir. Teknolojinin kendisine, toplumla ilişkisine, insanlık, çevre veya bilim üzerindeki etkisine, teknolojinin önemine, teknolojiyle birlikte yaşanan değişime, teknoloji kullanımı sonucu ortaya çıkan sorunlara, bu haliyle teknolojinin getirdiklerine veya götürdüklerine yoğunlaşarak teknoloji algısını ifade eden öğrenci neredeyse bulunmamaktadır. Bu haliyle, öğrencilerin teknoloji algısı çok temel düzeydedir. Öğrencilerin alt sosyo-ekonomik statüye dahil olmasına rağmen, sadece %2.9'u teknoloji ile pahalılığı ilişkilendirmektedir. Ancak yine de bu sonuç anlamlıdır. Öte yandan, öğrencilerin çoğunluğu kendi ekonomik durumlarını fakir olarak tanımlamadıkları gibi, neredeyse tamamı teknolojinin genelini alınabilir görmektedir.

Öğrenciler çevrelerinde en çok bilgisayar ve telefon/cep telefonu ile karşılaşmaktadır. Bunları televizyon ve internet izlemektedir. Söz konusu teknolojilerin hepsi günlük hayatta ilk aşamada kolaylıkla karşılaşılabilecek somut teknolojilerdir. Karşılaşılan teknolojik ortamlar yaşam pratikleri ve temas halinde olunan çevre bağlamında ifade edildiğinden, öğrencilerin günlük yaşantılarında teknolojinin yeteri kadar bulunduğu ve kullanıldığı ortamlarda yer almadığı, teknolojinin hızla ve sürekli gelişimi dikkate alındığında yeterli teknolojik imkanlara sahip olmadığı, yapay zeka veya akıllı uygulamalar gibi yeni nesil olarak adlandırılan fakat halihazırda yıllardır pek çok alanda kullanımda olan farklı ve gelişmiş teknolojilerle karşılaşmadığı ya da söz konusu teknolojilerin farkında olmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre, öğrencilerin teknoloji farkındalığı, ihtiyaçları doğrultusunda çoğunlukla evlerinde kullandıkları araç ve gereçlerden ibarettir. Teknolojiyi ifade edişleri, teknoloji algıları ve farkındalıkları birlikte değerlendirildiğinde, öğrencilerin; teknolojinin farkına varan, teknolojiyi anlayan, edinen, kullanan, değerlendiren ve hatta teknolojiyle ilgili eleştirel düşünce geliştiren teknoloji okuryazarı birey tanımlamasına çok uzak oldukları görülmektedir.

Öğrencilerin neredeyse üçte ikisinin bankamatik/banka kartı bulunmaktadır. Çalışmamasına veya hiç geliri olmamasına rağmen kartı olan öğrenciler mevcuttur. Kart sahibi olan ve olmayan kadınların oranı eşitken, kartı olmayan erkeklerin oranı son derece azdır. Bu sonucun, çalışma ve gelir sahibi olmayla ilişkili olduğu değerlendirilmektedir.

Kartı bulunan ancak kartını nasıl kullanılacağını bilmediği için kendi kendine kullanamayanlar bulunsun da, öğrencilerin neredeyse tamamının kartlarını kendi kendine kullandığı görülmektedir. Buna göre, öğrenciler, kısmen eskimiş bile sayılabilecek söz konusu teknolojiye sahiptir ve bunu kendi kendilerine kullanmaktadır. Yardım alarak kartını kullanan veya kartını kullanmayı bilmeyenlerin arasında kadınların oranı daha yüksektir. Kart sahipliğindeki cinsiyetler arası var olan eşitsiz durum, sahip olunan kartın kullanımı açısından da mevcuttur.

Öğrenciler açısından bankamatik/banka kartlarının temel işlevi, çoğunlukla tek aşamada gerçekleştirilen basit bir işlem olan para çekme işlemidir. Hesap takibi, fatura ödeme veya para transferi gibi sıra halinde pek çok aşamayı gerçekleştirmeyi içeren ve daha karmaşık olan işlemleri yapan öğrenci oranı sınırlıdır. Bu durum, yıllardır hayatımızda olan bu teknolojinin öğrenciler tarafından basit anlamda kullanıldığına, esasen nitelikli işlemlerin gerçekleştirilemediğine ve bu teknolojiye tüm işlevleriyle gerektiği gibi faydalanılamadığına işaret etmektedir.

Hemen hemen tüm kamusal yerlerde işlemler öncesinde kullanılması zorunlu olan sıramatik/numaratör için durum daha çarpıcıdır. Bu araçların ne olduğunu bilmeyen azımsanmayacak bir kesim bulunmaktadır. Bu araçlara ihtiyaç duymadığını ifade eden bir grup da vardır. Şehir hayatına çok dahil olmasa da, halk eğitim merkezine giderek ilk kaydını yaptıran, bankaya para yatıran ve Açık Öğretim Ortaokulu'na devam eden bir bireyin kamusal alanlarda hiç bulunmaması çok gerçekçi olmadığından, bu durum, bazı öğrencilerin çevrelerindeki basit teknolojileri bile fark edemediğine işaret etmektedir. Buna göre, öğrencilerin teknoloji farkındalıkları çok düşük düzeydedir.

Öğrencilerin çoğunluğu sıramatigi/numaratörü kendi kendine kullanmaktadır. Söz konusu araçları kendi kendine kullananlar arasında erkeklerin oranı, sıramatigi/numaratörü yardım alarak kullananlar ve bu araçların ne olduğunu bilmeyenler arasında ise kadınların oranı daha yüksektir. Bu durum, erkeklerin daha fazla çalışma hayatına dahil olması ve bu araçların kullanıldığı alanlarla daha fazla temas halinde bulunmasıyla ilişkilendirilmektedir. Kendi kendine kullananların oranı yüksek de olsa, sadece bir tuşa basma yeterliliğine sahip olmayı gerektiren söz konusu araçları kullanabiliyor olmak tek başına bireyi teknoloji okuryazarı yapmamaktadır. Kullanım basitliğine rağmen yakınlarından veya başkalarından yardım alarak bu araçları kullanabildiğini belirten öğrenciler bulunmaktadır. Son derece basit bu teknolojinin kullanımında bile sorun yaşayan öğrencilerin varlığı, öğrenciler arasındaki teknoloji okuryazarlığını ciddi boyutta sorgulatmaktadır.

Diğer taraftan, sıramatığın/numaratörün ne olduğunu bilmeyenlerin oranı ilerleyen yaşla birlikte artmakta olup, bu durum, daha genç yaştaki yetişkinlerin, çevrelerindeki teknolojiye ve teknolojik değişime yönelik farkındalıklarının daha yüksek olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca, bu araçları kendi kendine kullananların en düşük ve başkalarından yardım alarak kullananların en yüksek oranları 65 üzeri yaştakiler arasındadır. Buna göre, ileri yaştaki yetişkinler basit teknolojilerin kullanımında bile zorlanmakta ve bunların kullanımında yardıma daha yüksek oranda ihtiyaç duymaktadır.

Öğrencilerin neredeyse tamamının 6 yıldan fazla süredir Ankara'da yaşamasına rağmen, para yükleme makinesinin ne olduğunu bilmeyen azımsanmayacak bir kesim bulunmaktadır. Öğrencilerin dörtte biri ise para yükleme makinesine bugüne kadar ihtiyaç duymadığını belirtmektedir. Bu çarpıcı sonuçlar, öğrenciler arasında şehir yaşamına entegre olamayanların bulunduğu işaret etmektedir. Çünkü söz konusu araçlar, bir şehirlinin, şehirde hayatını idame ettirmesi için ihtiyacı olan, şehir içinde günlük hayatta neredeyse her alanda bulunan araçlardır. En azından toplu taşıma kullanmak için söz konusu araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Yine yakınlarından veya başkalarından yardım alarak para yükleme makinesi kullanabildiğini belirtenlerle birlikte, kullanmayı bilmediği için bunları hiç kullanmadığını, kullanmayı tercih etmediğini belirtenler de bulunmaktadır. Bu durum, teknoloji kullanımında sorun yaşayan veya teknolojiye uzak duran öğrencilerin varlığına açıkça işaret etmektedir.

Söz konusu araçları kendi kendine kullananlar arasında erkeklerin, bu araçların ne olduğunu bilmeyen ve bunlara ihtiyaç duymadığını belirtenler arasında ise kadınların oranı yüksektir. Bu durum, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek oranlarda çalışma hayatına dahil olmasıyla ve böylece söz konusu araçların kullanıldığı alanlarla daha fazla temas halinde bulunmasıyla ilişkilendirilmektedir.

Diğer taraftan, kullanmayı bilmediği için para yükleme makinesini kullanmadığını ve bu araçların ne olduğunu bilmediğini belirten 18-25 yaş aralığında öğrenci bulunmamakta olup, bu oranlar yaşla birlikte artmaktadır. Buna göre, genç yetişkinler teknolojik değişime daha kolay uyum sağlayabilmekte olup, bunlar arasında teknoloji kullanımı daha yaygındır.

Bankamatik/banka kartı, sıramatik/numaratör ve para yükleme makinesi kullanım sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, yaygın ve kullanımı basit olan bu teknolojiler açısından öğrenciler arasında literatürde tanımlandığı şekliyle bir teknoloji okuryazarlığından bahsedilmesi mümkün bulunmamaktadır.

Bilgisayar Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar. Bu başlık altında, katılımcıların; bilgisayar sahipliğine, bilgisayar kullanma özellikleri, süreleri ve amaçlarına, çalışıyorlarsa iş yerlerinde bilgisayar kullanma durumlarına ilişkin sonuçlar aktarılmaktadır.

Öğrencilerin %69.8'inin evinde bilgisayar bulunmakta olup, bu oran Türkiye ortalamasının (TÜİK, 2018b) on beş puan altında kalmaktadır. Buna göre, öğrencilerin evlerinde bilgisayar teknolojisine erişim ve sahiplik durumları ülkemiz ortalamasına göre kısıtlıdır. Bu durum onların, evde bilgisayar sahipliği açısından dezavantajlı konumda bulunduğu ve bilgisayarın sunduğu olası imkanlardan ortalamanın altında faydalandığına işaret etmektedir. Evde bilgisayar sahipliği oranının orta yaştaki yetişkinler arasında yüksek, 65 üzeri yaştakiler arasında ise dikkate değer biçimde düşük olduğu görülmektedir. Buna göre, evde bilgisayar erişimi ve bilgisayarla ilişkisi sınırlı olan ileri yaştaki bu yetişkinlerin yaşla birlikte teknolojik nedenlerden dolayı da toplumdan yalıtılmaları söz konusudur.

Eve bilgisayar almama nedenine ilişkin olarak tespit edilen en yüksek oranlı seçenek bilgisayara ihtiyaç duymamaktır. Bu seçeneği belirtenlerin bilgisayarın farklı kaynaklar vasıtasıyla kullanıldığını ifade eden seçeneklere yönelmemesi, bunların hiç kullanmadığı için bilgisayara ihtiyaç duymadığını göstermektedir. Ayrıca, doğrudan bilgisayar kullanmayı bilmemeyi bilgisayar almama nedeni olarak belirtenler de mevcuttur. Bilgisayar kullanımının giderek yaygınlaştığı günümüzde bu teknolojiyi kullanmayan ve buna ihtiyaç duymayan öğrencilerin varlığı, bunların teknolojiye ve teknolojik değişime uyum sağlayamadığına, temel olarak bilgisayar kullanmaktan işlevsel beklentileri bulunmadığına işaret etmektedir. Bu haliyle, söz konusu öğrenciler için teknoloji okuryazarlığından bahsedilmesi mümkün bulunmamaktadır. Ayrıca bu durum, bireyler arasındaki dijital bölünmenin göstergesidir. Pahalı bulduğu için evine bilgisayar almadığını belirten öğrencilerin varlığı, ekonomik yoksulluğun teknolojiye erişimi ve teknoloji sahipliğini kısıtladığını göstermektedir. Buna göre, ekonomik yetersizlik teknolojik uçurumun ve dijital bölünmenin önemli bir nedenidir. Öte yandan, öğrenciler alt sosyo-ekonomik statüye dahil olmasına rağmen, pahalılık ile teknolojiyi ilişkilendirenlerin oranı yine de sınırlıdır. Bu durum, öğrencilerin, yoksulluklarına ve ekonomik durumlarının gerçekliğine ilişkin algılarının farklılığından kaynaklanmaktadır. Bu sonuç, Ergül, Gökalp ve Cangöz (2012) tarafından yapılan çalışmada elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir.

Diğer taraftan, ihtiyaç duyulmadığı için eve bilgisayar almayanlar arasında kadınların oranının daha yüksek olması, kadınlarca bu teknolojinin kullanımının içselleştirilemediği ve kadınların bilgisayar kullanımından işlevsel beklentilerinin erkeklere oranla daha düşük olduğu sonucuna işaret etmektedir. Cinsiyetler arasında bilgisayar sahipliğine bağlı kadınlar aleyhine bir dezavantaj mevcuttur. Bununla birlikte, ihtiyaç duymadığı için eve bilgisayar almayanların oranı yaşla birlikte genel olarak artmaktadır. Buna göre, ileri yaştakilerin bilgisayardan işlevsel beklentileri düşüktür. Ayrıca, pahalı olduğu için bilgisayar almayanlar arasında genç yetişkinlerin oranı yüksektir. Ekonomik durum, gençlerin bilgisayar sahipliğinde önemli bir kısıttır.

Evinde bilgisayara sahip olma süresine göre yoğunluk 6-10 yıl aralığındadır. Ülkemizde bilgisayarın evlerde 90'lı yıllarda yaygınlaşmaya başladığı düşünüldüğünde bu durum, çoğunluğun kısa sayılabilecek süre önce bilgisayara sahip olduğunu göstermektedir. 15 yıldan fazla süredir evinde bilgisayar bulunanların sayısı, oransal olarak evinde bilgisayar bulunmayanların %37.1'idir. Buna göre, öğrencilerin bir kısmının evinde hiç bilgisayar bulunmazken, bir kısmı ortalama sürelerin üzerinde bilgisayar sahibidir. Benzer sosyal, kültürel ve ekonomik yapıya sahip bireyler arasında teknoloji erişimi ve sahipliği açısından var olan bu farklılık, eşit olmayanlar arasındaki daha büyük ve giderek artan uçurumlara işaret etmektedir. İmkansızlıklar sadece eşitsizler arasında değil, eşitler arasında da dijital bölünmelere neden olmaktadır.

Uzun sürelerdir (11 yıl ve üzeri) evinde bilgisayar bulunanlar arasında kadınların oranı yüksektir. Kadınlar, evde bilgisayarla daha uzun süredir tanışıktır ve evde bilgisayarın sunduğu imkanlardan daha uzun süredir yararlanmaktadır. Genel olarak, 6-10 yıl aralığından itibaren her yıl aralığında, ileri yaş gruplarının evde bilgisayar bulunma süresi genç yaş gruplarına göre daha yüksektir. İleri yaş grubundaki öğrencilerin evde bilgisayar ve bilgisayar teknolojisiyle tanışıklıkları daha uzun süre önceye dayanmaktadır. Öte yandan, evinde 2 yıl ve daha az süredir bilgisayar bulunanlar arasında genç yetişkinlerin oranı yüksektir. Pahalılıkla bilgisayar alamamayı ilişkilendirenler arasında da bunların oranının yüksekliği, genç öğrencilerin ekonomik durumlarının kısıtlılığının, onların teknoloji edinimini sınırladığını göstermektedir.

Bilgisayar kullanmayı bilmeyen öğrenci oranı %37.5 olup, bu oran ülkemiz genelini yansıtan TÜİK (2018b) verileriyle ve PIAAC (OECD, 2016; TEDMEM, 2016) sonuçlarıyla örtüşmektedir. Buna göre, teknolojinin yeterli kullanılamıyor olmasına bağlı olarak var olan olası imkanlardan halen yararlanamayan öğrenciler bulunmaktadır. Bilgisayarı da içeren bilgi ve iletişim teknolojilerinin günümüzdeki kullanım eksikliği

ve bu teknolojilerden yeteri kadar yararlanılamaması bilgiye erişimi kısıtlamakta ve bilgi yoksulluğunu üretmektedir (Bozer, 2019). Bilgi yoksulluğu, hızla değişen dünyada bireyin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini etkilemektedir. Böylece, teknoloji boyutu dahil olmak üzere, bireyler arasında hayatın her alanındaki farklılaşma ve uçurum artmaktadır. Bu kapsamda, halen bilgisayar kullanamayan söz konusu öğrencilerin teknoloji yoğun hayata dahil olmaları zorlaşmaktadır.

Diğer taraftan, eğitim seviyesi yüksek bireylerin bilgisayar kullanım oranı, eğitim seviyesi düşük olanlara göre daha fazladır (TÜİK, 2018b). Eğitim seviyesi yüksek olanlar, eğitimsel avantajlarını ve sosyal, kültürel ve ekonomik arka planlarını daha fazla teknoloji erişimi, sahipliği ve kullanımı açısından avantaja dönüştürebilmektedir. Buna göre, eğitim düzeyi düşüklüğü nedeniyle zaten dezavantajlı konumda bulunan araştırma kapsamındaki öğrencilerin teknoloji kullanımındaki yetersizlikleri nedeniyle mevcut dezavantajlı konumları yeniden üretilerek ve artarak devam etmektedir.

Diğer taraftan, gelir arttıkça bilgisayar kullanmayı bilen öğrenci oranı artmaktadır. Ekonomik anlamda bilgisayara erişen ve bilgisayar sahibi olan öğrenciler, bu teknolojinin kullanımını da öğrenmekte ve bilgisayarı kullanabilmektedir. Ayrıca bu durum, yüksek gelire sahip olan öğrencilerin, bilgisayar gibi teknolojik araçlara daha fazla ihtiyaç duyduğuna, bu araçlarla daha fazla ilgili olduğuna ve bunların kullanımını öğrendiğine işaret etmektedir. Diğer taraftan, TÜİK (2010) verilerine göre mesleklerin eğitim seviyesi gerekliliği yani eğitim düzeyi arttıkça gelir durumuna paralel bir şekilde bilgisayar kullanmayı bilme oranı da artmaktadır. Araştırma kapsamındaki öğrenciler için de benzer durum söz konusudur. Ekonomik dezavantaj, teknoloji erişimi ve sahipliği açısından dezavantajı beraberinde getirmektedir. Öğrencilerin ekonomik imkansızlıkları dijital bölünmeyi tetiklemektedir.

Bilgisayar kullanmayı bilmeyen öğrencilerin büyük bir çoğunluğu bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemektedir. Buna göre, çoğunluk kullanmayı bilmese de bilgisayara ilgi duymakta ve bu teknolojiyi hayatına dahil etmeye olumlu yaklaşmaktadır. Ancak bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemeyen ciddi sayılabilecek bir grup da bulunmaktadır. Bazı öğrencilerin halen buna yönelik bir motivasyona sahip olmaması, bunlar arasında teknoloji farkındalığı eksikliğine, teknolojiyle ilişkinin ve teknolojiye karşı olan ilginin azlığına işaret etmektedir. Bu durum, bu öğrenciler için teknoloji okuryazarlığının söz konusu olmadığını göstermektedir. Öte yandan, 18-35 yaş arasındaki öğrencilerin tamamı bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemektedir. 46

yaşından itibaren bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemeyenlerin oranı artmaktadır. Buna göre, genç yetişkin öğrenciler arasında teknoloji ilgisi ile teknolojinin yaşama dahil edilmesine yönelik motivasyonu yüksektir. Aynı zamanda bu durum, ileri yaşla birlikte teknoloji ilgisinin azaldığına işaret etmektedir.

Bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemeye ilişkin olarak tespit edilen en yüksek oranlı neden kişisel gelişimle ilgili nedendir. Buna göre, öğrencilerin bilgisayar kullanıyor olmaktan kendi gelişimlerini sağlayacak işlevsel beklentileri bulunmaktadır. Sonrasında bilgisayar kullanmayı zaman geçirmek ve değerlendirmek için öğrenmek isteme gelmektedir. Bilgisayar, öğrencilerin bir kısmı tarafından olası faydalarının dışında boş zaman geçirme aracı olarak görülmektedir. Diğer taraftan, bilgisayara ilgi duyduğu için bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteyen öğrenciler de bulunmaktadır. Ancak bunların ilgi duymalarına rağmen şu ana kadar bilgisayar kullanmayı öğrenmemiş olmaları, bu öğrencilerin teknoloji edinimleri ve kullanımlarının önünde bariyer oluşturan sosyal, kültürel veya ekonomik bazı kısıtlara işaret etmektedir. Bu kısıtlar “varsıl ve yoksul”, “gelişmiş ve gelişmekte olan”, “kadın ve erkek”, “genç ve yaşlı”, “kentli ve kırsal” gibi farklılıklar olabilmektedir (Ergül, Gökalp ve Cangöz, 2012). İş bulmak, iş değiştirmek gibi mesleki nedenlerle bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteyen öğrenci oranı görece olarak azdır. Bu durum, öğrencilerin bilgisayar kullanmayı biliyor olmalarının kendilerine genel olarak işle ilgili bir avantaj sağlamayacağını düşündüklerine işaret etmektedir. Diğer taraftan, bilgisayar öğrenme nedenleri arasında bir önceliklendirme yapılması istenildiğinde, bilgisayar kullanmayı biliyor olmayı bir iş sahibi olmakla ilişkilendirenlerin oranının arttığı gözlenmektedir. Bu sonuç, bilgisayarı gerektiği gibi kullanıyor olmanın mesleki anlamda ayırt edici bir seçim kriteri olarak görüldüğünün belirtildiği çalışmalarla (Bozer, 2019) benzerlik göstermektedir. Ancak yine de mesleki kaygılar bilgisayar öğrenmede temel motivasyon kaynağı değildir. Öte yandan, eğitsel nedenlerle bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteyenlerin oranı sınırlıdır. Tıpkı çalışma hayatında olduğu gibi eğitim hayatında da öğrencilerin bilgisayardan beklentileri kısıtlıdır.

Diğer taraftan, zaman geçirme, iş bulma/iş değiştirme/daha iyi bir iş bulma ve karşılaşılan sorunları çözme amacıyla bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteyenler arasında kadınların, işte yükselme ve yeterli olma amacıyla bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteyenler arasında erkeklerin oranı daha yüksektir. Hem kadınlar hem de erkekler tarafından bilgisayara hakim olmak mesleki açıdan avantaj olarak görülmektedir. Bilgisayarın zaman geçirmeye ve sorun çözmeye yardımcı olma

fonksiyonları kadınlarca ön plana çıkarılmaktadır. Öte yandan, iş bulma gibi mesleki kaygılar nedeniyle bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme genç yetişkinler arasında daha yaygındır. Ayrıca, bilgisayarın zaman geçirmeye yardımcı olma fonksiyonu yine gençlerce ön plana çıkarılmaktadır. Bilgisayarın sorun çözme fonksiyonu ise gençlere nazaran ileri yaştakilerce öncelikli görülmektedir. Ayrıca, bilgisayarın kişisel gelişime olan katkısını ön plana çıkaranların oranı ilerleyen yaşla birlikte hemen hemen bir ‘çan eğrisi’ şeklinde oluşmakta olup, bu durum, bireyin, kişisel gelişim motivasyonunun ve kendini gerçekleştirme ihtiyacının yoğunlukla orta yetişkinlik yaşlarında en tepe noktaya ulaştığına işaret etmektedir.

Öğrencilerin dörtte biri 3-5 yıl aralığında bir süredir bilgisayar kullanmakta olup, kullanım süresi açısından yoğunluk 3-10 yıl aralığına denk gelmektedir. 10 yıldan fazla süredir bilgisayar kullananların sayısı, oransal olarak bilgisayar kullanmayı bilmeyenlerin %45.6’sıdır. Bahsi geçen iki grup arasındaki büyük oransal fark, bilgisayar kullanmayı bilmeyenlerin dağılımının normal dağılım örüntüsünde olmadığını göstermektedir. Buna göre, öğrenciler arasında bilgisayar kullanma durumundan kaynaklanan ciddi bir teknolojik uçurum bulunmaktadır. Teknolojik uçurum, günümüzde bireyin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimine etki ederek, teknolojinin yanı sıra bu alanlardaki farklılaşmayı da artırmakta ve derinleştirmektedir (Bozer, 2019). Öğrenciler ile pek çok imkanı elinde bulunduranlar arasındaki eşit olmayan koşullar, öğrencilerin bilgisayar sahipliği ve kullanımı açısından kendi aralarında da mevcuttur. Öğrenciler bu yönden kendi aralarında eşit olmayan koşullarda mücadele etmektedir. Eşit şart ve imkanlara sahip olmayanların yanı sıra, eşit şartlarda bulunanların eşitsizlikleri de bireylerarasındaki dijital bölünmeyi derinleştirmektedir. Buna göre, öğrencilerin mevcut teknoloji okuryazarlıkları arasındaki fark yüksektir. Öte yandan, uzun süredir bilgisayar kullanan öğrenciler yoğunlukla ileri yaştaki yetişkinlerden oluşmaktadır. İleri yaşta bulunan öğrenciler uzun süredir bilgisayarla ilişki içerisinde.

Öğrencilerin neredeyse yarısı bilgisayarı orta düzeyde kullanmaktadır. Bilgisayar kullanma becerisini ‘az’ olarak tanımlayan öğrencilerin oranı (neredeyse üçte biri) azımsanmayacak ölçüdedir. Buna göre, bilgisayar kullanmayı bildiğini belirten öğrenciler bile esasen çok temel düzeyde bilgisayar kullanabilmektedir. Öğrencilerin çoğunluğu bilgisayardan ortalama fonksiyonlarıyla bile faydalanamamaktadır. Bilgisayar kullanımı açısından düşük beceriye sahip söz konusu öğrenciler için literatürde yaygın haliyle tanımlanmış bir teknoloji okuryazarlığından bahsedilmesi

mümkün bulunmamaktadır. Düşük becerilere işaret eden bu sonuçlara rağmen bilgisayar iyi ve üzeri düzeyde kullanabilen öğrenci oranı toplamı %17.3'tür. Buna göre, bilgisayar kullanım düzeyine bağlı olarak öğrencilerin kendi aralarında var olan uçurum yüksektir. Ancak iyi düzeyde beceri gerektiren bilgisayar kullanımı açısından öğrencilerin durumu PIAAC'ın (OECD, 2016; TEDMEM, 2016) ülkemiz genelini yansıtan ortalamasından yüksektir. Diğer taraftan, düşük düzeyde bilgisayar kullanımı açısından erkekler, daha ileri düzeyde bilgisayar kullanımı açısından ise kadınlar ön plana çıkmaktadır. Kadınlar daha üst düzey bilgisayar kullanım becerisine sahiptir. Öte yandan, yaş dikkate alındığında, orta ve ileri yetişkinlik yaşlarında bulunan öğrenciler az ve orta düzey kullanımda, genç yetişkinler ise iyi düzey kullanımda yoğunlaşmaktadır. Buna göre, genç yetişkinlerin bilgisayar kullanmayı bilme düzeyleri ile bilgisayar becerileri daha yüksektir.

Çalışma hayatına dahil olan öğrencilerin neredeyse üçte ikisi bilgisayar kullanmayı gerektirmeyen bir işte çalışmaktadır. Buna göre, ortaokul düzeyinde olup eğitimsel dezavantaja sahip bu öğrencilerin bilgisayar kullanmayı gerektiren bir iş sahibi olma oranı düşüktür. Mesleklerin beklenen eğitim seviyesi gerekliliği ile mesleğe mensup bireylerin bilgisayar kullanım oranı arasındaki TÜİK (2018b) verileriyle gözlenen ilişki öğrenciler için de geçerlidir. İşin bilgisayar kullanmayı gerektirmeyecek nitelikte olması ve iş yerinde bilgisayar kullanılmaması, öğrencilerin mesleki anlamda bilgisayardan beklentilerinin de düşük olacağı sonucunu beraberinde getirmektedir. Bu durum, bu kişilerin bilgisayar kullanmaya duyduğu ihtiyacın artmayacağına, işle ilgili olarak bilgisayar kullanımından işlevsel beklentilerinin ve daha ileri düzeyde bilgisayar kullanımına yönelik gereksinimlerinin olamayacağına işaret etmektedir. Öte yandan, araştırma sonuçları, bilgisayar kullanmayı bilmeyenler için de benzer durumun geçerli olduğunu göstermektedir. Bilgisayar kullanmayı bilmeyen öğrenciler arasında mesleki nedenlerle bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteyen öğrenci oranı düşüktür. Bu durum, öğrencilerin, bilgisayar kullanmayı öğrenseler bile bilgisayar kullanmayı gerektirecek nitelikte bir iş sahibi olamayacaklarına yönelik düşünceye sahip olduklarını düşündürmektedir.

Bilgisayar kullanmayı öğrenilen kişiye/yere ilişkin olarak tespit edilen en yüksek oranlı seçenek kendi kendime öğrendim seçeneğidir. Öğrencilerin neredeyse yarısının kendi kendine güdülenerek, kendi çabalarıyla bilgisayar kullanmayı öğrendiği görülmektedir. Sonrasında bilgisayar kullanımını çocuğundan öğrenenler ile bilgisayar kursunda öğrenenler gelmektedir. Ayrı bir motivasyonla hareket ederek kursa katılan,

özel bir çaba sarf eden, zaman ve belki para harcayan öğrencilerin bilgisayara karşı ilgilerinin ve bilgisayarla ilişkilerinin yüksek olduğu değerlendirilmektedir. Bu kişiler öğrenmeye değer verip eğitime katılanlar, yani öğrenmeye dönük olanlardır. İş yerinde bilgisayar kullanmayı öğrenenler; iş yerlerinin informal öğrenme ortamı oluşturduğuna ve buna yönelik ciddi bir potansiyel taşıdığına, eş veya çocuk gibi aile bireylerinden bilgisayar kullanmayı öğrenenler ise; aile içinde kurulan etkileşimin öğrenmeyi gerçekleştirebileceğine işaret etmektedir. Diğer taraftan, okulda bilgisayar kullanmayı öğrendiğini belirtenlerin oranı son derece sınırlıdır. Bu durum, Açık Öğretim Ortaokulu'nun öğrencilerine bilgisayar kullanmayı öğretmede bir alternatif oluşturmadığına, bu haliyle öğrencilerini teknoloji kullanımını bilen teknoloji okuryazarı birey konumuna ve donanımına getirmede eksik kaldığına işaret etmektedir.

Bilgisayar kullanmayı kendi kendine öğrenen erkeklerin oranı kadınların bir buçuk katı, bilgisayarı eşinden öğrenen kadınların oranı ise erkeklerin neredeyse yedi katıdır. Buna göre, bilgisayar kullanmayı öğrenme ve öğretmenin cinsiyete bağlı bir yönü bulunmakta olup, bu eylemler cinsiyet ve toplumsal rollerle ilişkili görülmektedir. Öte yandan, bilgisayarı kursta öğrenen kadınların oranı erkeklerin üç katıdır. Bu sonuç, kadınların erkeklere oranla teknoloji öğrenimine yönelik kurslara katılmaya daha yatkın olduğuna işaret etmektedir. Bilgisayar kullanmayı çocuğundan öğrenenlerin oranı 46-65 yaş aralığındakilerde yüksektir. Buna göre, orta yetişkinlik yaşlarından itibaren teknoloji kullanımının öğrenilmesinde çocukların rolü önemlidir. Bilgisayarın kendi kendine öğrenilme oranı yaşın azalmasıyla birlikte artmaktadır. Genç yetişkin öğrenciler arasında bilgisayar kullanımını deneyerek öğrenme motivasyonu güçlüdür. Diğer taraftan, bilgisayar kullanmayı kursta öğrenenler arasında en yüksek oran 65 üzeri yaştakiler arasındadır. Buna göre, ileri yaştaki yetişkinler daha fazla amaca dönük ve teknolojinin kullanımıyla ilgili kurslara katılım göstermeye daha yatkındır.

Öğrencilerin çoğunluğu günde 1 saatten az bilgisayar kullanmakta olup, saat bakımından kullanım oranları 1 saatten az ve 1-2 saat aralığında yoğunlaşmaktadır. Gün içerisinde hiç bilgisayar kullanmayan büyük bir kesim bulunmaktadır. Bilgisayar kullanmayı bilen, bir şekilde teknolojiyle ilişkisi bulunan bu öğrencilerin gün içinde hiç bilgisayar kullanmaması dikkat çekicidir. Bilgisayar kullanmayan bu grubun bilgisayar dışında internet kullananlar olma olasılığı yüksektir. Öğrencilerin üçte birinden biraz fazlası günde 3.5 dakika olan ülke ortalamamızın (TÜİK, 2006) üzerinde bilgisayar kullanmaktadır. Bu haliyle, öğrencilerin günlük bilgisayar kullanma süreleri ülke ortalamamızın altındadır.

Gün içerisinde hiç bilgisayar kullanmadığını belirten kadınların oranı erkeklerin oranından dört kat fazladır. Erkeklerin bilgisayar kullanım süreleri kadınlardan daha yüksektir. Buna göre erkeklerin gün içerisinde bilgisayarla ilişkisi kadınlara göre daha fazladır. Kadın öğrenciler, bilgisayar kullanımı ve dolayısıyla bilgisayar kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından dezavantajlıdır. Cinsiyetler arası eşitsizliği ve kadınlar aleyhine mevcut bulunan dezavantajı gösterir araştırma sonuçlarıyla bu anlamdaki TÜİK (2006, 2018b) verileri örtüşmektedir. Diğer taraftan, gün içerisinde hiç bilgisayar kullanmayanlar arasında 46 ve üzeri yaştakilerin, 3 saate kadar olan kullanımda orta ve ileri yaşlardakilerin, 3 saatten sonraki kullanım sürelerinde ise 18-25 yaş aralığındakilerin oranları yüksektir. Buna göre, genç yetişkin öğrenciler bilgisayarı daha uzun sürelerde kullanmaktadır. Bilgisayar kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından ileri yaştan kaynaklanan bir dezavantaj da mevcuttur.

Öğrencilerin neredeyse üçte ikisinin internete girme, internet hizmetlerinden yararlanma amacıyla bilgisayar kullandığı görülmektedir. Buna göre bilgisayar, bilgi işleme veya bilgi saklama gibi temel fonksiyonları dışında esasen çoğunlukla internete erişim sağlamada bir araç olarak kullanılmaktadır. Sonrasında Word, Excel gibi popüler ofis uygulamaları için bilgisayar kullanımı gelmektedir. Diğer taraftan, internet dışı film izleme, müzik dinleme ve oyun oynama amacıyla bilgisayarı kullananların varlığı, bir grup öğrenci tarafından bilgisayarın öncelikle boş zaman geçirme aracı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Bilgisayarı en çok yazım programını kullanmak amacıyla kullananlar arasında erkeklerin oranı yüksektir. Bu durum, erkeklerin çalışma hayatına daha yüksek oranda dahil olması ile erkeklerin çalıştıkları işin daha yüksek oranda bilgisayar kullanmayı gerektirmesiyle ilişkilendirilmektedir. Bilgisayarı en çok internete girme amacıyla kullananlar arasında kadınların oranı yüksektir. Buna göre, bilgisayarın internete erişim sağlama fonksiyonu çoğunlukla kadınlar tarafından kullanılmakta ve bu fonksiyon kadınlarca önceliklendirilmektedir. Diğer taraftan, bilgisayarı en çok internete girme amacıyla kullananların oranının ileri yaştaki yetişkinler arasında yüksek olması, ileri yaştakilerin interneti bilgisayardan kullanma eğilimlerinin yüksekliğine ve diğer öğrencilerce internete erişim için alternatif yollar kullanıldığına işaret etmektedir. Ayrıca, bilgisayarın boş zaman geçirmeye yardımcı olma fonksiyonu çoğunlukla 26-35 ile 46-55 yaş aralığındakilerce önceliklendirilmektedir.

İnternet Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar. Bu başlık altında, katılımcıların; internet bağlantısı sahipliğine, internet kullanma özellikleri, süreleri ve amaçlarına, çalışıyorlarsa iş yerlerinde internet kullanma durumlarına, onlar arasında bazı popüler internet uygulamalarının bilinirliği ile söz konusu uygulamaların kullanılma durumuna ilişkin sonuçlar aktarılmaktadır.

Öğrencilerin %68.1'inin evinde internet bağlantısı bulunmakta olup, bu oran Türkiye ortalamasının yaklaşık yüzde on altı altında kalmaktadır. Buna göre, öğrencilerin evlerinde internet teknolojisine erişim ve sahiplik durumları ülkemiz ortalamasına göre bir hayli kısıtlıdır. Bu durum, onların, evde internet teknolojisi sahipliği açısından dezavantajlı durumda bulunduğu ve internetin sunduğu olası imkanlardan ortalamanın altında faydalandığına işaret etmektedir. Öğrenciler arasında evde internet bağlantısı sahipliği açısından dijital bölünmeye neden olan bir dezavantaj bulunmaktadır. Diğer taraftan, evinde bilgisayar ve internet bağlantısı bulunan öğrenci oranlarının her ikisi de ülkemiz ortalamasından %15.7 daha azdır. Evde bilgisayar ve internet bağlantısı bulunmamasının yarattığı teknolojik uçurum oransal olarak eşit düzeydedir.

Eve internet bağlantısı almama nedenine ilişkin olarak tespit edilen en yüksek oranlı seçenek internet bağlantısına ihtiyaç duymamaktır. Bu, TÜİK (2016) araştırması sonucuyla tespit edilen en yüksek oranlı seçenikle örtüşmektedir. Bu gerekçeyi belirtenlerin internetin farklı kaynaklar vasıtasıyla kullanıldığını ifade eden seçeneklere yönelmemesi, bunların interneti hiç kullanmadığı için internet bağlantısına ihtiyaç duymadığını göstermektedir. Bununla birlikte, doğrudan interneti kullanmayı bilmediğini belirtenler de bulunmaktadır. Günümüzde hayatın her alanına dahil olan interneti kullanmayan ve buna ihtiyaç duymadığını belirten öğrencilerin varlığı, bunların internetin yaygınlaşmasıyla meydana gelen değişime ve iş yapma biçimlerinde oluşan farklılaşmaya, kısacası internet yoğun hayata entegre olamadığına işaret etmektedir. Söz konusu öğrencilerin internet kullanıyor olmaktan ve internetin sunacağı olası imkanlardan işlevsel beklentileri bulunmamaktadır. Bu durum, öğrencilerin kendi arasında ve öğrencilerle toplum arasında, internetin kullanılmamasından kaynaklanan dezavantajı ve doğrudan dijital bölünmenin varlığını göstermektedir. Pahalı bulunduğu için evine internet bağlantısı almadığını belirten öğrencilerin oranı yüksektir. Ekonomik imkansızlık öğrencilerin teknolojiye erişimini ve teknoloji sahipliğini kısıtlamaktadır. Buna göre, teknolojik uçurum ve dijital bölünmenin önemli nedenlerinden biri de ekonomik anlamda eşit olmayan koşullardır. Öte yandan, TÜİK (2016) araştırmasında

pahalılığı gerekçe gösterenlerin oranı, bu araştırmada pahalılığı seçenek olarak belirten öğrenci oranından beş kat fazladır. Öğrencilerin gelir durumu verileri fakirliğe, açlık ve yoksulluk sınırına işaret etmesine rağmen, pahalı olduğu için internet bağlantısı almadığını belirten öğrenci oranı yine de sınırlıdır. Öğrencilerin ekonomilerine yönelik değerlendirmeleri, ne kendi durumlarıyla ne de ülkemiz gerçekleriyle örtüşmektedir. Öğrencilerin yoksullukları ile pahalılık algıları uyuşmamaktadır. Bu durum, Ergül, Gökalp ve Cangöz (2012) tarafından yapılan çalışmayla benzerlik göstermektedir. Diğer taraftan, ekonomik imkansızlık önemli bir kısıt olsa da, doğrudan internet kullanmayı bilmediğini belirtenlerin oranının yüksekliği, ekonomik yeterliliğe sahip olmanın teknolojinin neden olduğu bölünmelerle başa çıkmada tek başına yetersiz kalacağı, bireyler arasında sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı teknolojinin kullanılmasına yönelik eksikliklerin bulunduğu ve bunların giderilmesi gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

İhtiyaç duyulmadığı için eve internet bağlantısı almayanlar arasında kadınların oranı yüksektir. Kullanımı yaygın olan ve giderek yaygınlaşan internet teknolojisi kadınlar açısından halen bir ihtiyaç değildir, kadınların internetten işlevsel beklentileri erkeklere göre düşüktür. Bununla birlikte, doğrudan kullanmayı bilmediği için internet bağlantısı almadığını belirtenler arasında erkeklerin oranı iki kat yüksektir. Buna göre, internet kullanımına yönelik bilgi eksikliği, erkekler açısından daha önemli ve yıkıcı bir kısıttır. Gerekçesi ne olursa olsun, hem kadın hem erkek öğrenciler arasında internet teknolojisine entegre olamayanlar bulunmaktadır. Eve internet bağlantısı almamada pahalılığı gerekçe gösteren kadınların oranı erkeklerden üç kat fazladır. Bu oran, pahalılıkla ilişkili ülkemiz genelini gösteren TÜİK (2016) oranlarından uzak da olsa, bu durum, kadınların kendi ekonomik durumlarına ilişkin gerçekliğin daha fazla farkında olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, ihtiyaç duymadığı için eve internet bağlantısı almayanların oranı ilerleyen yaşla birlikte artmaktadır. Buna göre, ileri yaştakilerin internetten işlevsel beklentileri düşüktür. Ayrıca, kullanmayı bilmediği için eve internet bağlantısı almayanların oranı 65 üzeri yaştakilerde yüksektir. İleri yaş yetişkinleri arasında internet kullanımına yönelik ciddi beceri eksikliği mevcuttur.

Evinde internet bağlantısına sahip olma süresine göre yoğunluk 6-10 yıl aralığındadır. Ülkemizde internetin evlerde 90'lı yılların sonuna doğru yaygınlaşmaya başladığı düşünüldüğünde bu durum, çoğunluğun kısa sayılabilecek süre önce evde internet bağlantısına sahip olduğunu göstermektedir. 3 yılın altında ve 10 yılın üzerinde internet bağlantısı sahibi olan öğrenci oranı ortalamaya göre çok düşüktür. 15 yıldan

fazla süredir evinde internet bağlantısı bulunanların sayısı, oransal olarak evinde internet bağlantısı bulunmayanların %20.0'sidir. Buna göre, öğrenciler arasında erişim süresi ve internet kullanımıyla elde edilebilecek olası imkanlar açısından eşitsiz bir durum mevcuttur. Benzer sosyal, kültürel ve ekonomik yapıya sahip bireyler arasında internet erişimi ve sahipliğinden kaynaklanan farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılık, öğrenciler ile her türlü imkanı elinde bulunduran toplumun diğer kesimi arasındaki daha büyük ve artan uçurumun, dijital bölünmenin göstergesidir.

Uzun sürelerdir (11 yıl ve üzeri) evinde internet bağlantısı bulunanlar arasında kadınların oranı yüksektir. Kadınlar, evde internetle daha uzun süredir tanışmıştır ve internetin sunduğu imkanlardan evlerinde daha uzun süredir yararlanmaktadır. Genel olarak, 3-5 yıl aralığından itibaren her yıl aralığında, ileri yaş gruplarının evde internet bağlantısı bulunma süresi genç yaş gruplarına göre daha yüksektir. Ayrıca, 11 yıl ve üzeri süredir evinde internet bağlantısı bulunanlar arasında 56-65 yaş aralığındakilerin oranı en yüksektir. İleri yaş grubundaki öğrencilerin evde internet ve internet teknolojisiyle tanışıklıkları daha uzun süre önceye dayanmaktadır. Öte yandan, evinde 2 yıl ve daha az süredir internet bağlantısı bulunanlar arasında genç yetişkinlerin oranı yüksektir. Bu sonuç, gençlerin ekonomik durumlarının ve teknoloji edinimine ayıracak gelirlerinin kısıtlılığıyla ilişkilendirilmektedir. İnternet bağlantısı alamamayı da pahalılığa bağlayanlar çoğunlukla genç yetişkinlerdir.

İnternet kullanmayı bilmeyen öğrenci oranı %21.6'dır. Bu oran, TÜİK (2018b) tarafından açıklanan ülkemiz ortalamasından beş buçuk puan, WAS (2019b) tarafından açıklanan ülkemiz ortalamasından ise altı buçuk puan düşüktür. Gerek yurtiçi gerekse yurtdışı kaynaklı yapılan araştırma sonuçlarıyla karşılaştırıldığında öğrenciler, internet kullanımıyla elde edilebilecek olası imkanlar açısından ülke ortalamamızdan pozitif ayrılmaktadır. Buna göre, internet kullanan öğrenciler toplumun diğer kesimine göre internetten daha çok faydalanmaktadır. Diğer taraftan, ortalamanın üzerinde internet kullanılıyor olsa da, halen internet kullanmayı bilmeyen öğrencilerin fazlalığı, internet gibi yaygın bir teknolojinin kullanılmıyor olmasından kaynaklanan ve sosyal, kültürel ve ekonomik alanlara da sirayet eden farklılaşmaya ve eşitsizliğe işaret etmektedir. Günümüzde temel bilgi kaynağı haline gelen internetin kullanılmıyor olması bilgi yoksulluğunu beraberinde getirmektedir (Bozer, 2019). Bu durum, “erişenler-erişemeyenler, sahip olanlar-sahip olamayanlar, kullanabilenler-kullanamayanlar” arasındaki farklılaşmayı artırmaktadır. Kullanımı yıldan yıla artan internetin halen kullanılmıyor olması, öğrencilerin hayata dahil olmalarının önünde bir bariyer

oluşturmaktadır. Diğer taraftan, internet kullanmayı bilen öğrenci oranı, bilgisayar kullanmayı bilen öğrenci oranından yüksektir. Buna göre, öğrenciler, interneti bilgisayardan ziyade internete bağlanma özelliği bulunan farklı araçlar üzerinden kullanmaktadır. Öğrenciler açısından, internet kullanabilmek için bilgisayar kullanmayı bilmek gibi bir ön koşul bulunmamaktadır. Bu anlamda, araştırmanın bu sonucu TÜİK (2018b) verileriyle paralellik göstermektedir.

Öte yandan, TÜİK'e (2018b) göre, mesleklerin beklenen eğitim seviyesi gerekliliği yani eğitim düzeyi arttıkça bireylerin internet kullanım oranları artmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek bireylerin internet kullanım oranı, eğitim seviyesi düşük olanlara göre daha fazladır. Eğitimsel avantaj, sosyal, kültürel ve ekonomik arka planın da etkisiyle daha fazla internet erişimi, sahipliği ve kullanımı açısından avantaja dönüştürülebilmektedir. Bu durum, henüz ortaokul düzeyinde bulunan ve eğitim düzeyi düşüklüğü nedeniyle dezavantajlı konumda olan öğrencilerin, internet ve teknoloji kullanımındaki yetersizlikleri nedeniyle mevcut dezavantajlı konumlarının yeniden üretilerek ve artarak devam ettiğine işaret etmektedir. Diğer taraftan, ülkemiz genelinde internet kullanan bireylerin düşük düzeylerde internet kullanıcısı olduğunu gösterir PIAAC (OECD, 2016; TEDMEM, 2016) verileri dikkate alındığında, internet kullanmayı bildiğini belirten öğrencilerin internet kullanma beceri ve düzeyleri ile bunların interneti fayda sağlayacak ölçüde ve gerektiği gibi kullanmayı içeren işlevsel internet kullanıcısı olup olmadıklarının sorgulanması gerekmektedir. Çünkü bir teknolojiye sahip olmak veya onu kullanıyor olmak, o teknolojinin gerektiği gibi ve işlevsel kullanıldığını göstermemektedir.

İlerleyen yaşla birlikte öğrencilerin internet kullanmayı bilme oranı azalmaktadır. Genç yetişkin öğrenciler ileri yaştaki yetişkinlere göre internetin kullanımını yaygın olarak bilmekte ve internetin yoğun olarak kullanıldığı hayata daha kolay uyum sağlamaktadır. TÜİK (2018b) verileri de artan yaşla birlikte internet kullanım oranlarının düştüğünü göstermektedir. Buna göre, ileri yaştaki öğrencilerin internetle olan ilişkileri sınırlı olup, bu öğrencilerin internet kullanımı açısından teknoloji okuryazarlıkları düşüktür. İnternetin daha da yaygınlaşmasıyla birlikte ileri yaştaki bireylerin internet kullanamıyor olmalarından dolayı toplumdan giderek yalıtılmaları muhtemeldir. Bu sonuç, yaşlılar açısından daha ciddi risklerin varlığına işaret etmektedir.

İnternet kullanmayı bilmeyen öğrencilerin büyük çoğunluğu internet kullanmayı öğrenmek istemektedir. Buna göre, öğrencilerin çoğunluğu internete ilgi duymakta ve

bu teknolojiyi yaşamına dahil etmek istemektedir. Buna rağmen, internet kullanmayı öğrenmek istemeyen ve böyle bir ihtiyacı bulunmayan azımsanmayacak bir grup da bulunmaktadır. Bu durum, söz konusu öğrencilerin internet ve teknoloji farkındalığının eksikliğini, bazı öğrenciler arasında internet ve teknolojiyle ilişkinin ve bunlara karşı ilginin bulunmadığını göstermektedir. Bu öğrencilerin teknolojiyi anlama, kendi hayatlarına entegre ederek kullanma, gerektiği gibi ondan faydalanma ve onu eleştirme düşüncesinden çok uzak olmaları, bahsi geçen öğrenciler için teknoloji okuryazarlığını mümkün kılmamaktadır. Öte yandan, 18-35 yaş arasındaki öğrencilerin tamamı internet kullanmayı öğrenmek istemektedir. İnternet kullanmayı öğrenmek istemeyenlerin oranı 46-65 yaş aralığında en yüksektir ve bu oran yaşla birlikte artmaktadır. Buna göre, genç yetişkin öğrencilerin internete ve teknolojiye karşı ilgileri yüksektir. Gençler, teknolojik değişimin farkında olarak teknolojiyi hayatlarına entegre etmek istemektedir.

İnternet kullanmayı öğrenmek istemeye ilişkin olarak tespit edilen en yüksek oranlı neden kişisel gelişimle ilgili nedendir. Buna göre, tıpkı bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemede olduğu gibi, öğrencilerin internet kullanıyor olmaktan kendi gelişimlerini sağlayacak işlevsel beklentileri bulunmaktadır. Sonrasında internet kullanmayı zaman geçirmek ve değerlendirmek için öğrenmek isteme gelmektedir. İnternet, öğrencilerin bir kısmı tarafından olası faydalarının dışında boş zaman geçirme aracı olarak görülmektedir. Bununla birlikte, interneti kullanamamasına rağmen yaşamda karşılaştığı sorunları çözmek için onu bir araç olarak gören öğrencilerin internet teknolojisine ve onun potansiyeline yönelik farkındalığı yüksektir. Diğer taraftan, internete ilgi duyduğu için internet kullanmayı öğrenmek isteyen öğrenciler de bulunmaktadır. Ancak bunların ilgi duymalarına rağmen şu ana kadar internet kullanmayı öğrenmemiş olmaları, bu öğrencilerin teknoloji edinimleri ve kullanımlarının önünde bariyer oluşturan sosyal, kültürel veya ekonomik bazı kısıtlara işaret etmektedir. İş bulmak, iş değiştirmek gibi mesleki nedenlerle internet kullanmayı öğrenmek isteyen öğrenci oranı görece olarak azdır. Tıpkı bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemede olduğu gibi, mesleki kaygılar internet öğrenmede temel motivasyon kaynağı değildir. Mesleki açıdan internet kullanıyor olmak önceliklendirilmemektedir. Ancak bu oranlar, bilgisayar kullanmayı öğrenmek istemenin mesleki nedenlerine ilişkin tespit edilen oranlardan daha yüksektir. Öğrenciler, internet kullanmayı biliyor olmayı mesleki statü açısından bilgisayar kullanmayı biliyor olmaya göre daha avantajlı görmektedir. Öte yandan, eğitsel nedenlerle internet kullanmayı öğrenmek isteyenlerin oranı sınırlıdır. Öğrencilerin eğitim hayatlarında internetten beklentileri kısıtlı olup,

öğrenciler bu konuda internet kullanmayı bilmeye dair öncelikli bir ihtiyaç hissetmemektedir.

Teknolojiye ilgi duyduğu için internet kullanmayı öğrenmek isteyenler arasında kadınların oranı erkeklerden üç kat fazladır. Öngörülenin aksine, kadınların internete karşı olan ilgileri erkeklere göre daha yoğundur. İş değiştirme/daha iyi bir iş bulma amacıyla internet kullanmayı öğrenmek isteyenler arasında kadınların, iş bulma/işte yükselme amacıyla internet kullanmayı öğrenmek isteyenler arasında erkeklerin oranı yüksektir. Hem kadınlar hem de erkekler internet teknolojisine hakim olmayı mesleki açıdan avantaj olarak görmektedir. Öte yandan, internetin zaman geçirmeye yardımcı olma fonksiyonu sadece kadınlarca önceliklendirilmektedir. Buna göre internet, çalışma hayatının da tam olarak içine girememiş, belki zamanının büyük bir çoğunluğunu evde geçiren kadınlar için zaman geçirme ve sosyalleşme ortamı yaratmaktadır. Öte yandan, teknolojiye ilgi duyduğu için internet kullanmayı öğrenmek isteyenlerin oranı 65 üzeri yaştakiler arasında en yüksektir. Buna göre, ileri yaştaki yetişkin öğrencilerin bir kısmı arasında internet teknolojisine ilgi yüksektir. İş bulma ve iş değiştirme/daha iyi bir iş bulma amacıyla internet kullanmayı öğrenmek isteyenler arasında 26-45 yaş aralığındakilerin oranı yüksektir. Gençlerde, internete hakim olmanın kendilerine mesleki açıdan bir avantaj oluşturacağı düşüncesi yaygındır. Ayrıca, internet sayesinde kişisel gelişimin sağlanacağını düşünenler çoğunlukla genç yetişkinlerdir.

İnternet kullanan öğrencilerin neredeyse üçte biri 3-5 yıl aralığında bir süredir internet kullanmaktadır. 10 yıldan fazla süredir internet kullananların sayısı, oransal olarak internet kullanmayı bilmeyenlerin %44.0'üdür. Buna göre, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda kaynaklara kolaylıkla erişebilen toplumun diğer kesimiyle öğrenciler arasındaki uçurum büyüdüğü gibi, belli bir süredir internet kullanan ve hiç kullanmayan öğrenciler arasındaki internet kullanma durumundan kaynaklanan teknolojik uçurum, dijital bölünme ve farklılaşma da artmaktadır. Pek çok açıdan dezavantajlı durumda bulunan öğrenciler, internet sahipliği, erişimi ve kullanımı açısından kendi aralarında eşit olmayan koşullarda mücadele etmektedir. Bu durum, “eşitsizler içinde eşitsizleri” oluşturmaktadır. Buna göre, öğrencilerin toplumla ve diğer öğrencilerle teknoloji okuryazarlıkları arasındaki fark artmaktadır. Uzun süredir internet kullanan öğrenciler arasında kadınlar çoğunluktadır. Buna göre, kadınlar interneti ortalamada daha uzun süredir kullanmakta ve böylece internetin sunduğu olası imkanlardan daha uzun süredir yararlanmaktadır. Öte yandan, 15 yıldan fazla süredir

internet kullanan öğrenciler 56-65 yaş arasındaki ileri yaş yetişkinlerden oluşmaktadır. İleri yaşta bulunan öğrenciler uzun süredir internetle ilişki içerisinde.

İnternet kullanmayı öğrenilen kişiye/yere ilişkin olarak tespit edilen en yüksek oranlı seçenek kendi kendime öğrendim seçeneğidir. Öğrencilerin önemli bir bölümünün kendi kendine güdülenerek, kendi çabalarıyla internet kullanmayı öğrendiği görülmektedir. Kendi kendine internet kullanmayı öğrenenlerin oranı kendi kendine bilgisayar kullanmayı öğrenenlerden yüksek olup, bu sonuç, internet kullanmayı öğrenmenin daha bireysel olduğuna işaret etmektedir. İnternet kullanımını çocuğundan, çevresinden ve eşinden öğrenenlerin oranının yüksekliği, internet kullanımında aileyle ve çevreyle kurulan etkileşimle öğrenmenin gerçekleşebileceğini göstermektedir. Bilgisayar kullanımının öğrenimi açısından da bu oranlar yüksektir. Buna göre, teknoloji kullanımının öğreniminde “görme, sorma ve deneme” eylemleri ile bireyler arasında kurulan etkileşim büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan, okulda internet kullanmayı öğrendiğini belirten öğrenci bulunmamaktadır. İnternet kullanmayı bilmeyen öğrencilerin varlığı da dikkate alındığından bu durum, Açık Öğretim Ortaokulu’nun öğrencilerine internet kullanmayı öğretmede bir alternatif oluşturmadığına, bu haliyle öğrencilerini teknoloji kullanımını bilen teknoloji okuryazarı birey konumuna ve donanımına getirmede eksik kaldığına işaret etmektedir.

İnternet kullanmayı kendi kendine öğrenenler arasında erkeklerin, eşinden öğrenenler arasında ise kadınların oranı yüksektir. Buna göre, bilgisayar kullanmayı öğrenme ve öğretmede olduğu gibi, internet kullanmayı öğrenme ve öğretmenin cinsiyete bağlı bir yönü bulunmakta olup, bu eylemler cinsiyet ve toplumsal rollerle ilişkili görülmektedir. Diğer taraftan, internet kullanmayı çocuğundan, anne/babasından ve kardeşinden öğrenen kadınların oranı yüksektir. Aile ve yakın çevreyle kurulan iletişim ve etkileşim, kadınların internet ve teknoloji kullanımını öğrenmelerinde önemlidir. Öte yandan, internet kullanmayı çocuğundan öğrenenlerin oranı 46-65 yaş aralığındakilerde yüksektir. Orta yetişkinlik yaşlarından itibaren teknoloji kullanımının öğrenilmesinde çocukların rolü önemlidir. İnternetin kendi kendine öğrenilme oranı yaşın azalmasıyla birlikte artmaktadır. Buna göre, genç yetişkin öğrenciler arasında internet kullanımını deneyerek öğrenme motivasyonu güçlüdür. Bilgisayarda olduğu gibi internet kullanımının öğrenilmesi açısından da, yaş azaldıkça yardım almadan teknolojiyi keşfetme, teknoloji kullanımını öğrenme, teknolojiye uyum sağlama ve teknolojiyle ilgili beceri geliştirme oranı yükselmektedir.

İnternet kullanım amacına ilişkin olarak tespit edilen en yüksek oranlı amaçlar; internetin bilgi kaynağı olması ve gerektiği gibi kullanıldığında bilgiye ulaşmayı kolaylaştırması fonksiyonlarıyla ilişkilendirilebilecek bilgi edinme ve araştırma yapma amaçlarıdır. Dolayısıyla internet, öğrencilerin çoğunluğu tarafından bilgiye ulaşmada bir araç olarak kullanılmaktadır. Diğer taraftan, öğrencilerin neredeyse yarısı tarafından internetin sosyal medya amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Hem dünyada hem ülkemizde sosyal medya kullanımının yıldan yıla giderek arttığı göz önüne alındığında (WAS, 2019a, 2019b), öğrenciler, bu alandaki gelişen eğilimleri yakından takip etmektedir. Diğer taraftan, öğrencilerin sosyal medya kullanım oranı ülke ortalamamızın altında olsa da, sohbet etme ve arkadaşlık kurma amacıyla interneti kullananlar da dahil edildiğinde ülke ortalamamıza ulaşılmaktadır.

İnternette haber, gazete ve dergi okuyan öğrenci oranının yüksek olması, geleneksel medyanın öğrenciler arasında yeni yaklaşımlarla elektronik ortamda takip edildiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Öte yandan, tüm öğrencilik iş ve işlemlerinin internet üzerinden yapılabilmesine, farklı kanallarda yer alan ders içeriklerine çevrimiçi olarak ulaşılabilmesine rağmen, interneti okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarını karşılamak için kullanan öğrenci oranı görece olarak azdır. Buna göre, internet, öncelikli olarak eğitsel nedenlerle kullanılmamaktadır. Bu durum, internet kullanmayı bilmeyen öğrenciler için de geçerli olup, söz konusu öğrenciler tarafından internet kullanmayı öğrenmek isteme amaçları arasında eğitsel nedenler önceliklendirilmemektedir. Öğrencilerin oyun oynama, film/dizi izleme veya müzik dinleme gibi aktiviteler için internet kullanım oranı ülke ortalamamızdan (WAS, 2019b) düşüktür.

Diğer taraftan, interneti alışveriş yapma, mail gönderme, rezervasyon yapma, bilet alma veya bankacılık işlemlerini yapma gibi pek çok iş adımını gerçekleştirmeyi içeren, kısmen daha karmaşık iş ve işlemler için kullanan öğrenci oranı son derece kısıtlıdır. Bu durum, öğrencilerin teknolojik ortamda problem çözme becerilerinin kısıtlı olduğunu göstermektedir. İnternetin son yıllarda iş yapma biçimlerini ve insanların hayatı yaşayış tarzını değiştirdiği dikkate alındığında, internet kullandığını belirten öğrencilerin bile esasen işlevsel internet kullanıcısı olmadığı görülmektedir. İnterneti sadece bilgi edinme, sosyal medyaya erişme veya oyun oynama amacıyla kullanıyor olmak kişiyi tek başına fonksiyonel internet kullanıcısı yapmamaktadır. Bu nedenle internet kullanan bu öğrencilerin de internet kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından dezavantajlı konumda bulunduğu ifade edilebilmektedir.

Dezavantajlı konum; teknolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik uçurumları ve bölünmeleri beraberinde getirmektedir. İnternet kullanmayı hiç bilmeyenler için ise durum daha vahimdir. Bu bağlamda, öğrenciler için beklenildiği anlamda bir teknoloji okuryazarlığı varlığının sorgulanması gerekmektedir.

İnternetin bilgi edinme ve araştırma yapma gibi bilgi kaynağı olma ve bireyin gelişimini sağlama fonksiyonları erkek öğrencilerce daha yoğun olarak kullanılmaktadır. Diğer taraftan, oyun oynama veya film/dizi izleme gibi internetin zaman geçirme içeriklerinden ve aktivitelerinden hem kadınlar hem erkeklerce yararlanılmaktadır. Alışveriş dışında, mail gönderme, rezervasyon yapma, bilet alma veya bankacılık işlemlerini yapma gibi pek çok iş adımını gerçekleştirmeyi içeren, kısmen daha karmaşık iş ve işlemler erkeklerce daha yoğun olarak gerçekleştirilmektedir. Buna göre, erkeklerin teknolojik ortamda ortalama ve üzeri problem çözme becerisinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Bir bütün olarak sosyal medya kullanımı erkek öğrenciler arasında daha yaygındır. Bu sonuç, cinsiyete göre sosyal medya kullanımını gösterir ülkemiz geneli verileriyle (WAS, 2019b) örtüşmektedir. Eleştirel olarak bakıldığında bu sonuç, erkeklerin sosyal medya içeriklerinden daha yoğun ve kolay etkilenebileceğine işaret etmektedir. İnterneti, doğrudan sosyal medya amacıyla kullananlar arasında 18-25 yaş aralığındakilerin, sohbet etme ve arkadaşlık kurma amacıyla kullananlar arasında ise 26-35 yaş aralığındakilerin oranı yüksektir. Buna göre, genç yetişkin öğrenciler arasında sosyal medya kullanımı bir hayli yaygındır. Bu sonuç, yaş aralığına göre sosyal medya kullanımını gösterir ülkemiz geneli verileriyle (WAS, 2019b) örtüşmektedir. Ayrıca bu sonuç, genç yetişkinlerin sosyal medyanın olumsuz içeriklerinden daha yoğun ve kolay etkilenebileceğine işaret etmektedir. Diğer taraftan, internetin zaman geçirme içeriklerinden ve aktivitelerinden yararlananlar çoğunlukla genç yetişkinlerdir.

Çalışan öğrencilerin yarısının iş yerinde internet bağlantısı bulunmaktadır. Bu öğrencilerin neredeyse yarısının işi internet kullanmayı gerektirmektedir. Söz konusu öğrenciler mesleki nedenlerle internete ihtiyaç duymaktadır. Toplam öğrenci oranı içerisinde düşük bir oranla temsil edilseler de, internet kullanan bu öğrenciler açısından mesleki nedenler, anılan öğrencilerin internet kullanıyor olmaktan işlevsel beklentilerini yükseltmektedir. Ayrıca, mesleki açıdan güdülenme yaratacak bu durum, öğrencilerin daha üst düzey internet kullanmaya yönelik motivasyonlarının artacağına işaret etmektedir. Diğer taraftan, mesleklerin beklenen eğitim seviyesi gerekliliği arttıkça mesleğe mensup bireyler arasında internet kullanım oranları artmaktadır (TÜİK,

2018b). İnternet kullanabilen ve çalışan öğrencilerin azımsanmayacak çoğunluğu internet kullanımını gerektirmeyen bir işte çalışmaktadır. İnternet kullanıyor olmak ve bunu fonksiyonel olarak gerçekleştirmek mesleki anlamda ayırt edici bir seçim kriteri olarak ortaya çıkmaktadır (Bozer, 2019). Bu itibarla, internet kullanmayı bilen ancak buna yönelik bir işte çalışmayan söz konusu öğrencilerin internet kullanım düzeylerinin düşüklüğünden bahsedilebilmektedir.

İnternet kullanan öğrencilerin üçte birinden biraz fazlası günde 1 saatten az internet kullanmaktadır. Bu oran, günde 1-2 saat aralığında internet kullananlar için de aynıdır. Dolayısıyla, saat bakımından internet kullanım oranları 1 saatten az ve 1-2 saat aralığında yoğunlaşmaktadır. İnternet kullanan öğrencilerin yarısından fazlası günde 4.2 dakika olan ülke ortalamamızın (TÜİK, 2006) üzerinde internet kullanmaktadır. Bu haliyle, öğrencilerin günlük internet kullanma süreleri ülke ortalamamızın üzerindedir. Diğer taraftan, gün içerisinde hiç internet kullanmayanların oranı gün içerisinde hiç bilgisayar kullanmayanlara göre oldukça düşüktür. Buna göre, internet kullanmayı bilen öğrencilerin neredeyse tamamı gün içerisinde az da olsa internet kullanmaktadır. Ancak aynı şey bilgisayar kullanımı için geçerli değildir. Öğrenciler arasında internet kullanımı bilgisayar kullanımına göre yaygındır. Ayrıca bu durum, öğrencilerin interneti bilgisayardan ziyade internete bağlanabilme özelliği bulunan araçlar vasıtasıyla kullandığını doğrulamaktadır.

Gün içerisinde hiç internet kullanmadığını belirten erkek bulunmamaktadır. Uzun kullanım sürelerinde erkeklerin oranı kadınlardan daha yüksektir. Erkeklerin gün içerisinde internetle ilişkisi kadınlara göre daha fazladır. Kadın öğrenciler, internet kullanımı ve dolayısıyla internet kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından dezavantajlıdır. Araştırmanın, hem kullanım süresi hem de en son kullanım zamanı açısından cinsiyetler arası eşitsizliği ve kadınlar aleyhine mevcut bulunan dezavantajı gösterir sonuçlarıyla TÜİK (2006, 2018b) verileri örtüşmektedir.

Gün içerisinde hiç internet kullanmadığını ve 3 saate kadar internet kullandığını belirtenler arasında 56 ve üzeri yaşta bulunanların, 3 saatten sonraki kullanım süreleri içinde ise 26-55 yaş aralığındakilerin oranı yüksektir. Genç ve orta yaşlarda bulunan yetişkinler interneti daha uzun sürelerde kullanmaktadır. Buna göre, internet kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından ileri yaştan kaynaklanan bir dezavantaj da mevcuttur.

Öğrenciler arasında bilinirliği en yüksek olan internet uygulaması, internet kullananların neredeyse tamamı tarafından bilinen Facebook'tur. Genele bakıldığında,

bilinirliği en yüksek olan uygulamalar sosyal medya uygulamalarıdır. Belirtilen uygulamaları duymadığını belirten ğrenci bulunmamaktadır. Sosyal medya uygulamalarının bilinirliği ve kullanımı dünyayla paralel bir biçimde ülkemizde de artmaktadır (WAS, 2019a, 2019b). Buna göre, öğrenciler internet uygulamaları açısından gelişen eğilimleri ve dünyadaki popülariteyi takip etmektedir.

Genele bakıldığında, sosyal medya uygulamalarının bilinirlik oranları erkek öğrenciler arasında daha yüksektir. Bu sonuç, internetin, erkekler tarafından sosyal medya amacıyla daha yüksek oranda kullanıldığını gösterir bu araştırma verileriyle uyumludur. Öte yandan, 65 üzeri yaştakiler için, sayılan uygulamaların bilinirliği dikkate değer biçimde düşüktür. Ayrıca, uygulama bilinirlikleri artan yaşla birlikte çoğunlukla azalmaktadır. Buna göre, öğrencilerin yaşı arttıkka, sosyal medya başta olmak üzere gelişen internet uygulamalarıyla ve eğilimleriyle ilişkileri sınırlı kalmaktadır. Bu sonuç, internetin, genç yetişkin öğrenciler tarafından sosyal medya amacıyla daha yüksek oranda kullanıldığını gösterir bu araştırma verileriyle örtüşmektedir.

Öğrenciler arasında kullanımı en yaygın olan internet uygulaması Whatsapp'tır. Genele bakıldığında, kullanımı en yaygın uygulamalar yine sosyal medya uygulamalarıdır. Ancak söz konusu uygulamaların bilinirliği kullanımlarına göre daha yaygındır. Dolayısıyla, bu uygulamaları duymasına veya bilmesine rağmen kullanmayan ya da kullanamayan bir grup bulunmaktadır. Bahsi geçen uygulamaları hiç kullanmadığını doğrudan belirtenler de mevcuttur. Daha çok bilgi ve haber içeriklerinin paylaşıldığı sosyal medya platformlarından Twitter'ı kullanan ğrenci oranının diğer uygulamalara kıyasla son derece düşük olması, öğrencilerin sosyal medyanın bilgi ve haber içerikleriyle daha az ilgilendiğini doğrulamaktadır.

Genele bakıldığında, uygulamaların bilinirliğine paralel bir biçimde kullanım oranları da erkek öğrenciler arasında daha yüksektir. Bu sonuç, internetin, erkekler tarafından sosyal medya amacıyla daha yüksek oranda kullanıldığını gösterir bu araştırma verileriyle ve belli başlı ve bilinen sosyal medya uygulamalarının ülkemizde çoğunlukla erkeklerce kullanıldığını gösterir WAS (2019b) verileriyle örtüşmektedir. Öte yandan, 65 üzeri yaştakiler için uygulamaların kullanımı dikkate değer biçimde düşüktür. Ayrıca, uygulama kullanımı artan yaşla birlikte çoğunlukla azalmaktadır. Buna göre, öğrencilerin yaşı arttıkka, sosyal medya başta olmak üzere gelişen internet uygulamalarıyla ve eğilimleriyle ilişkileri sınırlı kalmaktadır. Bu sonuç, internetin, genç yetişkin öğrenciler tarafından sosyal medya amacıyla daha yüksek oranda kullanıldığını

gösterir bu araştırma verileriyle ve ülkemizde belli başlı ve bilinen sosyal medya uygulamalarını kullananların yaşının 18-34 aralığında yoğunlaştığını ve yaş arttıkça kullanım oranlarının azaldığını gösterir WAS (2019b) verileriyle uyumludur.

Diğer taraftan, sosyal medya uygulamalarının reklam kitlesi ve reklam gelirleri göz önüne alındığında, bu uygulamaların kullanımının yaygınlaşması tüketim toplumunun tesis edilmesi ve piyasa açısından desteklenmektedir. Eleştirel yönden değerlendirildiğinde, sosyal medya kurgusunun; tüketim, pazarlama, elektronik ticaret ve kitlesel etki üzerine yoğunlaştığı, uygulamaların hakim ülke, iktidar, grup veya küresel şirketler açısından ekonomik anlamda çıkar elde etmek veya güdümlene, yönlendirme yapmak amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Bu itibarla, söz konusu mecraların, eğitimsel dezavantajın yanında sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda dezavantajlı durumda olan öğrenciler açısından daha yıpratıcı olma ihtimali yüksektir. Öğrencilerin teknolojiyi anlama, değerlendirme ve eleştirme becerilerinin kısıtlı kaldığı, teknoloji okuryazarlıklarının bulunmadığı veya düşük düzeyde olduğu düşünüldüğünde yıpratıcı etkinin artacağı öngörülmektedir. Bu nedenle, teknolojinin olumsuz etkilerinden korunabilmek, teknolojiye, onun sunduklarına ve içeriklerine karşı eleştirel bakış açısı geliştirebilmek amacıyla herkes için teknoloji okuryazarlığına sahip olunması ile bunun geliştirilip yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Cep Telefonu Sahipliği ve Kullanımıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar.

Bu başlık altında, katılımcıların; cep telefonu sahipliğine, cep telefonu kullanma sürelerine, cep telefonunda internet bağlantısı bulunma durumlarına, cep telefonunda kullanabildikleri özelliklere ve internet kullanan öğrencilerin genel olarak internete bağlandıkları yere ilişkin sonuçlar aktarılmaktadır.

Öğrencilerin neredeyse tamamının cep telefonu bulunmaktadır. Bu haliyle, öğrencilerin cep telefonu sahipliği ve kullanım oranları dünyadaki ve ülkemizdeki eğilimlerle örtüşmektedir (TÜİK, 2018b; WAS, 2019a, 2019b). Cep telefonu kullanım süresi açısından yoğunluk 6-10 yıl aralığına denk gelmektedir. Öğrencilerin üçte biri 15 yıldan fazla süredir cep telefonu kullanmaktadır. Bu öğrenciler ülkemizde cep telefonunun yaygınlaşmaya başladığı dönemden itibaren cep telefonu sahibidir. Kadınların cep telefonu kullanım oranları 10 yıl ve altı sürelerde, erkeklerin cep telefonu kullanım oranları ise 11 yıl ve üzeri sürelerde yüksektir. Buna göre, erkekler cep telefonu ile kadınlara göre daha uzun süredir ilişkili olup, cep telefonu kullanımına

bağlı elde edilebilecek olası faydalardan kadınlara göre daha uzun süredir yararlanmaktadır. Bu durum, cep telefonu gibi yeni teknolojilerin öncelikle erkekler tarafından elde edildiğine, kullanıldığına ve erkekler arasında yaygınlaştığına, teknoloji toplum geneline yayıldığına ve kısmen eskidiğinde ise kadınlar tarafından da kullanılmaya başlandığına, bu haliyle teknoloji açısından da erkek egemen bir topluma işaret etmektedir. Cep telefonu erişimi ve kullanımında cinsiyetler arası bir dezavantaj bulunmaktadır.

Öğrencilerin büyük çoğunluğunun cep telefonu internete bağlanabilme özelliğine sahiptir. Bu oran, WAS (2019b) tarafından açıklanan ülkemiz ortalamasıyla neredeyse birebir örtüşmektedir. Buna göre, öğrencilerin cep telefonu tercihleri özellik bakımından ülkemiz yetişkinlerinin tercihleriyle benzerdir. Öğrenciler cep telefonu teknolojisini ve bu teknolojide yaşanan gelişmeleri takip etmektedir. Öte yandan, telefonunda internete bağlanabilme özelliği olup olmadığını bilmeyen öğrenciler de bulunmakta olup, bu durum, sahip olduğu teknolojik aracın özellikleriyle ilgilenmeyen, sahip olmasına rağmen teknolojiyi kullanmayan veya kullanamayan, teknolojiye karşı ilgisi sınırlı olan öğrencilerin varlığını doğrudan göstermektedir. Teknolojiye sahip olmak, tek başına teknolojiyle ilgili olunduğunu doğrulamamaktadır. Öğrencilerin bir kısmı teknolojiye sahip olsa bile, bunların teknolojiyle ilgisi sınırlıdır. Diğer taraftan, öğrencilerin çoğunlukla diğer telefon türlerine göre daha pahalı olan akıllı telefon türlerini tercih etmeleri onların teknoloji ediniminde kendi ekonomik durumlarının gerçekliğini göz ardı ettiğini göstermektedir. Bu sonuç, öğrencilerin teknoloji ve pahalılık ilişkisine yönelik algılarını ortaya koyan araştırmanın diğer sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Cep telefonunda internete bağlanabilme özelliği bulunanlar arasında kadınların oranı daha yüksektir. Bu durum, kadınların teknolojiye bir kez eriştikten sonra onun daha yeni ve gelişmiş versiyonuna sahip olmayı tercih ettiğini düşündürmektedir. Ayrıca, cep telefonunun internete bağlanabilme özelliği olup olmadığını bilmeyenler arasında erkeklerin oranı daha yüksektir. Erkekler, cep telefonunun işlevleriyle ve özellikleriyle ortalamada daha az ilgilidir. Dahası, cep telefonundan internet kullanımı konusunda kadınların erkeklere göre daha istekli veya yatkın olduğunu söylenebilmektedir. Bu sonuç, araştırmanın internete bağlanılan yer ve cinsiyet dağılımını gösteren verileriyle örtüşmektedir.

Cep telefonunda internete bağlanabilme özelliği bulunanların oranı yaş arttıkça azalmakta, bu özelliğe sahip olmayanların oranı ise yaş arttıkça artmaktadır. Buna göre,

teknolojideki yeni özellikler, yeni ve gelişen eğilimler daha çok düşük yaştakiler tarafından takip edilmektedir. Ayrıca, sahip olunan bir özelliğin kullanılacağı değerlendirildiğinde, internetin cep telefonundan kullanım oranının yaşla birlikte azaldığı söylenebilmektedir. Araştırmanın internete bağlanılan yer ve yaş dağılımı verileri, cep telefonundan internet kullanımının geç yetişkinler arasında yaygın olduğunu göstermekte olup, bu sonucu desteklemektedir. Diğer taraftan, cep telefonunda internete bağlanabilme özelliği olup olmadığını bilmeyenlerin oranı 18-35 yaş aralığında sıfır olup, bu oran yaşla birlikte dikkate değer biçimde artmaktadır. Yaş ilerledikçe, teknoloji ve teknolojinin işlevlerine karşı olan ilgi azalmaktadır. Bu durum, TÜİK (2018b) ve WAS (2019b) verileriyle örtüşmektedir. Öte yandan bu sonuç, ileri yaştakilerin teknolojiye sahip olsalar bile bu teknolojiyi kullanmayı tercih etmediklerine veya kullanamadıklarına, bu haliyle, teknoloji kullanımında beceri eksikliği yaşadıklarına veya teknoloji kullanımlarını sınırlayan sosyal ve kültürel bazı kısıtlara sahip olduklarına işaret etmektedir. Yaşla birlikte teknoloji okuryazarlığı düzeyi azalmakta ve dijital bölünmenin etkileri artmaktadır.

Cep telefonlarının arama yapma, mesaj yazma veya rehberle kişi ekleme/rehberden kişi silme gibi temel işlevleri öğrencilerin neredeyse tamamı tarafından kullanılabilir. Ancak fotoğraf/video çekme veya görüntüleme, alarm veya hesap makinesi gibi diğer standart işlevler pek çok öğrenci tarafından kullanılamamaktadır. Dahası, telefon ayarı yapma, ses kaydetme, görüntülü arama yapma, uygulama indirme ve uygulama kullanma gibi kısmen daha orta ve üst düzey kullanım becerisi gerektiren işlevlerin kullanım oranları dikkate değer biçimde düşüktür. Buna göre, öğrencilerin büyük bir kısmı temel işlevler haricinde fonksiyonel cep telefonu kullanıcısı değildir. İşlevsel cep telefonu kullanımı açısından öğrencilerin pek çoğunun teknoloji okuryazarlığı bulunmamaktadır. Ayrıca, cep telefonundan uygulama kullanabilen öğrenci oranı, telefonuna uygulama indirebilen öğrenci oranından fazladır. Bazı öğrenciler uygulamaları kendi başına kullanabilmekte, ancak daha karmaşık olan ve bu haliyle beceri gerektiren cep telefonuna uygulama indirme işlemi için başkalarından yardım almaktadır. Buna göre, teknoloji kullanan öğrencilerde bile esasen orta ve ileri düzeyde teknoloji kullanım becerisi eksikliği mevcuttur.

Cep telefonundan internete girenler arasında kadınların oranı erkeklere göre daha yüksektir. İnternetin cep telefonundan kullanımı kadınlarca daha çok tercih edilmektedir. Bu sonuç, kadınların cep telefonunun internete bağlanabilme özelliğine sahip olma oranının yüksekliği ile internete bağlanılan yer ve cinsiyet verileriyle

örtüşmektedir. Diğer taraftan, alarm veya hesap makinesi kullanma, telefon ayarı yapma, ses kaydetme, görüntülü arama yapma, uygulama indirme ve uygulama kullanma gibi kısmen daha orta ve üst düzey kullanım becerisi gerektiren özellikleri kullanan erkeklerin oranı kadınlardan daha yüksektir. Cep telefonu erkekler tarafından daha işlevsel kullanılmakta olup, erkeklerin cep telefonu kullanım becerisi, dolayısıyla cep telefonu kullanımı açısından teknoloji okuryazarlığı kadınlara göre daha yüksektir. Öte yandan, cep telefonundaki tüm özellikler bakımından 18-25 yaş aralığındakilerin kullanım oranları en yüksektir. Genç yetişkin öğrenciler cep telefonunu daha işlevsel kullanmakta olup, gençlerin cep telefonu kullanım becerisi yüksektir. Cep telefonunun kısmen daha orta ve üst düzey kullanım becerisi gerektiren özelliklerinin kullanım oranları ise çoğunlukla yaşla birlikte azalmaktadır. Cep telefonu kullanım becerisi ve cep telefonu kullanımı açısından teknoloji okuryazarlığı ilerleyen yaşla birlikte azalmaktadır.

İnternet kullanan öğrencilerin onda dokuzu interneti cep telefonundan kullanmaktadır. Buna göre, öğrencilerin çoğunluğu mobil internet kullanıcısıdır. İnterneti evindeki veya işindeki bilgisayardan kullananların oranı ise %69.2'dir. Öğrenciler açısından internet kullanabilmek için bilgisayar kullanmayı bilmek gibi bir ön koşul bulunmamaktadır. Bu sonuç, araştırmanın daha önce değinilen sonuçlarıyla ve TÜİK (2018b) verileriyle paralellik göstermektedir.

İşteki bilgisayardan internete bağlanan erkeklerin oranı kadınların oranından yüksek olup, bu durum, erkeklerin daha yüksek oranla çalışıyor olmalarıyla ilişkilendirilmektedir. Cep telefonundan internete bağlanan kadınların oranı erkeklerden yüksektir. Buna göre, internetin cep telefonundan kullanımı kadınlar tarafından daha çok tercih edilmektedir. Öte yandan, internet kullanımı açısından erkekler kadınlara göre internet kafe veya okul gibi dış kaynaklara daha çok yönelmektedir. Bu sonucun üzerinde toplumsal rollerin etkisinin olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan, cep telefonundan internete bağlananların oranı 18-55 yaş aralığında yüksek olup, bu oran 56 ve üzeri yaştakiler için dikkate değer biçimde düşüktür. Buna göre, internetin cep telefonundan kullanımı genç ve orta yaştaki yetişkinler tarafından daha çok tercih edilmekte olup, bu oran ileri yaşla birlikte düşmektedir. Ayrıca, 18-25 yaş aralığındakiler internet kullanımı açısından dış kaynaklara daha çok yönelmektedir.

E-Devlet Hizmetlerinin Kullanımıyla İlgili Özelliklere İlişkin Sonuçlar. Bu başlık altında, katılımcıların; e-devlet kavramına yönelik bilinirlik durumlarına, e-devlet hesabı/şifresi sahipliğine, e-devlet hizmetlerini kullanma durumları ve amaçlarına ilişkin sonuçlar aktarılmaktadır.

Öğrencilerin yarısından fazlasının devlet kurumlarıyla olan işlerini kendi kendine yaptığı görülse de, bu işleri aile üyeleri veya yakın çevresinden yardım alarak gerçekleştirenlerin oranı çok yüksektir. Devlet kurumlarıyla olan işlerini kendi kendine yapanların arasında erkeklerin oranı fazladır. Dahası, bu işleri eşinden yardım alarak yapan kadınların oranı erkeklerin on katından fazladır. Erkek egemen toplum özelliğini gösteren bu durum, devlet karşısında bile cinsiyetler arası eşitsizlik algısının varlığına işaret etmektedir. Öğrenciler açısından yanında erkek olmayan bir kadının vatandaşlığı da sorgulanmaktadır. ‘Kadın başına’ düşüncesinin yerleşikliği halen mevcuttur.

Devlet kurumuyla olan işini kendi kendine yapanların oranı 56 yaşından itibaren dikkate değer biçimde düşmektedir. Ayrıca, bu işler için çocuğundan yardım alanların oranı yine 56 yaşından itibaren aşırı derecede yükselmektedir. Bu durumun yaşla birlikte gelen zorunlu bir tercih olup olmadığı bilinmemektedir. Ancak ileri yaşta bulunan yetişkin öğrenciler devlet karşısında resmi işlemler açısından da kısıtla yaşamakta olup, bu işlemler için başkalarına bağımlıdır. Diğer taraftan, 35 yaşına kadar olan yetişkin öğrenciler arasında devletle olan işlerin yardım alarak yapılma oranı yüksektir. Resmi işlemler bakımından genç yetişkin öğrencilerin beceri veya tecrübe eksikliğinden bahsedilebilmektedir.

Öğrencilerin onda sekizlik çoğunluğunun daha önce e-devlet kavramını duyduğu görülmektedir. Bu haliyle, öğrenciler arasında e-devlet kavramının bilinirliği yüksektir. Bilinirlik, 45 yaşına kadar artan yaşla birlikte artmakta, 46 yaşından itibaren ise artan yaşla birlikte azalmaktadır. 65 üzeri yaştakiler için artış ve azalış oranları bir hayli fazladır. Buna göre, e-devlet kavramının bilinirliği orta yetişkinlik yaşlarında yüksektir. Bu sonuç, bu kişilerin bulundukları yaş itibarıyla devlet işlemleriyle (vergi, sigorta, iş başvurusu vb.) daha çok muhatap olma ihtimalinin yüksekliğiyle ilişkilendirilebilmektedir.

E-devlet hesabı/şifresi bulunan öğrenci oranı bir miktar fazla olsa da, hesap/şifre sahibi olan öğrencilerle olmayan öğrenciler neredeyse eşit dağılım göstermektedir. Diğer taraftan, öğrencilerin dörtte biri e-devletin varlığından haberdar olduğu halde e-devlet hesabı/şifresi sahibi değildir. E-devlet hesabı/şifresi olanlar arasında erkeklerin oranı daha yüksektir. Bu durum, hesap/şifre sahipliği, dolayısıyla devlet tarafından

elektronik ortamda sunulan hizmetlerin kullanımı açısından cinsiyetler arası bir dezavantaja işaret etmektedir. Teknolojiyle ilgili hemen hemen her alanda kadınların aleyhine var olan eşitsizlik e-devlet hesabı/şifresi sahipliği açısından da mevcuttur.

E-devlet hizmetlerini kullanan öğrenci oranı bir miktar fazla olsa da, bu hizmetleri kullanan öğrencilerle kullanmayan öğrenciler yakın dağılım göstermektedir. E-devlet hesabı/şifresi bulunmasına rağmen e-devlet hizmetlerini kullanmayan öğrenciler de bulunmaktadır. Diğer taraftan, e-devlet hizmetlerini kullananlar arasında erkeklerin oranı daha yüksektir. Buna göre, e-devlet hizmetlerinin kullanımı açısından cinsiyetler arası eşitsizlik mevcuttur. Kadınlar aleyhine olan bu durum, kadın ve erkek arasındaki uçurumun artarak devam etmesine, dijital bölünmenin derinleşmesine neden olmaktadır.

E-devlet hizmetlerinin kullanım amacına ilişkin olarak tespit edilen en yüksek oranlı seçenek nüfus bilgilerinin sorgulanmasıdır. Hizmetlerin geneline bakıldığında, çoğunlukla sorgulama hizmetleri ile halk arasında dönemsel olarak popüler olan bilinirliği yüksek hizmetlerin kullanıldığı görülmektedir. Diğer taraftan, borç ödeme, bilet alma veya bildirim yapma amacıyla sunulan, birden fazla işlem adımını gerçekleştirmeyi ve az da olsa teknolojik ortamda problem çözme becerisini gerektiren, bu haliyle kısmen daha karmaşık olan hizmetlerin kullanım oranları diğer hizmetlerin kullanım oranlarına göre düşüktür. Cinsiyetlere göre kullanılan hizmetler kısmen farklılaşmakta olup, bu durum, kadın ve erkeğin toplumsal rolleriyle ve günlük hayatta da var olan iş dağılımıyla ilişkilendirilebilmektedir.

E-devlet hizmetlerini kullanan öğrencilerin yarısından fazlası bu hizmetleri kendi kendine kullanmaktadır. Öğrenciler tarafından kullanılan hizmetlerin çoğunlukla basit sorgulama hizmetleri olduğu dikkate alındığında, hizmetleri kendi kendine kullanan öğrenci oranının azlığı dikkat çekmektedir. Öğrencilerin neredeyse üçte biri e-devlet hizmetlerinin kullanımı açısından başkalarına bağımlıdır. Söz konusu hizmetlerin kullanımında çoğunlukla aileden yardım alınmaktadır. Hizmetlerin başkalarından yardım alınarak kullanılıyor olması, bu öğrencilerin elektronik ortamda sunulan kamu hizmetlerinin çevrimiçi kullanımı açısından teknoloji okuryazarlığının bulunmadığını, e-devlet hesabına/şifresine sahip olmalarına rağmen esasen işlevsel kullanıcı olmadığını göstermektedir. Bir teknolojiye veya teknolojinin kullanımını sağlayacak hesaba/şifreye sahip olmak fonksiyonel kullanımın göstergesi olmamaktadır. Dolayısıyla, teknolojiye erişim veya teknoloji sahipliği tek başına teknoloji kullanımını beraberinde

getirmemektedir. Benzer sonuç, öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanım durumları ile gerçekte bu teknolojilere yönelik bilgi ve becerileri açısından da mevcuttur.

Tıpkı devlet işlerinin geleneksel yollarla yapılmasında olduğu gibi, e-devlet hizmetlerinin kullanımında başkalarından yardım alan kadınların oranı erkeklere göre daha yüksektir. Hizmetlerin elektronik ortamda kullanımı açısından da cinsiyetler arası bir eşitsizlik bulunmaktadır. Hizmetlerin sunumu elektronik ortama aktarılmış olsa da cinsiyetler arasındaki eşitsizlik değişmemektedir. E-devlet hizmetlerini kendi kendine kullananların oranı 18-25 yaş aralığındakilerde en yüksektir. Hizmetlerin kendi kendine kullanım oranı artan yaşla birlikte azalmakta, yardım alınarak kullanılma oranı ise yaşla birlikte artmaktadır. Bu sonuç, artan yaşla birlikte teknoloji kullanım becerisinin azalmasının göstergesidir.

Öneriler

Bu başlık altında, araştırma sonucunda geliştirilen önerilere; uygulamaya yönelik öneriler ve araştırmalara yönelik öneriler olmak üzere iki alt başlık altında yer verilmektedir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

1- Okuryazarlık, toplum hayatına dahil olabilmenin temel aracı ve becerisidir. Teknolojideki hızlı değişim, okuryazarlık kavramının içeriğinin değişimini de hızlandırmıştır. Okuma yazma sorununu tam olarak çözememiş bizim gibi gelişmekte olan ülkeler tarafından hem geleneksel anlamda okuma yazma sorununu çözecek, hem de kavram değişikliğiyle ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılayacak yaklaşımlar geliştirilmelidir.

2- Günümüzde, bir bireyin hayata dahil olabilmesi ve kendisini her anlamda gerçekleştirebilmesi için teknoloji ve teknoloji kullanımıyla ilgili beceri ve yeterliğin göstergesi sayılabilecek teknoloji okuryazarlığına sahip olması önemlidir. Bireyleri teknoloji okuryazarı konumuna getirecek ve teknoloji okuryazarlık düzeyini geliştirecek çalışmalar yürütülmelidir.

3- Teknoloji okuryazarlığı teknik boyutun yanı sıra bilişsel boyut da dahil edilerek ele alınmalı, yürütülecek çalışmalar bu çerçevede şekillendirilmelidir.

4- Yaşama dahil edilmeleri noktasında ayrı hassasiyet gösterilmesi gereken yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, ekonomik ya da eğitimsel yetersizliğe sahip bireyler gibi toplumda dezavantajlı konumda bulunanların teknoloji okuryazarlığı durumları kapsamlı bir biçimde incelenmelidir. Özellikle, günümüz yetişkinlerinin teknoloji yoğun bir dünyaya gelmiş olmamaları sebebiyle teknolojiyle birlikte gelen değişime daha zor uyum sağlayabilecekleri düşünüldüğünde, yetişkinlerin bu anlamdaki yeterliklerini artırmak amacıyla daha çok çaba sarf edilmeli, kamu kurumları öncülüğünde yetişkinleri hedef alan kampanyalar düzenlenmelidir.

5- Teknoloji okuryazarlığı bakımından kadınlar aleyhine cinsiyetler arası farklılık mevcuttur. Kadınların teknoloji erişimi, sahipliği ve kullanım eksikliklerinin giderilmesi ve onların teknoloji okuryazarı durumuna getirilmesi amacıyla kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum örgütleri organizasyonlarıyla programlar yürütülmelidir.

6- Teknolojiyle ilgili becerilerin ve yeterliklerin kazanılabilmesi ve geliştirilebilmesi için öğrenme süreçleri içerisinde (yaygın ve informal) imkanlar sunulmalıdır. Uygulanacak programlar teknolojiyi değerlendirme, yönetme, eleştirme gibi bilişsel özelliklerin gelişimiyle ilişkilendirilmelidir.

7- Cinsiyet, yaş, ırk, dil, din, beden ve ruh sağlığı ayrımı olmaksızın, teknolojiyle şekillenen dünyada daha iyi şartlarda yaşamak ve sunulan her türlü fırsattan eşit şekilde istifade ederek daha kaliteli bir hayat sürmek her bireyin en temel hakkı olarak görülmelidir. Teknolojinin yalnızca sosyal, kültürel ve ekonomik olarak üst sınıfta bulunanların hegemonyasında olmaması amacıyla, altyapının eşit dağıtılmasını, teknolojiye eşit şekilde erişimin sağlanmasını ve tüm kesimlerin bireysel kapasitelerini artırarak faydalanıcı konuma getirilmesini destekleyecek önlemler alınmalıdır.

8- Dijital bölünmenin neden olduğu adaletsizlikleri giderecek, mevcut sosyal, kültürel ve ekonomik uçurumların yanına teknoloji kaynaklı uçurumların yerleşmesini ve bunların derinleşmesini engelleyecek kamu politikaları geliştirilmelidir.

Araştırmalara Yönelik Öneriler

1- Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki bölgelerde ve şehirlerde yaşayan Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinin teknoloji okuryazarlığı durumlarını değerlendiren araştırmalar yapılmalı ve tespit edilen bulgular, bu araştırmanın bulgularıyla karşılaştırılmalıdır.

2- Teknoloji okuryazarlığının bilişsel boyutunun da dahil edildiği araştırmalar yapılmalıdır.

3- Toplumda dezavantajlı konumda bulunan diğer bireyler arasında teknoloji okuryazarlığı durumunu değerlendiren araştırmalar yapılmalıdır.

4- Bu araştırma Covid-19 salgını öncesinde yürütülmüştür. Salgın sonrası durumu belirlemek amacıyla aynı araştırma benzer çalışma grubuyla tekrar yapılmalı ve tespit edilen bulgular, bu araştırmanın bulgularıyla karşılaştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acar, Ç. (2015). *Anne ve Babaların İlkokul Ortaokul ve Lise Öğrencisi Çocukları ile Kendilerinin Dijital Okuryazarlıklarına İlişkin Görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Açık Öğretim Ortaokulu. (2017). *Açık Öğretim Ortaokulu Web Sayfası Sıkça Sorulan Sorular*. Erişim Adresi: <https://aio.meb.gov.tr/www/sikca-sorulan-sorular-sss/icerik/33>, Erişim Tarihi: 05.12.2018
- Açık Öğretim Ortaokulu. (2018a). *2018-2019 Öğretim Yılı I.Dönem İlk Kayıt Kılavuzu*. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Açık Öğretim Daire Başkanlığı Açık Öğretim Ortaokulu Müdürlüğü, Ankara. Erişim Adresi: http://aio.meb.gov.tr/kitap_kilavuz/2018_1_kayit_yenileme_kilavuzu.pdf, Erişim Tarihi: 04.12.2018
- Açık Öğretim Ortaokulu. (2018b). *2018-2019 Öğretim Yılı I.Dönem Kayıt Yenileme Kılavuzu*. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Açık Öğretim Daire Başkanlığı Açık Öğretim Ortaokulu Müdürlüğü, Ankara. Erişim Adresi: http://aio.meb.gov.tr/kitap_kilavuz/2018_1_kayit_yenileme_kilavuzu.pdf, Erişim Tarihi: 04.12.2018
- Açık Öğretim Ortaokulu Müdürlüğü (2019). *Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Açık Öğretim Daire Başkanlığı Açık Öğretim Ortaokulu Müdürlüğü İstatistiki Veriler*. 27.02.2019 tarihli ve 4247481 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı yazısı sonrasında alınan 28.02.2019 ve 14.05.2019 tarihli e-postalar.
- Ağır, U. (2019). *Yaşlılarda Teknoloji Kullanımının Yaşam Kalitesine Etkileri: Mersin Örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Altun, A. (2005). *Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayınevi. Erişim Adresi: https://tr.wikiquote.org/wiki/Gelişen_Teknolojiler_ve_Yeni_Okuryazarlıklar, Erişim Tarihi: 13.04.2017
- Apple, M. (2016). Eğitim Toplumu Değiştirebilir mi? (D. Özel, Y. Tezgiden, S. Gündüz, G. Nur, Çev.) *Eleştirel Pedagoji Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 48, Kasım-Aralık 2016, 15-23. Erişim Adresi: http://www.elestirelpedagoji.com/FileUpload/ks7397/File/elestirel_pedagoji_sayi_48.pdf
- Avgerinou, M. ve Ericson, J. (1997). A review of the concept of visual literacy. *British Journal of Educational Technology*, 28(4) pp.280-291.
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (2020). *Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi*. Erişim adresi: <http://www.ab.gov.tr/111.html> Erişim tarihi: 22.03.2020

- Avrupa Komisyonu. (2015). Digital agenda scoreboard 2015: most targets reached, time has come to lift digital borders. Erişim Adresi: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-agenda-scoreboard-2015-most-targets-reached-time-has-come-lift-digital-borders>, Erişim Tarihi: 23.05.2017
- Avrupa Komisyonu. (2019). Digital economy and social index report 2019: human capital-digital inclusion and skills. Erişim Adresi: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/desi> <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/human-capital>, Erişim Tarihi: 29.04.2020
- Bacanak, A., Karamustafaoğlu, O. ve Köse, S. (2003). Yeni Bir Bakış: Eğitimde Teknoloji Okuryazarlığı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:14. Erişim Adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/pauefd/article/viewFile/5000056313/5000053521>, Erişim Tarihi: 09.04.2017
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:7, Sayı: 1, Haziran 2018, 231-274. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/497090>, Erişim Tarihi: 04.04.2020
- Bedük, A. (2002). Bilgi Çağı, Örgütlerde Bilginin Önemi ve Bilgi Teknolojilerinin Örgütlere Sundukları Değişim ve Olanaklar. İbrahim Güran Y., Mustafa Anıl D. (Ed.) 1. *Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (s.695-706). Kocaeli Üniversitesi. Erişim Adresi: <https://cemsutcu.files.wordpress.com/2014/02/bilgi-c3a7ac49fi-c3b6rgc3bctlerde-bilginin-c3b6nemi.pdf>, Erişim Tarihi: 08.05.2017
- Belshaw, D.A.J. (2012). *What is digital literacy? a pragmatic investigation* (Doctoral dissertation, Durham University, United Kingdom). Retrieved from <http://etheses.dur.ac.uk/3446/> Erişim Tarihi: 28.03.2017
- Boshier, R. (1971). Motivational orientations of adult education participants: a factor analytic exploration of Houle's typology. *Adult Education Journal*, 21, 2 (1971), ss. 3-26.
- Bozer, R. (2019). Teknoloji Okuryazarlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu ile Yetişkin Yeterliliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı Verileri Kapsamında Ülkemizde Teknoloji Kullanım Durumu. *Yetişkin Eğitimi Dergisi*, 2 (2-3), 166-196. Erişim Adresi: <http://www.yetiskinegitimi.org> Erişim Tarihi: 04.01.2020
- Bölükbaşı, F. (2012). *Teknoloji Okuryazarlığına İlişkin İlköğretim Öğretmenlerinin Görüşleri-Ankara İli Çankaya İlçesi Örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Buz, S. (2015). Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar 2015, Cilt: 14, Sayı: 53, 268-278. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/70604>. Erişim Tarihi: 20.10.2019

- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2011). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik (8. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı (7.Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Canbaz, N. (2010). *Yetişkin Eğitimi Kurslarına Devam Eden Kadın Kursiyerlerin Teknoloji Okuryazarlığı Eğitim İhtiyacını Belirleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Cerit, Y. (2001). *Bilgi Toplumunda İlköğretim Okulu Müdürlerinin Rollerini* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Cooper, K. ve White, R. E. (2006). Critical literacy in action. K. Cooper ve R. E. White (Ed.). *The practical critical educator: critical inquiry and educational practice* (s. 3-17). Netherlands: Springer. Erişim Adresi: https://books.google.com.tr/books?id=ZYd_mzY6MFoC&pg=PA6&lpg=PA6&dq=unesco+1951+statement+on+literacy&source=bl&ots=l14ISl2sps&sig=f_UWtkgWE8pTbEAuz1xvYfidslM&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwiX8-aZvPfSAhXIVywKHUqgC9AQ6AEIPzAE#v=onepage&q=unesco%201951%20statement%20on%20literacy&f=false, Erişim Tarihi: 27.03.2017
- Cullen, T. A. ve Cobb, I. C. (2011). Computer literacy needs in a traditional library literacy program: results of a needs analysis. *TechTrends*, Volume 55, Number 6, 25-32. Erişim Adresi: <http://0-eds.a.ebscohost.com.library.metu.edu.tr/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=6fab1299-0699-47e0-b391-8c7922814c86%40sessionmgr4008&vid=3&hid=4103>, Erişim Tarihi: 24.05.2017
- Çankaya Belediyesi. (2018). *Çankaya Belediyesi Web Sayfası Çankaya Evi Eğitim ve Seminer Programı*. Erişim Adresi: <http://www.cankaya.bel.tr/pages/350/Egitim-ve-Seminerler/>, Erişim Tarihi: 07.12.2018
- Çoban, H. (1997). *Bilgi Toplumuna planlı Geçiş*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Çoker, B., Çepni, S., Çil, E. ve Alev, N. (2008, Nisan) *İlköğretim Fen bilgisi Öğretmen Adaylarının Teknoloji Okuryazarlığına Yönelik Görüşleri. 2. Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu'nda sunulan bildiri*. Ege Üniversitesi, İzmir. Erişim Adresi: http://www.pegem.net/akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=7990, Erişim Tarihi: 22.05.2017
- Çötök, N. A. (2006). *Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Eğitim Olgusu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Delibaş, K. ve Akgül, A. E. (2010). Dünyada ve Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları: Türkiye’de E-Demokrasi ve E-Katılım Potansiyellerinin Harekete Geçirilmesi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2010/1, Cilt: 13, Sayı: 1 - Bahar 2010, 101-144. Erişim Adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/sosars/article/view/5000093052/5000086521>, Erişim Tarihi: 14.05.2017

- Deursen, A. J. A. M. V. ve Dijk, J. A. G. M. V. (2010). Internet skills and the digital divide. *New Media and Society*, XX(X), 1-19. Erişim Adresi: <http://www.looooker.com/wp-content/uploads/2014/05/Internet-Skills-and-the-Digital-Divide.pdf>, Erişim Tarihi: 24.05.2017
- Dewey, J. (1997). *Democracy and education*. New York: Free Press. (Original work published in 1916).
- DG Information Society and Media. (2006). *Dijital literacy european commission working paper and recommendations from dijital literacy high-level expert group*. Erişim Adresi: <https://www.ifap.ru/library/book386.pdf>, Erişim Tarihi: 29.10.2016
- Digby, C. (2014). Technology literacy assessments and adult literacy programs: pathways to technology competence for adult educators and learners. *Journal of Literacy and Technology*, Volume 15, Number 3: December 2014, 28-57. Erişim Adresi: http://www.literacyandtechnology.org/uploads/1/3/6/8/136889/jlt_v15_3_digby.pdf, Erişim Tarihi: 23.05.2017
- DigComp (2016). *The digital competence framework 2.0*. EU Science HUB, The European Commission's Science and Knowledge Service. Erişim Adresi: <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework>
- Doğan, İ. (1998). *Sosyoloji*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Dondis, D.A. (1974). *A Primer of visual literacy*. Cambridge: MIT Press. Erişim Adresi: <https://books.google.com.tr/books?id=rrf5SisMzQgC&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false>, Erişim Tarihi: 30.03.2017
- E-devlette işlem sayısı 2.5 milyarı geçti. (2018, Aralık 31). *Habertürk İnternet Gazetesi*. Erişim Adresi: <https://www.haberturk.com/e-devlette-islem-sayisi-2-5-milyari-gecti-2277217-ekonomi> Erişim Tarihi: 17.02.2020
- Ercan, S. (2007). *Bilgi Toplumunda Yeni Önderlik Modelleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Eren, V. (2015). Değişim Nedir? *ETM-2015 Şirketlerde Değişim Yönetimi* (Yayımlanmamış ders notu). Boğaziçi Üniversitesi Mühendislik ve Teknoloji Yönetimi Bölümü, İstanbul. Erişim Adresi: <http://www.ietm.boun.edu.tr/sites/default/files/ETM-2015-Volkan-Eren-Sirketlerde-Degisim-Yonetimi.pdf>, Erişim Tarihi: 07.05.2017
- Ergül, H., Gökalp E. ve Cangöz, İ. (2012). *Medya Ne Ki Her Şey Yalan-Kent Yoksullarının Günlük Yaşamında Medya*. İstanbul: İletişim.
- Erkan, H. (1998). *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme (4. Baskı)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erkan, H. ve Erkan, C. (1998). *Kültür Politikamızda Yeni Boyutlar*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Erkan, H. ve Erkan, C. (2004). Bilgi Ekonomisinde Teori ve Politika. Ömer T. (Ed.) 3. *Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (s.358-370). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Erişim Adresi: http://kisi.deu.edu.tr/selim.sanlisoy/bilgiekonomisinde_teor_i_politika.doc, Erişim Tarihi: 08.05.2017
- Erkul, R. E. (2004, Ekim). *Dünya’da Kamu Yönetimindeki Dönüşüm ve Türkiye’de Kamu Yönetimi Öğretimine Yansımaları*. II. Kamu Yönetimi Forumu’nda sunulan bildiri. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Erşin, T. A. (2019, Mart 5). Gazete Okuma Oranı Yüzde 20 Azaldı. *Gazete Duvar*, s.b.Erişim Adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2019/03/05/gazete-okuma-orani-yuzde-20-azaldi/> Erişim Tarihi: 20.11.2019
- Garmire, E., Pearson, F. (2006). *Tech tally: approaches to assessing technological literacy*. Washington, D.C.: National Academies Press. Erişim Adresi: <https://www.nap.edu/download/11691>, Erişim Tarihi: 10.04.2017
- Güler, S. Z. (2007). Eğitim Örgütlerinde İnsan Sermayesi. *Eğitim Dergisi: E-Eğitim, Bilim ve Sanat*, Sayı 16, Ağustos 2007. Erişim Adresi: <http://www.egitisim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-11-20/sayi-16-yonetim-ve-insan-kaynagi-agustos-2007/193-egitim-orgutlerinde-insan-sermayesi>, Erişim Tarihi: 25.05.2017
- Güneş, F (1994). Okur-yazarlık Kavramı ve Düzeyleri. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:27, Sayı: 2. Erişim Adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5760.pdf>, Erişim Tarihi: 27.03.2017
- Gürcan, F. (2015). *Türkiye’de ve Dünya’da Dijital Bölünme*. (Uzmanlık tezi). Kalkınma Bakanlığı, Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Hazer, O. (2009). Kırkbeş Yaş ve Üzeri Yetişkinlerin Günlük Yaşamda Teknolojiyi Kullanma Durumlarının İncelenmesi. *Turkish Journal of Geriatrics*, 12 (2), 2009, 82-92. Erişim Adresi: http://geriatri.dergisi.org/uploads/pdf/pdf_TJG_424.pdf Erişim Tarihi: 30.04.2020
- Holland, S. M. (2004). *Attitudes toward technology and development of technological literacy of gifted and talented elementary school students*. (Doctoral dissertation, The Ohio state University, Ohio, United States of America). Retrieved from http://scholar.google.com.tr/scholar_url?url=https://etd.ohiolink.edu/!etd.send_file%3Faccession%3Dosu1101864404%26disposition%3Dattachment&hl=tr&sa=X&scisig=AAGBfm0YnzZTRCIImBOQELxNV7nKbDxvmqA&nossl=1&oi=scholar&ved=0ahUKEwj0jbveu5_TAhVCrRoKHdgbBsQQgAMIIygAMAA, Erişim Tarihi: 13.04.2017
- Houle, C. O. (1961). *The inquiring mind*. Madison: University of Wisconsin Press.
- İnce, N. M. (2001). *Elektronik Devlet: Kamu Hizmetlerinin Sunulmasında Yeni İmkanlar*. Ankara: DPT Yayını.

- İnce, M. (2005). Değişim Olgusu ve Örgütlerde İnsan Kaynakları Yönetiminin Değişen Fonksiyonları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2005, Sayı: 14, 319-339. Erişim Adresi: <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/649>, Erişim Tarihi: 07.05.2017
- International Technology Education Association. (1996). *Technology for all Americans: a rationale and structure for the study of technology*. Reston, Virginia, USA. Erişim Adresi: http://scholar.lib.vt.edu/TAA/Taa_tech.pdf, Erişim Tarihi: 10.04.2017
- International Technology Education Association. (2007). *Standards for technological literacy: content for the study of technology. Third Ed.* Reston, Virginia, USA. Erişim Adresi: <https://www.iteea.org/File.aspx?id=67767&v=b26b7852>, Erişim Tarihi: 09.04.2017
- Jensen, J. D., King, A. J., Davis, L. A. ve Guntzviller, L. M. (2010). Utilization of internet technology by low-income adults: the role of health literacy, health numeracy and computer assistance. *Journal of Aging and Health*, 22(6), 804-826. Erişim Adresi: http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/30518638/Jensenetal2010ja_h.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1495530955&Signature=%2B3c4lOsIT%2BkHKYDDhXduSzpT%2F9w%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DUtilization_of_Internet_Technology_by_Lo.pdf, Erişim Tarihi: 23.05.2017
- Jimoyiannis, A. ve Gravani, M. (2011). Exploring adult digital literacy using learners' and educators' perceptions and experiences: the case of the second chance schools in Greece. *Educational Technology & Society*, 14 (1), 217-227. Erişim Adresi: http://www.ifets.info/journals/14_1/19.pdf, Erişim Tarihi: 28.03.2017
- Kara, S. (2011). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yeterliliklerinin Belirlenmesi İstanbul Örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (On sekizinci baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaypak, Ş. (2011). Bilgi Toplumu Olma Yolunda Kentsel Değişim ve Bilgi Kentleri. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, Yıl: 2011, Cilt: VI, Sayı: I, 117-130. Erişim Adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/beyder/article/viewFile/5000098734/5000092023>, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- Kellner, D. (2001). *Yeni Teknolojiler/Yeni Okuryazarlıklar: Yeni Bin Yılda Eğitimin Yeniden Yapılandırılması* (A. Taşkent, Çev.). Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2 (1), Mayıs, s.105-132. (2002). Erişim Adresi: <http://www.kuyeb.com/pdf/tr/d34ac9b995d0ae940790ee2dc167711aellner.pdf>, Erişim Tarihi: 10.12.2017

- Kıyıcı, M. (2008). *Öğretmen Adaylarının Sayısal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Kocacık, F. (2003). Bilgi Toplumu ve Türkiye. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 2003, Cilt: 27, No: 1, 1-10. Erişim Adresi: <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/78.pdf>, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- Koç, O. (2006). *Bilgi Toplumu Organizasyonlarında Örgüt İçi Çatışmaların Yönetiminde Entelektüel Liderliğin Rolü* (Yayımlanmamış doktora tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Kongar, E. (1971). Toplumsal Değişme. *Amme İdaresi Dergisi*, Yıl: Mart/1971, Sayı: 4/1. Erişim Adresi: http://www.todaie.edu.tr/yayinlar/dergi_goster.php?kodu=817&dergi=1, Erişim Tarihi: 07.05.2017
- Korea Agency for Digital Opportunity&Promotion. (2004). How to measure the digital divide. Erişim Adresi: <https://www.itu.int/osg/spu/ni/digitalbridges/presentations/02-Cho-Background.pdf>, Erişim Tarihi: 24.12.2016
- Kuru, E. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Kavramına İlişkin Görüşleri. *Journal of Turkish Studies*, Volume 14 Issue 3, 2019, 1629-1648. Erişim Adresi: http://www.turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=22563, Erişim Tarihi: 28.04.2020
- Küplü, N. (2012). *Devlet İlköğretim ve Özel İlköğretim Okullarının Teknoloji Yeterlilikleri ve Bu Okullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Bilgi Teknolojileri Okuryazarlık Düzeylerinin Karma Metot Yöntemiyle Değerlendirilmesi (Çanakkale İli Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Maslow, A.H. (1987). *Motivation and personality*. New York: Harper&Row Publishers.
- Massachusetts Department of Elementary and Secondary Education. (2008). *Massachusetts technology literacy standards and expectations*. Malden, Massachusetts, USA. Erişim Adresi: <http://www.doe.mass.edu/odl/standards/itstand.pdf>, Erişim Tarihi: 26.04.2017
- Martin, A. (2008). Digital literacy and the digital society. C. Lankshear ve M. Knobel (Ed.). *Digital literacies: concepts, policies and practices* (p. 151-176). New York: Peter Lang. Erişim Adresi: http://scholar.google.com.tr/scholar_url?url=http://sites.google.com/site/colinlankshear/DigitalLiteracies.pdf%23page%3D153&hl=tr&sa=X&scisig=AAGBfm2ALJZkcJpf20bKOvxBH7zPDzyZuw&nossl=1&oi=scholar&ved=0ahUKEwjMnPHX-P7SAhVLkiwKHclMCPsQgAMIGCgAMAA, Erişim Tarihi: 30.03.2017

- Meder, M. (2001). Bilgi Toplumu ve Toplumsal Değişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2001, Sayı: 9, 72-81. Erişim Adresi: http://pau.egitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/1069913285_8meder.pdf, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- Mercan, N., Demirci, K. ve Oyur, E. (2013). Alvin Toffler’a Göre Bilgi Çağının Yeni Paradigması: Kaos Teorisi. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, Yıl: 2013, Cilt: 8, Sayı: 1, 115-127. Erişim Adresi: <http://www.beykon.org/dergi/2013/SPRING/N.Mercan.pdf>, Erişim Tarihi: 08.05.2017
- Metin, P. (2011). *Teknoloji Okuryazarlığını Geliştirmek Üzere Yetişkinlere Yönelik Bir Eğitim Programı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Ortaokulu Yönetmeliği. (2001). *T.C. Resmi Gazete*, 24561, 22 Ekim 2001.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). *Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü İzleme ve Değerlendirme Raporu 2018*. İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı. Erişim Adresi: <http://hbogm.meb.gov.tr/dosyalar/izlemedegerlendirmerapor/2018/mobile/index.html>, Erişim Tarihi: 11.03.2020
- Milli Eğitim Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı (2019). *Milli Eğitim Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı İstatistik Verileri*. 27.02.2019 tarihli ve 4247481 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı yazısı.
- Miser, R. (2002). Küreselleşen Dünyada Yetişkin Eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt:35, Sayı: 1-2. Erişim Adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/137/956.pdf>, Erişim Tarihi: 20.10.2016
- Morstein, B.R., Smart, J.C. (1974). Reason for participation in adult education courses: a multivariate analysis of group differences. *Adult Education*, 24, 2 (1974), ss. 83-98.
- National Commission on Excellence in Education. (1983). *A nation at risk: the imperative for educational reform*. Washington D.C.: The Commission on Excellence in Education. Erişim Adresi: http://www.channelingreality.com/un/education/nationatrisk/NATION_AT_RISK_Background.pdf, Erişim Tarihi: 03.05.2017
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy? *Computers&Education*, 59(3), 1065-1078.

- Norris, D. T. ve Conceicao, S. (2004). Narrowing the digital divide in low-income, urban communities. *New Directions for Adult and Continuing Education*, No: 101, 69-81. Erişim Adresi: <http://0-eds.a.ebscohost.com.library.metu.edu.tr/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=7d2c53cc-315c-4070-88b9-36d69f27f8d3%40sessionmgr4010&vid=2&hid=4103>, Erişim Tarihi: 24.05.2017
- Onursoy, S. (2018). Üniversite Gençliğinin Dijital Okuryazarlık Düzeyleri: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergi*, Cilt: 6, Sayı: 2, Eylül 2018, 899-1013. Erişim Adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/558781>, Erişim Tarihi: 04.12.2018
- Organization for Economic CoOperation and Development. (2001). *Understanding the digital divide*. France: OECD Publications. Erişim Adresi: <http://www.oecd.org/sti/1888451.pdf>, Erişim Tarihi: 07.12.2015
- Organization for Economic CoOperation and Development. (2016). *Skills matter: further results from the survey of adult skills*. OECD Skills Studies, Paris: OECD Publishing. Erişim Adresi: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/skills-matter_9789264258051-en#.Wj_cZlV1-po#page1, Erişim Tarihi: 20.11.2017
- Özdemir, A. (2011). *Sınıf Öğretmenlerinin Fen ve Teknoloji Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Özen, Y. (2011). Algın Öğrenme Teorisi Yaşam Boyu Değişerek ve Gelişerek Öğrenme. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, s.6. Erişim Adresi: http://e-dusbed.com/Makaleler/1889048281_ID40%20s.1-16.pdf, Erişim Tarihi: 17.10.2016
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. New York: John Wiley & Sons.
- Pearson, G., Young, A. T. (2002). *Technically speaking: why all Americans need to know more about technology*. Washington, D.C.: National Academies Press. Erişim Adresi: <https://www.nap.edu/download/10250>, Erişim Tarihi: 09.04.2017
- Sarıgöz, O. (2012). Bilgi Toplumunun Eleştirisi ve Türkiye’de Modern Eğitimin Gerçekleştiremedikleri. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, Yıl: 2012, 72-84. Erişim Adresi: http://www.ejovoc.org/makaleler/may_2012/pdf/07.pdf, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- Sarıkaya, B. (2019). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dijital Okuryazarlık Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:12, Sayı:62, 2019, *Journal of Turkish Studies*, Volume 14 Issue 3, 2019, 1098-1107. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/331410019_TURKCE_OGRETMENI_ADAYLARININ_DIJITAL_OKURYAZARLIK_DURUMLARININ_CESITLI_DEGISKENLER_ACISINDAN_DEGERLENDIRILMESI, Erişim Tarihi: 23.04.2020

- Sayılan, F. (2006). Küresel Aktörler (DB ve GATS) ve Eğitimde Neo-Liberal Dönüşüm. *TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni*. Sayı:2006/4, Ekim-Kasım-Aralık. Erişim Adresi: http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/1e03cc77d4bbd6b_ek.pdf, Erişim Tarihi: 17.10.2016
- Sayılan, F. (2009). Küreselleşme ve Yetişkin Eğitimi. M. Uysal ve A. Yıldız (Ed.). *Yetişkin Eğitimi: Kuramdan Uygulamaya* (s. 255-271). İstanbul: Kalkedon.
- Sautoy, P. (1966). La planification et l'organisation des programmes d'alphabetisation des adultes Afrique. *Guides Pratiques Por Extrascolaire, 4. Unesco*.
- Şamiloğlu, F. (2002). *Entelektüel Sermaye*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şataf, C., Çiçek, H. G. ve Dikmen, S. (2014). Kamu Hizmetlerinin Sunulmasında E-Devlet Uygulamalarının Toplumsal Algı Düzeyi Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, Yıl: 2014, Cilt: 9, Sayı: 2, 1-14. Erişim Adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/beyder/article/view/5000098617/5000091908>, Erişim Tarihi: 14.05.2017
- Sheffield, S.B. (1964). The orientations of adult continuing learners. *The Continuing Learner*, ss. 1-22, (Ed.: D. Solomon), Chicago: C.S.L.E.A.
- Taşkesen, A. ve Çötök, N. A. (2005). Bilgi Toplumu Olma Yolunda Teknolojinin Rolü ve Dönüştürücülüğü. Aytekin İ. ve Fahme D. (Ed.) V. *International Education Technology Conference Bildiriler Kitabı* içinde (s.49-54). Sakarya Üniversitesi. Erişim Adresi: http://www.iet-c.net/publication_folder/ietc/ietc2005.pdf, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- Tataroğlu, M. ve Coşkun, B. (2005, Kasım). Bilgi İletişim Teknolojileri ve E-Devletin Etik Açısından İrdelenmesi. 2. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu* içinde (s.165-183). Sakarya Üniversitesi. Erişim Adresi: <http://www.etiksempozyumu.sakarya.edu.tr/etik/2.1/Tataroglu.pdf>, Erişim Tarihi: 14.05.2017
- TEDMEM. (2016). *OECD Yetişkin Becerileri Araştırması: Türkiye İle İlgili Sonuçlar*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. Erişim Adresi: <https://tedmem.org/download/oecd-yetiskin-becerileri-arastirmasi-turkiye-ile-ilgili-sonuclar?wpdmdl=1688>, Erişim Tarihi: 20.11.2017
- Tekeli, P. (2018). *Dijital Hikaye Anlatımı Atölyesinde Yaşlıların Dijital Okuryazarlık Deneyimlerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tekin, M. (1990). Yetişkin Eğitiminde Katılma ve İlgili Araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1990, Cilt: 22, Sayı: 2, s. 547-563.

- Tekiroğlu, Z. (2019). *Ortopedik Engelli Bireylerin İnternet Bağımlılığı ve Teknoloji Kullanımlarının İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- The European Parliament and The Council Of The European Union. (2006). *Key competences for lifelong learning*. Official Journal Of The European Union. Erişim Adresi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006H0962>, Erişim Tarihi: 29.10.2016
- Toffler, A. (1980). *Üçüncü Dalga*. İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- Toffler, A. ve Toffler H. (2006). *Zenginlik Devrimi*. İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- Tunç, M. (1998). Kalkınmada İnsan Sermayesi: İç Getiri Oranı Yaklaşımı ve Türkiye Uygulaması. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt:13, Sayı 1, Yıl:1998, ss.83-106. Erişim adresi: http://iibf.deu.edu.tr/deuj/index.php/cilt1-sayi1/article/viewFile/14/pdf_5
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2011). Türkiye Okuma Kültürü Haritası. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Erişim Adresi: <https://kygm.ktb.gov.tr/Eklenti/55,yonetici-ozetipdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 18.12.2019
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2006). Kültürel Faaliyetlere Katılım ve Ayrılan Zaman, Alanlara Göre Kültür ve Eğlence Faaliyetlerine Bir Ayda Ayrılan Ortalama Süre. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1086 Erişim Tarihi: 15.12.2019
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2010). İstihdam, İşsizlik ve Ücret İstatistikleri, Eğitim Durumu ve Meslek Ana Grubuna Göre Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı (2010) Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1008 Erişim Tarihi: 12.01.2010
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). Temel İstatistikler-İstihdam, İşsizlik ve Ücret, Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Aylık Ortalama Brüt Ücret ve Yıllık Ortalama Brüt Kazanç 2014. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> Erişim Tarihi: 17.02.2020
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). Zaman Kullanım Araştırması 2014-2015. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18627> Erişim Tarihi: 15.12.2019
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2016. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018a). Eğitim İstatistikleri, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veritabanı, Okuryazarlık ve Cinsiyete Göre Nüfus (+15 yaş) 2018. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018 Erişim Tarihi: 11.03.2020

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018b). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2018. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018c). Merkezi Dağıtım Sistemi, İnternet Yayını Yapan Yayın Sayısı, İnternet Yayını Ziyaretçi Sayısı 2018, Gazete ve Dergilerin Yayın Bölgesine Göre Yıllık Yurtiçi Tiraj Sayısı. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=96&locale=tr> Erişim Tarihi: 26.11.2019
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018d). Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30589> Erişim Tarihi: 18.12.2019
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018e). Yazılı Medya İstatistikleri 2018, Gazete ve Dergilerin Yayın Bölgesine Göre Yıllık Yurtiçi Tiraj Sayısı. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30593> Erişim Tarihi: 19.11.2019
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2018. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu. (2018). Aralık 2018 Açlık ve Yoksulluk Sınırı Araştırması Haber Bülteni. Ankara: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu. Erişim Adresi: <http://www.turkis.org.tr/ARALIK-2018-ACLİK-ve-YOKSULLUK-SINIRI-d158749> Erişim Tarihi: 10.11.2019
- Türkiye Yayıncılar Birliği. (2018). Türkiye Kitap Pazarı Raporu 2018. Erişim Adresi: <http://turkayaybir.org.tr/2018-turkiye-kitap-pazari-raporu/#.Xfn77FUzapo> Erişim Tarihi: 18.12.2019
- Twitter Safety. (2020, Haziran 12). Disclosing networks of state-linked information operations we are removed. *Twitter Blog*. Erişim Adresi: https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/information-operations-june-2020.html Erişim Tarihi: 14.06.2020
- Uçkun, S., Uçkun, G. ve Latif, H. (2002). Bilgi Toplumu ve Türkiye. İbrahim Güran Y., Mustafa Anıl D. (Ed.) 1. *Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde. Kocaeli Üniversitesi.
- United Nations. (2005). *Global e-government readiness report 2005, from e-government to e-inclusion*. New York: United Nations. Erişim Adresi: <https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2005-Survey/Complete-survey.pdf>, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- United Nations. (2008). *E-Government Survey 2008, From E-Government to Connected Governance*. New York: United Nations. Erişim Adresi: <https://publicadministration.un.org/egovkb/portals/egovkb/documents/un/2008-survey/unpan028607.pdf>, Erişim Tarihi: 10.05.2017

- United Nations. (2010). *E-government survey 2010, leveraging e-government at a time of financial and economic crisis*. New York: United Nations. Erişim Adresi: <https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2010-Survey/Complete-survey.pdf>, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- United Nations. (2012). *E-government survey 2012, e-government for the people*. New York: United Nations. Erişim Adresi: <https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2012-Survey/Complete-Survey.pdf>, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- United Nations. (2014). *E-government survey 2014, e-government for the future we want*. New York: United Nations. Erişim Adresi: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E-Gov_Complete_Survey-2014.pdf, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- United Nations. (2016). *E-government survey 2016, e-government in support of sustainable development*. New York: United Nations. Erişim Adresi: <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN96407.pdf>, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- United Nations. (2018). *E-government survey 2018, gearing e-government to support transformation towards sustainable and resilient societies*. New York: United Nations. Erişim Adresi: [https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E Government-Survey-2018](https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2018), Erişim Tarihi: 21.11.2018
- United Nations. (2020). *E-government survey 2020, digital government in the decade of action for sustainable development*. New York: United Nations. Erişim Adresi: <https://www.un.org/development/desa/publications/publication/2020-united-nations-e-government-survey>, Erişim Tarihi: 15.09.2020
- Uralman, H. (2006). *Bilgi Toplumunda Sanat Müzelerinin Rolü ve Türkiye'deki Sanat Müzeleri İçin Öneriler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2002). *Information and communication technology in education: a curriculum for schools and programme of teacher development*. New York: UNESCO. Erişim Adresi: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001295/129538e.pdf>, Erişim Tarihi: 03.05.2017
- Uysal, C. (2001). Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler. *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, (1), 140-153. Erişim Adresi: http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/44126330/TrkiyeAvrupaBirliili_kilerininTarihse.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1493922291&Signature=9cznVYVxfWso6soMfeE0dR%2FWE5A%3D&responsedisposition=inline%3B%20filename%3DTURKIYE_AVRUPA_BIRLIGI_ILISKILERININ_TAR.pdf, Erişim Tarihi: 04.05.2017

- Ünlühisarcıklı, Ö. (2009). Yetişkin Eğitimini Gerektiren Nedenler. M. Uysal ve A. Yıldız (Ed.). *Yetişkin Eğitimi: Kuramdan Uygulamaya* (s. 85-104). İstanbul: Kalkedon.
- Üstündağ, M., Güneş, E. ve Bahçivan, E. (2017). Turkish Adaptation of Digital Literacy Scale and Investigating Pre-service Science Teachers' Digital Literacy. *Journal of Education and Future*, (12), 19-29. Erişim Adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/332115>, Erişim Tarihi: 10.12.2018
- WAS (We Are Social) (2019a). Digital 2019 global report. Erişim Adresi: <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019> Erişim Tarihi: 05.01.2020
- WAS (We Are Social) (2019b). Digital 2019 Turkey report. Erişim Adresi: <https://datareportal.com/reports/digital-2019-turkey> Erişim Tarihi: 05.01.2020
- Yeşildal, M. (2018). *Yetişkin Bireylerde Dijital Okuryazarlık ve Sağlık Okuryazarlığı Arasındaki İlişki: Konya Örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Yıldız, A. (2006). *Türkiye’de Yetişkin okuryazarlığı: Yetişkin Okuma-Yazma Eğitimine Eleştirel Bir Yaklaşım* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yıldız, A. (2009). Yetişkin Okuryazarlığı. M. Uysal ve A. Yıldız (Ed.). *Yetişkin Eğitimi: Kuramdan Uygulamaya* (s. 353-372). İstanbul: Kalkedon.
- Yıldız, A., Dindar, H., Ünlü, D., Gökçe, N., Kocakurt, Ö. ve Kırıl Özüstün, A. (2018). “Yetişkin Yeterliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı (PIACC)” Sonuçları Bağlamında Türkiye’de Temel Eğitim Sorunlarını Yeniden Düşünmek. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2018, Cilt: 51, Sayı: 2, 209-237. Erişim Adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/516535>, Erişim Tarihi: 31.08.2018
- Yılmaz, B. (1998). “Bilgi Toplumu”: Eleştirel Bir Yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1998, Cilt: 15, Sayı: 1, 147-158. Erişim Adresi: [http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/huedebyatdergisi15\(1\)147-158.pdf](http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/huedebyatdergisi15(1)147-158.pdf), Erişim Tarihi: 10.05.2017
- Yılmaz, N. (2007). *Bilgi Toplumunda Okul ve Medya İlişkisi: Türkiye Örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yiğit, E. Ö. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Okuryazarlığı Düzeylerinin ve Teknoloji ile Bütünleştirilmiş Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yuldaşev, D. (2015). *Teknoloji Okuryazarlığının Elektronik Ortamda Ürün Satın Alma Davranışı Üzerine Etkisi (Kırgızistan Örneği)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Zarcadoolas, C., Blanco, M., Boyer, J. F. ve Pleasant, A. (2002). Unweaving the web: an exploratory study of low-literate adults' navigation skills on the world wide web. *Journal of Health Communication*, Volume 7, 309-324. Erişim Adresi: <https://pdfs.semanticscholar.org/1070/2fd6a5731c3ab0d80192652bf36f52b7adf7.pdf>, Erişim Tarihi: 24.05.2017

EKLER

EK 1. MEB Bilgi Talebi Dilekçesi/MEB Cevabi Yazısı

MILLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
Açık Öğretim Daire Başkanlığı
Açık Öğretim Ortaokulu Müdürlüğüne

Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü'nde Ticaret Uzmanı olarak görev yapmaktayım. Aynı zamanda Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı Yetişkin Eğitimi Doktora Programı'nda doktora öğrencisiyim.

Tez aşamasında olduğum söz konusu doktora programı kapsamında “**Açık Öğretim Ortaokulu Öğrencilerinin Teknoloji Okuryazarlığı (Ankara İli Örneği)**” konulu tez çalışmasını yürütmekteyim. Çalışmamaya yönelik olarak Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından verilen izin yazısı **Ek-1**'de sunulmaktadır.

Çalışmamdaki örneklem büyüklüğünün tespit edilebilmesi ile tez çalışmamda yer verilerek ve sadece akademik amaçla kullanılmak üzere **Açık Öğretim Ortaokulu** ile ilgili olarak;

- Yıllar itibariyle (tarafınızca uygun görülürse son on yıl) öğrenci sayısı, öğrencilerin cinsiyet dağılımı, öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımı, öğrencilerin bölgelere göre dağılımı gibi temel istatistikî bilgilere,
(NOT: Daha önce Açık Öğretim Lisesi ile ilgili yapılmış olan ve YOK tez veri tabanında 468273 tez numarasıyla kayıtlı bulunup erişimde olan başka bir doktora tezinde Açık Öğretim Lisesi ile ilgili verilmiş olan istatistikî bilgiler örnek teşkil etmesi açısından **Ek-2**'de sunulmaktadır.)
- Formatına **Ek-3**'te yer verildiği şekliyle; Türkiye, Ankara ili, Çankaya ilçesi, Çankaya Halk Eğitim Merkezi ve Başkent Halk Eğitim Merkezi ile ilgili sayısal temel istatistikî bilgilere,
(NOT: Tarafımca halk eğitim merkezi ile şifahi olarak bağlantıya geçilmiş olup, yeni kayıt dışında para yatırmak suretiyle otomatik kayıt yenilemeler olduğundan söz konusu bilgilerin Bakanlıktan Sistemden temin edilmesi gerektiği belirtilmiştir.)

İhtiyaç duymaktayım.

Söz konusu istatistikî bilgilerin tarafınızca uygun görülen bir yöntemle (elden teslim, CD ortamı, e-posta vb.) tarafıma verilmesi hususunu saygılarımla arz ederim.

Recep BOZER

Ekler: 1- Ankara Valili Milli Eğitim Müdürlüğü izin yazısı (1 adet-1 sayfa)
2- Örnek istatistikî bilgiler (1 adet-3 sayfa)
3- İstatistikî bilgi formatı (1 adet-1sayfa)

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı

Sayı : 65968543/622.01/4247481

27.02.2019

Konu: Açık Öğretim Ortaokulu
Öğrenci Bilgileri

HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE
(Açık Öğretim Daire Başkanlığı)

İlgi : a) 21.02.2019 tarih ve 3834305 sayılı yazınız.
b) Recep BOZER' in 18.02.2019 tarihli dilekçesi.

İlgi (a) yazınız ve ilgi (b) dilekçe Başkanlığımızca incelenmiş olup; ilgi yazılarda talep edilen, Açık Öğretim Ortaokulu öğrencileri istatistiki verilerinin, (son 10 yıla ait) cinsiyet, yaş ve sınav bölgelerine göre dağılımlarını içeren veriler yazımız ekinde gönderilmiştir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Özgür TÜRK
Bilgi İşlem Dairesi Başkanı V.

EK: Yazı ve eki

Atatürk Blv. 06648 Kızılay/ANKARA
Elektronik Ağ: <http://bigb.meb.gov.tr>
e-posta: bigb@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: M.Ş.ASLAN Öğretmen
Tel: xxxxxxxxxxxxxxxx
Faks: (0 312) 417 50 09

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksonu.meb.gov.tr> adresinden 9977-c01a-3fe4-a296-55e4 kodu ile teyit edilebilir.

MILLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
Açık Öğretim Daire Başkanlığı
Açık Öğretim Ortaokulu Müdürlüğüne

- İlgi: a) 27.02.2019 tarihli ve 65968543/622.01/4247481 sayılı MEB Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı yazısı.
b) 21.02.2019 tarihli ve 3834305 sayılı yazımız.
c) 18.02.2019 tarihli dilekçem.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı Yetişkin Eğitimi Doktora Programı kapsamında yürütmekte olduğum doktora tezimde kullanmak üzere Açık Öğretim Ortaokulu ile ilgili istatistiki bilgiler tarafımdan ilgi (c)'de kayıtlı dilekçem ile talep edilmiş olup, söz konusu dilekçeme istinaden Genel Müdürlüğünüzün ilgi (b)'de kayıtlı yazısı sonrasında, 81 il bazında yıllar itibarıyla (2009-2018) cinsiyete (kadın-erkek) ve yaş gruplarına (0-18, 19-25, 26-34, 35-...) göre öğrenci sayıları ilgi (a)'da kayıtlı Bakanlık Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı yazısı ile tarafıma iletilmiştir.

Tez çalışmamın örneklemini Ankara ili Çankaya ilçesini içermektedir. Ancak ilgi (a)'da kayıtlı yazı ile gönderilen iller genelindeki toplam öğrenci sayılarını gösteren il bazlı veriler, Ankara ili için de Ankara'nın tüm ilçelerini içerdiğinden, Çankaya ilçesi özelinde söz konusu rakam tarafımdan ayrıştırılamamaktadır. (Örneğin, 2018 yılı için Ankara ilindeki toplam 3.314 öğrencinin kaç tanesinin Çankaya ilçesinde olduğu ve bunların cinsiyet-yaş dağılımları bilinmemektedir.)

Çalışmamdaki örneklem büyüklüğünü tespit edebilmek ve bu anlamda sadece akademik amaçla kullanmak üzere Açık Öğretim Ortaokulu ile ilgili olarak;

- Daha önce ilgi (a)'da kayıtlı yazı ile gönderilen verilerin, **sadece Ankara ili Çankaya ilçesi özelinde de çıkarılmasına/ayrıştırılmasına**, tarafınızca uygun görülürse yıl olarak daha önceki verilerde olduğu gibi 2009-2018 aralığındaki yılların alınmasına, ancak yılların tamamı için veri temini mümkün değil ise, sadece 2018 yılı için Ankara ili Çankaya ilçesindeki cinsiyet (kadın-erkek) ve yaş (0-18, 19-25, 26-34, 35-...) değişkenlerine göre Açık Öğretim Ortaokulu öğrencisi sayılarına,
- 2019 yılı için veriler oluştuysa, 2019 yılı için de benzer şekilde istatistiki bilgilere,

ihtiyaç duymaktayım.

Söz konusu istatistiki bilgilerin Bakanlık Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'na çıkarılarak tarafınızca uygun görülen bir yöntemle (elden teslim, CD ortamı, e-posta vb.) tarafıma verilmesi hususunu saygılarımla arz ederim. 30.04.2019

Recep BOZER

EK 2. AB Tarihsel Süreç

Dijital yeterliğin temel yeterlikler arasında belirtildiği Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi'nin 2006/962/EC sayılı Yaşam Boyu Öğrenme İçin Kilit Yeterlikler Tavsiye Kararı'nın alınmasına zemin hazırlayan ve Avrupa Birliği içerisinde arka planda yaşanan dijital yeterlikler bağlamındaki gelişmeler tarihsel olarak aşağıdaki şekilde özetlenebilmektedir:

- 23-24 Mart 2000 tarihleri arasında toplanan Lizbon Avrupa Konseyi tarafından bir Avrupa sisteminin yaşam boyu öğrenme yoluyla sağlanan yeni temel becerileri Avrupa'nın küreselleşmeye tepkisinde ve bilgiye dayalı ekonomiye dönüşümünde ana ölçüt olarak tanımlaması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuç Lizbon Avrupa Konseyi'nden itibaren, Brüksel Avrupa Konseyi (20-21 Mart 2003 ve 22-23 Mart 2005) ve yeniden başlatılıp 2005'te onaylanan Lizbon Stratejisi de dahil olmak üzere, düzenli olarak yeniden dile getirilmiştir.
- Stockholm Avrupa Konseyi (23-24 Mart 2001) ve Barselona Avrupa Konseyi (15-16 Mart 2002) tarafından 2010 itibarıyla gerçekleştirmek üzere Avrupa eğitim ve yetiştirim sistemleri ve çalışma programı somut gelecek hedefleri ("Eğitim ve Yetiştirim 2010" çalışma programı) onaylanmıştır. Bu hedeflerin içinde; bilgi toplumu için becerileri geliştirme, dil öğrenimini destekleyen belirli hedefler, girişimciliği geliştirme ve eğitimde Avrupa boyutunu geliştirme gerekliliği gibi hedefler yer almıştır.
- "Avrupa Alanında Yaşam Boyu Öğrenmeyi Bir Gerçek Haline Getirmek" adlı Komisyon İletişimi ve onu takip eden 27 Haziran 2002 tarihli yaşam boyu öğrenme üzerine yapılan Komisyon Önergesi "yeni temel becerileri" öncelik olarak belirten koşulu tanımlamış olup, yaşam boyu öğrenmenin okul öncesi çağdan başlayıp emeklilik sonrası çağa kadar geçen süreyi kapsamaması gerektiği vurgulanmıştır.
- Avrupa Konseyi tarafından Mayıs 2003'te, Avrupa ortalama performansındaki ölçülebilir performansa bağlılığı gösteren Avrupa referans seviyeleri (dereceleri, ölçütleri) benimsenmiştir. Söz konusu referans seviyelerinin; okuryazarlık, okuldan erken ayrılma, üst orta eğitimin tamamlanması ve yetişkinlerin yaşam boyu öğrenmeye katılmalarını içerdiği ve temel becerilerin gelişimiyle yakından ilişkili olduğu belirtilmiştir.
- Avrupa Konseyi tarafından eğitimin geniş rolü üzerine hazırlanan ve Kasım 2004'te kabul edilen Konsey Raporu eğitimin, toplumdaki ortak kültürel altyapıyı yenilemeye ve korumaya, vatandaşlık, eşitlik, tolerans ve saygı gibi sosyal ve sivil değerleri öğrenmeye olan katkısını vurgulamıştır. Özellikle, bütün üye devletlerin giderek artan sosyal ve kültürel çeşitlilikle nasıl baş edecekleri sorusuyla uğraştığı zamanlarda eğitimin ayrı bir önem taşıdığı belirtilmiştir. Buna ek olarak, insanları çalışma hayatına sokmayı ve iş yaşamında tutmayı sağlayarak sosyal uyumun kuvvetlendirilmesinde eğitimin önemli bir rolünün olduğu belirtilmiştir.
- Eğitim ve yetiştirimle ilgili Lizbon hedeflerine yönelik 2005 yılında Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen rapor, 15 yaşındaki bireylerin okuryazarlıkta düşük başarı gösterme yüzdelelerini düşürmede ya da üst orta eğitimi tamamlama oranını arttırmada herhangi bir gelişme kaydedilmediğini göstermiştir. Okuldan erken ayrılma oranının azaltılmasında ise biraz gelişim gözlenmiş olmasına

rağmen, bu oranlarla Mayıs 2003'te kabul edilen 2010 Avrupa referans seviyelerine ulaşamayacağı değerlendirilmiştir. Yetişkinlerin öğrenme süreçlerine katılmalarının 2010 referans seviyelerine ulaşacak hızda büyümediği ve verilerin daha düşük becerili bireylerin ileriki zamanlarda öğrenme ve yetiştirim süreçlerine katılma ihtimallerinin daha az olduğunu gösterdiği ifade edilmiştir.

- 2004 yılında yapılan Mesleki Eğitim ve Yetiştirim Üzerine Maastricht Çalışması yeni tanımlanan işlerin gerekli gördüğü eğitim seviyeleriyle Avrupa iş gücü tarafından elde edilmiş olan eğitim seviyeleri arasında dikkate değer bir fark olduğunu göstermiştir. Bu çalışmayla, Avrupa iş gücünün üçte birinden fazlasının (80 milyon kişi) düşük becerilere sahip olduğu ortaya koyulmuş olup, 2010 yılıyla beraber yeni işlerin yüzde ellisinin üçüncü derece nitelikleri, yüzde kırkıdan biraz azının üst orta eğitimi ve sadece yüzde on beşinin temel eğitimi gerekli kılacağı öngörülmüştür.
- 2004 yılında kabul edilen “Eğitim ve Yetiştirim 2010” çalışma programı üzerine yazılan Müşterek Konsey/Komisyon Raporu üye devletlerin yaşam boyu öğrenme stratejilerinin bir parçası olarak bütün vatandaşların edinmesi gereken becerilerin gerekliliğini güçlendirmiştir. Bu reformu teşvik etmek ve kolaylaştırmak için söz konusu Rapor, ortak Avrupa referansları ve prensiplerinin gelişimini ve Temel Yeterlik Çerçevesine (Sisteminde) öncelik verilmesi gerektiğini önermiştir.
- 22-23 Mart 2005 tarihlerinde gerçekleştirilen Brüksel Avrupa Konseyinin sonuçlarıyla ilişkili olan Avrupa Gençlik Antlaşması, ortak bir temel beceriler setinin gelişimini desteklemenin gerekliliğini vurgulamıştır.

EK 3. Anket

Değerli Açık Öğretim Ortaokulu Öğrencisi,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı Yetişkin Eğitimi Doktora Programı kapsamında yürütülen bu çalışmamızın amacı açık öğretim ortaokulu öğrencilerinin teknoloji okuryazarlığı durumlarını belirlemektir. Sorulara vereceğiniz yanıtlar, yalnızca bilimsel amaçlar için toplu olarak değerlendirilecektir. Bu nedenle adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

Lütfen aşağıdaki soruları dikkatle okuduktan sonra, sizin durumunuza uygun düşen seçeneği işaretleyiniz ve yanıtlanmamış soru bırakmayınız. Sorulara objektif ve samimi cevaplar vereceğinize inanıyorum. Bu bilimsel çalışmaya yapacağınız katkılar için şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Recep BOZER

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi

Demografik Bilgiler

1. Cinsiyetiniz?
☐ Kadın
☐ Erkek
 2. Yaşınız?
☐ 18-25
☐ 26-35
☐ 36-45
☐ 46-55
☐ 56-65
☐ 65 üzeri
 3. Medeni durumunuz?
☐ Bekar
☐ Evli
☐ Dul ya da boşanmış
☐ Diğer Belirtiniz.....
 4. Hangi yerleşim yerinde doğdunuz?
☐ Büyükşehir il merkezinde
☐ İl merkezinde
☐ İlçe merkezinde
☐ Köyde
☐ Diğer Belirtiniz.....
 5. Kaç yıldır Ankara'da yaşıyorsunuz?
☐ Doğduğumdan beri
☐ 1 yıldan az
☐ 1-5 yıl
☐ 6-10 yıl
☐ 11-15 yıl
☐ 16-20 yıl
☐ 20 yıldan fazla
- () Ortaokul veya imam hatip ortaokulundan ayrıldıktan sonra
() Yurtdışında öğrenim görüp ilkokulu tamamladıktan ya da ortaokul terk denkliliği aldıktan sonra
14. Ne kadar süredir açık öğretim ortaokuluna devam ediyorsunuz?
☐ 1 yıldan az
☐ 1-2 yıl
☐ 3-4 yıl
☐ 4 yıldan fazla
 15. Açık öğretim ortaokuluna devam etmenizin nedeni nedir? (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
☐ Okumaya ilgi duyduğum için
☐ Liseye gitmek istediğim için
☐ İş bulmak için
☐ İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için
☐ İşte yükselmek için
☐ İşimde daha iyi/yeterli olmak için
☐ Kendimi geliştirmek için
☐ Askerliği tecil ettirmek için
☐ Paso almak için
☐ Ehliyet almak için
☐ Diploma almak için
☐ Toplumda daha iyi bir statü elde etmek için
☐ Diğer Belirtiniz.....
 16. Yukarıda belirttiğiniz nedenlerden en önemlisi hangisidir?
.....

Temel Okuryazarlıkla İlgili Sorular

17. Ne zamandan beri okuyorsunuz?
☐ 2 yıldan az
☐ 2-5 yıl
☐ 6-9 yıl
☐ 10-13 yıl
☐ 14-17 yıl
☐ 18-21 yıl
☐ 21 yıldan fazla
18. Evnize düzenli olarak gazete alıyor mu?
☐ Evet
☐ Hayır
19. Gazete okuyor musunuz?
☐ Düzenli olarak gazete okuyorum
☐ Ara sıra gazete okuyorum
☐ Okumuyorum (21 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
☐ Diğer Belirtiniz.....
20. İnternette gazete okuyor musunuz?
☐ Evet, internette okuyorum
☐ Bazen basılı bazen internette okuyorum
☐ Hayır, basılı okuyorum

6. Ankara'da doğmadıysanız, hangi yerleşim biriminden göç ettiniz?
☐ Büyükşehir il merkezinden
☐ İl merkezinden
☐ İlçe merkezinden
☐ Köyden
☐ Diğer Belirtiniz.....
7. Ankara'da doğmadıysanız, Ankara'ya neden geldiniz?
☐ Ben küçükken annem/babam gelmiş
☐ Okumak için geldim
☐ Evlendim geldim
☐ Çocuklar okusun diye geldim
☐ İş yoku, çalışmak için geldim
☐ Büyük şehirde yaşamak için geldim
☐ Daha iyi bir iş bulmak için geldim
☐ Diğer Belirtiniz.....
8. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?
☐ Çalışmıyorum
☐ Kendi işyerimde çalışıyorum (esnaf vb.)
☐ Sürekli bir işte çalışıyorum
☐ İş buldukça çalışıyorum
☐ Evde kendim bir şeyler yapıp satıyorum
☐ Çalışıyordum, emekli oldum
☐ Diğer Belirtiniz.....
9. Kendi işinizi yapıyor ya da sürekli bir işte çalışıyorsanız, kaç yıldır çalışıyorsunuz?
☐ 1 yıldan az
☐ 1-3 yıl
☐ 4-6 yıl
☐ 7-9 yıl
☐ 10-12 yıl
☐ 13-15 yıl
☐ 15 yıldan fazla
10. Aylık kişisel gelir durumunuzu belirtiniz.
☐ Gelirim yok
☐ Gelirim var Belirtiniz.....
11. Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz?
☐ Zengin
☐ Orta halli
☐ Fakir
12. Oturduğunuz konut tipi aşağıdakilerden hangisidir?
☐ Apartman dairesi
☐ Gecekondu
☐ Bahçeli ev
☐ Villa
☐ Diğer Belirtiniz.....
13. Aşağıdakilerden hangisinden sonra açık öğretim ortaokuluna kayıt oldunuz?
☐ İlkokulu (4 üncü ya da 5 üncü sınıf) tamamladıktan sonra
☐ Yetişkinler 2. kademe eğitimini başarı belgesi aldıktan sonra
☐ Yetiştirici ve tamamlayıcı temel eğitim-B kursu belgesi aldıktan sonra

21. Yılda ortalama kaç kitap okuyorsunuz? (Ders kitapları hariç)
☐ Okumuyorum (23 ÜNCÜ SORUYA GEÇİNİZ)
☐ 1-2 kitap
☐ 3-4 kitap
☐ 5-6 kitap
☐ 7-8 kitap
☐ 9-10 kitap
☐ 10'dan fazla
22. Genellikle ne tür kitaplar okuyorsunuz?
☐ Derslere destek olabilecek diğer kitaplar
☐ Hikaye roman
☐ Bilimsel akademik içerikli
☐ Siyasal içerikli
☐ Dinî içerikli
☐ Diğer Belirtiniz.....

23. Dergi okuyor musunuz?
☐ Düzenli olarak dergi okuyorum
☐ Ara sıra dergi okuyorum
☐ Okumuyorum (25 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
☐ Diğer Belirtiniz.....
24. Genellikle ne tür dergiler okuyorsunuz?
☐ Magazin dergileri
☐ Bilimsel akademik içerikli dergiler
☐ Siyasal içerikli dergiler
☐ Edebiyat-kültür-sanat dergileri
☐ Moda-örgü dergileri
☐ Diğer Belirtiniz.....

25. Açık öğretim ortaokulunda okumak okuma alışkanlığınızı nasıl etkiledi?
☐ Okumaya olan ilgimi artırdı
☐ Etkilemedi
☐ Diğer Belirtiniz.....
26. Okuyamaz olmanızın sizin için nasıl bir yararı olduğunu düşünüyorsunuz? (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
☐ Eğitimimi devam ettirmemi sağlıyor
☐ Çalışma yaşamımı kolaylaştırıyor
☐ Kitap, gazete, dergi okumamı sağlıyor
☐ Devlette olan işlerimi çözmemi sağlıyor
☐ Şehir içinde seyahat etmemi sağlıyor
☐ Çarşı/pazarda alışveriş yapmamı sağlıyor
☐ İnternet ve sosyal medya ortamlarını kullanmamı sağlıyor
☐ Diğer Belirtiniz.....
27. Yukarıda belirttiğiniz yararlardan en önemlisi hangisidir?
.....

Televizyon ve Radyo İle İlgili Sorular

28. Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?
☐ Hiç
☐ 1 saatten az

- () 1-2 saat
() 3-4 saat
() 5-6 saat
() 6 saatten fazla
29. Evinizde kaç tane televizyon var?
() Hiç yok
() 1
() 2
() 3 ve daha fazla
30. Televizyonda hangi programları izliyorsunuz? *(birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)*
() Haber
() Spor
() Dizi
() Film
() Belgesel
() Yarışma
() Eğlence (müzik vb.)
() Realite Show (kayıp bulma, evlendirme vb.)
() Tüm programları izliyorum
() Diğer Belirtiniz.....
31. Evinizde radyo var mı?
() Evet
() Hayır
32. Günde ortalama kaç saat radyo dinliyorsunuz?
() Hiç
() 1 saatten az
() 1-2 saat
() 3-4 saat
() 5-6 saat
() 6 saatten fazla

Teknolojik Ortamlarla İlgili Sorular

33. Teknoloji denilince aklınıza neler geliyor?
.....
34. Çevrenizde (sokak, iş, okul vb.) karşılaştığınız teknolojik ortamlar hangileridir?
.....
35. Bankamatik/banka kartınız var mı?
() Evet
() Hayır (38 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
36. Bankamatik/banka kartını kullanıyor musunuz?
() Evet, kendi kendime kullanıyorum
() Evet, yakınlarımın yardımıyla kullanıyorum
() Hayır, kullanmayı bilmediğim için kullanmıyorum

5

37. Bankamatik/banka kartını hangi amaçla kullanıyorsunuz? *(birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)*
() Para çekmek
() Para yatırmak
() Hesap bilgilerimi takip etmek
() Fatura ödemek
() Para transferi yapmak (havale, eft vb.)
() Alışveriş yapmak
() Diğer Belirtiniz.....
38. Bugüne kadar sıramatik/numarator (hastane, banka vb.) kullandınız mı?
() Sıramatik/numarator nedir bilmiyorum
() Evet, kendi kendime kullandım
() Evet, yakınlarımın yardımıyla kullandım
() Evet, başkalarından yardım alarak kullandım
() Kullanmadım, ihtiyaç duymadım
39. Bugüne kadar para yükleme makinesi (EGO otobüs, metro, su, doğalgaz kartları vb. için) kullandınız mı?
() Para yükleme makinesi nedir bilmiyorum
() Evet, kendi kendime kullandım
() Evet, yakınlarımın yardımıyla kullandım
() Evet, başkalarından yardım alarak kullandım
() Kullanmayı bilmediğim için kullanmadım
() Kullanmadım, ihtiyaç duymadım

Bilgisayar Sahipliği ve Kullanımı İle İlgili Sorular

40. Evinizde bilgisayar (masaüstü, dizüstü, tablet bilgisayar dahil) var mı?
() Evet (42 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
() Hayır (41 İNCİ SORUDAN SONRA 43 ÜNCÜ SORUYA GEÇİNİZ)
41. Evinizde bilgisayar yoksa, almama nedeniniz nedir?
() İhtiyaç duymuyoruz
() Bilgisayar kullanmayı bilmediğimiz için almıyoruz
() Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan kullanıyorum
() İste kullanıyoruz
() Okulda kullanıyoruz
() Bilgisayar pahalı, almıyoruz
() Diğer Belirtiniz.....
42. Evinizde kaç yıldır bilgisayar var?
() 1 yıldan az
() 1-2 yıldır
() 3-5 yıldır
() 6-10 yıldır
() 11-15 yıldır
() 15 yıldan fazla
43. Bilgisayar kullanmayı biliyor musunuz?
() Evet (47 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
() Hayır (44, 45 ve 46 İNCİ SORULARDAN SONRA 53 ÜNCÜ SORUYA GEÇİNİZ)
44. Bilgisayar kullanmayı bilmiyorsanız, bilgisayar öğrenmek ister misiniz?

6

- () Evet
() Hayır
45. Niçin bilgisayar öğrenmek istersiniz? *(birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)*
() Teknolojiye, bilgisayara ilgi duyduğum için
() Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için
() İş bulmak için
() İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için
() İste yükselmek için
() İşimde daha iyi/yeterli olmak için
() Kendimi geliştirmek için
() Zamanımı geçirmek, değerlendirmek için
() Yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için
() Diğer Belirtiniz.....
46. Bilgisayar öğrenmek isteme nedenlerinizden en önemlisi hangisidir?
.....
47. Bilgisayar kullanmayı biliyorsanız, kaç yıldır bilgisayar kullanıyorsunuz?
() 1 yıldan az
() 1-2 yıldır
() 3-5 yıldır
() 6-10 yıldır
() 11-15 yıldır
() 15 yıldan fazla
48. Bilgisayar kullanmayı ne düzeyde bildiğinizi düşünüyorsunuz?
() Az
() Orta
() İyi
() Çok iyi
49. Eğer çalışıyorsanız, çalıştığınız iş bilgisayar kullanmayı gerektiriyor mu?
() Evet
() Hayır
50. Bilgisayar kullanmayı biliyorsanız, kimden/nereden öğrendiniz? *(birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)*
() Kendi kendime öğrendim
() Çocuğumdan öğrendim
() Eşimden öğrendim
() Annemden/babamdan öğrendim
() Kardeşimden öğrendim
() Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan öğrendim
() İş verimden öğrendim
() Okulda öğrendim
() Bilgisayar kursunda öğrendim
() Diğer Belirtiniz.....
51. Bilgisayarda günde ne kadar vakit geçiriyorsunuz? (Cep telefonundaki internet kullanımı hariç)
() Hiç
() 1 saatten az
() 1-2 saat

7

- () 3-4 saat
() 5-6 saat
() 6 saatten fazla
52. Bilgisayarı en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?
() Yazım programını kullanma (word, excel, power point vb.)
() İnternet olmaksızın film CD'lerinden film izleme
() İnternet olmaksızın müzik CD'lerinden müzik dinleme
() İnternet olmaksızın oyun CD'lerinden oyun oynama
() İnternete girme, internet hizmetlerinden yararlanma
() Diğer Belirtiniz.....
- İnternet Sahipliği ve Kullanımı İle İlgili Sorular
53. Evinizde internet bağlantınız var mı?
() Evet (55 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
() Hayır (54 ÜNCÜ SORUDAN SONRA 56 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
54. Evinizde internet bağlantısı yoksa, internet bağlatmama nedeniniz nedir?
() İhtiyaç duymuyoruz
() Kullanmayı bilmediğimiz için internet bağlatmıyoruz
() Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan kullanıyorum
() İste kullanıyoruz
() Okul kullanıyoruz
() İnternet kafeye gidiyoruz
() İnternet pahalı, bağlatamıyoruz
() Bizim mahallede/caddede/sokakta/evde internet altyapısı yok, bağlatamıyoruz
() Diğer Belirtiniz.....
55. Evinizde kaç yıldır internet bağlantınız var?
() 1 yıldan az
() 1-2 yıldır
() 3-5 yıldır
() 6-10 yıldır
() 11-15 yıldır
() 15 yıldan fazla
56. İnternet kullanmayı biliyor musunuz?
() Evet (60 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
() Hayır (57, 58 ve 59 ÜNCÜ SORULARDAN SONRA 68 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
57. İnternet kullanmayı bilmiyorsanız, internet öğrenmek ister misiniz?
() Evet
() Hayır
58. Niçin internet öğrenmek istersiniz? *(birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)*
() Teknolojiye, internete ilgi duyduğum için
() Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için
() İş bulmak için
() İş değiştirmek için, daha iyi bir iş bulmak için
() İste yükselmek için
() İşimde daha iyi/yeterli olmak için
() Kendimi geliştirmek için
() Zamanımı geçirmek, değerlendirmek için

8

- () Yaşamda karşılaştığım sorunları çözmek için
() Diğer Belirtiniz.....
59. İnternet öğrenmek isteme nedenlerinizden en önemlisi hangisidir?
.....
60. İnternet kullanmayı biliyorsanız, kaç yıldır internet kullanıyorsunuz?
() 1 yıldan az
() 1-2 yıldır
() 3-5 yıldır
() 6-10 yıldır
() 11-15 yıldır
() 15 yıldan fazla
61. İnternet kullanmayı biliyorsanız, kimden öğrendiniz? (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
() Kendi kendime öğrendim
() Çocuğumdan öğrendim
() Eşimden öğrendim
() Annemden/babamdan öğrendim
() Kardeşimden öğrendim
() Akrabamdan/komşumdan/arkadaşımdan öğrendim
() Diğer Belirtiniz.....
62. İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz? (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
() Bilgi edinme
() Araştırma yapma
() Okul ve derslerle ilgili ihtiyaçlarımı karşılamak için (ödev, kayıt, ders izleme vb.)
() Haber/gazete/dergi okuma
() Devletle olan işimde (kamu hizmetlerini kullanma)
() Oyun oynama
() Film, dizi izleme
() Müzik dinleme
() Alışveriş
() Rezervasyon yapma
() Bilet alma (otobüs bileti, sinema bileti vb.)
() Bankacılık
() Mail gönderme
() **Sohbet** etme
() Arkadaşlık kurma
() Sosyal medya
() Diğer Belirtiniz.....
63. Eğer çalışıyorsanız, işyerinizde internet bağlantısı var mı?
() Evet
() Hayır (65 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
64. İşyerinizde internet varsa, işyerinizdeki interneti kullanıyor musunuz?
() Evet, kullanıyorum
() İşim internet kullanmayı gerektirmediğinden kullanmıyorum
() Hayır, kullanmıyorum
65. İnternette günde ne kadar vakit geçiriyorsunuz?
() Hiç

9

- () 1 saatten az
() 1-2 saat
() 3-4 saat
() 5-6 saat
() 6 saatten fazla
66. Aşağıdakilerden hangisini duyudunuz? (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
() Facebook
() Twitter
() Instagram
() Google
() Youtube
() Whatsapp
() MSN
() Hiçbirini duymadım
67. Aşağıdakilerden hangisini kullandınız/kullanıyorsunuz? (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
() Facebook
() Twitter
() Instagram
() Google
() Youtube
() Whatsapp
() MSN
() Hiçbirini kullanmadım
- Cep Telefonu Sahipliği ve Kullanımı İle İlgili Sorular**
68. Cep telefonu kullanıyor musunuz?
() Evet
() Hayır (72 İNCİ SORUYA GEÇİNİZ)
69. Kaç yıldır cep telefonuna sahipsiniz?
() 1 yıldan az
() 1-2 yıldır
() 3-5 yıldır
() 6-10 yıldır
() 11-15 yıldır
() 15 yıldan fazla
70. Cep telefonunuz internete bağlanabiliyor mu?
() Evet
() Hayır
() Bilmiyorum, hiç denemedim.
71. Cep telefonunuzdaki hangi özellikleri kullanabiliyorsunuz? (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
() Arama yapma
() Mesaj yazma
() Rehber kişiyi ekleme ya da rehberden kişiyi silme
() Saat (alarm vb.) ve takvim özellikleri
() Hesap makinesi kullanma
() Görüntülü arama

10

- () Fotoğraf ya da video çekme
() Çekilen fotoğraf ya da videoları görüntüleme
() Ses kaydetme
() Ses ya da ekran ayarları gibi ayarları yapma
() Not alma
() İnternete girme
() Uygulama indirme
() Uygulama kullanma
() Hepsini kullanabiliyorum
() Diğer Belirtiniz.....
72. İnternet kullanıyorsanız, internete nereden bağlanıyorsunuz? (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
() Evdeki bilgisayardan
() İşteki bilgisayardan
() Cep telefonundan
() İnternet kafeden
() Akrabadan/komşudan/arkadaştan
() Okuldan
() Kurstan
() Diğer Belirtiniz.....

Elektronik Devlet (E-devlet) İle İlgili Sorular

73. Devlet kurumlarıyla bir işiniz olduğunda kiminle birlikte yaparsınız? (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
() Kendi kendime yaparım
() Çocuğumla birlikte yaparım
() Eşimle birlikte yaparım
() Annemle/babamla birlikte yaparım
() Kardeşimle birlikte yaparım
() Akrabamla/komşumla/arkadaşımla birlikte yaparım
() Diğer Belirtiniz.....
74. Elektronik devlet (e-devlet) kavramını daha önce duydunuz mu?
() Evet
() Hayır
75. E-devlet (www.turkiye.gov.tr) hesabınız/e-devlet şifreniz var mı?
() Evet
() Hayır
76. E-devlet hizmetlerini daha önce kullandınız mı?
() Evet
() Hayır (ANKET SONA ERMİŞTİR)
77. E-Devlet hizmetlerini daha önce kullandıysanız hangi amaçla kullandınız? (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
() Okul işlemleri için
() Kurslara kayıt olmak için
() Tren ya da uçak bileti almak için
() Mahkeme işlemleriyle ilgili sorgulama yapmak için
() İş kurumları aracılığıyla iş arama hizmetleri için
() Anayasa, Kanunlar, Yönetmelik gibi belgelere erişim için

11

- () Resmi Gazeteyi takip etmek için
() Vergi bildirimleri için
() Vergi ödemeleri yapmak için
() Hava durumu gibi bilgilendirme hizmetlerinden yararlanmak için
() Bilgi edinme başvuruları (BİMER, CİMER) yapmak için
() Adres ya da telefon numarası öğrenmek için
() Şikâyetle bulunmak ya da sorun bildirmek için
() Hastane randevusu gibi randevu hizmetleri için
() Sinema, tiyatro, konser gibi etkinlikler için
() Elektrik, su, doğalgaz gibi borçlar hakkında bilgi edinmek için
() Elektrik, su, doğalgaz gibi borçları ödemek için
() Sigorta primleriyle (SSK, Bağkur vb.) ilgili bilgi edinmek için
() Sigorta primlerini (SSK, Bağkur vb.) ödeme gibi işlemler için
() Trafik cezası sorgulamak için
() Trafik cezası ödemek için
() Motorlu taşıt sorgulaması yapmak için
() Nüfus bilgileri, T.C. kimlik numarası gibi sorgulamaları yapmak için
() Kurumların adreslerini ya da diğer iletişim bilgilerini öğrenmek için
() Pasaport başvurusu yapmak için
() Kurumlara yapılan başvuruların durumunu öğrenmek için
() Çocukların okullarıyla ilgili işlemler için
() Diğer Belirtiniz.....
78. Yukarıda belirttiğiniz hizmetlerden en çok hangisini kullanıyorsunuz?
.....
79. E-devlet hizmetleri kullanırken birden yardım alıyor musunuz?
() Kendi kendime kullanıyorum
() Çocuğumdan yardım alıyorum
() Eşimden yardım alıyorum
() Kardeşimden yardım alıyorum
() Diğer Belirtiniz.....

(ANKET SONA ERMİŞTİR)

12

EK 4. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 12/03/2018

Toplantı Sayısı : 04

Karar Sayısı : 57

57- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencilerinden **Recep Bozer**'in "Açık Öğretim Ortaokulu Öğrencilerinin Teknoloji Okuryazarlığı (Ankara İli Örneği)" başlıklı tez çalışması ile ilgili Etik Kurul'un 19/02/2018 tarih ve 3/33 sayılı kararı doğrultusunda yaptığı düzeltmeler Kurulumuzca incelendi

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencilerinden **Recep Bozer**'in "Açık Öğretim Ortaokulu Öğrencilerinin Teknoloji Okuryazarlığı (Ankara İli Örneği)" başlıklı doktora tezi araştırma projesinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

EK 5. MEB Araştırma İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.7128893
Konu : Araştırma İzni

09.04.2018

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2017/25 nolu Genelgesi.
b) 26/03/2018 Tarihli ve E.1583 sayılı yazınız.

Enstitünüz, Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı Yetişkin Eğitimi Doktora Programı öğrencisi Recep BOZER'in "**Açık Öğretim Öğrencilerinin Teknoloji Okur yazarlığı (Ankara İli Örneği)**" konulu tez çalışması kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (14 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

EK 6. Çankaya Belediyesi'ne Dilekçe

Evrak Tarihi ve Sayısı: 04/04/2018-E/31894

ANKARA ÇANKAYA BELEDİYESİNE

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı Yetişkin Eğitimi Doktora Programı kapsamında Prof. Dr. Meral UYSAL danışmanlığında, genel amacı Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerinin teknoloji okuryazarlığı durumlarını belirlemek olan "Açık Öğretim Ortaokulu Öğrencilerinin Teknoloji Okuryazarlığı (Ankara İli Örneği)" başlıklı bir doktora tezi hazırlamaktayım.

Doktora tezimde yaygın eğitim kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki Açık Öğretim Ortaokulu'na giden ve 18 yaşın üzerinde olan, hedef kitle nedeniyle çoğunlukla imkânsızlıklar ve sosyo-ekonomik nedenlerle örgün eğitimin dışında kalmış öğrencilerle ilgili çalışmaktayım. Söz konusu öğrencilerin teknolojiyle ilişkilerini ölçmeye, temel okuryazarlık sorunlarının dışında bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı sorunlarına değinmeye yönelik bir uygulama yapmaktayım.

Uygulamamı temel olarak Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki Halk Eğitim Merkezleri'ni ele alarak yapmaya çalışsam da, yaygın eğitimin doğası gereği, mesleki teknik açık liseler dışında, açık okullara kayıtlı olan öğrencilerin fiziksel olarak devam ettikleri bir okul, kurs ya da derslik bulunmadığından ve söz konusu kişiler ilk kayıtları dışında Halk Eğitim Merkezleri'ne çoğunlukla gelmediğinden anılan kitleye ulaşmakta sıkıntı yaşamaktayım.

Bu sebepten dolayı, tezimin Ankara ili ve Çankaya ilçesini örneklem olarak da ilgilendirmesi nedeniyle sizlerden yardım arz etmekteyim.

Bu kapsamda, Belediyenize bağlı Çankaya Evleri'nde, varsa dayanışma ya da kadın evlerinde/merkezlerinde, kadın lokallerinde, belki Belediye bünyesinde yürütülen sosyal hizmetler kapsamında tutulan kayıtlar vasıtasıyla, varsa muhtarlıkların kendi mahalleleriyle ilgili tuttukları kayıtlar vasıtasıyla açık öğretim ortaokuluna ve kendileri de açık öğretim ortaokulundan mezun olma ve söz konusu okullara giden kişileri tanıyıp olabilmek ihtimali çerçevesinde açık öğretim lisesine devam eden kişilere sizlerin uygun göreceği şekilde ve yerde ulaşmamı sağlayabilmeniz hususunda gereğini arz ederim.

Yaptığım çalışmada tarafıma uygulama için izin verilmesi hususunda Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nce Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne hitaben yazılmış 26.03.2018 tarihli ve 1583 sayılı yazıyla birlikte, Üniversite Rektörlüğünden alınmış ve çalışmamın etik olarak uygunluğunu gösterir etik kurul kararı ve uygulama formu dilekçemin ekinde sunulmaktadır. 04.04.2018

Recep BOZER

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi

Eklere: 1- Enstitü yazısı ve Rektörlük etik kurul kararı
2- Uygulama formu (anket)

EK 7. Çankaya Belediyesi Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 16/01/2019-E.2639

T.C.
ÇANKAYA BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü
ANKARA

Sayı : 75923808-044
Konu : Anketler

Sayın Recep BOZER
Çiğdem Mah. Çankaya/ANKARA

4.4.2018 tarihinde Müdürlüğümüze 31894 sayılı dilekçe ile, doktora çalışması kapsamında Çankaya Evleri'nde anket gerçekleştirmek için başvuran Recep Bozer'in Cebeci, Sokullu, Bayraktar, Bademlidere ve Mürsel Uluç Çankaya Evleri'nde ilgili anketleri bilgimiz dahilinde gerçekleştirmiştir. Bu belge kendisinin isteği üzerine hazırlanmıştır. Gereğini ilgililerinize sunarım.

E-İmza
Şebnem EROL
Kültür ve Sosyal İşleri Müdür V.

Evrak Doğrulama İçin: <https://dogrulama.cankaya.bel.tr/enVision.SorgulaBelgeDogrulama.aspx?V=BESD4TYHD>

Adres: Ziya Gökalp Cad. No:111 A-1 Blok Kat:10 Etiler / Ankara

Telefon:0312 458 89 09/1813 Faks:0312 458 89 90

e-Posta: info@cankaya.bel.tr Elektronik Ad: www.cankaya.bel.tr

Bilgi için : Şenel Sevil ERDEM FIRAT

Unvanı: Memur

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Evrak Doğrulama: <https://dogrulama.cankaya.bel.tr/enVision.SorgulaBelgeDogrulama.aspx?V=BESD4TYHD>

EK 8. Anlamlı İlişki Bulunmayan Tablolar

Tablo 1

Yaş ve cinsiyete göre dağılım

Yaş	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
18-25	12	7.4	2	2.9	14	6.0
26-35	26	16.0	13	18.8	39	16.8
36-45	45	27.6	20	29.0	65	28.0
46-55	46	28.2	16	23.2	62	26.7
56-65	26	16.0	14	20.3	40	17.2
65 üzeri	8	4.9	4	5.8	12	5.2
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=5 $\chi^2=2.937$ $p>0.05$

Tablo 2

Ankara'da yaşama süresi ve cinsiyete göre dağılım

Ankara'da Yaşama Süresi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Doğduğumdan beri	48	29.4	16	23.2	64	27.6
1-5 yıl	7	4.3	2	2.9	9	3.9
6-10 yıl	23	14.1	9	13.0	32	13.8
11-15 yıl	17	10.4	7	10.1	24	10.3
16-20 yıl	17	10.4	7	10.1	24	10.3
20 yıldan fazla	51	31.3	28	40.6	79	34.1
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=5 $\chi^2=2.209$ $p>0.05$

Tablo 3

Göç edilen yerleşim yeri ve cinsiyete göre dağılım

Göç Edilen Yerleşim Yeri	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Büyükşehir il merkezinden	18	15.6	5	9.4	23	13.7
İl merkezinden	36	31.3	12	22.7	48	28.6
İlçe merkezinden	28	24.4	19	35.8	47	28.0
Köyden	33	28.7	16	30.2	49	29.2
Diğer	0	0.0	1	1.9	1	0.6
Toplam	115	100.0	53	100.0	168	100.0

sd=5 $\chi^2=7.038$ $p>0.05$

Tablo 4

Oturulan konut tipi ve cinsiyete göre dağılım

Konut Tipi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Apartman dairesi	138	84.7	55	79.7	193	83.2
Gecekondu	8	4.9	2	2.9	10	4.3
Bahçeli ev	17	10.4	12	17.4	29	12.5
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=2 $\chi^2=2.477$ $p>0.05$

Tablo 5

Açık Öğretim Ortaokulu'na devam etme süresi ve cinsiyete göre dağılım

Devam Süresi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1 yıldan az	12	7.4	10	14.5	22	9.5
1-2 yıl	70	42.9	19	27.5	89	38.4
3-4 yıl	52	31.9	22	31.9	74	31.9
4 yıldan fazla	29	17.8	18	26.1	47	20.3
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=3 $\chi^2=7.247$ $p>0.05$

Tablo 6

Eve düzenli olarak gazete alınma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Gazete Alınma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	20	12.3	12	17.4	32	13.8
Hayır	143	87.7	57	82.6	200	86.2
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=1.069$ $p>0.05$

Tablo 7

İnternetten gazete okuma durumu ve cinsiyete göre dağılım

İnternetten Gazete Okuma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet, internetten okuyorum	36	28.6	12	18.8	48	25.3
Bazen basılı bazen internetten okuyorum	40	31.7	18	28.1	58	30.5
Hayır, basılı okuyorum	50	39.7	34	53.1	84	44.2
Toplam	126	100.0	64	100.0	190	100.0

sd=2 $\chi^2=3.538$ $p>0.05$

Tablo 8

Okuma alışkanlıklarının değişimine yönelik değerlendirme ve yaşa göre dağılım

Okuma Alışkanlığındaki Değişim	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Okumaya olan ilgimi artırdı	11	78.6	26	66.7	46	70.8	38	61.3	23	57.5	7	58.3	151	65.1
Etkilemedi	3	21.4	13	33.3	19	29.2	24	38.7	17	42.5	5	41.7	81	34.9
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0
sd=5 x²=3.734 p>0.05														

Tablo 9

Evde radyo bulunma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Evde Radyo Bulunma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	90	55.2	38	55.1	128	55.2
Hayır	73	44.8	31	44.9	104	44.8
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=0.000$ $p>0.05$

Tablo 10

Evde radyo bulunma durumu ve yaşa göre dağılım

Evde Radyo Bulunma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	5	35.7	19	48.7	31	47.7	41	66.1	24	60.0	8	66.7	128	55.2
Hayır	9	64.3	20	51.3	34	52.3	21	33.9	16	40.0	4	33.3	104	44.8
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0
sd=5 x²=8.298 p>0.05														

Tablo 11

Evde bilgisayar bulunma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Evde Bilgisayar Bulunma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	110	67.5	52	75.4	162	69.8
Hayır	53	32.5	17	24.6	70	30.2
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=1.428$ $p>0.05$

Tablo 12

Bilgisayar kullanmayı bilme durumu ve cinsiyete göre dağılım

Bilgisayar Kullanmayı Bilme Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	103	63.2	42	60.9	145	62.5
Hayır	60	36.8	27	39.1	87	37.5
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=0.111$ $p>0.05$

Tablo 13

Bilgisayar kullanmayı bilme durumu ve yaşa göre dağılım

Bilgisayar Kullanmayı Bilme Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	11	78.6	27	69.2	42	64.6	40	64.5	21	52.5	4	33.3	145	62.5
Hayır	3	21.4	12	30.8	23	35.4	22	35.5	19	47.5	8	66.7	87	37.5
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

sd=5 $\chi^2=8.591$ $p>0.05$

Tablo 14

Bilgisayar kullanmayı öğrenmek isteme durumu ve cinsiyete göre dağılım

Bilgisayar Kullanmayı Öğrenmek İsteme Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	53	88.3	24	88.9	77	88.5
Hayır	7	11.7	3	11.1	10	11.5
Toplam	60	100.0	27	100.0	87	100.0

min.expct.count=3.10 Exact.sig=1.000 $p>0.05$

Tablo 15

Bilgisayar kullanma süresi ve cinsiyete göre dağılım

Bilgisayar Kullanma Süresi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
1 yıldan az	4	3.9	6	14.3	10	6.9
1-2 yıldır	17	16.5	5	11.9	22	15.2
3-5 yıldır	27	26.2	10	23.8	37	25.5
6-10 yıldır	24	23.3	12	28.6	36	24.8
11-15 yıldır	15	14.6	6	14.3	21	14.5
15 yıldan fazla	16	15.5	3	7.1	19	13.1
Toplam	103	100.0	42	100.0	145	100.0

sd=5 $\chi^2=7.103$ $p>0.05$

Tablo 16

Çalışılan işin bilgisayar kullanmayı gerektirme durumu ve cinsiyete göre dağılım

İşin Bilgisayar Kullanmayı Gerektirme Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	13	27.1	15	44.1	28	34.1
Hayır	35	72.9	19	55.9	54	65.9
Toplam	48	100.0	34	100.0	82	100.0

sd=1 $\chi^2=2.568$ $p>0.05$

Tablo 17

Evde internet bağlantısı bulunma durumu ve cinsiyete göre dağılım

İnternet Bağlantısı Bulunma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	111	68.1	47	68.1	158	68.1
Hayır	52	31.9	22	31.9	74	31.9
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=0.000$ $p>0.05$

Tablo 18

Evde internet bağlantısı bulunma durumu ve yaşa göre dağılım

İnternet Bağlantısı Bulunma Durumu	Yaş													
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	10	71.4	24	61.5	46	70.8	47	75.8	26	65.0	5	41.7	158	68.1
Hayır	4	28.6	15	38.5	19	29.2	15	24.2	14	35.0	7	58.3	74	31.9
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

sd=5 $\chi^2=6.789$ $p>0.05$

Tablo 19

İnternet kullanmayı bilme durumu ve cinsiyete göre dağılım

İnternet Kullanmayı Bilme Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	131	80.4	51	73.9	182	78.4
Hayır	32	19.6	18	26.1	50	21.6
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=1.195$ $p>0.05$

Tablo 20

İnternet kullanmayı öğrenmek isteme durumu ve cinsiyete göre dağılım

İnternet Kullanmayı Öğrenmek İsteme Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	27	84.4	15	83.3	42	84.0
Hayır	5	15.6	3	16.7	8	16.0
Toplam	32	100.0	18	100.0	50	100.0

min.expct.count=2.88 Exact.sig=1.000 p>0.05

Tablo 21

İş yerinde internet bağlantısı bulunma durumu ve cinsiyete göre dağılım

İş Yerinde İnternet Bağlantısı Bulunma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	31	49.2	22	53.7	53	51.0
Hayır	32	50.8	19	46.3	51	49.0
Toplam	63	100.0	41	100.0	104	100.0

sd=1 x²=0.197 p>0.05

Tablo 22

İş yerindeki internet bağlantısını kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım

İş Yerindeki İnternet Bağlantısını Kullanma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet, kullanıyorum	13	41.9	15	68.2	28	52.8
İşim internet kullanmayı gerektirmediğinden kullanmıyorum	10	32.3	4	18.2	14	26.4
Hayır, kullanmıyorum	8	25.8	3	13.6	11	20.8
Toplam	31	100.0	22	100.0	53	100.0

sd=2 x²=3.561 p>0.05

Tablo 23

Cep telefonu kullanma durumu ve cinsiyete göre dağılım

Cep Telefonu Kullanma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	162	99.4	68	98.6	230	99.1
Hayır	1	0.6	1	1.4	2	0.9
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

min.expct.count=0.59 Exact.sig=0.507 p>0.05

Tablo 24

E-devlet kavramının bilinirliği ve cinsiyete göre dağılım

E-devlet Kavramının Bilinirliği	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	131	80.4	60	87.0	191	82.3
Hayır	32	19.6	9	13.0	41	17.7
Toplam	163	100.0	69	100.0	232	100.0

sd=1 $\chi^2=1.446$ $p>0.05$

Tablo 25

E-devlet hesabı/şifresi bulunma durumu ve yaşa göre dağılım

E-devlet Hesabı/Şifresi Olma Durumu	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	10	71.4	23	59.0	43	66.2	32	51.6	20	50.0	3	25.0	131	56.5
Hayır	4	28.6	16	41.0	22	33.8	30	48.4	20	50.0	9	75.0	101	43.5
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

sd=5 $\chi^2=9.964$ $p>0.05$

Tablo 26

E-devlet hizmetlerini kullanma durumu ve yaşa göre dağılım

E-devlet Hizmetlerinin Kullanımı	Yaş												Toplam	
	18-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+			
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
Evet	11	78.6	23	59.0	39	60.0	32	51.6	19	47.5	3	25.0	127	54.7
Hayır	3	21.4	16	41.0	26	40.0	30	48.4	21	52.5	9	75.0	105	45.3
Toplam	14	100.0	39	100.0	65	100.0	62	100.0	40	100.0	12	100.0	232	100.0

sd=5 $\chi^2=9.592$ $p>0.05$

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Açık Öğretim Ortaokulu Öğrencilerinin Teknoloji Okuryazarlığı Durumu” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Kapak, Özet, Önsöz, İçindekiler, Tablolar Dizini, Görseller Dizini, Kısaltmalar, Kaynaklar, Ekler, Özgeçmiş” (2) “Tırnak içinde ve blok alıntı olarak verilen (doğrudan) alıntılar” (3) “Yedi kelimeye kadar olan benzerlik/örtüşme içeren metin kısımları” (4) “Öğrencinin lisansüstü tezi ile ilgili yapmış olduğu yayınlar ve yararlandığı mevzuat metinleri” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 02.02.2021
Gönderim Numarası	: 1499820738
Sayfa Sayısı	: 295
Sözcük Sayısı	: 82.266
Karakter Sayısı	: 558.041
Benzerlik Oranı	: %3
Savunma Tarihi	: 25.02.2021

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %3’ten fazla benzerlik oranı içerdiğinin ve tek bir kaynakla eşleşme oranının %2’yi geçtiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı : Recep BOZER
Tarih : 02.02.2021
İmza :

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Recep BOZER

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Ticaret Uzmanı	Ticaret Bakanlığı	2010-halen

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Bilgisayar Mühendisliği	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	2008
Yüksek Lisans	Bilgisayar Mühendisliği	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	2011

Yayınlar:

Bozer, R (2019). Teknoloji Okuryazarlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu ile Yetişkin Yeterliliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı Verileri Kapsamında Ülkemizde Teknoloji Kullanım Durumu, *Yetişkin Eğitimi Dergisi*, 2 (2-3), 166-196.

Bozer, R (2014). Bir E-Devlet Projesi Olarak Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS), *Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği Uzman Görüş Dergisi*, Dijital Sayı 1, 56-60.

Ozbayoglu, A, M. & Bozer, R (2012). Estimation of the Burned Area in Forest Fires Using Computational Intelligence Techniques, *Procedia Computer Science, Complex Adaptive Systems*, CAS 2012. Vol. 12, pp. 282–287.